

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI

ALTINDERE VADİSİ (TRABZON-MAÇKA)'NDE EKOLOJİK TEMELLİ
TURİZM PLANLAMA YAKLAŞIMI VE ALTERNATİF TURİZM
OLANAKLARININ ARAŞTIRILMASI

DOKTORA TEZİ

Zeynep PİRSELİMOĞLU BATMAN

NİSAN 2013
TRABZON

**KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI

**ALTINDERE VADİSİ (TRABZON-MAÇKA)'NDE EKOLOJİK TEMELLİ
TURİZM PLANLAMA YAKLAŞIMI VE ALTERNATİF TURİZM
OLANAKLARININ ARAŞTIRILMASI**

Peyzaj Yüksek Mimarı Zeynep PİRSELİMOĞLU BATMAN

**Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsünde
“DOKTOR (PEYZAJ MİMARLIĞI)”
Unvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.**

**Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 26.03.2013
Tezin Savunma Tarihi : 18.04.2013**

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Öner DEMİREL

Trabzon 2013

Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü
Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalında
Zeynep PİRSELİMOĞLU BATMAN tarafından hazırlanan

ALTINDERE VADİSİ (TRABZON-MAÇKA)'NDE EKOLOJİK TEMELLİ
TURİZM PLANLAMA YAKLAŞIMI VE ALTERNATİF TURİZM
OLANAKLARININ ARAŞTIRILMASI

başlıklı bu çalışma, Enstitü Yönetim Kurulunun 02/04/2013 gün ve 1500 sayılı
kararıyla oluşturulan jüri tarafından yapılan sınavda
DOKTORA TEZİ
olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

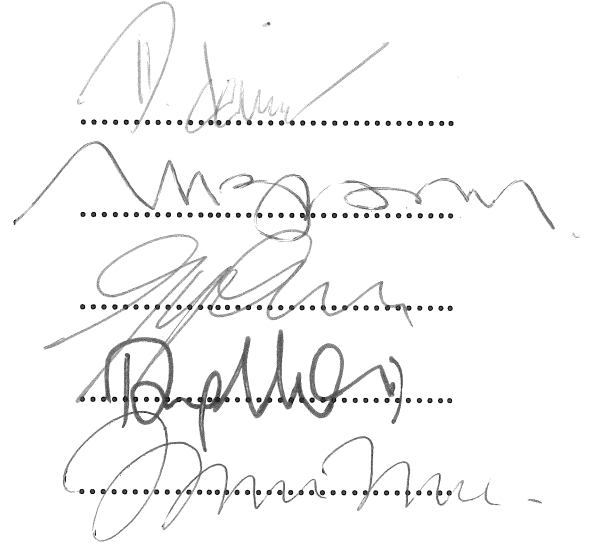
Başkan : Prof. Dr. Öner DEMİREL

Üye : Prof. Dr. Ali ÖZBİLEN

Üye : Prof. Dr. Hasan YILMAZ

Üye : Doç. Dr. Recep NİŞANCI

Üye : Yrd. Doç. Dr. Banu Ç. KURDOĞLU

.....
.....
.....
.....
.....

Prof. Dr. Sadettin KORKMAZ
Enstitü Müdürü

Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü
Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalında
Zeynep PİRSELİMOĞLU BATMAN tarafından hazırlanan

ALTINDERE VADİSİ (TRABZON-MAÇKA)'NDE EKOLOJİK TEMELLİ
TURİZM PLANLAMA YAKLAŞIMI VE ALTERNATİF TURİZM
OLANAKLARININ ARAŞTIRILMASI

başlıklı bu çalışma, Enstitü Yönetim Kurulunun 02/04/2013 gün ve 1500 sayılı
kararıyla oluşturulan jüri tarafından yapılan sınavda
DOKTORA TEZİ
olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

Başkan : Prof. Dr. Öner DEMİREL .....

Üye : Prof. Dr. Ali ÖZBİLEN .....

Üye : Prof. Dr. Hasan YILMAZ .....

Üye : Doç. Dr. Recep NİŞANCI .....

Üye : Yrd. Doç. Dr. Banu Ç. KURDOĞLU .....

Prof. Dr. Sadettin KORKMAZ
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

“Altındere Vadisi (Trabzon-Maçka)’nde Ekolojik Temelli Turizm Planlama Yaklaşımı ve Alternatif Turizm Olanaklarının Araştırılması” adlı bu çalışma Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı doktora programında hazırlanmıştır.

Çalışmamın yönlendirilmesinde, her aşamasında yanımda olarak bilgi ve katkılarını esirgemeyen, her türlü destek ve imkanı sağlayan, karşılaştığım zorlukların aşılmasında bana çok büyük destekleri olan danışman hocam sayın Prof. Dr. Öner DEMİREL’e, teşekkürü bir borç bilirim. Doktora tez sürecinin her aşamasında çalışmamı yönlendiren ilgi ve katkısını esirgemeyen hocam sayın Yrd Doç. Dr. Banu Ç. KURDOĞLU’na ve hocam sayın Doç. Dr. Recep NİŞANCI’ya teşekkürlerimi sunarım.

Yine konu ile ilgili sorunlar karşısında değerli bilgi ve görüşlerinden yararlandığım hocam sayın Yrd. Doç. Dr. Berrin SİREL’e, çalışmalarım boyunca verdiği desteklerden ötürü hocam sayın Prof.Dr. Ali ÖZBİLEN’e ve diğer bölüm hocalarıma teşekkürlerimi sunarım. Yine çalışmamın her aşamasında desteklerini esirgemeyen değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Elif DEMİREL’e ve arkadaşlarım Arş. Gör. Elif BAYRAMOĞLU, Arş. Gör. Mahmut BAYRAMOĞLU, Arş. Gör. Buket ÖZDEMİR IŞIK, Arş. Gör. Ertan DÜZGÜNEŞ ve Arş. Gör. Y.Selçuk ERBAŞ’a ve tavsiyelerinden yararlandığım çalışma arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Arazi çalışmalarım boyunca desteğini ve yardımını esirgemeyen en başta Salih KANTARCI’ya, Özcan ÖZCAN’a, Şakir ALBAYRAK’a, Yazlık Köy Halkına, Vazelon Turizm, Eyce Tur ve Büyük Sümela Otel yetkili ve çalışanlarına teşekkür ederim. Veri toplamam sırasında destek olan K.T.Ü. GISlab’a, Orman Harita ve Fotogrametri Müdürlüğü’ne, Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü’ne, Meteoroloji İşleri 11. Bölge Müdürlüğü (Trabzon)’ne katkılarından dolayı teşekkür ederim.

Bu süreçte desteklerini esirgemeyen ve anlayış gösteren aileme ve eşimin ailesine ve bu zorlu dönemde daima yanımda olan, bana en büyük anlayışı gösteren sevgili eşim Çağdaş BATMAN’a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Zeynep PİRSELİMOĞLU BATMAN
Trabzon, 2013

TEZ BEYANNAMESİ

Doktora Tezi olarak sunduğum “Altındere Vadisi (Trabzon-Maçka)’nde Ekolojik Temelli Turizm Planlama Yaklaşımı ve Alternatif Turizm Olanaklarının Araştırılması” başlıklı bu çalışmayı baştan sona kadar danışmanım Prof. Dr. ner DEMİREL’in sorumluluğunda tamamladığımı, verileri kendim topladığımı, analizleri ilgili laboratuarlarda yaptığımı, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallara uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ederim. 26/03/2013

Zeynep PİRSELİMOĞLU BATMAN

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖNSÖZ.....	III
TEZ BEYANNAMESİ.....	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
ÖZET	IX
SUMMARY	X
ŞEKİLLER DİZİNİ	XI
TABLolar DİZİNİ.....	XVI
SEMBOLLER DİZİNİ	XVIII
1. GENEL BİLGİLER.....	1
1.1. Giriş	1
1.2. Temel Kavramlar	4
1.2.1. Serbest ve Boş Zaman	4
1.2.2. Rekreasyon	6
1.2.3. Turizm.....	7
1.2.3.1. Turizmin Çevresel Boyutu ile İlgili Değerlendirmeler.....	10
1.2.3.2. Turizmin Toplumsal ve Kültürel Etkisi.....	12
1.2.3.3. Turizmin Bölgesel Gelişim (Sosyo-Ekonomik) Üzerine Etkileri.....	13
1.3. Turizm Sınıflandırılması.....	14
1.3.1. Kitle Turizmi	19
1.3.2. Alternatif Turizm	21
1.3.3. Sürdürülebilir Turizm	25
1.4. Ekolojik Temelli Turizm	29
1.5. Alternatif Turizm ve Ekolojik Temelli Turizm Etkinlikleri.....	38
1.6. Turizm Planlama Yaklaşımları	41
1.6.1. Ekolojik Temelli Turizm Planlaması.....	43
1.7. Dünya’da ve Türkiye’de Ekolojik Temelli Turizm Olgusunun Gelişimi.....	45
1.8. Doğu Karadeniz’in Ekolojik Temelli Turizm Gelişimi Açısından Önemi	47
1.9. Yapılmış Çalışmalar/Literatür Araştırması.....	48
1.9.1. Araştırma Alanı ve Çevresi ile İlgili Yapılan Çalışmalar.....	48
1.9.2. Genel Değerlendirme Yöntemlerine İlişkin Çalışmalar	50

1.10.	Çalışma Alanı ve Problemin Belirlenmesi	57
1.11.	Çalışmanın Amacı	60
1.12.	Çalışmanın Varsayımların Oluşturulması	61
2.	YAPILAN ÇALIŞMALAR.....	64
2.1.	Materyal.....	64
2.2.	Yöntem	65
2.3.	Arazi Çalışmaları	73
2.4.	CBS Ortamında Veri Toplama	74
2.5.	Alan Verileri	75
2.5.1.	Konum	75
2.5.2.	Doğal Değerler	78
2.5.2.1.	Jeolojik Yapı.....	78
2.5.2.2.	Jeomorfolojik Yapı	82
2.5.2.3.	Toprak Durumu	89
2.5.2.4.	Hidrolojik Yapı.....	91
2.5.2.5.	Flora.....	94
2.5.2.6.	Yaban Hayatı (Fauna).....	118
2.5.2.6.1.	Memeli Hayvanları	120
2.5.2.6.2.	Kuşlar.....	122
2.5.2.6.3.	Balıklar	126
2.5.2.6.4.	Sürüngenler.....	126
2.5.2.6.5.	Amfibiler (İki Yaşamlılar).....	127
2.5.2.7.	İklimsel Özellikler	127
2.5.3.	Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Yapı.....	135
2.5.3.1.	Nüfus ve Yerleşme Alanları	137
2.5.3.2.	Tarihsel Durum ve Tarihi Eserler	145
2.5.3.2.1.	Tarihi Kervan Yolları/İpek Yolu/Tarihi Yollar	148
2.5.3.2.2.	Kaleler/Kale Kalıntıları/Gözetleme Kuleleri.....	149
2.5.3.2.3.	Manastırlar	150
2.5.3.3.4.	Kiliseler/ Şapeller /Camiler	152
2.5.3.2.5.	Fermanlar, Belgeler, Söylenceler, Rivayetler.....	152
2.5.3.2.6.	Geleneksel Mimari; Binalar, Değirmenler, Serenderler, Köprüler.....	154
2.5.3.3.	Folklorik Değerler	156
2.5.3.3.1.	Yaylacılık.....	156

2.5.3.3.2.	Şenlikler ve Özel Günler	157
2.5.3.3.3.	Yöresel El Sanatları	159
2.5.3.3.4.	Yöresel Yemekler	159
2.5.3.4.	Ulaşım Sistemi.....	160
2.5.3.5.	Tarımsal Kültür Alanları.....	164
2.5.3.5.	Hayvancılık ve Balıkçılık	165
2.5.3.7.	Ekonomik Durum	168
2.5.4.	Mevcut Rekreatyonel ve Turistik Yapı	168
2.5.4.1.	Kültür Turizmi ve İnanç Turizmi Kapsamında Geziler-Turlar	169
2.5.4.2.	Doğa Temelli Turizm Kapsamında Yamaç Paraşütü	169
2.5.4.3.	Doğa Turizmi ve Spor Turizmi Kapsamında Su Sporları; Kano/Rafting.....	171
2.5.4.4.	Doğa Temelli Turizm ve Spor Turizmi Kapsamında Trekking (Doğa Yürüyüşleri).....	173
2.5.4.5.	Günübirlik Rekreatif Etkinlikler/Piknik Alanları	176
2.5.4.6.	Diğer Turistik Etkinlikler	177
2.5.4.7.	Planlanan Turistik Etkinlikler.....	180
2.6.	Korunan Alanlar	184
2.7.	Anket Uygulamaları.....	188
3.	BULGULAR.....	192
3.1.	Anket Sonuçlarının Değerlendirilmesi	192
3.2.	Doğal Yapı Elemanları, Mevcut Alan Kullanımları, Tarihi ve Kültürel Elemanlar ve Etkinliklerin Katsayı ve Değerlerinin Belirlenmesi	199
3.2.1.	Çalışma Alanında Belirlenen Faktörler İçin Etkinliklere Göre Kriterler	199
3.2.2.	Doğal, Tarihi ve Kültürel Faktörlere Göre Turizm Potansiyeli.....	204
3.2.2.1.	Eğim Katsayısı ve Eğim Değeri Bulguları	204
3.2.2.2.	Bakı Katsayısı ve Bakı Değeri Bulguları	208
3.2.2.3.	Toprak Sınıfları Katsayı ve Değerleri Bulguları	212
3.2.2.4.	Vejetasyon Katsayısı ve Değeri Bulguları.....	214
3.2.2.5.	Fauna Değeri Bulguları.....	217
3.2.2.6.	Orman Kapalılık ve Tipine Göre Katsayı Belirleme ve Değeri Bulguları	219
3.2.2.7.	Mevcut Alan Kullanım Tiplerine Göre Katsayı Belirleme ve Değeri Bulguları	223
3.2.2.8.	Tarihi ve Kültürel Yapıya Göre Katsayı Belirleme ve Değerlere Ait Bulgular	223

3.2.3.	İklim, Ulaşım, Röliyef, Orman-Su Kıyısı ve Etkinliklere Göre Turizm Potansiyeli.....	227
3.2.3.1.	Röliyef Katsayısı ve Röliyef Değeri.....	227
3.2.3.2.	Yükseklik Durumuna Göre Kullanım Değeri ve Yükseklik Durumuna Göre Görsel Çekicilik Değeri	231
3.2.3.3.	Etkinlik Değeri Bulguları	232
3.2.3.4.	Orman-Su Kıyı Katsayısı ve Kıyı Değeri Bulguları.....	234
3.2.3.5.	İklim Katsayısı ve İklim Değeri Bulguları	240
3.2.3.6.	Ulaşım Katsayısı ve Ulaşım Değeri Bulguları.....	243
3.3.	Alanın Alternatif Turizm Amaçlı Kullanımı	246
4.	TARTIŞMA.....	257
4.1.	Çalışmanın Yöntemine Ait Değerlendirmeler	260
5.	SONUÇLAR.....	267
6.	ÖNERİLER.....	271
7.	KAYNAKLAR	274
8.	EKLER (1 Adet CD) ÖZGEÇMİŞ	

Doktora Tezi

ÖZET

ALTINDERE VADİSİ (TRABZON-MAÇKA)'NDE EKOLOJİK TEMELLİ TURİZM
PLANLAMA YAKLAŞIMI VE ALTERNATİF TURİZM OLANAKLARININ
ARAŞTIRILMASI

Zeynep PİRSELİMOĞLU BATMAN

Karadeniz Teknik Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı
Danışman: Prof. Dr. Öner DEMİREL
2013, 286 Sayfa, 162 Sayfa Ek

Küreselleşen dünyadaki iletişim ve ulaşım teknolojisindeki hızlı gelişmeler turizm anlayışında köklü değişimler yaratmasının sonucunda kitle turizm hareketlerine olan ilgi azalırken doğa ile bütünleşen, turistik faaliyetlere katılanların normal yaşantısının ve alışkanlıklarının dışında çevreye duyarlı bir turizm çeşidine olan ihtiyaç meydana gelmiştir.

Tez çalışması Trabzon İli Altındere Vadisi'nde turizm aktiviteleri açısından çok zengin doğal ve kültürel kaynak değerlerine sahip, Maçka İlçesi Yazlık Köy Yerleşimi ile mezra ve yayla yerleşimlerini kapsayan alanlar üzerinde yürütülmüştür. Bu alanlar üzerinde doğal ve kültürel yapının belirlenerek turizm amaçlı alan kullanımları için var olan potansiyelin ortaya konması çalışmanın temelini oluşturmaktadır.

Araştırmada, Altındere Vadisi'nde bulunan Yazlık Köyü, yayla alanlarının ve çevre yerleşimlerin ekolojik temelli turizm ve alternatif turizm etkinlikleri açısından kullanımını ortaya koymaya yönelik olarak birbirini destekleyen birçok yöntem kullanılmıştır. Çalışma üç aşamalı olarak yürütülmüştür. Çalışmanın birinci aşamasında araştırma alanındaki doğal, tarihi ve kültürel verilere ilişkin saha sörveyleri yapılarak veriler elde edilmiştir. Elde edilen veriler çalışmanın ikinci aşamasında kullanılan “ekolojik değerlendirme yöntemi” ve “V-Wert” yöntemi kullanılarak değerlendirilmiştir. Çalışmanın üçüncü aşamasında hazırlanan turizm potansiyeli haritaları karşılaştırılarak “Alternatif Turizm Amaçlı Alan Kullanım Potansiyeli” haritası elde edilmiştir. Sonuç olarak, %7.94 “Çok yüksek”, %32.64 “İyi”, %35.29 “Orta”, %16.47 “Zayıf”, %7.64 “Çok zayıf” potansiyel alan ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Altındere Vadisi, Yazlık Köy, Ekolojik Temelli Turizm, Alternatif Turizm.

Dissertation

SUMMARY

AN INVESTIGATION OF ECOLOGY BASED PLANNING APPROACH AND
OPPORTUNITIES FOR ALTERNATIVE TOURISM AT ALTINDERE VALLEY
(TRABZON-MAÇKA)

Zeynep PİRSELİMOĞLU BATMAN

Karadeniz Technical University
The Graduate School of Natural and Applied Sciences
Landscape Architecture Main Science Branch
Advisor: Prof. Dr. Öner DEMİREL
2013, 286 Pages, 162 Pages Appendix

Rapid developments in the communication and transportation technologies in the globalizing world has not only caused major changes in the understanding of tourism causing a decrease in the collective tourism activities but also created a need for a kind of tourism sensitive to the environment and in harmony with the nature for those participating in tourism activities in addition to their normal life and habits.

This dissertation study was carried out in the Altındere Valley of Trabzon city at the Maçka Province, Yazlık Village settlement which is rich in tourism activities and possesses very rich natural and cultural resource values. The study is based on putting forward the potential for tourism activities at the study sites in the light of the data by determining the natural and cultural structure.

In the study, various methods which support each other were used in order to determine the use of high plateau areas and surrounding settlements of Yazlık Village located in Altındere Valley for ecologically based tourism and alternative tourism activities. The study was carried out in three phases. In the first phase of the study, by carrying out field surveys, data was collected regarding the natural, historical and cultural values of the study area. The obtained data was evaluated in the second phase of the study by using the “V-Wert” method and “ecological evaluation method”. In the third phase of the study, a map of “Potential for Site Use for Alternative Tourism” was obtained by combining the tourism potential maps prepared. As a result, among the fields which have emerged 7.94% was found to have “Very high” potential , 32.64% “High”, 35.29% “Moderate”, 16.47% “Weak”, 7.64% “Very weak” respectively.

Key Words: Altındere Valley, Yazlık Village, Ecology Based Tourism, Alternative Tourism.

ŞEKİLLER DİZİNİ

	<u>Sayfa No</u>
Şekil 1. Çalışmanın genel yapısı.....	4
Şekil 2. Turizm sınıflandırması.....	17
Şekil 3. Mieczkowski'nin turizm sınıflandırması.....	18
Şekil 4. Çeşitli kriterlere göre ortaya konulmuş turizm sınıflandırılması.....	19
Şekil 5. Turizm ana tipleri ve onun varyasyonları.....	23
Şekil 6. Ekolojik temelli turizm yaklaşımı	37
Şekil 7. Amaç-sorunun tanımlaması ve varsayımlar	63
Şekil 8. Koridor başlangıcı ve Yazlık Köy yerleşimi	65
Şekil 9. Alanın turizm amaçlı kullanım haritası	71
Şekil 10. Çalışmada kullanılan yöntemin akış süreci	72
Şekil 11. Çalışma alanında yapılan değerlendirmeler.....	73
Şekil 12. Arazi çalışmaları.....	73
Şekil 13. Yabancı turistlerle yapılan görüşmeler	74
Şekil 14. Yerli turistlerle yapılan görüşmeler	74
Şekil 15. Çalışma alanının konumu	75
Şekil 16. Çalışma alanı konumu	77
Şekil 17. Maçka-Yazlık Köy.....	78
Şekil 18. Yazlık Köy.....	78
Şekil 19. Çalışma alanındaki jeolojik yapıya bir örnek	80
Şekil 20. Çalışma alanı jeolojik yapısına ait veriler	81
Şekil 21. Sesli Kayanın Gofragol Yaylasından görünümü	83
Şekil 22. Sesli Kaya	83
Şekil 23. Sesli Kaya tepesinin güney-kuzey yönünde görüntüsü	83
Şekil 24. Sesli Kaya tepesi genel görünüm.....	83
Şekil 25. Gofragol Tepe.....	84
Şekil 26. Gofragol Tepe	84
Şekil 27. Gofragol Tepe ve Sesli Kaya.....	85
Şekil 28. Çalışma alanının genel jeomorfolojik yapısını gösteren yüksekli haritası	86
Şekil 29. Çalışma alanının eğim durumu	87
Şekil 30. Çalışma alanı bakı durumu	88
Şekil 31. Çalışma alanı toprak yetenek sınıfları	90

Şekil 32.	Meryemana Dere	91
Şekil 33.	Meryemana Deresi birleştiği koldan bir görünüm (Çoşandere mevki)	91
Şekil 34.	Maçka çıkışı Meryemana Deresinin görünümü.....	92
Şekil 35.	Maçka ilçesi	92
Şekil 36.	Çalışma alanında bulunan su varlığı.....	93
Şekil 37.	Türkiye florasında endemik taksonların kareleme sistemine göre sayısı	94
Şekil 38.	Yazlık köy üstü orman örtüsü.....	96
Şekil 39.	Altındere Vadisi hakim bitki örtüsü	96
Şekil 40.	Çalışma alanında mevcut meşcereler.....	98
Şekil 41.	Altındere Vadisi'ndeki orman varlığı.....	99
Şekil 42.	Sümela Manastırı karşısı yamaçlarının görünümü	99
Şekil 43.	Çalışma alanında bulunan orman örtüsünden bir görünüm.....	101
Şekil 44.	Altındere Vadisi genel bitki örtüsü.....	102
Şekil 45.	Çalışma alanında orman kapalılık durumu	103
Şekil 46.	Otsu bitki varlığına bir örnek (<i>Campanula sp.</i>).....	112
Şekil 47.	Sub_alpin bölgede otsu bitki varlığına bir örnek.....	112
Şekil 48.	Sümela Manastırı patika yolundan vadinin bitki örtüsü görünümü.....	113
Şekil 49.	Altındere Vadisi Milli Parkı hâkim bitki örtüsünden bir görünüş.....	113
Şekil 50.	Altındere vadisi Milli Parkı örtüsünden bir görünüş	116
Şekil 51.	<i>Juglans regia</i> (Adi Ceviz)'in genel ve gövde görünümü	117
Şekil 52.	<i>Taxus baccata</i> (Adi Porsuk)'un genel ve gövde görünümü	118
Şekil 53.	Mevcut tarihi ve kültür değerlerin varlığı.....	136
Şekil 54.	Yazlık Köy.....	137
Şekil 55.	Yazlık Köy yerleşim alanı	137
Şekil 56.	Çoşandere köyü	138
Şekil 57.	Çoşandere köyü yerleşim alanları.....	138
Şekil 58.	Altındere köyü yerleşim alanları	138
Şekil 59.	Altındere köyü	138
Şekil 60.	İskobel Yaylası yayla evleri.....	139
Şekil 61.	İskobel Yayla yerleşim alanları	139
Şekil 62.	Meryemana Vadisi'nde alternatif turizm olanaklarının araştırılarak turizm amaçlı potansiyel alan kullanım haritasının oluşturulması projesi kapsamında belirlenen yazlık köy yerleşik alanı	140
Şekil 63.	Çoşandere köyü tarihi köprüsü (Kınalı Köprü)	142
Şekil 64.	Gofragol Yaylası.....	142

Şekil 65.	Saveriksa Yaylası.....	142
Şekil 66.	Arnastal Yaylası.....	143
Şekil 67.	Arnastal Yaylası.....	143
Şekil 68.	Çalışma alanında bulunan yerleşim yerleri.....	144
Şekil 69.	Yazlık Köyü kültür varlıkları haritası.....	147
Şekil 70.	Kervan yol kalıntısı (Yazlık Köy)	148
Şekil 71.	Yazlık köyünde kervan yol kalıntısı.....	148
Şekil 72.	Yazlık Köy'ün doğusunda bulunan Aşağı Kale kalıntısı	149
Şekil 73.	Sümela Manastırı vadiden görünüm	150
Şekil 74.	Sümela Manastırı	150
Şekil 75.	Sümela Manastırı bir görünüm	151
Şekil 76.	Sümela Manastırı yürüyüş yolundan bir görünüm	151
Şekil 77.	Yöre tarihinin anlatıldığı fermanlar	153
Şekil 78.	Geleneksel konut örneği (Yazlık Köyü).....	154
Şekil 79.	Serander (Yazlık Köyü).....	154
Şekil 80.	Çoşandere Köyü sınırları içerisinde bulunan tarihi taş köprü	155
Şekil 81.	Yaylacılık faaliyetleri küçükbaş hayvancılık.....	156
Şekil 82.	Yaylacılık faaliyetleri büyükbaş hayvancılık	156
Şekil 83.	Yazlık Köy şenliği/pikniği.....	158
Şekil 84.	Kalantar şenliği	158
Şekil 85.	Beton köy yolları	160
Şekil 86.	Altındere Köyü bağlantı yolu	161
Şekil 87.	Yayla yolları	161
Şekil 88.	Vadi anayol.....	162
Şekil 89.	Çalışma alanından geçen ulaşım yolları	163
Şekil 90.	Çalışma alanı içerisinde köy yerleşimi, tarım ve ormanlık alanlardan bir görünüm	164
Şekil 91.	Hayvancılık faaliyetleri	165
Şekil 92.	Yaylalarda büyükbaş hayvancılık.....	165
Şekil 93.	Alabalık üretme çiftlikleri.....	166
Şekil 94.	Çalışma alanının mevcut alan kullanımları	167
Şekil 95.	Yamaç paraşütü kalkış noktası	170
Şekil 96.	Yamaç paraşütü etkinliği	170
Şekil 97.	Kano parkuru 3	172
Şekil 98.	Üçüncü Etapta kano etkinliği.....	172

Şekil 99.	Kano parkuru 4	173
Şekil 100.	Dördüncü etapta kano etkinliği.....	173
Şekil 101.	Meryemana (Sümela) Seyyah Trekking Yolu/Sel Boğazı güzergahın başlangıç noktası.....	174
Şekil 102.	Seyyah yolu rotaları.....	174
Şekil 103.	Onbinlerin dönüşü taş döşeli yolu	175
Şekil 104.	Onbinlerin dönüş güzergahı İskobel-Gofragol yolu.....	175
Şekil 105.	Motorlu gezi yapan turist grupları	177
Şekil 106.	Karavan grupları	178
Şekil 107.	Karavan kampları.....	178
Şekil 108.	Çalışma alanında yapılan mevcut turizm etkinlikleri	179
Şekil 109.	Örnek dağ bisikleti kullanımı	180
Şekil 110.	Çalışma alanı öneri bisiklet parkuru	180
Şekil 111.	Yazlık Köyü teleferik hattı önerisi güzergâhı.....	181
Şekil 112.	Alternatif kayak merkezi öneri alanı İskobel Yaylası	181
Şekil 113.	Dağlık kamp alanları.....	182
Şekil 114.	Öneri kamp alanı.....	182
Şekil 115.	Raşi Düzlüğü öneri çim kayağı alanı.....	183
Şekil 116.	Sesli Kaya mevkii	184
Şekil 117.	Yazlık Köyü başı	184
Şekil 118.	Çalışma alanı sınırları içerisinde bulunan korunan alanlar.....	187
Şekil 119.	Birebir gerçekleştirilen anket çalışmaları	190
Şekil 120.	Ankete katılan yabancı turist grupları.....	191
Şekil 121.	Eğim grupları ağırlıksız değerleri.....	207
Şekil 122.	Bakı ağırlıksız değerleri.....	211
Şekil 123.	Toprak sınıfları ağırlıksız değerler	215
Şekil 124.	Vejetasyon ağırlıksız değerleri	218
Şekil 125.	Orman kapalılık ağırlıksız değerleri	222
Şekil 126.	Mevcut alan kullanımları ağırlıksız değerleri.....	225
Şekil 127.	Tarihi ve kültürel yapı ağırlıksız değerleri	226
Şekil 128.	Röliyef değerleri	230
Şekil 129.	Plan-kare 176 örnek hesaplama	232
Şekil 130.	Yükseklik durumuna göre kullanım değeri	235
Şekil 131.	Yükseklik durumuna göre görsel çekicilik değeri	236
Şekil 132.	Etkinlik değeri	237

Şekil 133. Orman-su kıyısı değerleri	239
Şekil 134. İklim değerleri	242
Şekil 135. Ulaşım değeri.....	245
Şekil 136. Doğal, tarihi ve kültürel faktörlere göre turizm potansiyeli	248
Şekil 137. Doğal, tarihi ve kültürel faktörlere göre turizm potansiyeline göre en yüksek değeri alan alanlardan bir tanesi-Sümela Manastırı ve çevresi	249
Şekil 138. Doğal, tarihi ve kültürel faktörlere göre turizm potansiyeline göre en yüksek değeri alan alanlardan bir tanesi-Sesli Kaya	249
Şekil 139. İklim, ulaşım, röliyef, orman-su kıyısı ve etkinlik değerlerine göre turizm potansiyeli	251
Şekil 140. İklim, ulaşım, röliyef, orman-su kıyısı ve etkinlik değerlerine turizm potansiyeline göre en yüksek değeri alan alanlardan bir tanesi-Yazlık Köy üstü mezra alanları	252
Şekil 141. İklim, ulaşım, röliyef, orman-su kıyısı ve etkinlik değerlerine turizm potansiyeline göre en yüksek değeri alan alanlardan bir tanesi-İskobel Yaylası ve çevresi	252
Şekil 142. Alternatif turizm amaçlı alan kullanım potansiyeli	254
Şekil 143. Alternatif turizm amaçlı alan kullanım potansiyeli için en yüksek değerde çıkan alanlardan bir örnek-Yazlık Köy mezası (Rışk)	256

TABLolar DİZİNİ

	<u>Sayfa No</u>
Tablo 1. Kırsal alanlardaki alternatif turizm ve ekolojik temelli turizm aktiviteleri	38
Tablo 2. Kırsal boş zaman aktiviteleri	39
Tablo 3. Kırsal boş zaman aktivitelerinin karakteristiği	40
Tablo 4. Ağırksız değerleri belirlemede kullanılan katsayı değerleri.....	68
Tablo 5. Ağırlıklı değerleri hesaplarcken kullanılan faktör ağırlıkları.....	69
Tablo 6. Çalışma alanı ve çevresinde bulunan bazı önemli dereler.....	92
Tablo 7. Çalışma alanı ve çevresinde bulunan bazı regülâtör ve HES'ler.....	92
Tablo 8. Batı palearkttik ülkeleri, endemik tür sayısı ve endemizm oranları	94
Tablo 9. Türkiye florası en zengin endemik tür 10 familya.....	95
Tablo 10. Türkiye Florası En Zengin Endemik Tür Bakımından 10 cins	95
Tablo 11. Altındere Vadisi Milli Parkı'ndaki önemli bitki varlığı	100
Tablo 12. Orman tipine göre sınıflandırılmış otsu bitkiler florası	104
Tablo 13. Subalpin-alpin tiplerine göre gruplanmış otsu bitki florası	108
Tablo 14. Çalışma alanında tespit edilen odunsu taksonlar	114
Tablo 15. Altındere Milli Parkı'nın memeli hayvan türleri	120
Tablo 16. Yazlık Köy ve çevresinde tespit edilen memeli hayvan türleri	121
Tablo 17. Altındere Vadisi Milli Parkı'nda görülen kuş türleri.....	123
Tablo 18. Yazlık Köy ve çevresinde tespit edilen kuş türleri	124
Tablo 19. Çalışma alanı sınırları içinde bulunan Altındere Vadisi Milli Park'ında bulunan balık türleri.....	126
Tablo 20. Çalışma alanında bulunan sürüngen türleri	126
Tablo 21. Çalışma alanında bulunan iki yaşamlılar/amfibiler	127
Tablo 22. 1971-1997 yılları Maçka İstasyonu ortalama açık günler, bulutlu günler, kapalı günler ve aylık kar yağışlı günler sayıları.....	129
Tablo 23. 1971-1997 yılları Maçka İstasyonu nem verileri.....	129
Tablo 24. 1971-1997 yılları Maçka İstasyonu sıcaklık verileri	130
Tablo 25. 1971-1997 yılları Maçka istasyonu rüzgar verileri.....	130
Tablo 26. 1971-1997 yılları Maçka İstasyonu aylık toplam yağış verileri	131
Tablo 27. Uzun yıllar Maçka İstasyonu iklimsel verileri.....	131
Tablo 28. Altındere İstasyonundan 2010 yılından beri elde edilen iklimsel veriler	133
Tablo 29. Mevcut alan kullanımları	165

Tablo 30.	Yamaç paraşütü iniş kalkış noktaları.....	170
Tablo 31.	Ankete katılan turistlerin sosyo-ekonomik yapıları.....	192
Tablo 32.	Ankete katılan turistlerin çalışma alanına yaptıkları ziyaret sıklığı, kimlerle geldiği, ne kadar kaldıklarına göre dağılımı.....	194
Tablo 33.	Ziyaretçilerin turistik etkinliklerde buldukları aylara göre dağılımı	196
Tablo 34.	Turistlerin hangi özellikteki alanlarda etkinlikte bulunmak istedikleri.....	196
Tablo 35.	Ziyaret ettikleri alanlara göre dağılımı	197
Tablo 36.	Turistlerin tercih ettikleri alanların özelliklerine göre dağılımı	198
Tablo 37.	Turistlerin bu alanda katılmak isteyecekleri alternatif turizm ve ekolojik temelli turizm etkinlikleri	199
Tablo 38.	Belirlenen etkinliklerin eğitim gruplarına göre kullanım durumları.....	205
Tablo 39.	Eğitim grupları katsayıları	206
Tablo 40.	Bakı gruplarına göre etkinliklerin yapılabilirliği.....	209
Tablo 41.	Bakı grupları katsayıları	209
Tablo 42.	Arazi kullanım kabiliyet (AKK) sınıflarına göre kullanım uygunluğu	212
Tablo 43.	Arazi yetenek sınıfları ve kullanım biçimleri	212
Tablo 44.	Toprak sınıfları katsayı değerleri.....	213
Tablo 45.	Vejetasyon katsayıları.....	216
Tablo 46.	Orman kapalılık katsayı değerleri.....	220
Tablo 47.	Mevcut alan kullanım tipine göre katsayı değerleri	223
Tablo 48.	Tarihi ve kültürel yapıya göre katsayı değerleri	224
Tablo 49.	Doğal değerlerin turizm amaçlı faktör ağırlıkları.....	227
Tablo 50.	Rölyef değerleri	229
Tablo 51.	Plan-kare 176 örnek değerleri.....	229
Tablo 52.	Etkinlik katsayıları.....	233
Tablo 53.	Orman ve su kenarı katsayı değeri.....	234
Tablo 54.	İklim değeri.....	240
Tablo 55.	Plan-kare 176 örnek hesaplama	241
Tablo 56.	Ulaşım katsayısı.....	244
Tablo 57.	Sınıflandırma değerleri	246
Tablo 58.	Sınıflandırma değerleri	250
Tablo 59.	Sınıflandırma değeri	255

SEMBOLLER DİZİNİ

AIEST	:	Uluslararası Turizm Uzmanlar Birliği
AKK	:	Arazi Kullanım Kabiliyet Sınıfları
CBS	:	Coğrafi Bilgi Sistemleri
CSE	:	Dünya Turizm Organizasyonu İstatiksel Uzmanlık Komitesi
DOKA	:	Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı
DOKAP	:	Doğu Karadeniz Bölgesel Gelişme Planı
DPT	:	Devlet Planlama Teşkilatı
ECTARC	:	Geleneksel ve Bölgesel Kùltürler için Avrupa Merkezi
GPS	:	Global Position System
HES	:	Hidroelektrik Santrali
IUCN	:	International Union Conservation Nature
IUOTO	:	Uluslararası Resmi Seyahat Organizasyonu Birliği
JICA	:	Japonya Uluslararası İşbirliği Ajansı
KUD	:	Kullanılabilirlik Değeri
MTA	:	Maden Tetkik ve Arama
ORUD	:	Orman İçi Rekreasyon Uygunluk Değeri
ORUKUD	:	Orman Rekreasyonu Uygunluk Kullanılabilirlik Değeri
STATİP	:	Sorunlu Tarım Alanlarının Tespiti ve İyileştirilmesi Projesi
TIES	:	The International Ecotourism Society
TÜİK	:	Türkiye İstatistik Kurumu
UNDP	:	United Nations Development Programme
UNEP	:	Birleşmiş Milletler Çevre Programı
UNWTO	:	Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütünün
WTO	:	Dünya Turizm Örgütü
WTTC	:	World Travel & Tourism Council

1. GENEL BİLGİLER

1.1. Giriş

İnsanların seyahat eylemlerinin kökeni oldukça eskidir. Başlangıçta ticaret, göç, fetih, savaş, din ve merak seyahatlerinin başlıca etkenleri olmuştur. Avrupalılar 19. yüzyıldan itibaren Mısır'ın gizemli atmosferine ilgi duymaya başlamış, buraya gezilerinin sayısı artmıştır (Kızılırmak ve Kurtuldu, 2005). Anadolu, İtalya, Mısır, Yunanistan önceleri varlıklı soyluların, sonra bunların yanı sıra farklı sınıftan insanların görme ve öğrenme amaçlı seyahat merkezleri olmuştur (Genim, 2002). Turizm, batı dünyasında özellikle II. Dünya Savaşı sonrası ekonomik kalkınma ve yapılanma döneminde hızla gelişen bir sektör halini almıştır. Örgütlü, kitlesel bir turizm, bu süreçte gelişmiş sanayi toplumlarının yoğun iş yaşamı ve stresten belirli bir süre uzaklaşmak isteyenlerine arzu edilen imkânı sunmuştur. Bugün dünyada hızla gelişen sektörlerden biri olan turizm, ülkelerin ekonomik kalkınmasında itici bir güç kabul edilmektedir (Zeyrek, 2008).

Çevremiz, 21.yy dünyasında, hızlı ve düzensiz gelişmeler sonucu daha çok kent görünümünde bir yapı kazanmıştır. Kentlerde yaşayan insanların hayat kalitesi büyük ölçüde yükselirken, yaşam ortamları doğallığını yitirmektedir. Giderek artan nüfusun yoğunlaşan kent ortamında ortaya çıkardığı bunalımlar, teknolojinin neden olduğu ruhsal yorgunluklar ve aşırı kirlenme ile gün geçtikçe azalan insan-doğa ilişkisi, açık alan gereksinimlerinin artmasına neden olmaktadır. Kent ise artan bu gereksinimlere gerek alansal gerekse donanım olarak cevap verememektedir. Bu durumda insanlar boş zamanlarını değerlendirmek ve açık alan gereksinimlerini karşılayabilmek için, imkânları çerçevesinde kent yakınındaki doğal kaynakları kullanmaktadır (Kaplan, 2002).

Anadolu, binlerce yıldan günümüze kadar çeşitli medeniyetlerin kurulduğu ve izlerinin görüldüğü bir coğrafi bölgede bulunması nedeniyle, gerek doğal gerekse kültürel kaynak değerleri açısından oldukça zengindir (Kiper ve Arslan, 2007). Bu zengin coğrafyada farklı tarihsel süreçleri yaşayan farklı medeniyetlerin ortaya koyduğu alan kullanımı, Anadolu Yarımadası'nda önemli yapısal değişikliklere sahne olmuş ve devamında sahip olunan kaynak değerlerinin bilinçsizce tüketilmesini ve yanlış kullanımlardan kaynaklanan bozulmaların görülmesine sebep olmuştur. Nüfusun artışına

paralel olarak yerleşme bölgelerin büyüyüp gelişmeleri de bu olumsuz süreci daha da hızlandırmıştır.

Düzensiz kentleşmenin yaşandığı günümüz kentlerinde insanlar, yeşil alanlardan uzak yapılarla çevrili mekânlarda yaşamak zorunda kalmışlardır. Günümüz kentlerindeki olumsuz koşullar ve kentlerdeki rekreasyonel alanların yetersizliği, insanları kent dışındaki rekreasyonel alanlara da yöneltmektedir. İnsanlar bu rekreasyonel alanları tercih ederken, gidecekleri mekânların doğal, kültürel ve görsel yönden zenginliklerini ve kendilerine sunulan rekreasyonel olanakları göz önüne alırlar. Nüfus artışı, plansız ve hızlı kentleşme, insan-doğa ilişkisinin sağlıklı bir şekilde kurulmasını sağlayacak rekreasyonel planlama çalışmalarının önemini arttırmıştır. Doğal, kültürel ve tarihsel özellikler taşıyan kaynaklar bilinçsizce tüketilmekte ve yanlış kullanımlar sonucunda özelliklerini yitirmektedirler. Özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra dünya toplumları hızlı bir değişim süreci içine girmişlerdir. Sanayileşme ile birlikte yaşam hızının artması yeni bir takım gereksinimler ortaya çıkarmıştır. Bu gereksinimlerin en önemlilerinden biri de rekreasyon ve buna bağlı olarak turizmdir (Kaplan, 2002). Turizm ve rekreasyon günümüzde yaşamın ayrılmaz bir parçasıdır ve insanların temel gereksinimi haline gelmiştir. Son yıllarda bu gereksinimin önemi herkes tarafından kavranmaktadır (Bulut, 2006).

Turizm günümüzde yararları bütün dünyaca kabul edilmiş, ülke ekonomisine daha da önemlisi dünya barışına katkısı nedeniyle vazgeçilmez bir sektör durumuna gelmiştir. Turizmin farklı sosyal ve kültürel yapıya sahip toplumlar arasında etkileşim sağlaması, sosyal yapıyı ve toplumsal davranış kalıplarını etkilemesi, insanların tanışıp dostluklar kurmalarına aracılık yapılması ve istihdam yaratıcı özelliğiyle de bölgesel ve ulusal ekonomiye katkı sağlaması onu ön plana çıkarmaktadır (DOKA, 2009).

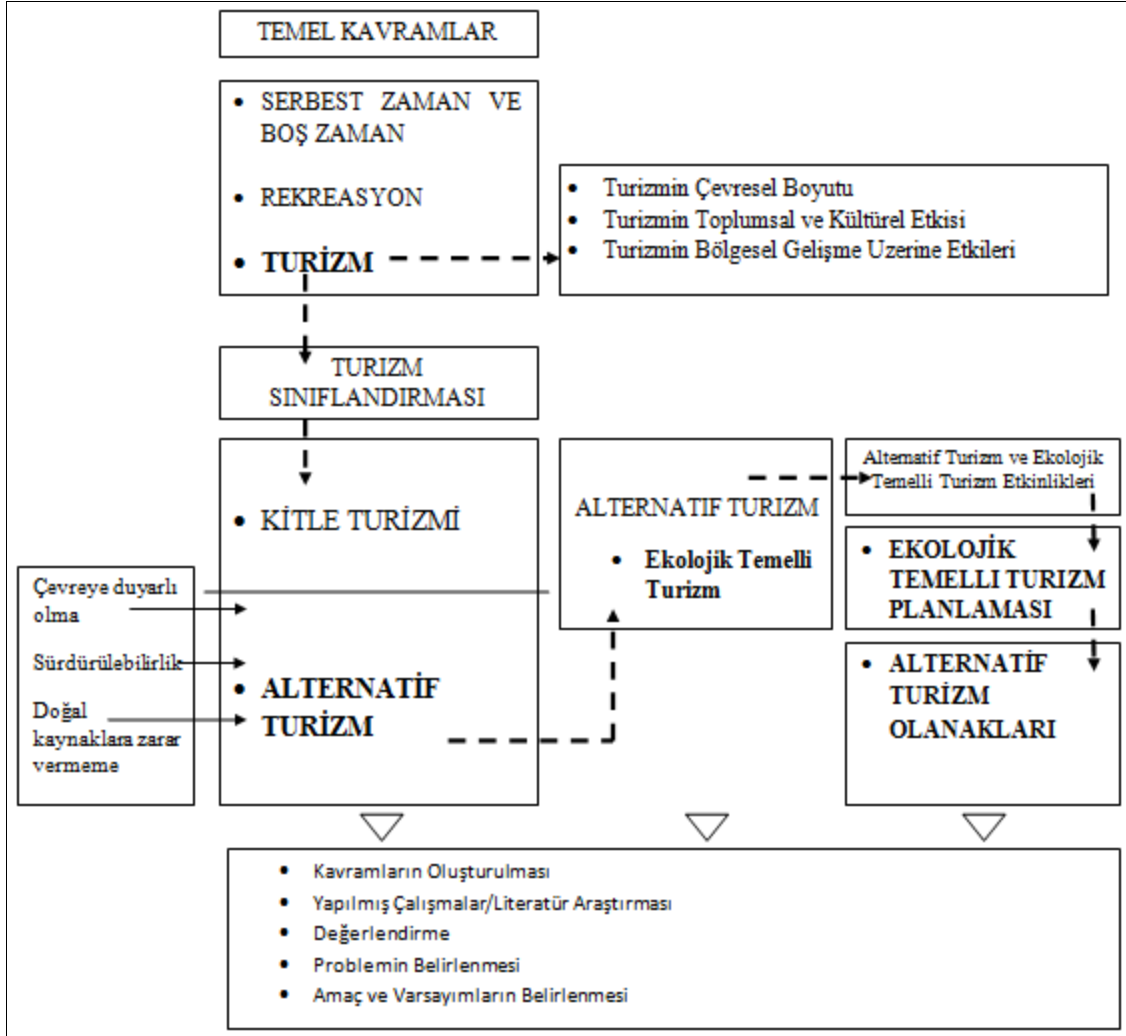
Turizm ve rekreasyonel olanaklar açısından ülkemiz incelendiğinde peyzaj, tarihi ve doğal değerler, gelenek ve folklor özellikleri, arkeolojik ve diğer sanat değerleri ve kültürü ile önemli özellikler taşıdığı görülmektedir. Ülkemizde çözülmesi gereken sorun; var olan rekreasyon kaynaklarının ortaya çıkarılması ve bunların rasyonel kullanımı sağlayarak gereksinimleri karşılayacak duruma getirilmesidir (Ergeç, 1985).

Ülkemizde rekreasyonel olanaklar için en uygun yerlerden biri olan kıyılar estetik ve algısal yönden insanların dinlenmeleri, eğlenmeleri, yeniden zindelik ve canlılık kazanmaları, kısacası suya dayalı rekreasyonel etkinliklerde bulunmalarına olanak sağlamaktadır (Güleç, 1983). Bu özellikleriyle kıyılar; turizm ve rekreasyona yönelik tesis ve yerleşimler için en önemli çekim ve yatırım merkezi haline gelmiştir. Ancak bu durum

sosyal ve fiziksel birçok sorunu da beraberinde getirmiştir. Teknolojinin de rekreasyon ve turizmde hızlı bir şekilde yerini alması sonucu, sınırlar ve engeller eski önemini yitirmiş, elde edilen olanaklar dolayısıyla hem etkinliklerin hem de bu etkinliklerin gerçekleştirilebileceği mekanların çeşitlendirilmesi anlamında farklı eğilimler sergilenmeye başlanmıştır. Bir süre sonra, farklı rekreasyon ve turizm etkinlikleri yaşamın çok önemli parçaları haline dönüşmüş ve kitleler halinde yapılmaya başlanmıştır. Bu nedenle zamanla ortaya çıkan tesis gereksinimine bağlı hızlı ve plansız gelişmeler ortaya çıkmıştır (Topay, 2003). Tesislerin artması yeterli alt yapının sağlanamamasına, deniz kirliliğine ve tarım yapılan alanların zarar görmesine ve tahrip edilmesine neden dolaylı olarak olmuştur (Ergeç, 1985).

Son yıllarda tip ve şekil ne olursa olsun turizmin kitlesel karakterden gittikçe uzaklaşarak bireysel nitelik kazanmaya başlaması, çevreye duyarlılığın artması ile çevreye saygılı turizm modelleri gelişmeye başlamıştır (Sirel, 1995). Bu nedenle, doğal çevreye, yerel değerlere saygılı bir turizm anlayışının teşvik edilmesi ve yaygınlaştırılması gerektiği düşüncesi giderek artmaktadır.

Çalışmanın temel yapısı Şekil 1'deki gibi değerlendirilmiştir. Çalışmada turizm olgusu ele alınmış, günümüzde yoğun kullanımlarla gerçekleştirilen kitle turizmine alternatif olarak ortaya çıkan alternatif turizm olanakları incelenmiş ve alternatif turizm başlığı altında değerlendirilen ekolojik temelli turizm planlama yaklaşımları ele alınmıştır. Bu değerlendirmeler yapılırken bu başlıklarla ilişkili kavramlar da açıklanmıştır.

Şekil 1. Çalışmanın genel yapısı

1.2. Temel Kavramlar

1.2.1. Serbest ve Boş Zaman

Serbest zaman, kişinin isteğe bağlı olarak yönlendirilmiş zamanı olup, önemli olan bu zamanın kişinin nasıl kullanacak olmasıdır (Burton, 1978). Boş zaman, çalışma zamanı ve temel gereksinimlerin karşılandığı zaman dilimi dışında kalan serbest zaman içerisinde yer alan bir zaman aralığıdır. Boş zaman, yabancı literatürde “leisure” olarak anılmaktadır (Uğurlu, 2005).

Boş zaman (leisure) ve serbest zaman (free time) iç içe olabilen ancak farklı anlamlar taşıyan iki kavramdır. Serbest zaman, kişinin yaşam süresi içerisinde zorunlu ihtiyaçları ve iş yaşamı dışında kalan tüm zaman dilimini ifade ederken, boş zaman, bu serbest zamanın

içerisinde kişinin özgürce kendi istediği gibi kullanabildiği zaman dilimidir (Uğurlu, 2005).

Geçtiğimiz yüzyıl boyunca batılı toplumlarda yaşam süreci içerisinde boş zaman konsepti artan bir önem üstlenmiştir. Bugün boş zaman kavramı iş hayatının antitezi olmasından daha ziyade günlük yaşamın tamamlayıcı bir parçası olması, geçmişte olduğu gibi ve günümüzde de bazı kültürlerde böyle algılanmaktadır (Sustainable Tourism, 1997).

Stockdale (1985) boş zaman olarak kullanılan kavramları üç ana yolla tanımlamaktadır (Hall ve Page, 2002):

1. Zaman periyodunda, baskın özellikteki seçenekler için akılda bulunan etkinlik veya durum; bu anlamda boş zaman kişiler için “serbest zaman” formudur.
2. Tarafsız görüş olarak boş zaman, çalışmanın tersi olarak görülmektedir ve çalışmama veya arda kalan zaman olarak tanımlanmaktadır.
3. Boş zaman etkinlikleri için niteleyici kavram olarak boş zamanı vurgulayan kişisel görüş bireysel algı ve inanç sistemleri bağlamında anlamlandırılmayı ifade etmektedir ve herhangi bir ortamda herhangi bir zamanda ortaya çıkabilmektedir.

Helbert (1988)’e göre, boş zaman bireysel egzersizleri yapabilme zamanlarıdır ve serbest, gönüllü olarak etkinlikleri yapabilmektir (Hall ve Page, 2002).

Boş zaman, her zaman artık bir zaman gibi değerlendirilmez, örneğin, boş zaman sadece iş veya diğer sorumluluklara bağlı kalmaz, aynı zamanda oyun ve rekreasyonla birlikte bütün zamanı kapsayan etkinliklere de bağlıdır (Shaw ve Williams, 1994). Sıkıcı ve monoton işlerde çalışan insan deneyimlerinin aksine, bu etkinlikler akıl davranışlarını gösterir ve genellikle eğlence ve canlılık kazandırır (Shaw ve Williams, 1994; Urry, 1990).

Boş zamanlarla (leisure) alakalı bütün fikirlerin çeşitli elemanlarının arasında oldukça çakışmalar vardır, ancak vurgu sıklıkla eğlence üzerinedir. Samuel Johnson’un tanımlamasında “oyun”, konseptin elemanlarından biridir. Johnson bunu tanımladığında içerik “sadece görev için değil memnuniyet içinde bir şeyler yap” olarak tanımlanmıştır (Armitage, 1997).

Boş zamanların artması sonucu insanlar farklı deneyimler yaşamak için uzak alanlara gitmeyi tercih etmişler, böylelikle turizmin boş zaman kavramıyla genişlemesine olanak sağlamışlardır.

1.2.2. Rekreasyon

İnsanlar doğadan uzaklaştıkça ve yaşadıkları kültürel çevre giderek kentleştikçe, daha çok dinlenmeye ve yenilenmeye yönelmişlerdir (Bulut, 2006). Bu durumla birlikte rekreasyon ve rekreasyonel faaliyetler önem kazanmaya başlamıştır.

Demirel (1997) rekreasyon kelimesini, anlam olarak toplumun enerji ve dinamizm kazanabilmesinin yaşamında yapacağı bir takım değişikliklerle açıklandığını vurgulamaktadır. Rekreasyon kelime anlamı olarak, Latince'den türemiş bir kelime olup “re” ve “creare” kelimelerinin birleşmesinden meydana gelmiştir.

Rekreasyon öznel yani aktif nitelikte veya nesnel pasif nitelikte olabilmektedir. Öznel olmasını, kişiye ait olan ve kişisel isteklerden oluşması, kişinin kendine özel duygularının, düşüncelerinin ve hareketleri için sahip olduğu kapasiteyle açıklanırken, nesnel olması, kişinin rekreasyonu aynı zamanda diğerlerinin rekreasyonunu gözlemlemek, üzerine düşünmek şeklinde ifade edilmektedir (Sözen ve Öztan, 1980).

Rekreasyon için yapılan çeşitli tanımlamalarda; Williams (1968) rekreasyonu, “genç, yaşlı; zengin fakir; kentli köylü; kültürlü kültürsüz herkesin isteyerek yaptığı aktiviteler topluluğu” olarak tanımlarken, Phillips (1970), boş zaman içinde yapılan eylemler olarak tanımlamıştır. Bir başka yazar Butler (1969)’a göre ise rekreasyon, “boş zaman içinde yapılan, herhangi bir ödül kazanma amacı gütmeyen, kişiye bedensel, ruhsal ve yaratıcı yönden güç kaynağı olan ve kişinin zorunlu olarak değil bir iç itim sonucu katıldığı eylemler”dir. Seeley (1973) temelde bir yenilenme, tek düze ve gerekli işler için hazırlanma ya da günlük işlerden bir çeşit kaçış olarak rekreasyonu tanımlamıştır (Sözen ve Öztan, 1980).

Güleç (1979) rekreasyonu, “genellikle serbest zamanlar içinde yapılan, bireyin kendi isteği ve iç itimi sonucu oluşan ve bireyi fiziksel ve düşünsel yönden yeniden canlandırmayı amaçlayan, bireyin toplumsal, ekonomik ve kültürel olanakları ve yaşadığı toplumun yapısı ile bağımlı olarak yapılan fiziksel ve düşünsel eylemler bütünüdür” şeklinde tanımlamıştır.

Rekreasyon; kişilerin günlük yaşamlarından uzaklaşarak, bedensel ve düşünsel olarak dinlenmesi, serbest zamanlarını kişisel gelişme için harcaması için gereklidir (Yılmaz ve ark., 2003)

Rekreasyon, geniş kapsamlı bir kesit ve tipik bir gereksinim olarak şekillenmektedir. Rekreasyonda ana amaç ise bireyin yeni değerler kazanmasını sağlamak, yaşam gücü ve

isteğini ayakta tutabilmek, sürdürdüğü etkinliklerden yeterince zevk alabilmek ve bireyin kendisine yeni güçler kazandırabilmektir (Pehlivanoğlu, 1987).

Rekreasyon, eğlenme, dinlenme, kültürel, sportif, turizm ve sanatsal amaçlı yapılırken, yapıldığı yere göre de iç mekân rekreasyonu ve dış mekân rekreasyonu olarak sınıflara ayrılabilir. Bir başka sınıflandırma zamana bağlı olarak kış ve yaz rekreasyonu olarak yapılırken yapıldığı yere göre ise kentsel ve kırsal rekreasyon olmak üzere sınıflandırılır. Kentsel rekreasyon kent merkezli olup açık ve kapalı mekanlarda gerçekleştirilir. Kırsal rekreasyon ise kırdaki yapılan etkinlikler olan doğa yürüyüşleri, kampçılık, bisiklete binme, mağaracılık, avcılığı içerir (Karaküçük, 1999).

Boş zaman, rekreasyon ve turizm genellikle birbirleriyle örtüşen konseptler olarak görülmektedir. Birçok önemli kavramın olduğu yerde, nerde, nasıl, ne zaman ve niçin kullanıldığı açısından boş zaman, rekreasyon ve turizm tanımlamaları yapılır (Hall ve Page, 2002). Rekreasyon ve turizm kesin ayrımları ve sınırları olmayan, birbirlerini tamamlayan iki kavramdır. İkisinin ortak özelliklerinden biri ise boş zamanlarda gerçekleştiriliyor olmasıdır.

Rekreasyon ve turizm olguları insanların eğlenme, dinlenme, yeniden hayata bağlanma ve çalışma hayatına hazırlanmak için enerji depolama gibi gereksinimleri doğurmuştur (Bulut, 2006).

1.2.3. Turizm

Turizm ve turist terimleri yaklaşık iki yüzyıldır kullanılmaktadır (Smith, 1995). Buna rağmen, ne turizm için ne de turist için hala herkesçe kullanılan net bir tanımlama yoktur. 1937'den beri, Dünya Turizm Organizasyonu İstatistiksel Uzmanlık Komitesi (CSE), Uluslararası Resmi Seyahat Organizasyonu Birliği (IUOTO) gibi turizm organizasyonları ve bireysel yazarlar Mathieson ve Wall (1982), Ellenberg ve ark. (1997) ve birçokları tarafından turizm sınıflandırması ve tanımlaması geliştirilmiştir. Uluslar arası turizm tanımının standartlaşma için ilk önerisi 1937 yılında kısa ömürlü olan uluslar liginin İstatistiksel Uzmanları Komitesi tarafından yapılmıştır. Bu komite uluslararası turisti "kişinin kendi yaşadığı yer dışında 24 saati aşkın bir şekilde başka bir ülkeyi ziyareti" olarak tanımlamıştır (Kamga Kamden, 2003).

Turizm çok boyutlu bir kavramdır. İnsanların günlük yaşamlarını sürdürdükleri çevrelerden ayrılarak sosyal, kültürel ve ekonomik özellikleri içeren bir süreci değişik

çevrelerde yaşamalarını ve kısa-orta-uzun süreli olarak konaklamalarını ifade etmektedir. Bununla birlikte ziyaret ettiği ülkede 24 saatten fazla zaman geçirerek, bir tesiste konaklayan ve kişisel amacına uygun eylemleri gerçekleştiren kişiye de turist denmektedir (Aytuğ, 1990)

1963'te Uluslararası Seyahat ve Turizm üzerine Birleşik Devletler Konferansı'nda 24 saatten fazla kalan "turistler" ve 24 saatten az kalan "ziyaretçiler" arasında bir ayrım gösterilmiştir. 1950 yılında IUTO'nun yaptığı turist ve gezgin arasındaki ayrım da benzer özellikler göstermektedir. 1967'de Uzman İstatiksel Grup'un önerisine göre ayrım bir geceden fazla kalan turistlerle ve bir geceden fazla kalmayan "günlük ziyaretçi" veya gezginle arasında yapılmıştır. Bu son kategori ayrıca "transit gezgin"i de içerir. 1963'teki tanımlama, Birleşmiş Milletler İstatiksel Komisyonu tarafından toplanan uluslararası konferansta 1976'da yeniden tanımlanmıştır (Kamga Kamden, 2003).

Ottawa Konferansı (1991)'ndan önce tanımlamalar uluslararası turist için sınırlıyken WTO'nun Ottawa Konferansı'nda iç turizm ve ziyaretçilerin konseptleri de tanıtıldı. Bu yeni kavramlar önceki kavramları ve tanımlamaları tamamlamış oldu. Böylece turizm "Boş zaman, iş ve diğer amaçlar için bir ardışık yıldan daha fazla olmayacak şekilde kendi alışkın oldukları çevrenin dışındaki alanlarda konaklama ve kişi seyahatleri etkinlikleri" olarak tanımlanır. Sonuç olarak, turist veya ziyaretçiler bir ardışık yıldan daha fazla olmayacak şekilde boş zaman, iş ve diğer amaçlar için kendi alışkın oldukları çevrenin dışında kalır ve seyahat ederler" (Kamga Kamden, 2003).

Temelini çevrenin oluşturduğu turizm, son yıllarda dünya genelinde hızla gelişen bir sektör haline almaya başlamıştır. Özellikle ekonomik getirileri ile ülkelerin politikalarında yer alan turizm sektörü, günümüzde ekolojik ortamlarda da değerlendirilebilen, bu ortamlarda hem ekonomiyi ve hem de ekolojiyi birlikte yönlendiren bir sektör konumuna gelmiştir (Bulut, 2006).

Turizm kavramı için çeşitli tanımlamalar ortaya konulmuştur. Uluslararası Turizm Uzmanlar Birliği (AIEST)'nin 1954 yılında İtalya'nın Palermo kentinde yaptıkları toplantıda kabul edilen tanıma göre turizm; kazanç sağlama amacına yönelik olmamak ve sürekli yerleşmemek koşulu ile insanların bir yere seyahatlerinden ve orada konaklamalarından doğan aktivitelerin bütünüdür (Bayer, 1992).

Dünyanın en hızlı gelişen sektörlerinden biri olan turizmi Uslu (1990); "insanların tatil, dinlenme, sağlık, kültür, spor, avlanma, diğer toplulukları tanıma vb. amaçlarla sürekli olarak buldukları yerlerden ayrılarak, yurtiçi ve yurtdışı yörelere doğru

hareketliliği ve bu yörelerdeki geçici sürelerle kalışları” olarak tanımlanmaktadır (Mansuroğlu, 1997).

Turizm için yapılan diğer tanımlamalar yapılırken Mathieson ve Wall (1982), kalış süresinin uzunluğunu sınırlamıyorlar. Turizmi “kişinin kendi alışkın olduğu iş veya konutun dışında geçici olarak destinasyonlara ziyareti” olarak tanımlıyorlar. Plomp (1975) da ayrıca gönüllü kavramını sunarken kalış süresini sınırlamıyor. Turizm, “profesyonel veya iş nedeniyle olmayan, boş zaman ve rekreasyon amaçları için her zamanki olağan konutların haricindeki alanlara gönüllü ziyareti ve seyahatleri boyunca yer alan olaylar, olgular ve ilişkiler seti” olarak tanımlanmıştır (Kamga Kamden, 2003).

Kozak vd. (2000)’nin bildirdiğine göre Guyer ve Fevler (1905) tarafından turizm için “Gittikçe artan hava değişimi ve dinlenme gereksinimleri, doğa ve sanatla beslenen göz alıcı güzellikleri tanıma isteği turizmi doğurmuştur” şeklindedir. Ayrıca, doğa ile iç içe olmanın mutluluk verici olduğu inancını taşıyan topluluklar, özellikle ticaret ve sanayinin gelişmesi, ulaşım araçlarının kusursuz hale gelmelerinin de bir sonucu olarak, birbirlerine daha çok yakınlaşmışlardır. Turizm bu yakınlaşmaya olanak veren modern çağa özgü bir olaydır” şeklindedir (Topay, 2003).

WTO (Dünya Turizm Örgütü)’nün 1991’de yaptığı ve yayınladığı turizm tanımı “kendi olağan çevresinin dışında bir yere, belirlenmiş bir süreden daha az kalmak üzere giden ve ana amaç ziyaret ettiği yerde para kazanılan bir faaliyetin denenmesi dışında seyahat etmekte olan bir kişinin faaliyetleri” şeklindedir (WTO, 1991).

Turizm, insanların sürekli konutlarının bulunduğu yer dışında sürekli olarak yerleşmemek, sadece para kazanmak veya politik ya da askeri bir amacı izlememek üzere; serbest bir ortam içinde, iş, merak, din, sağlık, spor, dinlenme, eğlence, kültür, deneyim kazanma, snobik (taklit) amaçlarla veya dost ve akraba ziyareti, kongre ve seminerlere katılmak gibi nedenlerle, kişisel veya toplu olarak yaptıkları seyahatlerden, gittikleri yerlerde 24 saati aşan veya o yerin bir konaklama tesisinde en az bir gece süre ile konaklamalarından ortaya çıkan iş ve ilişkileri kapsayan, bir tüketim olayı, sosyal bir olay, ağır, bütünleşmiş hizmet ve kültür endüstrisidir (Olalı ve ark., 1983), şeklinde tanımlanmaktadır.

Bu tanımlamalardan yola çıkarak turizmin başlıca özellikleri şu şekilde sıralanabilir;

- Ülkelerin sosyal yaşamlarında, gelişmelerinde önemli bir rol oynaması,
- Ülke tanıtımında önemli bir alan olması,

- Alanın sahip olduğu doğal ve kültürel değerlerin korunmasıyla ortaya çıkan turizm etkinliklerinin olması,
- Turistik planlamalar çerçevesinde çevresine zarar vermeyen bir düzen içerisinde olan tesisleri öngörmesi,
- En önemli politikası sahip olduğu değerleri koruyarak alanın tanıtımını sağlamak,
- Tarihi, kültürel ve doğal güzelliklerle teknolojinin bir araya geldiği önemli bir endüstri olması,
- İnsanları kentlerin yoğunluğundan uzaklaştırarak doğal, kültürel ortamlarda sosyal ve bireysel huzuru sağlayabiliyor olması.

1.2.3.1. Turizmin Çevresel Boyutu ile İlgili Değerlendirmeler

Günümüzde turizm, yerküre çapında bir etkinlik olup, ülkelerin ürettikleri hizmetlerin ve bunların karşılığında elde ettikleri gelirlerin içinde giderek artan paylara sahiptir. Turizmin çevreye ve hedef ülkedeki veya yöredeki sosyo- ekonomik yapıya büyük etkileri vardır. Doğal ve tarihi çevre değerleri ile ekonomik, sosyolojik ve kültürel faktörler turizm faktörlerinin başlangıç ve sınır koşullarını oluştururlar. Ancak turizm süreci kendi başlangıç ve sınır koşullarını etkileyebilmektedir (Uslu, 1990).

Turizm ve çevre ortak bir ilişkiyi simgeleyen kavramlardır. Çevre bir turizm kaynağı olma özelliği taşıırken, turizmin var olması için çevrenin yaşaması gerektiği, doğanın ve çevrenin aleyhine gelişen bir turizmin kendi kaynağını tüketeceği açıktır. Başarılı bir turizm faaliyeti için temiz ve düzenli çevreye ihtiyaç vardır (Kiper, 2006).

Doğada, canlılar ile çevre koşulları arasında değişmez bir denge mevcuttur. Bu dengeye “çevre dengesi” adı verilmektedir. Canlıların biyolojik ve fizyolojik hayatının varlığı bu dengenin mevcudiyeti ve devamlılığı ile mümkündür. Ancak turizm açısından bu ekosistem bozulmalar göstermektedir. Bunun sebepleri (Bayer,1990);

- Doğa tahribi ve özellikle plansız yapılaşma ile peyzajın ve orman tahribi,
- Yanlış arazi kullanma kararları ile orman ve makilerin tahrip edilerek tarım alanı ve yerleşim alanına dönüştürülmesi neticesi erozyonun meydana gelmesi,
- Bataklık ve sazlıkların kurutulması ile eko-sistemin bozulması ve yanlış drenaj neticesinde canlıların ölümüne sebep olunması,
- Deniz suyu ve akarsuların, çevre kirliliği ile eko-sisteminin bozulması
- Doğal kumsal alanların, plansız turizme açılması,

- Asit yağmurlarının, bitki örtüsü ve özellikle ormanlar üzerinde olumsuz etkisi,
- Çevresel atıkların, turizm alan ve bölgelerinde hijyenik kirlenme yaratması ve eko-sistemi bozmasıdır.

Höfels (1992)'de tanımlamasında, turizmde başarının çevreye bağlı olduğunu vurgulamıştır ve günümüzde turistlerin, doğal kaynakların zarar gördüğü, birbirinden farklı olmayan tatil merkezlerini tercih etmemekte, doğal zenginliğe sahip yeni merkezlere ve yeni turizm çeşitlerine yönelmekte olduğunu açıklamıştır. Sektör gelirleri arasında büyük paya sahip olan turizmin gelecek yıllarda da bu payını devam ettirme tahminleri de göz önünde tutulursa, çevreye olan duyarlılığın önemi daha açık ortaya çıkacaktır (Aslan ve Aktaş, 1994).

Doğal tarihi ve kültürel özellikleri nedeniyle yüksek çekim potansiyeline sahip olan yerlerde turizmin gelişmesi, yöre ve ülke ekonomisine katkılar getirmektedir. Ancak bu gelişme, çoğu zaman, turistik çekiciliği oluşturan öğelerin korunması amacı ile ters düşebilmektedir (Uslu, 1990). Turizm den kısa sürede yüksek oranda ekonomik kârlılık sağlama düşünceleri çevre kalitesinin bozulmasına neden olmaktadır (Türk ve Tosun, 2004). Bugün dünya ülkeleri çevresel kaynaklara daha saygılı çevreyi kullanırken sürdürülebilirliği sağlamayı amaçlayan turizm türlerini (sürdürülebilir turizm, çevreci turizm, ekoturizm gibi ve bunların mimarilerini tartışarak, planlamalarını gerçekleştirmektedirler (Kısa Ovalı, 2007). Doğal kaynakları, sürekli, nitelik ve nicilikle yitirmeden kullanabilmek için kaynağın özelliklerini bütün yönleri ile inceleyip koruma-kullanma dengesini sağlayan planlar yaparak dikkatle ve titizlikle uygulanmalıdır (Gürpınar, 1990).

Stipanuk ve Ninemeir (1996)'e göre turizm endüstrisinin uzun dönemli sürdürülebilir ve güvenli olabilmesi, çevresel değerlerin gelecek nesillere de hizmet edebilmesi için “çevrenin korunmasına ve geliştirilmesine katkı sağlamak, turizm yatırımcılarının ve işletmecilerin kabul etmesi gereken başlıca görev olmalıdır” şeklinde vurguluyorlar. Bu anlayışa erişildikten sonra, kullanılan enerji ve sudan tasarruf sağlayan, atık miktarlarını azaltan, katı atıkların geri dönüşümünü gerçekleştiren, sıvı atıkların mekanik yöntemlerle uzaklaştırılmasını sağlayan sistemlerin ve uygulamaların yaygınlaşması olanaklı olabilecektir (Kahraman, 1997).

Korça (1989)'ya göre, turizm ve rekreasyon faaliyetlerinin etkisi ile meydana gelen olumsuz gelişmelerin boyutu, turizmin gelişmişlik düzeyine ve rekreasyonel faaliyetlerin biçimine göre farklılık göstermektedir. Burada etkili olan faktörlerden bir diğeri de yöreye

gelen turist sayısıdır. Çünkü yörede yaşayan yerel nüfus ne kadar az ve gelen turist sayısı ne kadar fazla ise doğal ve yapay çevrenin değişme olasılığı da o ölçüde fazla olacaktır (Örücü, 2002).

Özetlemek gerekirse, turizm hareketi genellikle doğal dengenin çok duyarlı olduğu yerlerde gelişmekte ve dikkat edilmediği takdirde bu dengeyi kolaylıkla bozmaktadır. Binilen dalın kesilmesi anlamına gelen bu durumun önlenmesi ve giderilmesi için olaya doğru teşhis koymak ve tedaviyi buna göre uygulamak gerekmektedir. Konuya felsefi açıdan yaklaşırsa doğa insan için vardır ve insanın bu kaynakları kullanması doğal bir olgudur. Ancak “kullanmak” sözcüğünün taşıdığı anlam yorumlara göre değişmekte ve “tükenmek” ile “korumak” arasındaki bir spektrum içinde yer almalıdır (Gürpınar, 1990).

1.2.3.2. Turizmin Toplumsal ve Kültürel Etkisi

Turizm bir toplumun dünya görüşünü, anlayışını ve başka ülke insanları hakkındaki görüşlerini etkileyen sosyal ve kültürel bir olaydır. Turistler gittikleri bölgelerdeki yerli halkın kültürünü, düşünüş ve davranışlarını, giyimlerini, hayat tarzlarını, kişisel ilişkilerini ve tüketim davranışlarını etkileyebilmektedir. Bu durum özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan, ekonomik açıdan düşük hayat standartlarına sahip ülkelerde daha belirgin olarak kendini gösterebilmektedir (Tayfun, 2013).

Esengün vd. (1999)’e göre, bir ülkede veya bölgede turizmin gelişmesinde özellikle yöre halkı daha fazla önemlidir. Yöre halkı turistleri karşılamaya ne kadar hazır ise turizmin gelişmesi de o ölçüde hız kazanacaktır. Turistler gittikleri yöredeki insanlar ile temasları sonucu fikir ve bilgi alışverişi gerçekleştirmektedirler (Kiper, 2006). Dünyanın değişik bölgelerinde yaşayan insanların turizm konusundaki yaklaşımları ve etkileşimleri farklı olacağından, yerel halkın turizm konusundaki yaklaşımları üzerine yapılan çalışmaların, turizm faaliyetlerinin bulunduğu ya da planlandığı her alan için ayrı ayrı yapılması ve değerlendirilmesi gereklidir (Mansuroğlu, 2006).

Peyzaj özellikleri, yerel yaşam biçimleri ve özgünlükleri ile kırsal alanlar, turizm aktiviteleri için çekici noktalardır. Turizmin özellikle kırsal alanlarda yoğunlaşması, bazı araştırmacılar için yerel kültürlerin ve özgünlüğün yok edilmesine neden olurken, tersini savunan araştırmacılar için turizm, yerel kültürlerin korunması ve geliştirilmesinde önemli ve pozitif etkilere sahiptir. Çeşitli ülkelerde yaşanan farklı deneyimler de bu iki iddiayı destekler niteliktedir (Uslu ve Kiper, 2006).

Soykan (1999), turistin yerel toplumu tanıma isteğini, karşılıklı diyalogun güçlü olması gerekliliğiyle açıklamıştır. Kültürü keşfetmek isteyen turistin, bunu kırsal alanlarda gerçekleştirdiği turizm etkinlikleriyle gayet iyi yakalayabileceğini vurgulamıştır. Turistin önem verdiklerini, şimdiye kadar farkında olmayan ve önemsemeyen halk, bu takdirde bilinçlenerek kültürü korumayı ve sahiplenmeyi öğrenmektedir (Kiper, 2006).

Lascrain (1996)'a göre turizm “yerel halkın yaşam biçiminde bir takım değişiklikler meydana getirmektedir”. Bunları kabul ederek turizm sektörüne dahil olabilen yerel halk bazı toplumlarda turizme karşı olmakta ve reddetmektedir. Bunların sonucunda ise, turistler ile yerel halkın kültürel uyumsuzluğu, bölgede istenmeyen çeşitli eylemlerin oluşmasına neden olmaktadır. Turistik aktivitelerin yerel halk için olumsuz etkilerinden biri de doğal alanların özel mülkiyete geçerek yerel halkın kullanmasını engellenmesidir (Benzer, 2006).

Diğer bir görüşe göre bir topluluğun turizme ilgi göstermesi öncelikle turizmin ekonomik çekiciliğinden kaynaklanmaktadır. Turizme açılan bir topluluk, öncesinde tarım sektöründe faaliyet gösterirken, turizmle birlikte dah fazla gelir elde etmek ve bu yolla yaşam standartlarını yükseltmek amacıyla turizm sektöründe faaliyet göstermeye başlamıştır. Böylece turizme açılan toplulukta yaşamlarında, iş yerlerinde farklılaşmalar olmaya başlamıştır. Önceleri ekonomik platformda gelişen turist-yerel halk ilişkisi, zamanla yerel halkın turistler hakkında bilgi sahibi olmasını sağlamıştır. Zamanla gelişen ilişkilerle birlikte turizmin toplumun sosyo-kültürel yapı üzerindeki etkileri de olmuştur. Bu durum toplum geleneklerinde, tutum ve kanaatlerinde ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu durum kültürel kirlenmeye kadar gidebilmektedir. Kültürel kirlenme ise giyim kuşamdan yemek biçimine kadar hemen her alanda gözlemlenmektedir (Berber, 2003).

1.2.3.3. Turizmin Bölgesel Gelişim (Sosyo-Ekonomik) Üzerine Etkileri

Dünya ekonomisinde en hızlı gelişen sektörlerden biri haline gelen turizm sektörü, özellikle Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler açısından ekonomik kalkınmanın bir aracı olarak görülmektedir. Turizm sektörü milli gelire olan katkısının yanı sıra sağladığı döviz geliri ile dış açıkların giderilmesi ve ödemeler bilançosunun iyileştirilmesi yönündeki özelliğiyle de ülke ekonomisi açısından önemli rol oynamaktadır. Turizm, yeni istihdam olanakları yaratma özelliği ile işsizlik oranının yüksek olduğu ülkeler açısından önemli bir sektör konumundadır (Yavuz, 2006). Ayrıca bölgesel düzeyde turizm, işsizlik sorununun

çözümüne yardım etmekte ve tarım sektöründen dolayı kaybedilen rekabet avantajının yeniden kazanılmasına yarar sağlamaktadır (Bahar ve Bozkurt, 2010).

Ülke ekonomisinde turizm sektörünün geliştirilmesi, bölgelerin doğal, kültürel ve sosyal kaynaklarını devreye sokarak, bölge özellikleriyle uyumlu şekilde yerinde değerlendirilmesi bölge ve ülke kalkınmasına kısa sürede daha hızlı katkı sağlayacağı kuşkusuzdur. Böylece hem bölgelerin daha çok kendi kaynakları ile gelişmeleri hızlanacak, hem de bu yoldan ülke kalkınmasına yeni kaynaklar sağlanmış olacaktır (Gür, 1992).

Proença ve Soukiazı (2008)'e göre, Turizm gelirin zengin ülkelere daha fakir ülkelere, gelişmişlerden gelişmekte ve az gelişmiş ülkelere doğru dağılımına katkı yaparak ülkeler arasında ilişkilerin iyileştirilmesine ve yakınlaşmaya neden olmaktadır. Böylece turizm bölgesel gelişmeye de yardımcı olmakta ve bölgesel ekonomik farklılıkların azaltılmasına da olanak sağlamaktadır. Dolayısıyla sektöre yapılacak ulusal/uluslar arası yatırımlar, kısa sürelerde etkisini göstererek geri kalmış bölgelerin ilerlemesine olumlu etki sağlayabilecektir (Bahar ve Bozkurt, 2010).

Turizmin döviz kazandırmada, turistik yatırım ve tüketim harcamalarının çarpıcı mekanizmasıyla ve vergi kaynağı olma özelliğiyle ekonomide gelir yaratıcı etkisi olduğu bilinmektedir. Bu etki aynı zamanda kısa sürede ve düşük maliyetlerle istihdamı artırıcı ve bölgelerarası dengesizliklerin giderilmesine ilişkin olumlu etkiler yaratırken, küçük firmalar için yararlanma ve fırsatlar ortaya çıkarmaktadır. Sadece turizm faaliyetleri için değil, diğer destekleyici faaliyetler için de teşvik yaratmaktadır (Özbey, 2002). Özbey (2005)'e göre, Yerel insanların yaşam standartlarını, başka şekilde elde edilmesi güç olan vergi ve döviz gelirleriyle yükseltmektedir. Restoran, spor tesisleri, yerel taşıma faaliyetlerini, yerel insanların kullanımına sunarak yaşam kalitesini yükseltmektedir (Benzer, 2006).

Özetle turizm, en genel tanımıyla görünmeyen ihracattır. Genel olarak tarım, inşaat, sanayi ve hizmetler sektörü ile turizm arasında yakın bir ilişki vardır. Turizmin emek yoğunluklu bir sektör olması nedeniyle istihdama önemli etkisi yadsınamaz. Bölgelerarası dengesizliğin giderilmesinde turizmin olumlu etkisi olmaktadır (Gür, 1992).

1.3. Turizm Sınıflandırılması

Turizm gelişmeye açık olan bir olguyken, aynı zamanda bir hareket bir yer değiştirme olayıdır. Bireylerin yaşam standartlarının değişmesi çevreye karşı olan

bilinçlerinin değişmesiyle birlikte turizmde yenilikler ve çeşitlilikler meydana gelmeye başlamıştır. Uzun süre deniz, güneş, kum anlayışında olan turizm yeni bir kavramsal yapıyla birlikte dinlenme-eğlenme ve boş zamanları değerlendirme olgusuyla kültür, tarih, doğa, yerel değerler, macera gibi anlayışları benimsemiştir. Böylelikle çeşitli turizm formlarının ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Turizmi kıyı alanlarından ayıran, kitle turizmine alternatif olarak ekoturizm, sürdürülebilir turizm, macera turizmi, duyarlı turizm, doğaya dayalı turizm, yeşil turizm gibi turizm akımları meydana gelmiştir (Mansuroğlu, 1997; Çubuk, 1995).

Turizm sınıflandırması yapılırken eleştiriler olmaksızın farklı tipteki turizm çeşitlerini sınıflandırmak zordur. Yazarlara bağlı birçok faktör dikkate alınır. Ellenberg ve ark. (1997) şu parametreleri kullanmıştır; yaş, konaklama birimi, seyahat periyodu, beklenti, motivasyonlar, turist etkinlikleri, kalış süresi uzunluğu, konaklama şekli, katılımcı sayısı ve ulaştırma vasıtası gibi (Kamga Kamden, 2003). Toskay (1983)'a göre de turizm farklı şekillerde göre de olabilmektedir;

- Turizme katılanların yaşlarına göre; 1-Gençlik Turizmi 2-Yaşlılar Turizmi
- Turizme katılanların sayısına göre; 1-Bireysel Turizm 2-Kollektif Turizm 3-Kitle Turizmi 4-Aile Turizmi
- Turistin geldiği yöne göre; 1-İç Turizm 2-Dış Turizm
- Kullanılan ulaşım aracına göre; 1-Demiryolu Turizmi 2-Denizyolu Turizmi 3-Otomobil Turizmi 4-Havayolu Turizmi
- Seçilen zaman göre; 1-Yaz Turizmi 2-Kış Turizmi 3-Sezon Dışı Turizm
- Konaklama süresine göre; 1-Kısa Süreli Turizm 2-Uzun Süreli Turizm
- Konaklama tesisinin şekline göre; 1-Otel/motel turizmi 2-İkinci konut turizmi 3-Kamping Turizmi
- Sosyolojik içeriğine göre; 1-Lüks Turizm 2-Geleneksel Turizm 3-Gençlik Turizmi 4-Sosyal Turizm
- Ödemeler bilançosu üzerindeki etkilerine göre; 1-Dış aktif turizm 2-Dış pasif turizm
- Finansman çeşidine göre; 1-Sosyal turizm 2-Özel finans edilen turizm 3-Önceden ve sonradan finanse edilen turizm

WTO'nun turizm ve turist sınıflandırması iki temel kritere dayanmaktadır: mevcut çevre (olağan çevre) ve kalış uzunluğudur. Ancak bütün bunların yanında, çeşitli turizm

formları arasındaki sınırlar da açık değildir. Örneğin, yolculuk boyunca doğa turisti turizmin diğer formlarını uygulayabilir (Kamga Kamden, 2003).

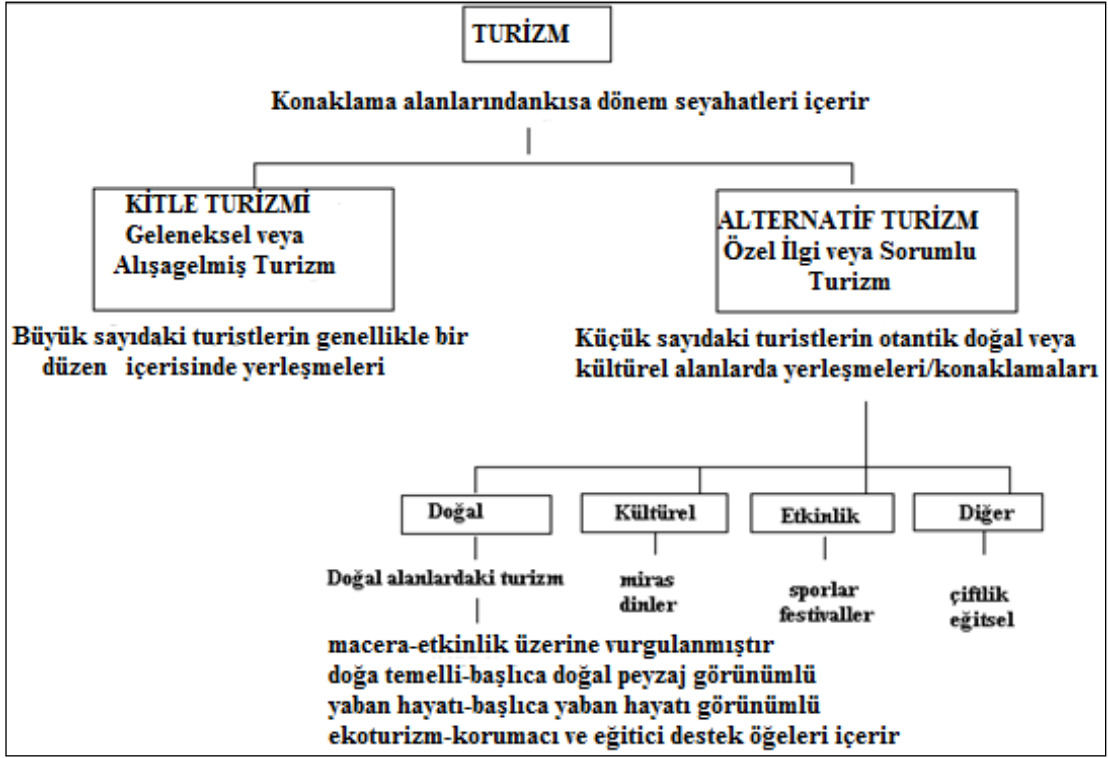
Turist etkinliklerine göre Scherrer (1998)'in ayrımı: iş turizmi, safari turizmi, gezi turizmi, termal turizm, aktif tatiller (örn.avcılık), dağ turizmi, macera turizmi, özel ve tematik turizm (örneğin; kuş gözlemcisi (ornitolog), antropolog), iş seyahatleri ve konferanslar için seyahat ve bireysel seyahatler şeklinde ifade edilmektedir (Kamga Kamden, 2003).

Doğanay (2001) insanların, çeşitlilik gösteren turistik amaçlı gezilere katılma şekillerini ve bu şekillerin tiplerini kısaca şu şekilde ifade etmiştir (Erduran, 2003);

- Dinlenme, eğlenme, tedavi amaçlarıyla yapılan turistik aktiviteler: klimatizm, termalizm, alpinizm (yayla turizmi), kıyı turizmi
- Kültürel amaçla yapılan turistik aktiviteler: Prehistorik yerleşme yerleri ziyareti, tarihi yerleşme yerleri ziyareti, tarihi eserler ziyareti, savaş alanlarını ziyaret, müze ziyaretleri
- Sportif amaçlı turizm aktiviteleri: Su sporları turizmi (sörf, rafting ve kano), dağ turizmi, kış sporları turizmi, dağcılık (alpinizm), kay-kay turizmi, buz pateni turizmi, mağara turizmi (speleoloji)
- Dini amaçlı turizm aktiviteleri: Dini yerleri ziyaret, kutsal yerleri ziyaret, dini toplantılara katılmak, dini törenlere katılmak, dini anıtlara ziyaret
- İktisadi amaçlı turizm aktiviteleri: Fuarlara katılmak, sergilere katılmak, iş ve ticaret görüşmeleri yapmak
- Politik amaçlı turizm aktiviteleri: tarihi anlaşmaların yapıldığı kent ve yerleri görmek, politik amaçlı anlaşmalar yapmak, siyasi görüşmelerde bulunmak
- Kongre amaçlı turizm: Kongre, konferans, seminer toplantıları
- Aile turizmi: Eş dost ziyareti turizmi.

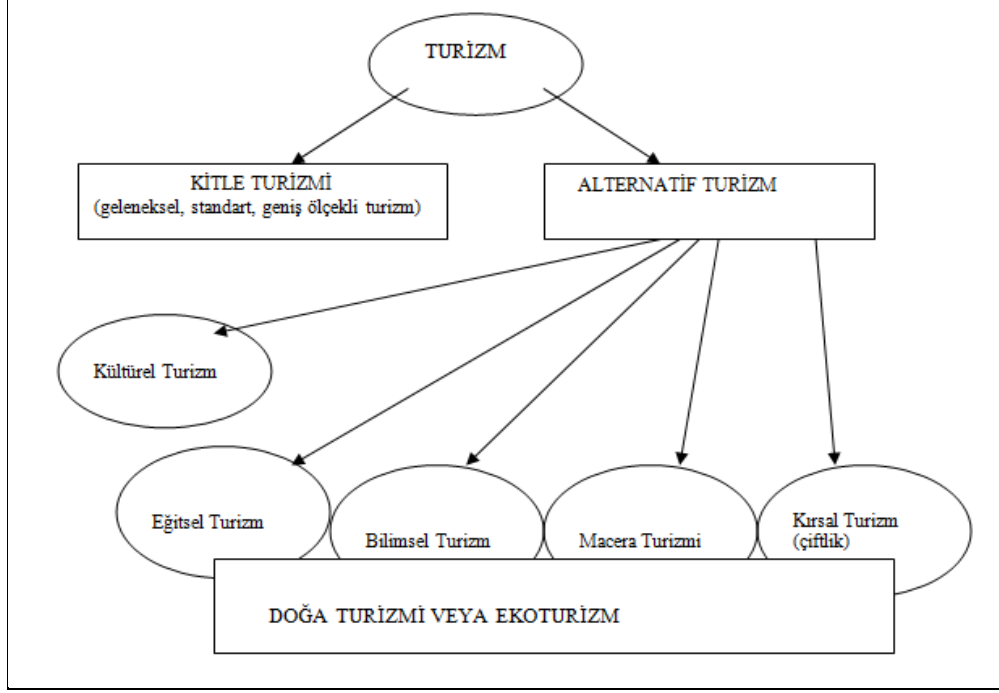
Turizm (Newsome, Moore ve Dowling, 2002)'in sınıflandırmasını da kitle turizmi ve alternatif turizm olmak üzere ikiye ayırmıştır (Şekil 2);

Şekil 2. Turizm sınıflandırması (Newsome, Moore ve Dowling, 2002).

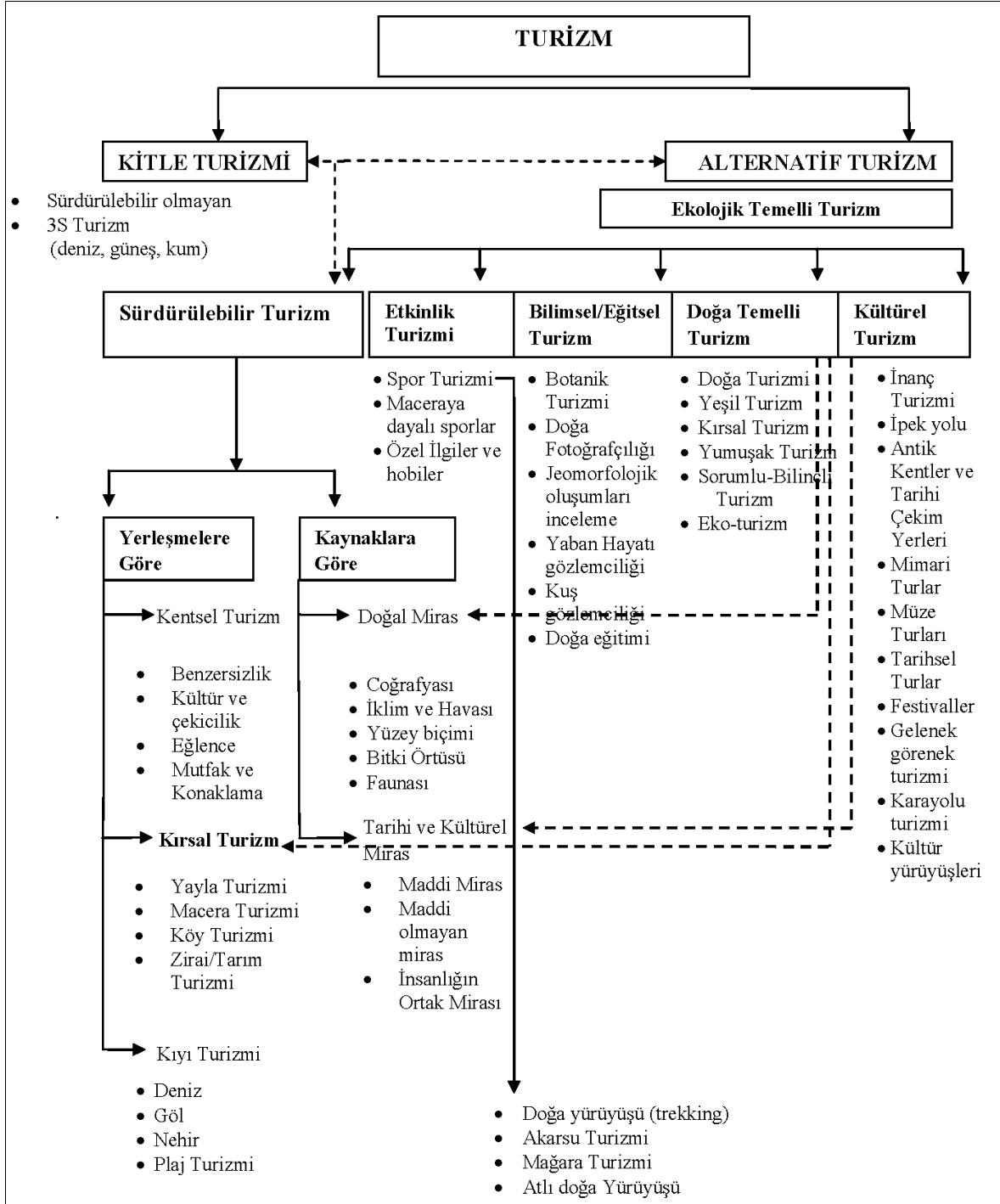
Mieczkowski (1995), turizmi iki geniş kategoriye ayırmaktadır; “zor ve istenmeyen” turizm (Geleneksel Kitle Turizmi/GKT ve alternatif turizm/AT) olarak tasarlanan “yumuşak ve istenen” turizmdir. Öncelikle geleneksel kitle turizmi (GKT) bazı zamanlarda pazarlarda galip gelmektedir ve öngörülebilir gelecekte bu durumun değişeceği işaretleride yoktur. İkinci kategori alternatif turizm (AT) olarak ortak bir geleceğe sahip çeşitli çoklukları barındıran esnek bir marka kategorisidir; geleneksel kitle turizmine (GKT) alternatifler (Kamga Kamden, 2003) (Şekil 3).

Şekil 3. Mieczkowski'nin turizm sınıflandırması (Kamga Kamden, 2003).

Mieczkowski dünyada tartışılan güncel konular olan bazı parametreleri dikkate almıştır; özellikle sürdürülebilir turizm ve çevreye ve yerel kültüre saygıdır. Bu parametreler çeşitli konseptlerle ilgilidir, örneğin: kitle turizmi, alternatif turizm, ekoturizm ve çevresel olarak sürdürülebilir turizm (Kamga Kamden, 2003).

Birçok yazarın farklı turizm sınıflandırmalarının bulunması ve tek bir turizm sınıflandırmasının bulunmaması sebebiyle, Newsome, Moore ve Dowling (2002), Mieczkowski (1995), Kuntay (2004), Polat (2006)'in yaptıkları turizm sınıflandırmasından yola çıkarak bir turizm sınıflandırması ortaya konmuştur (Şekil 4).

Şekil 4. Çeşitli kriterlere göre ortaya konulmuş turizm sınıflandırılması

1.3.1. Kitle Turizmi

Yirminci yüzyılın ilk yarısında başlayan ve turizm sektöründe bir başlangıç olarak kabul edilen kitle turizmi, 1960'lardan sonra işçi ve orta gelir sınıfı insanların öncülük ettiği bir turizm türü olmuştur. Endüstri devrimiyle gelir düzeyindeki ve boş zamanlardaki

artış ile özellikle hava taşımacılığının toplum kullanımına sunulması, kitlelerin seyahat etmesine, maliyetlerin azalmasına olanak tanımış ve kitle turizmi kendine özgü bir organizasyon ve pazar oluşturmuştur (Dinç, 1995).

Kitle turizminin, yoğun turist nüfusunu aynı kısa sezonda genellikle kıyı mekânı üzerinde inşa edilen tatil köyü, otel veya temalı otellerde konaklatma, yedirme-içirme, eğlendirme, gezdirme ve para harcatmaya dayanan pazar politikası, bu alanlar üzerinde taşıma kapasitelerini zorlayan ve bazen aşan kullanımları ortaya çıkarmıştır. Tüketim ağırlıklı bu turistik süreç;

- Yapılaşma bakımından betonlaşmaya bağlı görsel kirlilik,
- Ekolojik çevreye dağılım, yoğunluk, kaynak kullanımı bakımından çevresel kirlilik,
- Kirliliğe bağlı tür kayıpları ve ekolojik dengenin bozulması,
- Sosyo-kültürel farklılıklar ve beklentilerin uyuşmaması bakımından kültürel bozulma olarak kendini göstermiştir (Kısa Ovalı, 2006)

Kitle turizmi, hızlı hareket gerektiren ve en kısa zamanda en çok faydayı amaçlayan turizmdir. Kitle turizmi, tarihi, yöresel bölgenin yakınında, yeni, büyük ölçekte binalar veya yerleşimler gerektirir. Buna bağlı olarak, kitle turizminin olumsuz etkisi, çok insan barındıran böyle yerleşimlerden kaynaklanır (Oruç, 2004).

Plomp (1975)'e göre kitle turizminin altyapısı geniş sayıdaki insanı barındıracak şekilde gelişmektedir. Yani turizmin bu formu büyükalanlara gereksinim duyan geniş altyapılar gerektirir. Bu altyapılar kültürel çevrenin yanı sıra doğal çevrenin üzerinde oldukça zararlı etkilere sahip olabilmektedir (Kamga Kamdem, 2003).

Kitle turizmi, büyük ölçekli, kontrolsüz, plansız, bedel bilincinde, ithal yaşam tarzını benimsemiş, kısa süreli, değişime dirençsiz, sabit programlı turizm türüdür. Geniş topluluklara hitap eder ve ilgi alanları çok farkı insanları bir araya getirir ve sınırlı alanlara da hizmet verir. Kitle turizminde toplu halde ayarlanmış paket tatiller, turistlere belli sınırlar çerçevesinde hizmet ederek, belli anılar canlandırarak, sadece binanın içinde fonksiyonlar sunar veya çok az bir şekilde bina dışındaki aktivitelere katılım sağlar. Bu turlar, gidilen yer üzerinde yoğunlaşır ve giderken geçilen yerler veya doğal, sosyal ve kültürel çevreyi tanıtmaya kaygısı yoktur (Dinçer, 1995).

Kitle turizmi, 1980'li yılların sonuna kadar turizmde belirleyici rol almıştır. Ancak, çevre konusunda duyarlı, bilgi edinmeye yönelik, seçici ve kültürlü, gideceği tatil yöresinde çevrede sanayi tesisinin olmamasına dikkat eden, doğayla uyum içinde mimari

özellikler arayan, çevre bilinci yüksek turist tipinin ortaya çıkmasıyla talebi karşılayamaz hale gelmiştir (Doğaner, 1994). Ayrıca, büyük ölçüde hizmet ve altyapıya gereksinim duyma özelliğinden dolayı doğal ve kültürel çevrede önemli sorunlara neden olmuştur (Uslu, 1990).

Kitle turizminin neden olduğu bu sorunlar kentsel mekânlarda;

- İnsan ve çevre sağlığını tehdit eden hava ve gürültü kirliliğine,
- Görsel kirliliğe,
- Yeşil alanların azalması gibi sorunlara neden olurken,

Kırsal alanlarda ise;

- Tarım alanlarına,
- Doğal bitki örtüsüne,
- Eşsiz doğal güzelliklere,
- Ender ekolojik zenginliklere ve
- Çevre kalitesine büyük zarar verme şeklinde sıralanabilir (Uslu, 1990)

Pearce (1992)'e göre, 1970'li yıllar boyunca ve 1980'lerin başında gelişen ülkelerde "yeni" turizm şekillerini geliştirmeye dönük çok sayıda proje ve politikalar ortaya çıkmıştır. Bu projeler genellikle küçük ölçekli, doğa ile iç içe ve düşük yoğunluklu olmuş ve yerel halkın yüksek katılımını amaçlamıştır (Anonim, 1997). Böylelikle alternatif turizm türleri gündeme gelmiştir.

Değişen yaşam standartlarına ve çevre bilincinin gelişmesine bağlı olarak turizmde yenilik ve çeşitlilik arayışları artmaktadır. Deniz, kum ve güneşten oluşan klasik turizm anlayışı yerini kültür, tarih, yerel değerler, macera ve eğlence anlayışına bırakmaktadır. Kitle turizmine alternatif olarak ekoturizm, sürdürülebilir turizm, macera turizmi, duyarlı turizm, doğaya dayalı turizm, yeşil turizm, kültür turizmi gibi turizm akımları ortaya çıkmıştır. Böylece turizm, kıyı alanlarından sıyrılarak kırsal alanlara yönelmiş, belirli dönemlerde yapılan seyahatler ise yılın tümüne yayılmıştır (Mansuroğlu, 2006).

1.3.2. Alternatif Turizm

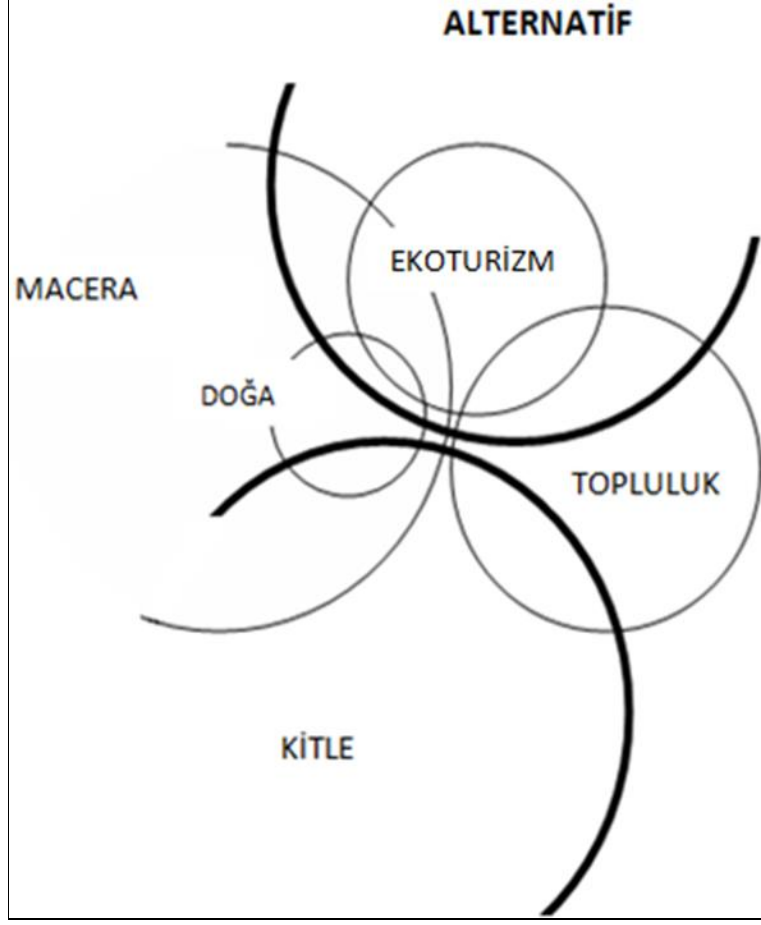
Alternatif Turizm, turizmde kaynak olarak güneşin, denizin ve sahillerin kullanıldığı kitle turizmine alternatif olarak gelişen turizm türlerini ele alan bir kavramdır (Bulut, 2006). Genel olarak alternatif turizm; birbirini tanıyan arkadaş ve ailelerden oluşan küçük grupların, rahat ulaşım araçlarıyla, çok kısa süreyle kısıtlanmayan bir zaman dilimi içinde

yaptıkları ve gittikleri ülkeyi, bölgeyi, yöreyi gerçek doğal ortamında, yerel yaşam biçimleriyle birlikte yaşayarak tanımaya çalıştıkları, yeni bilgi-deneyimler edinmelerine olanak buldukları turizm türlerdir (Doğaner, 1994). Alternatif turizmin kendisi kavramsal olarak bir turizm türü olmamakla birlikte, kullanım kolaylığı nedeniyle bazı turizm çeşitlerinin hepsine verilen ana bir başlıktır (Kurdoğlu, 2008).

Weaver (1999)'a göre alternatif turizm, kitle turizmine doğrudan zıt özelliklere sahip olan, yerel olarak kontrol edilen ve yerel mimariye uyan bir turizm çeşididir. Cai (2001)'e göre, son 10 yıldır özellikle gelişmekte olan ülkelerde turizmin yeni bir formu olan alternatif turizm hızla yayılmaktadır. Fennel (1999) alternatif turizmi; “göreceli olarak zarar görmemiş ya da bozulmamış doğal alanlarda bulunan hayvanlar, doğal bitkiler, peyzajlar, mevcut kültürel yapı gibi doğal ve kültürel değerlerin izlenmesi, bu değerler hakkında çalışma yapılması, zevk almak için manzaranın izlenmesi gibi özel amaçlarla bu alanlara yapılan seyahatlerdir” şeklinde tanımlamaktadır. Mieczkowski (1995) alternatif turizmi “sert ve sorumsuz geleneksel kitle turizmine taban tabana zıt olarak önerilerek tasarlanmış turizm formlarının kümesi” olarak açıklamıştır.

1980’li yılların sonunda, çevre boyultu göz önüne alınmazsa, turizm yörelerinin çekiciliğinin azalacağı, hatta yok olacağı anlaşılmıştır. 1980’li yılların sonlarında, Türkiye, Dünya ile birlikte hareket ederek turizm kalıplarında değişiklikler yapmış ve alternatif turizm türlerine yönelmeye başlamıştır (Doğaner, 1994). Bugün artık klasik turizm anlayışına göre farklılaşan biçimde alternatif turizm, yumuşak turizm, eko-turizm, bilinçli turizm, kırsal turizm ve nihayet sürdürülebilir turizm biçim ve yaklaşımları gündeme gelmiştir.

Alternatif turizmin kitle turizm ile olan ilişkisi taban tabana zıttır, birbirleriyle kesişmezler. Ancak bu bu turizm türünü kesiştiren bir takım elemanlar bulunmaktadır (Şekil 5).

Şekil 5. Turizm ana tipleri ve onun varyasyonları (Sustainable tourism, 1997).

Kitle turizminin çevresel değerlerdeki olumsuz etkilerine karşı doğaya ve yerel kültürlerle saygılı ve onları koruyan düşüncenin ürünü olarak yeni kavramlar ortaya atılmıştır (Kurdoğlu, 2008). Erdoğan (2003)'a göre alternatif turizm, etkinliğin yönelimine göre doğa temelli alternatif turizm veya otantik kültürel kaynaklara yönelen sosyo-kültürel alternatif turizm olarak ikiye ayrılabilir. Önceleri “yumuşak” ya da “yeşil turizm”, gündeme gelirken ardından 1992’de Rio de Janeiro’da yapılan Dünya Zirvesi sonrasında da “sürdürülebilir” turizm gündeme gelmiştir. Aynı zamanda kitle turizmine alternatifler içerdiği için yaygın olarak alternatif turizm başlığı altında isimlendirilen; ekoturizm, yeşil turizm, doğa turizmi, yayla turizmi, çiftlik turizmi, kırsal turizm, dağ turizmi, toplum temelli turizm, düşük etkili turizm türleri olarak anılmaya başlanmıştır (Kurdoğlu, 2008). Doğa temelli alternatif turizm, *ekoturizm* olarak adlandırılabilir. Alternatif turizm kavramı günümüzde yerini sürdürülebilir turizm kavramına bırakmıştır (Bulut, 2006). Ancak yinede kitle turizmi dışında kalan turizm türlerinin neredeyse hepsi alternatif turizm olarak

adlandırılmaktadır. Sürdürülebilirlik ise, alternatif ya da kitle turizminin tüm formlarında onların uygulamalarını düzenleyen prensipler dizini olarak ifade edilmektedir (Kurdoğlu, 2008). Alternatif turizmin çıkış nedenleri üzerinde çeşitli görüşler vardır. Bir grup görüşe göre alternatif turizm aşağıdaki nedenlerden dolayı ortaya çıkmıştır (Bulut, 2006);

- Kaynakların azalması, niteliklerinin bozulması,
- Sürdürülebilir turizm anlayışının ortaya çıkması,
- Turizmin bütün yıla yayılması anlayışının gelişmesi,
- Tüketicilerin klasik kitle turizminden (deniz, kum, güneş) sıkılması,
- İnsanların tatilden ve turizmden daha farklı beklentilere girmesi,

Birçok terim, son günlerde özellikle popüler bir hale gelen ekoturizmi içeren alternatif turizm olarak adlandırılarak ortaya çıkmışlardır. Önemle söylemek gerekir ki, bütün bu terimler mutlaka aynı şey değildir. Aslında, bazıları arasında önemli farklılıklar vardır, buna rağmen birçoğu da benzerdir. Örneğin, ekoturizm ve doğa turizmi eş anlamlı olarak kullanılmaktadır (WTO ve UNDP, 1994). Hâlbuki Mieczkowski (1995), Arbeitsgruppe Ökotourismus (1995), Roe ve ark. (1997) gibi yazarlar ekoturizmi doğa turizminden farklı görmektedirler. Mieczkowski'ye göre, ekoturizmi alternatif turizm bağlamında yerleştirmenin zor olduğunu savunuyor. Çünkü kültürel turizmle değil ancak eğitsel-bilimsel, macera ve zirai turizm formlarıyla örtüştüğünü düşünüyor. Bundan dolayı, bu terimlerin tanımlanması veya yorumlanması temelde onların kullanıldığı yerde yazarlara ve durumlara bağlıdır (Kamga Kamdem, 2003).

Çevre, yerli halk ve turistler ile olan ilişkileri kuvvetlendiren bir turizm türünü açıklayan alternatif turizm, insanların dinlenme gereksinimlerini karşılamaya yönelik özelemleri sonucu ortaya çıkmış ve doğal değerleri taşıyan alanlarda gerçekleştirdikleri turizm formudur (Pirselimoğlu, 2007).

Alternatif turizmin olumlu özellikleri sıralanacak olursa (Benzer, 2006);

- Alternatif turizm, alanının çevre ve kültürel mirasına karşı hassastır,
- Turizmin temelini oluşturan kaynakların değerlerini korur ve iyileştirir,
- Yerel halkın yaşam kalitesini arttırmak ve ziyaretçileri cezbe etmek için alternatif turizm için ek gelişmeler sağlar,
- Yerel halkın yaşam kalitesinin olumsuz olarak etkilendiği, sosyal ve doğal çevrenin taşıma kapasitelerinin aşılması ya da parçalanmanın olduğu durumlarda alternatif turizm sahip olduğu ilkeler, nedeniyle olumsuz büyüme ve gelişme de kontrol görevi üstlenmektedir,

- Alternatif turizm alanlarındaki çevresel değerler ve kültürel miras için gerekli olan bakım, koruma, iyileştirme çalışmalarına gelir artışı sağlar,
- Alternatif turizm kapsamında el sanatları, hizmet işleri, vb. yeni iş olanaklarının da yaratılması ekonomik kalkınmada katkı sağlar,
- Gerek yerel halk, gerekse turistlerin çevre eğitimi almaları bilinçli nesillerin gelişimine katkı sağlar şeklinde özetlenmiştir.

Alternatif turizmin en önemli özelliği; içerdiği çeşitli turizm aktiviteleri sayesinde farklı yöreleri turizm faaliyetleri içine alarak, belli yöreler üzerinde yoğunlaşmayı azaltması ve turizmi senenin bütün günlerine yaymasıdır (Atmış, 1994).

1.3.3. Sürdürülebilir Turizm

Sürdürülebilirlik; var olan bir şeyi var olduğu haliyle koruyarak, ilerleyen aşamalarda bu hali ile kullanılmasına olanak verecek şekilde muhafaza etmek anlamını taşır. Turizmde sürdürülebilirlik, turizm için kullanılan kaynakların bu anlayışla değerlendirilmesidir. Sürdürülebilir turizmde doğal, kültürel ve görsel kaynakların korunarak kullanımı esas alınır. Bu kaynakları değerlendirirken kaynakların kullanımında ekonomik ve ekolojik olgular arasında mutlaka bir denge kurulmalıdır. Koruyarak kullanmak prensibi bu dengelerin kurulmasında önemli rol oynar (Bulut, 2006).

Birleşmiş Milletlerin milli parklar tanımlamasından yola çıkarak, çevreye duyarlı sürdürülebilir turizm “gelecek nesillerin rahatı için bozulmamış ekolojik bütünlüğü korumak için ekosistem yönetimi” olarak tanımlanır. Bu tanım sadece turizmi içermez ayrıca ekosistemde bulunan bütün sürdürülebilir etkinlikleri içerir. Butler’a göre, sürdürülebilir turizm”, çevreyi azaltmayan veya değiştirmeyen ve belirsiz bir süre boyunca canlı kalan ölçekte ve durumdaki alanlarda (toplum, çevre) geliştirilen ve devam ettirilen turizm” olarak kabul edilmiştir (Mieczkowski, 1995).

Bu tanımlamalarla turizmin geliştirilmesi ve ekosistemin korunması arasında uyumluluk bir zorunluluk olarak ortaya çıkıyor ancak bu tanımlamalarla, turizmin sosyo-kültürel yönleri açıkça belirtilmemiştir. Bu yönler WTO, WTTC ve EARTH COUNCIL (1996)’nin tanımlamalarıyla dikkate alınmıştır. Bu organizasyonlara göre, sürdürülebilir turizm kalkınması gelecek için fırsatları korur ve geliştirirken bugünkü turistlerin ve ev sahipliği yapan bölgelerin ihtiyaçlarını karşılar. Kültürel bütünlüğün, zorunlu ekolojik süreçlerin, biyolojik çeşitliliğin ve yaşam destek sistemlerinin devamlılığı sağlanırken

ekonomik, sosyal ve estetik gerekler karşılanacak şekilde tüm kaynakların yönetimi için lider olarak öngörülmektedir. Bunlarla birlikte Avrupa Tüzüğü sürdürülebilir turizmi “herhangibir biçimde doğal, kültürel ve sosyal kaynakların uzun vadeli koruma ve koruma sağlayan turizm faaliyetlerinin geliştirilmesi veya yönetimi; çalışan ya da korunan alanları ziyaret, yaşayan bireylerin ekonomik büyüme ve refah için olumlu ve adil bir şekilde katkıda bulunması” olarak öngörmektedir. Tüm bunlar paydaşlar için nesiller arası ve nesiller içi eşitliğin yanı sıra kaynakların her türlü uzun süreli koruma kavramlarını açıkça vurgulamaktadır (Kamga Kamden, 2003).

Sürdürülebilirlik çevrenin korunması ve ekonomik yarar sağlama arasında uyumlaştırılmış bir gelişmeyi içermektedir. Sürdürülebilirlik kavramının ortaya koyduğu hedeflere ulaşmada genel strateji; insan-doğa ve insan-insan ilişkilerindeki uyumluluğu yakalamak ve arttırmak olarak belirlemiştir. Sürdürülebilir turizmde, sosyal sürdürülebilirlik, ekolojik sürdürülebilirlik, ekonomik sürdürülebilirlik, mekansal sürdürülebilirlik ve kültürel sürdürülebilirlik tanımlanmalıdır. Bunlar arasında ekolojik sürdürülebilirlik en önemlisidir. Çünkü ekoloji olarak sürdürülebilirlik, temel ekolojik dengelerin, ekosistemlerin korunmasını hedef almaktadır. Yani çevrenin korunması, doğal kaynakların güçlendirilmesi ve ekonomik açıdan kıt kaynakların etkin kullanımının sağlanması anlamına gelmektedir (Çubuk, 1995).

Sürdürülebilir turizm anlayışında, kullanılan kaynaklar bütüncül bir yaklaşımla ele alınarak, turizmde planlama ve yönetimi bir arada değerlendirilir (Bulut, 2006). Sürdürülebilir turizmin ideal özellikleri ise şu şekilde sıralanabilir (Erdoğan, 2003);

- Doğal ve kültürel mirası korumayı amaçlar,
- Turizm faaliyetleri sonucu çevreye ve insana olan olumsuz etkilerin azaltılmasını hedefler,
- Ziyaretçiler için tatilleri daha zevkli ve etkili yapmaya çalışır,
- Turizm alanının tahribinden kaçınılarak, endüstrinin sürdürülebilirliğini sağlamaya yardım eder,
- Pazarlama şirketleri ile çalışır, böylece sürdürülebilir turizm yönetiminde aracı olarak pazarlama da büyür,
- Turizmi kendi başına bir amaç olarak değil, bir araç olarak kabul eder.

Turizmde sürdürülebilirlik, turizm için kullanılan kaynakları, gelecek nesillerinde bu kaynakları var olduğu şekliyle kullanabilmesine olanak sağlayacak şekilde korumakla

sağlanabilir. Sürdürülebilir turizmin çevresel prensipleri aşağıda yer almaktadır (Peper, 1999);

- Doğal yaşam, yerel kültür ve çevrenin estetik özelliklerine odaklanmak
- Yerel anlamda ekonomik katkı sağlarken, çevrenin iyileştirilmesi ve korunmasına destek vermek,
- Turizmin, çevrenin doğal görünümüne uygun olarak geliştirilmesini sağlamak,
- Turizmin kontrollü gelişmesini sağlayarak, faydalarının topluma yayılmasını sağlamak

Sürdürülebilir turizm belirleyicilerini seçmede, bulguları elde etmede öncelikle analiz yapmak açısından iki ana kaynak belirlenebilir (Kuntay, 2004):

1. Yerleşmelere göre kaynaklar/ yapılı çevre; Turizm tanımlamalarında farklı başlıklar kullanılmaktadır. Ancak, en çok benimsenenler aşağıdaki üç turizm başlığıdır.

Kentsel Turizm; Kentsel turizm, turizmin yeni bir çeşidi değildir. Kentsel turizm, turizmin eski hallerinden biri olup, ücretli izinlerin çıkışı ve 1980'lerin başlarında bu tarz turizmden kıyılara, kırsal ve dağ kesimlerine doğru bir kayma olmuştur. Küreselleşen ekonomi çerçevesinde işlerin dünya ölçeğinde örgütlenmesi, talebi arttıran bir başka etmen olup, bunun ortaya çıkardığı toplantılar, iş gezileri, kongreler, fuarlar gibi gereklilikler ortaya çıkmıştır. Bunların yanı sıra kültürel, akademik, spor etkinliklerinin dünya ölçeğinde yaygınlaşması pek çok kentsel mekânın bu tür faaliyetler için hazır ve çekici hale getirilmesi çabasını gündeme getirmekte, bu tür faaliyetlerin bu yerlerin tanıtımı, pazarlanması ve yeni gelir getirici yatırımlara ön ayak olması beklenmektedir (Bora, 2006).

Kırsal Turizm; Kırsal turizm, kırsal kültür, doğal çevre ve tarımla bütünleşen, ayrıca diğer turizm türleriyle de son derece kolay entegre olabilen bir turizm türüdür (Soykan, 1999). Kırsal turizm de ülkemizde "kırsal alanlar" olarak algılanır ve yayla turizmi, av turizmi, mağara turizmi, ekoturizm ve açık hava doğa sporları kırsal turizm ile aynı tutulmaktadır. Bu düşünce yanlış değildir ancak kırsal turizmde asıl amaç bir köyde, bir çiftlikte, bir dağ evinde ve benzeri yerlerde konaklayarak, kırsal kültürle tanışarak, kaynaşarak bir tatil geçirmektir. Bu nedenle aralarında amaç ve etkinlikler bakımından farklılıklar vardır (Soykan, 2003). Yapılan tanımlardan yola çıkarak kırsal alanlardaki turizm formları şu

şekilde sınıflandırılmıştır; Yayla turizmi, macera turizmi, köy turizmi, zirai turizm.

Yayla turizmi, yumuşak turizm-yeşil turizm formlarından olup doğal alanlarda yapılagelmektedir. Yayla turizmi potansiyeli diğer turizm çeşitleriyle (av, yaya yürüyüş, termal, kış sporları ve dağ turizmi) entegre olarak kullanıldığı takdirde büyük bir turizm aktivitesi yaratmaktadır (Pirselimoğlu, 2007).

Macera Turizmi kavramını; keyif, mücadele, heyecan, keşfetme ve düş gücü kendi tatil seçenekleri gibi kavramlar macera turizmini açıklayabilir. Artan bir hayal gücü çeşitli ve heyecanlı etkinlikler ki bu da hızla büyüyen turizm sektörünün önemli faktörleridir, sadece sınırlı olarak ortaya çıkmaktadır (Roberts ve Hall, 2001).

Köy turizmi, köylerde tarıma, hayvancılığa, yerel el sanatlarına, gelenekler ve yöresel yiyeceklere dayalı etkinliklere turistlerin direkt katılımıyla gerçekleşebilen bir etkinlik türüdür. (Kiper, 2006; Roberts ve Hall, 2001).

Zirai/Tarım Turizm/Çiftlik Turizmi, konaklama yerlerini, çiftlik marketlerini, tarımla ilgili turları vd. etkinlikleri içeren kırsal turizmin alt birimi olarak ifade edilebilir. Bu turizm türünde gerçekleştirilen tarımsal etkinlikler ve çiftlik rekreasyon faaliyetleri özel tarımsal alanlarda yapılmaktadır (Kiper, 2006).

Kıyı turizmi; Kıyı turizmi denizden çok çeşitli rekreasyonel faaliyetlerle büyük ölçüde faydalanan ve konaklama, ağırlama gibi hizmetleri kıyıya bağlı olarak sağlayan bir turizm çeşididir. Kıyı turizminin gelişimi üzerinde kıyı jeomorfolojisi, iklim, bitki örtüsü gibi fiziki coğrafi özelliklerle birlikte yerleşmenin de etkisi bulunmaktadır. Kıyı turizmi öncelikle doğal güzelliği olan, ılıman iklime sahip, doğal bitki örtüsünün kıyıya kadar indiği, seyrek nüfuslu kıyıları seçmektedir. Çünkü bu turizm çeşidi öncelikle büyük şehirlerin beton yığınlarından, sanayi tesislerinden, gürültüsünden, hava kirliliğinden kaçan insanların dinlenmek amacıyla kıyılara yönelmesiyle ortaya çıkmıştır. Kıyı turizminde iklim en önemli etken olduğundan bu turizm çeşidinde hareket, soğuk ve nemli iklimlerden, sıcak ve ılıman iklimlere doğru olmaktadır. Kıyı turizminin Avrupa ve Türkiye’de Akdeniz kıyılarında gelişmesinin nedenide budur (Doğaner, 2001).

2. Doğal, tarihi, kültürel miras /duyarlı çevre kaynakları

- Doğal Miras
- Tarihi ve Kültürel Miras

Kaynaklara göre sürdürülebilir turizm doğal miraslar ve tarihi kültürel miraslar olarak değerlendirilmiştir.

Su, kara, hava ve geniş anlamda “yaşam çemberi”yaşamın temel elemanları olarak doğal mirastır. Korunamadığı sürdürülebilirliği sağlanamadığı ve tüketildiği takdirde, turizmin de bir anlamı kalmayacaktır. Turizm yerel toplum ile doğa alanları ilişkisinde, arabulucu konumundadır. Bir yandan korumanın sağlanması için yerel toplum eğitilirken, diğer yandan toplumun alandan yararlanma olanakları araştırılmaktadır (Kuntay, 2004).

Kuntay (2004) kültürel mirası iki açıdan ele almıştır;

- Somut miras: Resim ve heykeller, anıtlar, mimari eserler, yapım teknikleri gibi kültürel değerler
- Somut olmayan kültürel miras: Nesilden nesile aktarılan ve toplum tarafından sürekli yeniden yaratılan ve ortamın işlevinde, grupların tarihi süreçleri ve doğaları ile etkileşim ve süreklilik içinde olan, kimlik hissi sağlayarak, insanların yaratıcılığına ve kültürel çeşitliliğine saygıyı başlatan, yardım edendir.

Kuntay (2004) turistin geniş içeriği olan kültürel mirası nasıl değerlendirmek istediği sorusuna cevap verilebildiğinde somut ve somut olmayan mirasın planlamasının en iyi şekilde olabileceğini ifade etmiştir.

1.4. Ekolojik Temelli Turizm

Alternatif turizm ana başlığı altında değerlendirilen ekolojik temelli turizm birçok turizm terimininde ana başlıkları olarak kabul edilmektedir. Bu terimlerde kendi içerisinde dört başlık altında sınıflandırılmışlardır. Bunlar; Bilimsel/egitsel Turizm, Doğa Temelli Turizm, Kültürel Turizm ve Etkinlik Turizmidir.

Bilimsel/Eğitsel Turizm; botanik turizmi, doğa fotoğrafçılığı, jeolojik oluşumları inceleme, yaban hayatı gözlemciliği ve kuş gözlemciliği, doğa okulları vb. gibi eğitim ve bilimsel alanda yapılan doğa çalışmalarını içerir.

Doğa Temelli Turizm; Doğa turizmi, Yeşil Turizm, Bilinçli Turizm, Yumuşak Turizm, Kırsal Turizm ve Eko-turizm türlerinin genel olarak değerlendirildiği bir diğer başlıktır.

Imgham ve Durst (1989)’a göre doğa turizmi, “Bir alanın doğal kaynaklarını kullanmak kapsamında basit serbest zaman gezisi olarak” ifade edilmektedir.

Shores (1999) doğa temelli turizm için tanımlamaları gökkuşağı adı altında çeşitli kavramlara oturtmuştur (Roberts ve Hall, 2001);

Doğa temelli turizmin gökkuşağı;

- Rastlantısal-Seyahatçilerin seyahatleri boyunca yeşil çevreyi inceledikleri veya değerlendirmeleri
- Doğa merkezli-Sonradan gelen fikirden daha ziyade temelde doğanın olduğu seyahatler
- Destek-Finansal destek sağlayan seyahat organizasyonları ziyaret veya eğlence amaçlı yeşil çevrenin korunması için değer biçilebilir
- Katılım-Koruma veya yenilenmeyi destekleyen etkinliklerle kişisel olarak bağlantılı olan seyahatçilerin olduğu seyahatler
- Ekolojik- Ekolojik olarak yararlı olan bütün etkinliklerin olduğu seyahatler

Doğa Temelli Turizm, doğal alanlarda, manzara, topoğrafya, vejetasyon, gibi bozulmamış peyzajlarda, su ve yaban hayatı gibi doğal kaynakların kullanımıyla gerçekleşen doğa temelli etkinliklerle tanımlanan bir turizm türüdür. Doğa Turizmi, ekoturizm de dahil, balıkçılık, avcılık, macera, spor, kır motosikleti, rafting gibi etkinlikleri ve turizm çeşitlerini içerir (Kurdoğlu, 2008; Kiper, 2006; Kamga Kamden, 2003).

Doğa temelli olmak, doğal ve kültürel değerleri doğrudan ya da dolaylı korumak ve yerel halka katkı yapmak gibi üç temel öge üzerine kurgulanan turizm türü ekoturizmdir (Kurdoğlu, 2008).

Temelinde ekolojik sistem dengelerini korumaya yönelik, doğa-insan-çevre ve turizm faaliyetleri arasındaki etkileşimleri yararlı kılmayı amaçlayan, devinimsel etkiyi en azda tutmaya çalışan, ılımlı şekilde ekonomik gelişmeyi destekleyen, yerel girişimci ağırlıklı, çevreye sosyo-kültürel yapıya duyarlı, uzun vadede kademeli olarak gerçekleştirebilecek, küçük ölçekli bir turizm türü olarak nitelenebilir (Kısa-Ovalı, 2006). Doğa temelli turizmin özel bir formu olan ekoturizm (Kurdoğlu, 2008), habitatların korunmasında katalizör görevi üstlenen bir turizm çeşididir. Bazı yörelerde, türler veya habitatlar sürdürülebilir turizm faaliyetleri için hassas yapıda olabilirler. Bu tür turizm faaliyetlerinin yapıldığı alanlarda çoğu tür veya habitat, ekosistemin, türlerin zarar görmemesi ve ekoturizm faaliyetlerinin geliştirilmesi için korunabilir. Günümüzde ekoturizm, dünya genelinde hızla yayılan bir turizm çeşididir ve serbest zaman artışı ve ekonomik gelişime bağlı olarak da hızla yayılacaktır (Bulut, 2006).

Ekoturizm doğanın (ve yerel kültürün) kıymetini bilerek ve tadını çıkararak, doğal alanlara yapılan sorumlu seyahatlerdir. Çevrenin korunmasına ve yerel topluluklar için sosyo-ekonomik faydalar sağlar (Mearns, 2010).

Ekoturizm için yapılan ortak tanımlamalar özetlenecek olursa (Kamga Kamdem, 2003);

- “Ekoturizm, doğal alanlara sorumlu bir seyahat olarak çevreyi korur ve yerel halkın refahını sürdürür” (TIES, 1991).
- “Ekoturizm, doğa korumayı destekleyen, zevk alınan ve değeri bilinen doğa için (geçmiş ve gelecekte beraberindeki kültürel özellikler), nispeten bozulmamış veya kirlenmemiş doğal alanlara ve çevreye karşı sorumlu seyahat ve ziyareti sağlayan düşük ziyaretçi etkisine sahip ve yerel nüfusa faydalı etkin sosyo-ekonomik katkı sağlayan turizm türüdür” (IUCN Ecotourism programme; Ceballos-Lascurain, 1996).
- “Ekoturizm için peyzajı, florayı ve faunayı görmek, bu alanlara rağbet etmek, nispeten bozulmamış doğal alanlara ziyaret etmek, hatta ve hatta bu alanlarda kültürel yönlerin varlığının bulunması önemlidir. Ekoturizm ayrıca yerel nüfusun bu sürece dahil olması ve bundan ekonomik avantaj elde etmek anlamına da gelmektedir. Temel kurallar, doğa ve kültür üzerinde turizmin negatif etkilerini minimize etmek için yetkili kurumlar tarafından önceden tanımlanmıştır (Ceballos-Lascurain, 1996; Ellenberg ve ark.,1997).
- “Yerel nüfus için yeni gelir kaynakları oluşturmak, korunan alanların finansmanına katkıda bulunmak ve sosyo-kültürel değişiklikler ve negatif çevresel etkileri minimize etmek için, sorumlu bir şekilde, doğa turizmi formları aranır”(Arbeitsgruppe Ökotourismus 1995; Ellenberg, 1997).
- “Doğal kaynakların rasyonel kullanım olasılıklarında dikkatli olan bunun yanı sıra bütün dünyadaki nüfusun kimliğini ve yaşam yolunu koruyan ve kollayan, biyoçeşitliliği tehlikeye atmayan, doğal döngüyü koruyan çevresel ve sosyal yöne odaklı turizm kalkınmasıdır”(Seeboth, 1997).
- “Doğa ve yaban hayatı koruması için pozitif katkı yapan yaban hayatı turizmi formlarıdır”(Roe ve ark., 1997).

Peattie ve Moutinho, (2000)’ya göre “Alternatif turizm”, “Ekoturizm” için görülen anlamlar turizm için “sorumlu” ve “sürdürülebilir” yaklaşımlar içermektedir (Cater, 1994), ve “çevresel yağmalar olmaksızın seyahat etmek için orta sınıf zengin ve eğitimlilerin en

iyi amaçlarını” temsil eder. McKercher and Robbins (1998)’e göre, “Ekoturizm, kendi yerel faydalarını en uygun hale getirmek için yerel aidiyetleri vurgulamaktadır ve ekolojik olarak sürdürülebilir uygulamalar için sorumluluklar vurgulanmaktadır”. Bu sebeple, Blamey (1997) süreç olarak, “ekoturizm genellikle çevresel olarak tehlikesiz süreç ve turizm uygulamalarını veren turizm formlarının zincirini etkileyen potansiyele sahiptir” şeklinde açıklamaktadır (Roberts ve Hall, 2001).

Ekoturizmde, kitle turizminin aksine turist sayısını aza indirmek ve turizmi yıl içinde yaymak, doğal çevreye yapılan baskıyı azaltmak, tahribatı düzeltmeye değil önlemeye yönelik planlar yapmak ve uzun vadeli ekonomik çıkarları gözetmek daha ön plandadır (Kuter ve Ünal, 2009).

Bugün doğal alanlarda yapılan çoğu turizm türü ekoturizm olmadığı gibi sürdürülebilir de değildir. Ekoturizm koruma, eğitim, ziyaretçi sorumluluğu ve aktif halk katılımı özelliği ile doğa turizminden ayrılmaktadır. Ekoturizm özel olarak aşağıda belirtilen niteliklere sahiptir (The Nature Conservancy, 2013);

- Çevreye duyarlı, düşük etkili ziyaretçi davranışı
- Yerel kültürlerin ve biyoçeşitliliğin değerini anlayıp, duyarlı olmak
- Yerel korumacı girişimleri desteklemek
- Yerel halka sürdürülebilir fayda sağlamak
- Karar verme mekanizmalarına yerel katılım
- Hem ziyaretçi hem de yerel halk için eğitim bileşenleri

Bu özellikleri açıklayacak olursak Mearns (2010)’a göre Ekoturizm aşağıdaki karakteristikleri içermektedir;

- Doğa-temelli olmalıdır. Ekoturizm temelde doğa-temelli seyahat deneyimidir. Doğal alanlarda önde gelen geleneksel kültürün yanında ana sebep doğayı deneyimlemek, gözlemlemek ve değer vermek olmalıdır.
- Çevre üzerinde en az etkiye sahip olmalıdır. Ekoturizm hedef bölgenin doğal ve sosyo-kültürel çevre üzerindeki olumsuz etkilerini en aza indirecek şekilde gerçekleşmesi için çaba göstermektedir. Ekoturizm gelişmelerinin olumsuz etkilerini sınırlamak amacıyla küçük gruplar misafir edilir ve küçük yerel işletmeler tarafından yönetilir.
- Eğitimsel seyahat deneyimi olmalıdır. Büyük anlayış, saygı ve takdire yol açan ilk el doğa ve kültür deneyimleri fırsatı sağlayan eğitim ve yorumlama bileşenlerini içerir.

- Sorumlu iş önemini vurgulamaktadır. Ekoturizm yerel topluluklarla birlikte işbirliği yapmaya çabalar böylece doğa koruma ayrıca yarar ve göz önünde bulunmayı sağlarken yerel toplulukların ihtiyaçlarını karşılayabilir.
- Korumayı destekler. Ekoturizm korunan ve doğal alanların yönetimi ve korunmasına yönelik doğrudan yararları üretmesi yüzünden korumayı desteklemektedir.
- Yerel topluluklar ve yerel iş oluşumları için ekonomik faydaları maksimize etmek amaçlanmaktadır. Ekoturizm özellikle doğal ve korunan alanların yanında ve içerisinde yaşayan yerel halkın ekonomik faydaları maksimize etmeye çaba gösterir. Mümkün olduğu yerde ekoturizm, alternatif istihdam ve gelir olanakları sağlayarak, yerel halka iş olanakları sağlayarak ve eğitim yoluyla yerel ürünler satın alarak yerel toplulukları güçlendirir. Ayrıca, turistik tesisler ve imtiyazların STK ortakları veya iş dışındaki ortak girişimler veya yerel mülkiyetce desteklenir.
- Kontrol programları tarafından desteklenmelidir. Ekoturizm uzun dönem kontrol programları yanında, değerlendirme ve kontrol etkilerini en aza indirgeyen çevresel ve sosyal çizgideki çalışmalarında içerir. Sosyal kontrol bölümü müşteri beklentilerinin karşılanmasını sağlamak amacıyla müşteri memnuniyeti kontrolünü içermelidir.
- Sınırlar dâhilinde yönetilmelidir. Ekoturizm, araştırmacılar ve yerel halk tarafından belirlenen kabul edilebilir değişikliklerin çevresel ve sosyal limitleri aşmayan turizm kalkınmaları sağlanmalıdır.
- Zonlama ve yönetime odaklanmalıdır. Ekoturizm, ekoturizm destinasyonlarındaki alanlara ziyaretçi yönetimi ve bölgesel turizm zonlaması ihtiyacını vurgulamalıdır.
- Uygun altyapıya sahip olmalıdır. Ekoturizm, çevre ile uyum halinde gelişen altyapıya dayanmalıdır. Doğayı korurken fosil yakıtlarının kullanımını ve diğer ilişkili etkileri en aza indirmeye yönelik gayretleri olmalıdır. Ayrıca altyapı, yerel doğal ve kültürel çevre ile uyum içerisinde olmalıdır.

Kırsal iş alanları ve toplulukların potansiyel faydalarıyla birlikte dünya çevresindeki ekoturizm ve doğa turizmi ürünlerinin sayılarında hergeçen gün artış görülmektedir. Ürün olarak, ekoturizm tanımlama, aydınlatma ve 'eko' etiketleri tarafından içine alınan doğal etkinliklerin kurulumundaki parametrelerin oluşturulmasında gereken soyut ve somut formları almak zorundadır. Hiç kimse bu tanımlamayı kabul etmezken Kanada Çevresel

İstişari Kurumu, 1991'deki konferansta şu konuyu benimsemiştir: “Ekoturizm ev sahibi toplulukların bütünlüklerine saygı gösterirken ekosistemin korunmasına katkı gösteren doğa seyahati deneyimlerine ışık tutmaktadır”. ‘Eko’ ürünlerinin hem tanınması hem de tespit edilmesinin neden zor olduğunu açıklayan ekoturizm ürünleri için neler gerektiği aşağıda listelenmiştir. Wight (1994)’e göre bir ekoturizm ürünü için (Roberts ve Hall, 2001);

- Çevresel olarak bozulmamış davranış içinde gelişmeli ve kaynaklar indirgenmemelidir
- Kaynaklar, yerel topluluklar ve endüstri için uzun-dönem faydaları sağlanmalıdır (faydalar koruma, bilimsel, sosyal, kültürel veya ekonomik olmalıdır)
- Birinci el, katılım ve ışık tutan deneyimler sağlanmalıdır
- Bütün topluluklar eğitime katılmalıdır; yerel topluluklar, hükümet, resmi-olmayan organizasyonlar, endüstri ve turistler (turdan önce, tur boyunca ve tur sonunda)
- Kaynakların gerçek değerlerinin bütün topluluklarca tanınmasını desteklemelidir
- Kendi teriminde ve stok amaçlı yönetimlerde kendi limitlerinin tanımında kaynakların kabulünü kapsamak
- Resmi, resmi olmayan organizasyonlar, endüstri, bilim adamı ve yerel insanları içeren birçok katılımcı ve ortakların katılımını ve anlaşılabilirliğini geliştirmek(bu sürecin hem öncesinde hemde sürerken)
- Bütün katılımcılar tarafından doğal ve kültürel çevreye doğru manevi ve etik sorumluluklar ve davranışı geliştirebilmelidir.

Kurdoğlu (2008)’e göre bir aktivitenin ekoturizm olabilmesi için; kaynağa zarar vermemesi ve doğal alanları tüketmemesi, çevrede değişiklik talebi olmaması, yaban hayatına ve çevreye faydası olması, turizm sürecine yerel toplulukların aktif katılımı ve kültürel kaynaklara ilk elden buluşmayı sağlaması gerekmektedir.

Kültürel Turizm; Çeşitli coğrafyalardaki benzer veya farklı, geçmiş veya çağdaş kültürler ve kültürleri oluşturan somut veya somut olmayan değerler, önemli derecede ilgiye konu olmakta ve bu ilgiye dayalı olgu turizmi de “kültür/kültürel turizmi” adı altında ele alınmaktadır (Gülcan, 2010).

Birçok insan için “kültürel turizm” teriminin uyandırdığı imaj kırsal yerleşmelerden daha ziyade kentlerle alakalı olmasıdır. Kayser (1994)’e göre, “şehirlerdeki kültürel turizmin etkileri kırsal alanlarda da bulunmaktadır. Kırsal kültür, kırsal yaşam stilini, zirai işlerle ilgili çalışmalar ve bu alanlarla bağlantısı olan özel vasıflarla karakterize

edilmektedir. Birçok kırsal alanın dominant karakteristiği olan doğal çevre kırsal çevrenin bütünleyici bir parçasıdır ve tarımın ekonomik önemini azaltıyor olmasına rağmen birçok alandan sorumlu kişiler olan çiftçiler kırsal toplum yaşamında önemli rol alırlar”. Mimari miras ve bunun gibi değerler kırsal kültür bulgularının zengin kaynaklarını sağlarlar; bunun yanında kendi estetik değerleri, kırsal evleri ve çiftlik binaları yüzyıllar boyunca kırsal kültür oluşumlarına katkıda bulunan yerel tarihleri ve yaşam modellerini yansıtır (Roberts ve Hall, 2001).

Kültürel turizm ürünlerine örnekler verilecek olursa; Kültürel yollar ve gezi rehberi/notları, Kırsal Habitat ve Kültürel Rotalar, Kültürel Tekstil ve El Sanatları Rotaları, Yiyecek Yolları vb.

Kültürel turizm içinde incelenebilecek diğer etkinlik ve turizm türleri;

- İnanç Turizmi
- İpek Yolu Turizmi
- Antik Kentler ve Tarihi Çekim Yerleri Gezileri
- Mimari Turlar
- Müze Turları
- Tarihsel Turlar
- Festivaller
- Gelenek ve Görenek Turizmi
- Karayolu Turizmi
- Kültür Yürüyüşleri

Etkinlik Turizm; “Etkinlik” kelimesi özel ilgi tatilleri ve rekreasyonel etkinliklerin çeşitliliğinden bahsetmek için kullanılır. Etkinlik veya özel ilgi turizminde açıklanan etkinliklerin çeşitliliği; fiziksel etkinlikler (aktif eğlenceler, çoğunlukla yürüyüş, bisiklet, tırmanma, su sporları, pony trekking gibi dış mekân etkinlikleri), hobi ve pratik ilgiler (fotoğraf, resim, sanat, aşçılık gib) şeklinde ifade edilebilir (Roberts ve Hall, 2001).

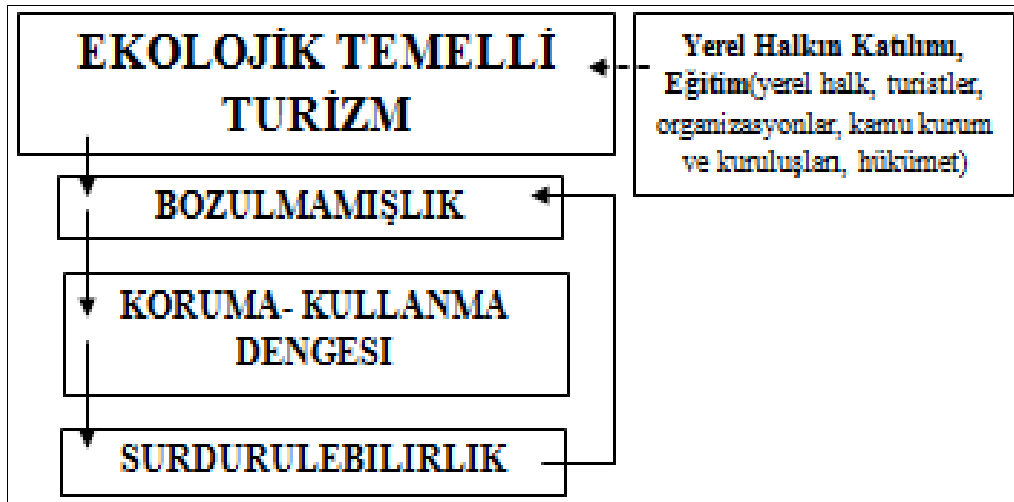
Etkinlik turizmi başlığı altına girebilecek diğer turizm türleri ise; akarsu turizmi; rafting, kano-nehir kayağı, aletli dalış (scuba), dağcılık, kaya tırmanışı, trekking, katamaran, rüzgar sörfü, dağ bisikleti, hava sporları turizmi; yamaç paraşütü, yelken kayak, Planör, Balon, sportif olta balıkçılığı ve çeşitli macera gerektiren sportif etkinlikleri barındıran turizm türleri vb. bunların yanında daha pasif etkinlikler olan hobi ve pratik ilgiler sınıfına girebilecek; boyama resim yapma tatilleri, fotoğraf çekme, yemek yapma gibi etkinlikler örnek olarak verilebilir.

Birçok terim alternatif turizm olarak adlandırılarak ortaya çıkmışlardır. Aslında bazılarının aralarında önemli farklar olmasına rağmen birçoğu da benzerdir. Bu terimlerin tanımlanması veya yorumlanması temelde onların kullanıldığı yerde yazarlara ve durumlara bağlıdır. Ekolojik Temelli Turizm ile ortak kullanılan terimlerden bazıları (Kamga Kamdem, 2003);

- Macera seyahati
- Zirai turizm
- Alternatif turizm
- Antropolojik turizm
- Uygun turizm
- Biyoturizm
- İlgili turizm
- Kültürel turizm
- Sağduyulu turizm
- Eko-macera
- Ekolojik turizm
- Eko-seyahat
- Eğitsel turizm
- Çevreye duyarlı turizm
- Bilinçli turizm
- Etkinlik turizmi
- Etnik seyahat
- Çiftlik turizmi
- Yeşil turizm
- Orman Turizmi
- Düşük etkili turizm
- Düşük yoğunluklu turizm
- Yatıştırıcı/Dinlendirici Turizm
- Doğal alanlara seyahat
- Doğa temelli turizm
- Doğa odaklı turizm
- Tüketim olmayan yaban hayatı rekreasyonu
- İlkel ve uzak seyahat
- Hayvan çiftliği turizmi
- Kaynak temelli Turizm
- Sorumlu Turizm
- Kırsal Turizm
- Safari Turizmi
- Bilimsel Turizm
- Basit Turizm
- Küçük-ölçekli Turizm
- Sosyal Sorumlu Turizm
- Duyarlı Turizm
- Yavaş Büyüyen Turizm
- Hafif macera Turizmi
- Yumuşak Turizm
- Özel ilgi turizmi
- Sürdürülebilir turizm
- Anlayışlı turizm
- Çöl Turizmi

Buraya kadar incelenen tanımlar ve kavramlar bağlamında, bu çalışmada ekolojik temelli turizmi adı altında değerlendirilmiş ve değerlendirilirken üç önemli kavramdan yola çıkılmıştır. Bunlar; Bozulmamışlık, koruma-kullanma dengesi ve sürdürülebilirlik kavramlarıdır. Bozulmamışlık kavramı ile doğal kaynakların ve otantik kültürün korunmasını amaçlamaktadır. Ekolojik temelli turizm için doğal ve kültürel kaynak

değerlerinin bozulmamışlığı ana sermayesi durumundadır. Bozulmamış bir çevrede bu çevreye ait kaynaklar üzerinde ancak koruma-kullanma dengesi içerisinde bazı etkinliklerin gerçekleştirilebilmesini sağlayan turizm şekli sürdürülebilir turizm olabilecektir. Doğal ve kültürel kaynakların devamlı kullanımı gerçekleştirilirken koruma-kullanma dengesi sağlanmalıdır. Sürdürülebilirlik kavramı kaynak değerlerini var olduğu hali ile muhafaza etmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bozulmamış, koruma-kullanma dengesi içerisinde kullanılan kaynak değerlerinin sürdürülebilirliği sağlanmış olacaktır. Yani ekolojik temelli turizm için bozulmamışlık, koruma-kullanma dengesi ve sürdürülebilirlik birbirleriyle bağlantılı olarak gelişmelidir. Bunlarla birlikte çalışmada, ekolojik temelli turizmin yerel halka katkı sağlaması ve toplulukların da bu konuda eğitilmesi gereği çalışmada önemle durulmuştur. Ekolojik temelli turizm yaklaşımı Şekil 6'da şematize edilmiştir.

Şekil 6. Ekolojik temelli turizm yaklaşımı

Sınıflandırılan bu dört başlık altında ise; birçok turizm çeşidi ve etkinliği ekolojik temelli turizm potansiyeli ve alternatif turizm olanaklarının belirlenmesinde önemli birer etkidir.

1.5. Alternatif Turizm ve Ekolojik Temelli Turizm Etkinlikleri

Dış mekân turizm etkinliklerini tercih eden insan sayısının, diğer etkinliklere katılanların sayısından daha fazla olduğu son yıllarda yapılan araştırmalar sonucunu ortaya konmuştur. Buna bağlı olarak çeşitliliği artan etkinlikler için gereksinim duyulan doğal ortamların da çeşitliliği söz konusu olmuş ve doğal özellikleri korunmuş kırsal alanlar (dağlık bölgeler, nehir ve deniz kenarları, kumsallar, çöller vb.) etkinlikler için özellikle aranılan yerler konumuna gelmiştir. Ancak doğal alanlarda yapılabilecek olan etkinliklerin bazıları farklı nedenlerden dolayı (risk unsuru, alınan zevk, vb.) daha çok tercih edilmektedir. İnsanların en çok tercih ettikleri etkinlikleri, gerçekleştirdikleri ortamın özelliklerine (alana, suya, iklime, doğal bitki varlığı ve doğal hayvan varlığına dayalı etkinlikler) göre sınıflara ayırmak olasıdır (Topay, 2003).

Thibal (1988) ve Lane (1994), kırsal alanlarda turizm aktivitelerinin çeşitliliğini aşağıdaki Tablo 1’deki gibi gösterilmişlerdir (Roberts ve Hall, 2001).

Tablo 1. Kırsal alanlardaki alternatif turizm ve ekolojik temelli turizm aktiviteleri

<p><u>Gezi</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Yürüyüş (patika, fitness yolu, doğa parkları) • Ata binme • Çingene karavanı, vagonlarla gezi • Motorlu gezinti (patikada gezinti, bütün arazi araçları, araç kullanma) • Kasaba/köy gezileri • ‘Macera’ tatili/ Vahşi doğa tatili • Bisiklete binme • Eşeğe binme • Arazi kayağı <p><u>Suyla İlgili Etkinlikler</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Balık tutma • Yüzme • Nehir/kanal turizmi (yüzen ev, kanal manası, mavna/saltanat kayığı) • Kano yapmak, kayaking ve (beyaz su/köpüklü) su rafting (salcılık) • Rüzgâr sörfü • Sürat motoru yarışları • Yelkenli • ‘Su parkı’ tarzında etkinlikler 	<p><u>Kültürel Etkinlikler</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Arkeoloji • Yenileme Alanları • Kırsal Miras Çalışmaları • Yerel Endüstri, Zirai veya sanatsal girişimler • Müzeler • El sanatları kursları • Sanatsal ifade çalışmaları • Folklorik gruplar • Kültürel, yemekle ilgili ve diğer rotalar <p><u>Sağlıkla İlgili Etkinlikler</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Fitness eğitimi • Saldırı kursları • Kaplıca ve sağlık merkezleri <p><u>Pasif Etkinlikler</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Kırsal çevrelerde rahatlama tatilleri • Dış mekânlarda doğa çalışmaları, fotoğrafçılık, kuş gözlemciliği • Peyzajın değerini bilme
---	---

Tablo 1'in devamı

<p><u>Havayla İlgili Etkinlikler</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Hafif uçak • Asılı planör uçuşu ve mikro-hafif uçak • Sıcak hava balonu <p><u>Spor Aktiviteleri</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Doğal Oluşumlar Gerektirenler; <ul style="list-style-type: none"> -Yer altı mağaracılığı -Kaya tırmanışı -Orienteering (yol bulma sporu) • Modifiye edilmiş/İnşa edilmiş oluşumlar gerektirenler; <ul style="list-style-type: none"> -Tennis -Golf -Düşük enerjili iniş kayağı -Avcılık 	<p><u>“Nitelikli” Olaylar</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Kırsal sportif festivaller • Zirai/Tarımsal gösteriler <p><u>İşle İlgili</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Küçük ölçekte eğilimler/konferanslar • Kısa aralarla teşvik turizmi
--	--

Butler (1998)'a göre kırsal alanlarda yapılabilen geleneksel etkinliklerden bazılarının neler olduğu Tablo 2'de gösterilmiştir.Tablo3'de bu etkinliklerin karakteristikleri ortaya konmuştur. Geleneksel etkinlikler daha pasif, dinlendirici, aile veya gruplarla yapılabilen, düşük teknolojili, ekonomik olarak daha uygun, çoğunlukla kırsal alanlarda yapılan etkinlikler olup yeni-günümüzde ortaya çıkan etkinlikler ise daha aktif macera dolu, teknolojisi yüksek, ekonomik olarak daha yüksek ücretlere sahip, bireysel olarak yapılabilen kentlerle daha çok bağlantılı, yeteneklere dayalı etkinlikleri barındırır.

Tablo 2. Kırsal boş zaman aktiviteleri (Butler, 1998).

<u>Geleneksel Etkinlikler</u>	<u>Yeni Aktiviteler</u>
Araç Kullanımı	Kar kayağı
Yürüyüş	Kar arabası
Tarihi alanları ziyaret etme	Dağ bisikleti
Piknik yapma	Bütün arazi/off-road aracı
Doğa çalışması	Orienteering(yön bulma)
Fotoğrafçılık	Hayatta kalma(survival)
Manzara seyretme	Rüzgâr sörfü
Balıkçılık	Dayanıklılık sporları
Kırsal çalışmaların ziyareti	Yamaç paraşütü

Tablo 3. Kırsal boş zaman aktivitelerinin karakteristiği (Butler, 1998).

<u>Geleneksel etkinlikler</u>	<u>Yeni Etkinlikler</u>
Dinlenme Aile/grup yönlendirmeli Mücadeleci değil Kırsal peyzaj tamamlayıcı Kırsal alan kullanım tamamlayıcı Düşük ücret Düşük nüfus başına etki Düşük teknoloji Kentsel değil Düşük yetenek veya eğitim gerekliliği	Meydan okuma Bireysellik mücadeleci, prestijli Aktif Mekanik Kırsal peyzaja ilgisiz Kırsal alan kullanım mücadelesi Yüksek ücret Nispeten yüksek nüfus başına etki İleri teknoloji Kentsel alakalı Yetenek dayanaklı

Alternatif turizm ve ekolojik temelli turizm aktiviteleri, çalışmada alternatif ve ekolojik temelli turizm turizm potansiyelini etkileyecek olan etkinlikler aşağıdaki gibi gruplandırılmıştır.

- Gezinti (patika, fitness yolu, doğa parkları)
- Nehir/Kanal/A karsu gezintileri
- Kırsal festivaller(yayla şenlikleri vb)
- Kültürel, yemekle ilgili ve diğer rotalar
- Ata binme, Eşeğe binme
- Kano/kayaking / rafting
- Arkeolojik geziler
- Yüzme(dere, nehir, vb.)
- Motorlu gezi (patıkada gezinti, bütün arazi araçları, araç kullanma)
- Yamaç Paraşütü
- Müze, tarihi yer gezileri/ tarihi güzergah yürüyüşleri
- Düşük yoğunluklu yokuş aşağı kayak
- Trekking
- Asılı planör uçuşu
- El sanatları kursu
- Zirai/Tarımsal gösteriler
- Karavan gezileri
- Kaplıca ve sağlık merkezi
- Kırsal Miras Çalışmaları
- Yer altı mağaracılığı
- Kasaba/ Köy/ Yayla gezileri
- Kırsal alanda dinlenme tatilleri
- Kar kayağı/ Snowboard
- Kaya tırmanışı
- ‘Macera’ / Vahşi doğa tatilleri-gezileri
- Dış mekânda doğa çalışmaları
- Kara avcılığı
- Orienteering(y ol bulma sporu)
- Bisiklete binme
- Fotoğrafçılık
- Sıcak Hava Balonuyla gezinti
- Küçük ölçekte eğilimler/konfe ranslar
- Açık Arazi kayağı (cross-country)
- Kuş gözlemciliği
- Yerel Endüstri, Zirai veya sanatsal girişimler
- Dini etkinlikler

- Balık tutma
- Manzara seyretme
- Halk oyunları, geleneksel etkinlikler

1.6. Turizm Planlama Yaklaşımları

Planlama nedir? Planlama, çok genel insan etkinlikleri olan düşünceye dayalı, hareket ve insan düşünceleri sürecidir. Benzer şekilde, Hall'a göre (1982), planlama demokratik ve doğru karar verebilmek için kaynakları sağlamayı amaçlamalıdır (Hall ve Page, 1999).

Planlama herhangi bir aktivitenin, girişimin düşünsel olarak daha önce yapılan hazırlığıdır. Planın en önemli özelliği geleceğe yönelik nitelikte oluşudur. Bu nedenle gelecekteki gelişmelerin ne olacağını önceden kestirimi planın başarısında önemli koşuldur, ancak tabii ki yeterli değildir. Amaçların, yani plan ile ulaşılabilecek hedeflerin belirlenmesi ve bunun yerine getirilmesindeki motivasyon ve alternatifli öneriler başarılı bir planda aranan niteliktedir (Altan, 1990).

Turizm planlamasına ilişkin yaklaşımında ekonomik, sosyal ve çevresel bileşenleri, mekânsal erişebilirlikleri, zamansal etkileşimin birleşmesi ile oluşan aktiviteler olarak görülmektedir. Bu bileşenler, ek olarak talep ve odak noktalarının kaynağı (destinasyon), ulaşım ve iletişim ile birleştirilerek temel bileşenler olarak kabul edilmektedir. Talep, turistin ne yapmak ne kadar para harcamak istediğinin bir yansımasıdır. Turizmden fayda sağlamak amacıyla, ulaşılabilir çekicilikler ve hizmetler ile talebin birleşmesi sonucu doğru bir talep-kaynak eşleşmesi yapılır (Getz, 1986; Benzer, 2006).

Turizm planlama, başlıca kent ve bölge planlama gelenekleri içerisinde geniş bir eğilimi yansıtmaktadır (Getz, 1986). Çünkü bireysel turizm iş planlamasından daha ziyade konaklama yeri üzerine odaklanmıştır. Ayrıca, hükümet ve gittikçe artan endüstri ilgileri çevresel, ekonomik ve sosyal amaçlarını yansıtmaya eğiliminde olan turizm için planlama hangi aşamada olursa olsun planlama sürecini tamamlamaktadır (Hall ve ark., 1997; Hall ve Page, 1999).

Turizm için planlama birçok farklı formda ortaya çıkar (kalkınma, altyapı, tesis ve pazarlama); kuruluşlar (farklı hükümetler ve sivil toplum kuruluşları); dereceler (uluslararası, ulusal, bölgesel, yerel ve sektörel) ve zaman (kalkınma için farklı zaman dilimleri, uygulama ve gelişme). Ancak, planlama nadiren yalnızca turizme kendiliğinden bağlıdır. Bunun yerine Turizm planlama, turizm kalkınmasını etkileyen çeşitli faktörleri

yansıtan “ekonomik, sosyal ve çevresel önem alaşımı (amalgam)” eğilimindedir (Hall and Page, 1999). Turizm planlamasına ilişkin gerçekleştirilen çalışmaların tamamında talep ve kaynak, temel bileşenleri oluşturmaktadır. Turist talebi, kaynaklar ile çeşitlenmekte ve şekillenmektedir. Ekonomi gibi ilişkili olduğu birçok sektör vardır. Çevre ve toplum üzerinde etkilidir (Weaver, 1998).

Bölgesel stratejik planlama yaklaşımında ekonomik, sosyal ve çevresel faktörler arasında denge kurulması halinde turist memnuniyeti, toplumun bütünleşmesi, yerel halkın ödüllendirilmesi ve kaynakların korunması gibi hedefler gerçekleştirebilmektedir. Geleneksel turizm planlama yaklaşımlarına zıt olarak modern turizm planlama çalışmalarında sadece kaynakların planlaması yapılmamakta ayrıca, koridorlar; hizmet alanları ve çekim noktaları arasında kurulan tur güzergâhları, hizmet toplulukları, çekim noktaları gibi bir dizi elemanın planlanması da gerekmektedir. Turizm planlanması bu şekli ile yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası olarak farklı ölçeklerde yürütülebilmektedir. Ayrıca örneğin, kıyı turizmi, dağ turizmi ve kültür turizmi gibi sektörel planlama da gerçekleştirilebilir (Benzer, 2006).

Turistleri yerel yaşam ortamından koparan ve çeşitliliği yıkan, tekdüze alan kullanımını öngören uygulamalar yoğun eleştiriler almıştır. Artık, karma kullanımlar, karma etkinlikler, turistik yaşamda öne çıkmaktadır. Bir müzenin içinde satış üniteleri, restoranlar, kafeteryalar, çocuk parkları, konferans salonları, turizm danışma merkezleri vb. birçok etkinlik bir arada bulunmaktadır. Eski Louvre Müzesi (Paris) kalmamıştır. Metro İstasyonunda, Louvre Müzesinden eserler sergilenmektedir. Müzeler değil müze kentler daha çok ilgi çekmeye başlamıştır. Bu nedenlerle planlama yapılırken bir takım yöntemler önerilmiştir (Kuntay, 2004);

- Planlar zaman içinde çeşitliliği ve sürekliliği geliştirebilmelidir.
- Planlar toplumun katılmasına olanak sağlamalıdır.
- Planda değişiklikler daha açık, daha esnek veya daha birbirine uyumlu olabilmelidir.
- Plandaki değişiklikler yeni üretimin ve taleplerin karşılanmasını sağlamalıdır. Teknolojik gelişmeye uyumlu olmalıdır.
- Tek işlevli bölgeleme (zoning) ilke olarak terk edilmelidir. Yaşam ortamında çeşitlilik ve süreklilik sağlanmalıdır.

Çok çeşitli planlama yaklaşımları bulunmaktadır. Çağın temel yaklaşımı sürdürülebilirliktir. Bugünün ihtiyaçlarına yanıt verecek özel turizm taleplerine çözüm

aramak, aynı zamanda gelecek neslin ihtiyaçlarını tehlikeye sokmamak temel alınmaktadır. Aksi halde birikmiş miras kaybedilecektir (Kuntay, 2004).

Cengiz (2005)'e göre, günümüzde doğal kaynakların sınırlı olduğunun anlaşılması sonucu, çevre kirliliğinin önlenmesi konusunda başlayan tartışmalar, planlama olgusuna yeni bir boyut getirmiş, sürdürülebilirlik ve çevre duyarlı planlama gibi kavramlar yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır (Benzer, 2006).

Gössling (2002)'e göre, sürdürülebilir bir turizm ve ekoturizm ancak; çevresel ve ekolojik anlamda sürdürülebilir, ekonomik anlamda uygulanabilir ve sosyal anlamda ise kabul edilebilir özelliklere bağlı olarak çevreci bir yönetim ve planlamalara sahiptir (Kunter ve Ünal, 2009).

1.6.1. Ekolojik Temelli Turizm Planlaması

Doğal kaynakların korunması, üzerindeki olumsuz yüklerin azaltılması veya ortadan kaldırılması, kaynakların kendilerini yenileyebilme özelliğinin sağlanması amacıyla yapılan çalışmalarına "Ekolojik Planlama" denilmektedir (Yıldız, 2006).

Bir çevre koruma aracı olan ekolojik yaklaşımli turizm planlaması veya ekolojik planlama, planlamanın her aşamasında, her ölçekte ortaya çıkan sorunların sürdürülebilirlik anlayışı içerisinde çözümlenmesini getirecek bir yol gibi gözükmektedir. Tüm politikalar, hukuksal düzen, kurumlar arasında ve bilgi bazında bütünleşmelidir. Dolayısıyla temel olarak ekoloji; ekonomik ve teknik yönler dışında, ülke bütününde şehircilik ve düzenleme pratiğinde ussallığın uygulanmasına olanak veren bir güç olarak kabul edilmeli ve kullanılmalıdır (Çubuk, 1995).

İnsan ve çevresi arasındaki ilişkilere yönelik planlamada ekolojik ilkelere uyma ve onları dikkate alma zorunluluğu vardır. Ekolojik koşulları ön planda tutan planlamalarda (ekolojik planlama) genel olarak aşağıdaki ilkelerin göz önünde tutulmasında yarar vardır (Altan, 1990);

- İnsan ve fiziksel çevre ile ekosistem birbirini etkileyen ve sınırlayan faktörlerdir,
- İnsan ve onun fiziksel çevresi iki ayrı ögedir ve mümkün olduğunca eşit olarak değerlendirilmelidir. İnsan belli bir mantık ile bilerek çevresini kullanır ve biçim verir, buna karşı çevre sadece reaksiyon gösterir,
- Bu nedenle sürekli girişim içinde olan insan, ekolojik sistemin değişiminden ve gelişiminden sorumludur,

- İnsan, planlama ile tasarladığı ve gerçekleştirmeyi düşündüğü aktivitelerle niteliği bir tarafta ve fiziksel çevrenin yetenekleri diğer tarafta olmak üzere, birlikte ekolojik ilişki sistemini oluştururlar,
- Bu nedenle insanın planlamadaki girişim olanakları sınırlıdır. Bu sınırı fiziksel çevrenin olanakları ve kaldırma kapasiteleri belirler.

Ekolojik temelli turizm planlamaları çeşitli ölçeklerde yapılabilir. Alan, bölge ve ulusal ölçeklerdeki planlamalar için mekânsal analiz, finansal fizibilite, çevresel değerlendirme ve alan kullanım planlaması gibi bileşenlerin entegrasyonu sağlanmalıdır. Alan ölçeğinde çevreye duyarlı mimari, mühendislik tasarımları ve peyzaj bütünleştirilmelidir. Ulusal ölçekte yapılan ekoturizm planlaması ekonomik, sosyal ve çevresel bakış açılarını ve detaylı politikaları, stratejileri ve aşamaları bütün bölgesel turizm planlama hedefleri ile orantılı olarak kapsamaktadır (Benzer, 2006).

Ekolojik temelli planlama yaparken amaç; sosyal ve ekonomik planlamalarla birlikte, alan kullanımlarının etkilerini belirleyerek, olumsuz etkilerini en aza indirmek, doğal kaynakları koruyup geliştirmek ve alan kullanımları için optimum bir uyum sağlamaktır (Yılmaz ve ark., 2000).

Ekolojik temelli turizm ile içi içe olan alternatif turizm için Rauhe (1992) alternatif turizm planlama modeli üzerine öneri niteliğinde olan bir liste hazırlamıştır. Hunter ve Green, (1996)'e göre hazırlanan bu liste (Tosun ve ark., 2003);

- Alternatif turizm alanı, bölgesel turistik yapıları ve doğal çevreyi içine alacak şekilde oluşturulmalıdır,
- Kaynak kalitesini oluşturma, koruma ve genişletme, koruma ve genişletme üzerinde yoğunlaşılmalıdır,
- Alanın doğal, kendine has özellikleri tamamlayıcı nitelikte olmalıdır,
- Yerel gelişme gereklidir,
- Sürdürülebilir olmalıdır,
- Öneriler, bölgesel halkın yaşam şekillerine karşı duyarlı olmalıdır,
- Bölgede konuyla ilgili her birim destekleyici faaliyetlerde bulunmalıdır,
- Hayat standartları iyileştirilmelidir,
- Kültürlerarası kaynaşma desteklenmelidir,
- Öncelikli yapılması gerekenler yerine getirilmelidir (altyapı, eğitim, vb.),
- Hem toplumsal, hem çevresel taşıma kapasitesi belirlenmelidir,

- Konuyla ilgili ve gelişmelerden etkilenen her türlü faaliyetin gelir ve gider durumları değerlendirilmelidir,
- Toplum değişimlere karşı olumlu yaklaşmalı, tepkileri yapıcı nitelikte olmalıdır.

1.7. Dünya’da ve Türkiye’de Ekolojik Temelli Turizm Olgusunun Gelişimi

Baştanlar (2001), uluslararası turizm pazarında, turistlerin eğilimlerini ölçmek amacıyla yapılmış olan çeşitli araştırmaların dünyada hızla gelişen çevre bilinci paralelinde en rağbet gören turizm türlerinin doğaya yönelik olduğunu ortaya koymaktadır. Bunun sonucunda çevrenin bir pazarlama ögesine dönüştürülmesi ile büyük bir pazar ortaya çıkmıştır (Polat, 2008).

Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü’nün (UNWTO) hazırladığı rapor ile 2012 yılı verilerine göre dünya genelinde toplam turist sayısı % 4.6 oranında artarak, 983 milyona ulaşmıştır. Turizmden elde edilen gelir ise 2010 yılında 927 milyar dolar iken, 2011’de 1 trilyon dolara kadar ulaşmıştır. Dünyada önemli bir gelir kaynağı olan turizm pastasında turist sayısı olarak 2010 yılında 7.sırada bulunan Türkiye en iyi 10 turizm ülkesi arasında 6.sıraya yerleşmiştir. Türkiye’de turist sayısı 1980’den beri 24 kat artmıştır. Bu sonuçlara göre Türkiye turizm ürünü olarak değerlendirildiğinde dünyanın sayılı turistik destinasyonları içerisinde kabul edilmektedir.

1992 yılında Rio de Janeiro’da yapılan “Yeryüzü Zirvesi’nden” sonra Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi’nin 1998 yılında aldığı bir kararla 2002 yılı “Uluslararası Ekoturizm Yılı” ve “Dünya Dağlar Yılı” olarak ilan edilmiştir. Bu durum giderek artan bir önem kazanarak 2001 yılından başlayarak çeşitli bölgelerde ekoturizm yönetimi ve gelişimi planlaması konusunda çeşitli toplantılar yapılmaya başlanmıştır. Bu toplantıların ilki ekoturizm konusunda yapılmış ilk toplantı özelliğinde olan, 19-22 Mayıs 2002’de Kanada’da UNEP (Birleşmiş Milletler Çevre Programı) önderliğinde yapılan “Dünya Ekoturizm Zirvesi”dir. Bu toplantıda ekoturizm, sürdürülebilir kalkınmanın bir parçası olarak ele alınmış ve az gelişmiş bölgelerdeki yoksullukla mücadelede bir çözüm olarak öne sürülmüştür (URL-1, 2006).

Türkiye’de turizm sektörü ile ilgili çalışmalar 1960’lı yılların başında planlı kalkınma dönemiyle birlikte başlamıştır. Sürdürülebilirliğin gerçekleştirilebilmesi ve dünya turizm hareketliliği içinde ülkenin bir destinasyon olarak sahip olduğu yerin daha üst sıralara taşınabilmesi amacıyla Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 2013 Eylem

Planı ve 2023 Stratejik plan uygulamaya konulmuştur. Bu planlı gelişim hedefleri ülkemiz turizminin geleceği ile ilgili hedeflerin alternatif türlerin geliştirilmesi yönünde ve bu kapsamda yapılacak çalışmaları açıkça ifade etmektedir (Kılıç ve Kurnaz, 2010).

Ülkemizde turizm hareketleri, başlangıçta genellikle kıyı kesiminde yaz aylarında yoğunlaşan ve deniz- kum- güneş üçgeninde gelişen turizm faaliyeti olarak önem kazanmıştır (Ceylan ve Demirkaya, 2007). Son zamanlara kadar Türkiye, kıyı turizmi üzerinde yoğunlaşmış, Akdeniz ve Ege kıyılarında ilk etapta bu konuda geliştirilmeye çalışılmış bölgelere sahip bir turizm ülkesi olarak bilinmektedir.

Küreselleşen dünyada, iletişim ve ulaşım teknolojilerindeki gelişmelerle farklı alanlara yönelen turist beklenti ve ihtiyaçlarının turizm anlayışında köklü değişimler yaratmasının sonucunda kitle turizmine ilgi azalmaya başlamıştır. Turistik etkinliklere katılanların günlük yaşantısının ve alışkanlıklarının dışında, yeni turistik destinasyonlar ve farklı kültürlerle harmanlanmış, çevreye duyarlı, doğa ile bütünleşik bir turizm çeşidine olan ihtiyaç meydana gelmiştir. Bu nedenle doğa yürüyüşü (trekking), yaban hayatı gözlem, termal turizmi, kış turizmi, akarsu turizmi (rafting), dağ turizmi (alpinizm), av turizmi, iklim tedavisi (klimatizm), yat turizmi, kültür turizmi, kongre turizmi, golf turizmi gibi ülkemizde alternatif turizm imkanlarının geliştirilmesi için yoğun çaba harcanmaktadır.

Ülkemiz kıyı turizmi yanı sıra, alternatif turizm (sağlık ve termal turizm, kış sporları, dağ ve doğa turizmi, yayla turizmi, kırsal ve eko-turizm, kongre ve fuar turizmi, kruvaziyer ve yat turizmi, golf turizmi, v.b.) gibi turizm türleri açısından da eşsiz imkânlarla sahip bulunmaktadır. Bununla birlikte, bu potansiyel rasyonel anlamda kullanılamamaktadır. Türkiye Turizm Stratejisi 2023 ve Eylem Planı 2013, ülkemizin doğal, kültürel, tarihi ve coğrafi değerlerini koruma-kullanma dengesi içinde kullanmayı ve turizm alternatiflerini geliştirerek ülkemizin turizmden alacağı payı arttırmayı hedef almaktadır (Anonim, 2007).

Ülkemiz tarihi zenginlikleri, paha biçilmez kültür hazineleri, dünyada ender bulunan doğa güzellikleri ve iklim farklılıkları ile önemli bir turizm potansiyeline sahiptir. Türkiye, dağları, yaylaları, mağaraları, akarsuları, gölleri, termal kaynakları ile geniş bir turizm yelpazesini oluşturmaktadır. Dünyadaki, hızlı ekonomik, siyasal, teknolojik gelişmeler ve bu gelişmelere paralel olarak, turizm tüketim kalıplarında da son yıllarda önemli bir değişim gözlenmektedir. Giderek lüks turizm hareketlerine katılım azalmakta, bu tür doyum sınırına gelmiş, alışılmış turizm merkezlerinden az da olsa uzaklaşma yönünde bir

eğilim yaşanmaktadır. Zamanla daha da belirginleşen yeni tip turist beklentileri, deniz, kum, güneş üçgeninden uzak doğa ile iç içe abartılı olmayan tesislerde, bozulmamış ve temiz bir çevrede aktif bir tatil olarak ifade edilebilir (Akpınar ve Bulut, 2010).

Türkiye Turizminin alternatif turizmden beklentileri büyüktür. Öncelikle Akdeniz ve dünya pazarında rakiplerle yarışmak için, alternatif turizm çeşitleri büyük kaynak oluşturmaktadır. Turizmin ekonomik kazançlarından faydalanmak, hayat standartlarını yükseltmek açısından alternatif turizm Türkiye için uygun bir turistik politika unsurudur. Bu sayede kazanç elde ederken, turizm sayesinde doğal ve kültürel yapının korunması da sağlanmış olacaktır (Tosun ve ark., 2003).

1.8. Doğu Karadeniz'in Ekolojik Temelli Turizm Gelişimi Açısından Önemi

Ülkemizde açısından önemli bir sektör olan turizm açısından Doğu Karadeniz Bölgesi'ne yönelik bir değerlendirme yapıldığında bölgeyi ziyaret eden turist sayılarında zaman içinde artış görülmektedir. Doğu Karadeniz Bölgesi'nde son yıllardaki turizm altyapısı ve tanıtımındaki başarılı çalışmalara paralel olarak turizm büyük sanayinin olmadığı ve tarım arazilerinin giderek daraldığı bölgemizde, bölge insanı için yeni bir iş alanı, bölge için yeniden yapılanma ve gelişmişlik anlamına gelmektedir.

Doğu Karadeniz Bölgesi turizmi mevcut turizm faaliyetleri temel alındığında bölgeyi bir baştan diğer başa gezen bir tur turizmi niteliğindedir. Bölgede geceleme oranlarının düşüklüğü, turizmin belli dönemlere sıkışması ve bütün yıla yayılamaması ve alternatif turizm modelleri geliştirilememesi ön plana çıkan sorunlardır. Önemli tarihi/kültürel varlıklara ve doğal kaynaklarına rağmen, bölgenin dünya çapında tanıtımı etkin bir biçimde yapılamamıştır. Tanıtımdaki eksiklikler ve dağınıklık bölgenin turistik bir imaj edinmesini ve dünyaca tanınmasını engellemektedir. Bölgede iller arasında turizm alanında iletişim ve işbirliği çok zayıftır. Her il kendi turistik tanıtım ve bilgi materyallerini hazırlamaktadır. Bu da tanıtımda ciddi sorunlara yol açmaktadır. Bölgede mevcut turizm faaliyetlerine yetecek düzeyde turizm tesis ve hizmetleri bulunmaktadır. Bölgede terminus nitelikli (uzun süre aynı yerde tatil yapma imkânı veren) kaynaklar olmasına rağmen bu yöndeki altyapı, yetişmiş insan kaynağı, konaklama imkânları, tanıtım ve turist eğilimleri kısıtlıdır. Yabancı turistler için düzenlenen tur paketlerinin çoğu, kısıtlı doğa ve etkinlik turizmi unsurlarını içeren kültür turizmi paketleridir. Son zamanlarda sıkça vurgu yapılan "Yayla turizmi" henüz uluslararası çapta tanınmış değildir. Zigana Yaylası'ndan Karaca

Mağarası'na uzanan kısa geziler hariç, yerel tur paketleri bile, Gümüşhane gibi iç kesimlerdeki illere yer vermemektedir. Bölge yerli ve yabancı ziyaretçilere sunabileceği birçok alternatife sahip olmasına rağmen Terminus nitelikli kullanılan Ayder ve Uzungöl gibi alanlar kısıtlı miktarda yerli ve yabancı turiste hitap etmektedir. Diğer yandan yine Ayder gibi merkezlerde son yıllarda çok hızlı gelişen bir heliski/kayak sporu gibi alternatif turizm talepleri olmaktadır. Bu tür talepler planlı bir şekilde oluşturulamamakta fakat kendiliğinden gelişmektedir. Uzun vadede Doğu Karadeniz turizminin bir gelişte tüm bölgeyi gezip görmeye dayalı tur turizmi yanında alternatif turizm ağırlıklı olarak gelişeceği kesindir. Bu nedenle altyapının geliştirilmesi, ulaşım planlaması, sektör için gerekli insan kaynağı havuzunun oluşturulması, pazar analizlerinin yapılarak etkin tanıtımların yapılması ve bölgenin markalaştırılması gerekmektedir (DOKA, 2009).

1.9. Yapılmış Çalışmalar/Literatür Araştırması

1.9.1. Araştırma Alanı ve Çevresi ile İlgili Yapılan Çalışmalar

Altındere Vadisi ve çevresine ilişkin rekreasyonel ve turizm planlama yaklaşımları çok az sayıda olup, araştırma konusu ile yakın önemi bulunanlar dikkate alınmıştır. Bu çalışmalar, doğal ve kültürel kaynak değerlerinin tespitine dayalı envanter çalışmaları olarak dikkat çekmektedir.

Altındere Vadisi Milli Parkı Uzun Devreli Gelişme Planı (2001), çalışmasında amaçlanan; Altındere Vadisi Milli Parkı'nın sahip olduğu doğal ve kültürel kaynak değerlerinin belirlenerek tanıtılması, bulunduğu coğrafi konumun belirlenmesi, ulaşım imkânlarının tespit edilmesi, sahip olduğu çevrenin sosyo-ekonomik durumunun ve milli park konusundaki yaklaşımların belirlenmesi, turizm potansiyeli ve çevre sorunlarının tespit edilmesiyle birlikte Altındere Vadisi Milli Parkı'nın kaynak değerlerini korunması ve koruma ön koşul olmak üzere milli parkın çeşitli olanak ve hizmetlerinden yararlanabilmesi olanaklarının belirlenmesi, bu konuda bazı ilke ve kararların alınmasıdır.

Doğanay (2003), ortaya koyduğu çalışmada, doğayı ve kültürel varlıkları koruma önlemleri başında gelen milli parklardan biri olan Altındere Vadisi Milli Parkı'nın koruma-kullanma dengesinin sağlanması konusunda gerekli duyarlılığın gösterilmediğini vurgulamaktadır. Temel kaynak değerleri olarak en başta Sümela Manastırı, doğal bitki örtüsü, hayvan varlığı, jeomorfolojik özellikleri, manzara güzelliği, rekreasyon ve turizm

imkanları, iklim özellikleri ile dünya çapında tanınmasına rağmen bu alanda bir planlama yoktur. Doğanay (2003), bu çalışma ile Altındere Vadisi Milli Parkı'nın sahip olacağı iyi bir planlama ile korunarak, turizme hizmet edeceğini vurgulamaktadır.

Düzgüneş (2009), Altındere Vadisi Milli Parkı'nda yaptığı çalışmada amaç; koruma-kullanma ilkelerini göz önünde bulundurarak turizm potansiyelini belirlemektir. Yaptığı bu çalışmada turizm potansiyelini belirleyebilmek için matematiksel bir yöntem olan "ölçüt karneleri yöntemi"ni kullanmıştır.

Doğanay (2009), Cami Boğazı Yaylası ve Çakırgöl çevresinin turistik potansiyeli yaklaşımını ortaya koyduğu bu çalışmada, koruma-kullanma dengesinin önemini vurgulamıştır. Uzun zamandır hayvancılık ekonomisine dayalı bu yörede son zamanlarda yapılan etkinlikler kitle turizminin ortaya çıkmasına zemin hazırladığı tespit edilmiştir. Hassas ekosistemler olan dağlık alanlarda, çevreye duyarlı turizm türleri teşvik edilerek, yerel halk, doğal-kültürel ortam özellikleri ve turist beklentileri doğrultusunda bir turizm planlaması yapılması vurgulanmaktadır.

Meryemana Vadisi'nde Alternatif Turizm Olanaklarının Araştırılarak Turizm Amaçlı Potansiyel Alan Kullanım Haritasının Oluşturulması Projesi (2012), ile amaç, turizm koridoru olarak bilinen Altındere Vadisi Milli Parkı güzergâhının niteliğinin artırılmasına yönelik doğal kaynak temelli alternatif turizm alanları ortaya koyarak bu kapsamda yapılabilecek etkinlikleri tanımlamak ve çalışma alanı çevresinde bulunan diğer turizm alanlarıyla bütünleşik bir planlanma parçası olarak görsel ve organik bağ kurmaktır.

Araştırma alanı ve çevresi (Altındere Vadisi Milli Parkı ve çevre yayla yerleşimleri) ile ilgili yapılan çalışmalar yörenin doğal-kültürel kaynak değerlerini ortaya çıkararak, bölgenin turizm potansiyelini ortaya koymayı amaçlamıştır. Bu çalışmalar bölgenin turizm potansiyeli olanakları konusunda önemli veriler sunmaktadır. Ancak yapılan çalışmalar doğal ve kültürel kaynak değerleri yüksek, yoğun turist kullanımının ve yöreye gelen turist beklentilerini karşılayan bir planlama olmadığını göstermektedir. Bunların yanında turistlerce veya yörede sınırlı sayıda kişinin yaptığı çeşitli alternatif turizm etkinlikleri de mevcuttur. Yapılan çalışmalarda Altındere Vadisi Milli Parkı'nda yoğun kullanımlar neticesinde koruma-kullanma dengesi sağlanmamakta ve gerekli duyarlılığın gösterilmediği de vurgulanmaktadır. Bir diğer önemli konusu ise çalışma alanı çevresindeki yayla alanlarında düzenli bir planlamanın bulunmaması sebebiyle yapılan turizm kitle turizmine doğru kayarak, doğal ve kültürel kaynak değerlerine zarar vereceği tespit edilmiştir. Yapılan bu çalışmalardan yola çıkarak yörenin, çalışma alanının doğal ve

kültürel kaynak değerinin yüksek olması, çeşitli alternatif turizm etkinliklerine olanak tanınması rağmen bir planlama çalışmasının olmaması dikkat çekmektedir.

1.9.2. Genel Değerlendirme Yöntemlerine İlişkin Çalışmalar

Kırsal alanların, turizm, alternatif turizm ve ekolojik temelli turizm amaçlı kullanımlarını, uygunluklarını ve potansiyelini belirleyebilmek amacıyla gerçekleştirilen peyzaj değerlendirmeye ait metodoluk yaklaşımlar ve değerlendirme çalışmalarının özetleri olarak verilen kaynaklar zaman içerisindeki gelişmelere paralel bir durum yansıtmaktadır.

Kiemstedt (1967), geliştirdiği “Çeşitlilik Değer Analizi”(V-Wert) yöntemi ile Almanya’da yaptığı çalışmada doğal peyzaj elemanlarının rekreasyonel yönden taşıdığı değeri ve uygunluğunu saptamayı amaçlamıştır. Bu yöntemle 5 grup aktiviteye ilişkin ölçütleri (Toprak, Su, Hava ve Vejetasyon Strüktürü ile Tarımsal Arazi Kullanımı) 4 grup altında (Orman ve Su kıyısı, Röliyef enerjisi, Tarımsal arazi kullanım türleri ile iklim faktörü) toplayarak bu grupların her biri için bir değer belirlemiştir. Elde etmiş olduğu bu ölçüt değerleri, oluşturduğu formüle uygulanarak her plan-kare için rekreasyonel uygunluk değeri (V-Wert)’ni hesaplamıştır.

Harg (1969), araştırmasında amaç, koruma, rekreasyon ve kentsel yerleşim alanlarında belirli kullanımlar için uygunluk derecelerinin saptanmasıdır. Yönteminde değerlendirmelerini iklim, fenolojik durum, toprak durumu, hidrolojik durum, flora, fauna, arazi kullanımı ve peyzaj değerleri (fizyografi) olarak 8 sınıfta incelemiştir. Çalışmada, doğal etkiler bakımından alan yeteneğini, kültürel verilere uygunluğunu ve negatif faktörlerle de uygunluk düzeyi azalan alanın gerçek potansiyel değerini belirlenmiştir.

Farcher (1971), çalışmasında yükselti farkının rekreasyonel yönden değerlendirilmesi amacıyla Kiemstedt’in “V-Wert Yöntemi” ni geliştirerek kullanmıştır. Bu yöntemle alçak ve yüksek kesimlerin rekreasyonel yönden karşılaştırmalı olarak uygunluğunu saptamak üzere değerlendirmek istediği aktiviteler için önemli gördüğü ölçütleri; alan tipi, kıyıları, röliyef enerjisi ve yükseklik durumu olmak üzere 4 grup altında toplanmıştır. Topoğrafik haritalar üzerinde araştırma alanı (2x2 km) 4km² lik plan-karelere bölerek, bu plan kareler üzerinde ölçüm ve değerlendirmeler yapmış, deneysel yolla elde ettiği her alan tipi için ayrı ayrı ve toplam olmak üzere “Peyzajın Görsel Çekiciliği” ve “Kullanım” değerlerini elde etmiştir.

Buchwald ve ark. (1973), rekreasyonel, endüstriyel ve yerleşim alanlarının baskısını ekolojik olarak çözmek üzere Almanya'da Bodensee Gölü ve çevresinde Kiemstedt tarafından geliştirilen V-Wert yöntemine ağırlık veren bir rekreasyonel değerlendirme yöntemini kullanarak alan kullanım önerisi getirmişlerdir. 4 km² lik alan birimi (plan-kare) üzerinde yaptığı çalışmasında değerlendirme, kıyı bölgeleri (orman ve su kıyısı) gibi geniş kapsamlı arazi kullanımlarını gösteren peyzaj elemanları için en yüksek değer verme ilkesine dayanmaktadır. Yöntem sonucunda Bodensee Bölgesi'nde farklı peyzaj elemanları için 3-14 arasında rekreasyon uygunluk değerleri bulunmuştur.

Countryside Commision (1973), tarafından İngiltere'de Sherwood ormanında yapılan rekreasyonel planlamada alanın fiziksel, ekolojik, ekonomik ve görsel kapasitesi ile mevcut alan kullanımı saptanmıştır. Alanda yapılan rekreasyonel kullanımı tespit edebilmek amacıyla ziyaretçi anketleri yapılmıştır. Alan 2x2 km'lik gridler halinde bölünerek alanın rekreasyonel taşıma kapasitesi, suyla ilgili rekreasyonel etkinliklerdeki taşıma kapasitesi, alanın görsel kalitesi ile çevrenin ekolojik kapasitesi hesaplanmıştır.

Ramos (1979) tarafından geliştirilen yöntemin temeli, alanın olası aktiviteler için kapasite haritalarının oluşturulmasına dayanmaktadır. Yöntem 4 aşamalı olarak gerçekleştirilir. İlk iki aşamada çalışma alanını karakterize edecek peyzaj elemanları belirlenmekte, bununla ilgili veriler toplanır ve devamında ise sınıflandırılmaktadır. Son iki aşamada ise değerlendirme yapılır. Değerlendirme aşamasında 4 adımda gerçekleştirilir.

1. Her aktivite için kapasite analizinde, alanın elemanlarının önemini belirtmek için sayısal değerler saptanır (ağırlık puanları)
2. Ayrıca, her elemanın her tipinin aktiviteye olan katkısı da puanlanır
3. 1.ve 2. adımda elde edilen değerler bir matris içinde özetlenir ve değerler çözümlenir. Elemanın göreceli önemi (ağırlık puanları), eleman tipinin aktiviteye olan katkısıyla çarpılarak, o alan ya da plankare için bir değer elde edilir.
4. Bu adımda sınıflandırma yapılır ve kapasite değerleri saptanır.

Kıstır (1981), kentsel gelişme potansiyelinin belirlenmesi çalışmasında, kentsel alanlardaki ekolojik dengeyi koruyarak plalama ilkeleri geliştirmek amacıyla ekolojik değerlendirme yöntemi ortaya koymuştur. Faktör belirleme, sayısal değerlendirme ve sentez olmak üzere üç aşamadan oluşmaktadır.

Köseoğlu (1982), çalışmasında paratikte uygulanmakta olan ancak içerik ve teknik bakımdan ayrıcalıklı özellik taşıyan yöntemler tanıtılmıştır.

Pehlivanoglu (1987), Belgrad Ormanına ilişkin rekreasyon potansiyeli ve genel planlama ilkelerinin saptanması amaçlarına yönelik olarak gerçekleştirdiği araştırmasında, ormanın mevcut doğal ve kültürel verilerinden yola çıkarak geliştirdiği ORUKUD (Orman Rekreasyonu Uygunluk Kullanılabilirlik Değeri) yöntemini kullanmıştır. Yöntemini belirlerken Kiemstedt tarafından geliştirilen V-Wert yönteminin dayandığı “ana hipotez” ve “formülasyon tekniği” nden yararlanmıştır. Rekreasyon potansiyeli saptamaları (ziyaretçi verileri ve orman içi doğal peyzaj verilerine ilişkin tercihler) amacıyla Belgrad Ormanı’nda bir yıl süreli anket çalışmaları yapılmış, anket sonuçları değerlendirilerek katsayı hesaplarında kullanılmak üzere değerler hesaplanmıştır. Katsayılara bağlı olarak gerçekleştirildiği diğer çalışma ise bilgisayardan yararlanarak yaptığı değerlendirme çalışmalarıdır. Bunlar işlem sırasına göre, önce orman içi rekreasyon uygunluk değeri (ORUD) çerçevesinde, ormanın “doğal potansiyeli”, kullanılabilirlik değeri (KUD) çerçevesinde, ormanın “kültürel potansiyeli” saptanmıştır. Her ikisinin toplamları olan ORUKUD aracılığıyla da “ gerçek rekreasyon potansiyeli” bulunmuştur.

Boru (1994), tarafından yapılan araştırmada, Çukurova Bölgesi’ndeki yayla alanlarından Gülek Yaylası’nın turizm ve rekreasyon potansiyelini belirlemek ve bu potansiyelin geliştirilmesine yönelik ekolojik alan kullanım prensiplerini ortaya koymak amacı ile yapılmıştır. Çalışmada, önce yörenin doğal ve kültürel kaynakları incelenmiş ve yörede sürekli yaşayan ya da yılın belirli dönemlerinde gelen kişilerin rekreasyonel eğilim ve talepleri belirlenmiştir. Daha sonra elde edilen bu verilerin ışığında rekreasyonel kullanıma uygun olabilecek alanlar tespit edilmiş ve bu alanlarda ekolojik alan kullanım prensiplerinin ortaya konulmasına çalışılmıştır.

Sirel (1995), Çukurova Bölgesi’nde yer alan Berdan Nehri (Tarsus Çayı) Yukarı Havzası’nın yayla turizmi açısından sürdürülebilir kullanımını saptamak amacıyla araştırma alanı ile ilgili olarak doğal faktörler, mevcut alan kullanımları ve Sosyo-ekonomik yapıya ilişkin alan sörveyleri ile veriler toplayarak turizm kullanımları ile doğa koruma alanlarına ilişkin alan sörveyleri ile veriler toplayarak turizm kullanımları ile doğa koruma alanlarına ilişkin parametreleri belirlemiştir. Ayrıca araştırma alanının topoğrafik yapısı nedeniyle oluşan değişken vejetasyon kuşaklarını ve kompozisyonunu belirlemek üzere Braun-Blanquet’in “Floristik Analiz Yöntemi”ni kullanmıştır. Araştırma alanını 2x2 km’lik plan karelere bölerek her plan-karenin yayla turizmi açısından kullanım değerini bulabilmek için Kıstır (1981) tarafından kentsel gelişme potansiyelinin belirlenmesi amacıyla geliştirilen “Ekolojik Değerlendirme Yöntemi” ile Kiemstedt (1967) tarafından

geliştirilen “V-Wert” yöntemini kullanmıştır. Yorumlanan ve haritalanan tüm faktörler turizm çeşitlerine göre alan kullanım ve doğa koruma kriterlerine uygunluğu açısından bir sistem içerisinde değerlendirmeye alınmış ve bu amaçla katsayı belirleme, sınıflandırma, sayısal değerlendirme ve ağırlıklandırma işlemleri yapılmıştır. Tüm plan-kare için bulunan ağırlıklı değerler toplanarak araştırma alanının “Turizm Potansiyeli” ortaya konulmuştur.

Ortaçşme (1996), Adana İli Akdeniz kıyı kesiminin ekolojik peyzaj planlama ilkeleri çerçevesinde değerlendirmesi ve optimal alan kullanım önerileri adlı çalışmasında, Mc Harg (1969), Kiemstedt (1967) ve Dearinger (1972) in geliştirdikleri peyzaj değerlendirme yöntemlerinden yararlanmıştır. Potansiyel alan kullanımlarından tarım, çayır-mera, kentsel alan (yerleşim ve endüstri), kıyı rekreasyonu ve koruma alanları için uygun yerleri belirlemiştir. Bu doğrultuda ekolojik ve ekonomik sürdürülebilirlik ilkeleri kapsamında optimal alan kullanım planına ulaşmıştır.

Mansuroğlu (1997) tarafından gerçekleştirilen çalışmada potansiyel alan kullanımlarının hesaplanmasında Mc Harg (1969) ve Köseoğlu (1982) tarafından açıklanan Amer ve Bents (1974)’in geliştirmiş oldukları peyzaj değerlendirme yöntemlerinin araştırmanın amacına uygun olarak birleştirilmesi ile elde edilen bir yöntem kullanılmıştır. Bu yöntemler, alanın doğal potansiyelinin kapsamlı olarak envanterinin çıkarılması ve elde edilen verilere göre ekolojik yapıya uygun alan kullanımlarının saptanması esasına dayanmaktadır.

Demirel (1997), Çoruh Havzası (Yusufeli Kesimi) Doğal ve Kültürel Kaynak Değerlerinin Turizm ve Rekreasyon Potansiyeli Açısından Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma adlı doktora tezinde, doğal peyzaj elemanlarının rekreasyona uygunluğunu saptamak için Kiemstedt (1967) tarafından ortaya atılan matematiksel bir değerlendirme yöntemi kullanılmıştır. Yöntem, Gülez (1979) tarafından Doğu Karadeniz Kıyı Şeridine uygulanmıştır. Gülez (1979)’in araştırmasında kullandığı kriterler dikkate alınarak yöntem, Çoruh Havzası’nın topografik koşullarına uygun olarak değişikliğe uğratılmış ve uygulamada kolaylık sağlanması açısından bazı öneriler getirilmiştir. Uygulama çalışması için 1/100.000 ölçekli topografik harita büyüklüğü alınmıştır. Harita üzerinde grid sistemine uyularak bir plan-kare bölümlenmesi yapılmıştır. Elde edilen ölçüm değerleri bir tabloda toplandıktan sonra anketlerle belirlenen katsayılarla değerlendirilerek her plan-kare için “Rekreasyon Uygunluk Değeri” (RUD) saptanmıştır.

Özyaba (2001), Doğu Karadeniz Bölgesi yaylalarında yapmış olduğu çalışmada amaç, doğal potansiyellere dayalı olarak ekoturizm olanaklarını araştırmak ve mevcut

turizm talebinin yöreye olan katkısını ortaya koymaktır. Yapılan analizler sonucunda sürdürülebilirlik kavramı çerçevesinde bölge turizminin gelişmesi için öneriler getirilmiştir.

Güneş (2002), araştırmada Eğriova yayla ekosisteminin turizm ve rekreasyona yönelik faaliyetlere açılması durumunda; alanın sahip olduğu değerlerin korunması ile insan aktiviteleri arasındaki çelişkiyi minimuma indirecek “bütüncül bir yönetim anlayışı”nı ortaya konmuştur. Bu bağlamda, öncelikle alana ilişkin veriler toplanarak ve bilgisayar ortamına aktarılmış; daha sonra alan analizleri gerçekleştirilmiş ve alan kullanım kararları belirlenmiştir. Son olarak da bütüncül yönetime ilişkin esaslar ve organizasyon modeli ortaya konulmuştur.

Topay (2003), çalışmasında, önce insanların en çok tercih ettikleri kırsal alanlarda gerçekleştirebilecek bazı rekreasyon-turizm etkinlikleri için en uygun alanların saptanabilmesi amacıyla bir yöntem ortaya koymak ve bu yöntem doğrultusunda Bartın-Uluyayla kırsal alanında, araştırmada ele alınan etkinlikler için uygun alanları belirlemiştir. Bu amaca ulaşmak için, önce insanların en çok tercih ettikleri kırsal alan rekreasyon-turizm etkinlikleri ve bu etkinliklere ait değerlendirme faktörleri belirlenmiştir.

Kurdoğlu (2005), Trabzon-Gümüşhane Eski Devlet Karayolu'nun Hamsiköy-Ziganaköy arasında kalan güzergahında rekreasyon, manzara ve tarihi-kültürel bir yeşil yol koridoru için alternatifler oluşturmayı ana amaç edinen doktora tez çalışmasında, incelenen çalışmalar ışığında, ortaya konan “uygunluk analizi” yöntemi çalışmanın temel yöntemi olarak kullanılmıştır. Çalışmada alanın doğal ve kültürel peyzaj özellikleri belirlenmiş ve bu özelliklere bağlı olarak, alanın yeşil yol olarak planlanması yönünde belirlenmiş olan üç fonksiyon (rekreasyon, manzara ve tarihi-kültürel) için uygunluğunun saptanmasına yönelik bir model geliştirilmiştir. Gerçekleştirilen bütün çalışmaların değerlendirmeleri sonucunda Trabzon-Gümüşhane Eski Devlet Karayolu'nun Hamsiköy-Ziganaköy arasında kalan güzergahında; rekreasyon, manzara ve tarihi kültürel bir yeşil yol oluşturulması yönünde CBS ortamında üç alternatif plan önerisi, planlara ait haritalar ve farklı etkinliklere imkan veren yollara ait görsel sunumlar gerçekleştirilmiştir.

Benzer (2006)'in tez çalışması, Türkiye'nin kuzeybatısında bulunan Bolu İlinin güneybatı bölümünde yer alan Göynük'de potansiyel ekoturizm alanlarını belirlemeye yönelik olarak gerçekleştirilmiştir. Öncelikle, ekoturizm değerlendirme çalışmalarına temel oluşturan bölgenin abiyotik, biyotik ve kültürel çevre özelliklerinin tanımı yapılmıştır. Geniş kapsamlı çevresel ve turizm verileri birleştirilmiş sonra coğrafi bilgi sistemi (CBS)

teknikleri kullanılarak analiz edilmiştir. Son olarak ise, çevre ve turizm arasındaki ilişki incelenerek, ekoturizm gelişme planları için gerekli olan çevre duyarlı turizm planlaması yaklaşımı geliştirilmiştir.

Bulut (2006), tarafından alternatif turizm planlaması kapsamında yürütülen araştırmada, Kemaliye ve yakın çevresinin doğal, sosyo-kültürel ve rekreasyonel turizm kaynak değerleri, görsel zenginlikleri ile alan için uygun olan alternatif turizm aktiviteleri belirlenerek alternatif turizm potansiyeli ortaya konulmuştur. Yapılan görsel kalite analizi ile araştırma alanında görsel kalitesi en yüksek olarak belirlenen 3 manzara tipi ortaya konulmuştur. Analiz sonucunda en yüksek puanı alan birinci manzara Kent Manzaraları, ikinci manzara Jeolojik Yapı Manzaraları, üçüncü manzara ise Doğal Manzaralar olarak belirlenmiştir. Görsel kalite analizi ile araştırma alanının kentsel dokusunun, jeolojik yapısının ve doğal kaynaklarını görsel yönden değer taşıdığı ortaya çıkmıştır.

Polat (2006), çalışmada, Karapınar İlçesi ve yakın çevresinin el değmemiş doğal özellikleri ve kültürel yapısı ile ekoturizm için var olan potansiyelinin, doğal ve kültürel çevreye zarar vermeyecek ve ekonomik faydalar üretebilecek bir ekoturizm planlaması ile turizm sektörüne kazandırılması amaçlanmıştır. Karapınar İlçesi ve yakın çevresinin bazı ekoturizm etkinliklerine uygunluğu Coğrafi Bilgi Sistemleri, yerinde gözlem ve anket çalışmaları yardımıyla araştırılmıştır. Sonuç olarak İlçe ve yakın çevresinde gerçekleştirilmesi uygun ekoturizm etkinliklerine yönelik uygun alan tespitleri yapılmış ve uygulama önerileri getirilmiştir.

Demir (2011), bir milli park olan İğneada'da yaptığı çalışmada, ekolojik olarak hassaslığı yüksek bu alanda, ekoturizmin önceliklerinin belirlendiği, doğal ve kültürel çevreye zarar vermeyen, yöreye ekonomik faydalar sağlayan sürdürülebilir bir ekoturizm planlaması önerilmiştir.

Bunruamkaeu ve Murayama (2011)'nin bu çalışmadaki ana amaçları, Tayland Surat Thani ilinde, Coğrafi bilgi sistemi (GIS) ve Analitik hiyerarşi sürecini (AHP)'yi kullanarak potansiyel ekoturizm alanları tanımlamak ve öncelik vermektir. Bu çalışma ekosistemdeki uygun gösterge faktörlerini tanımlamıştır: peyzaj, yaban hayatı, topoğrafya, ulaşılabilirlik ve toplum karakteristiriğidir. Ekoturizm alanları için değerlendirme süreci dokuz kritere dayanmaktadır. Bunlar; görünürlük, alan kullanımı, koruma, tür çeşitliliği, yükseklik, eğim, kültürel alanlara yakınlık, yollara ve yerleşim alanlarına uzaklıktır. Bu faktörler değerlendirilerek ekoturizm gelişmesi için uygunluk haritaları oluşturulmuş, buna göre ekoturizm potansiyel alanlarına karar verilmiştir.

Taş (2012), çalışmasında, Trabzon ve çevresinde yerli ziyaretçilerin ekoturizm faaliyetlerine katılma durumlarını, ekoturizme yönelik algılarını, memnuniyet düzeylerini, bu yöreyi tercih etme eğilimlerini araştırarak, Trabzon'un ekoturizm potansiyelini analiz etmeyi amaçlamıştır. Bu potansiyeli belirlerken Trabzon ve çevresinin sahip olduğu turizm değerleri ve yörede yapılan veya yapılabilecek ekoturizm faaliyetleri hakkında bilgiler verilmiştir.

Mearns (2012), çalışmasında amaç, Güney Afrika'da toplum temelli ekoturizmin sürdürülebilirliğini izlemek ve gelecek karşılaştırmalar için bir temel oluşturmak için girişimler başlatmaktır. Çalışmanın çerçevesi seçilen toplum tabanlı ekoturizm girişimlerinin sürdürülebilirliğini izlemek için inşa edilmiştir. Çalışmanın değerlendirme çerçevesi sürdürülebilirlik üzerine ve ilgili göstergeler üzerine bir dizi olarak kullanılmıştır. Değerlendirmede altı örnek çalışmanın sosyal, ekonomik ve çevresel sürdürülebilirliğinin araştırılması için uygunluğu test edilmiştir.

Zhang ve Lei (2012), yapmış oldukları çalışmada, ekoturizm yönetiminde yerel halkın (sakinlerin) ekoturizme katılımı amacıyla katkıda bulunan faktörleri araştırmayı ve kendi katılım amaçları, çevresel bilgi, ekoturizme karşı davranış ve turist peyzaj cazibesi arasında yapısal ilişki önermeyi amaçlamıştır.

Chaminuka ve ark. (2012), bu çalışmada, Güney Afrika Kruger Mili Parkı yakınındaki kırsal topluluklarda ekoturizm gelişmesi için potansiyeli analiz etmişlerdir. Bu çalışmada turist istekleri köy konaklama, köy turları ve el sanatları pazarları gibi üç turizm özelliği için marjinal ödeme istekleri ve ekoturizm için köken ve gelir düzeyine göre karar verilmiştir. Çalışmada 319 turistle anket çalışması yapılmış ve değerlendirilmiştir. Kruger Milli Parkı yakınlarındaki köylerde bazı sınırlı ekoturizm hizmetleri için potansiyel ortaya konmuştur.

Kırsal alanlarda, turizm, rekreasyon ve peyzaj planlama adına yapılan çalışmalar değerlendirildiğinde, doğal alanların plan-karelere ayrılarak değerlendirildiği görülmektedir. Bu çalışmalar Kiemstedt (1969), Harg (1969), Farcher (1971) ve Buchwald ve ark. (1973) gibi araştırmacıların geliştirdiği yöntemleri temel almış ve geliştirmişlerdir. Yöntemlerde her bir plan-karenin doğal ve kültürel peyzaj elemanlarının (toprak, su, iklim, vejetasyon, tarımsal kullanımlar, jeomorfolojik yapı, yerleşim alanları, ulaşım gibi) turizm ve rekreasyonel yönden taşıdığı önem değerlendirilmiş ve bütüne yansıtılmıştır. Bunların yanında gerçekleştirilen diğer yöntemlerde de temel yaklaşım turistik amaçlı alan kullanımlarının ekolojik temelli olmasıdır. Aynı zamanda turizm için önemli

parametrelerden olan turistik etkinliklerin belirlenmesi de önemlidir. Kırsal alanlarda kitle turizmine alternatif olarak gelişebilecek turizm türlerinin, turizm etkinliklerinin neler olabileceği incelenmiştir. Bu amaçla yapılan çalışmalarda, turistik etkinliklerin neler olduğu, hangi alanlarda yapılabileceği, hangi kriterlerde yapılabileceği, nasıl tespit edildiği, turist isteklerinin nasıl belirlendiği, turistlerin yerel topluluklarla olan ilişkisi, yerel toplulukların turistlere olan yaklaşımının nasıl olduğu incelenmiştir. Bütün bu yaklaşımlar bir bütün olarak değerlendirildiğinde, doğal alanlarda yapılacak olan ekolojik temelli planlama yaklaşımlarında alanın kaynak değerlerinin yanı sıra turist istek ve taleplerinin de göz önünde bulundurulması gereği ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda ekolojik temelli turizm yaklaşımı çeşitli alternatif turizm olanaklarının değerlendirilebileceği ve koruma-kullanma dengesinin sağlanacağı bir turizm şekli olarak görülmektedir.

Son yıllarda giderek artan ilgi ile gelişen ve değişen turizm kavramları çeşitlenmiştir. Çoğunlukla büyük gruplar tarafından tercih edilen kitle turizmine taban tabana zıt bir olguyla gündeme gelen alternatif turizm çok çeşitli kavramları bir araya getiren turizm türlerini barındırmaktadır. Alternatif turizm içerisinde ana başlık olarak değerlendirilen ekolojik temelli turizm (eko-turizm) yaklaşımı, bozulmamışlık, koruma-kullanma dengesi ve sürdürülebilirlik kavramının bir süreç halinde ele alındığı bir turizm çeşididir. Bu kavramların gelişimiyle ortaya çıkan etkinlikler ve bu etkinliklere yönelik planlama yaklaşımları ekolojik temelli planlama yaklaşımı olarak ifade edilmektedir. Bu yaklaşımlar bir bütün halinde değerlendirilerek alternatif turizm olanaklarını ortaya koymaktadır.

1.10. Çalışma Alanı ve Problemin Belirlenmesi

Son yıllarda ülkemiz turizminin ve denize bağlı aktiviteler üzerinde yoğunluk kazanması ve bu alanların taşıma kapasitesi sınırını aşması sonucu turizm politikasının bütün bir yıla yayılması ve 4 mevsimde yapılandırılması politikaları doğrultusunda doğal alanlara ve kırsal bölgelere başlayan yöneliş ve devamında alternatif turizm hareketlerinin turizm etkinliklerinde büyük bir çeşitlilik ve değişim yaratması bu alanlar üzerinde turistik kullanımları arttırmaya başlamıştır. Zamanla doğal yapı üzerinde yoğunluk kazanması ve bu alanların taşıma kapasitesi sınırını aşması sonucu doğal yapı üzerinde hızlı ve önemli ölçüde fiziksel, ekolojik ve görsel olarak olumsuz değişmelerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu tür olumsuzlukların ekolojik açıdan kritik noktalar olan dağlık alanlarda da

olmaması için yapılacak turizm ve rekreasyonel amaçlı planlamalarda eko-sistemi oluşturan öğeler arasındaki ilişkilerin dengelenmesi çok daha fazla önem kazanmaktadır. Küreselleşen dünyada farklılaşan turist beklenti ve ihtiyaçlarının turizm anlayışında değişimler sonucunda kitle turizm hareketlerine olan ilgi azalırken, doğa ile bütünleşik, yeni turistik destinasyonlar ve farklı kültürlerle harmanlanmış, çevreye duyarlı turizm çeşitlerine ihtiyaç duyulur hale gelmiştir. Bu nedenle ülkemizde alternatif turizm imkânlarının geliştirilmesi için yoğun çaba harcanmaya başlanmıştır.

Türkiye’de Turizm sektörünün önüne “yol haritası konularak yönlendirilmesini” amaçlayan ve Yüksek Planlama Kurulu'nca onaylanan, “Türkiye Turizm Stratejisi (2023) ve Türkiye Turizm Stratejisi Eylem Planı (2007-2013)” Resmi Gazete’de yayımlanarak uygulamaya sokulmuştur. Bu plan kapsamında sektörün gelişimi için; 1/turizm yatırım projelerini uygulanabilir kılabilecek teşvikler düzenlemek, 2/bölgesel özellikler ile uygulama dönemlerinin ayrıntılı çalışmalarla yıllık olarak belirlenmesini sağlamak, 3/yabancı sermayenin Türkiye’de yatırım yapmasını sağlamak ve 4/iç turizm potansiyelinin değerlendirilmesi ve iç turizm gelirinin artırılması amacıyla Türkiye'nin her bölgesinde alternatif turizmi geliştirmek öngörülmektedir. Bu yaklaşım kapsamında çalışma alanında dahi olduğu oluşturulacak olan “Turizm Kentleri” içinde “Maçka Turizm Kenti” yer almaktadır. Yine alternatif turizm koridoru yaratma amacını destekleyen diğer unsurlar ise; Trabzon’da kültür turizmi canlandırılacak, Trabzon’da bulunan ve Kruvaziyer gemi kabul eden liman yenilenerek genişletilecek, Eko-turizm ve yayla turizmi konusunda yerel halk, turistik ürün, hediyeli eşya yapımı, servis, kalite ve işletmelerin yönetimi konusunda eğitilecek olmasıdır (Anonim 2007).

Trabzon ili Maçka İlçesi ve yakın çevre yerleşimlerinin yer aldığı Meryemana Deresi’nin bulunduğu Altındere Vadisi, gerek engebeli bir topoğrafya ya sahip olması nedeniyle çok farklı yükselti basamaklarının varlığı ve gerekse zengin doğal ve kültürel kaynak değerleriyle birlikte biyolojik çeşitliliği, turizm açısından çekim merkezi haline getirecek önemli verilerdir. Bu alanın sahip olduğu değerleri yanında turizm ve rekreasyon açısından önemsenmesi gereken diğer özellikleri ise uluslararası turizm koridoru olarak bilinen bu güzergahın Altındere Vadisi Milli Parkı’na, Sümela Manastırına ve ayrıca zengin bir orman varlığı ile orman yetişme sınırı üzerinde yer alan yayla yerleşimleriyle birlikte yayla alanlarına da sahip oluşudur. Altındere Vadisini ayrıcalıklı kılan diğer bir özellik ise, Trabzon kentine yakın olmasının yanı sıra bölgede diğer çekim merkezlerinin (Kuştuş Manastırı, Santa Harabeleri, Hamsiköy ve Zigana Dağı, Cami Boğazı Kayak

Tesisleri, Çakırgöl ile Karaca Mağarası) varlığıdır. Bu durum aynı zamanda bölgede bir turizm koridoru yaratmak yanı sıra bölgenin ekonomikleştirilmesine de katkıda bulunacak olumlu bir durum yaratacaktır. Yukarıda sözü edilen tüm komponentlerin bir turizm ya da rekreasyon master planı kapsamında ele alınması gerekmekte olup bu çalışma ile de bütünü içeren tüm turizme yönelik kaynak planlamasının ilke adımı atılmış olmaktadır.

Çalışma alanı olarak seçilen, Trabzon İli Altındere Vadisi turizm aktiviteleri açısından çok zengin olup, doğal ve kültürel kaynak değerine sahiptir. Trabzon ve yakın çevre halkından, yurt içinden ve yurt dışından turistik ve rekreasyonel açıdan talep oluşmaktadır. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın verilerine göre Sümela Manastırı'na giriş yapan turist sayıları 2012;336760, 2011;288089, 2010;232630 ve 2009'da ise 129205'dir (Anonim, 2013). Ancak yapılan çalışmalarla (Doğanay, 2003; Doğanay, 2009) alana ait bir planlama olmadığı için bu kaynak değerleri tehdit altında olduğu vurgulanmaktadır. İlçe önemli bir turizm potansiyeline sahip olup, bu potansiyele rağmen alternatif turizm uygulamaları açısından ön plana çıkmamış ve turizm tesisleri ve yatak sayıları açısından ve turistlerin ortalama kalış süresi bakımından potansiyelin çok altında bir çizgide bulunmaktadır. İlçede 6 adet tesis 610 yatak kapasitesi bulunmaktadır (URL-2, 2011). Turistik altyapının yetersiz olmasından ötürü turistlerin ortalama kalış süresi potansiyelin çok altındadır. Önemli doğal, tarihi ve kültürel kaynak değerlerine sahip olan bu bölgenin dünya çapında tanıtımı etkin bir biçimde yapılamamıştır (DOKA, 2009). Tanıtımdaki yetersizlikler bölgenin turistik imajını ve dünyada tanıtılmasında eksiklikler ortaya çıkarmıştır. Ayrıca ilçedeki tarım alanlarının küçük ve parçalı olması sebebiyle tarımsal faaliyetler yeterli değildir. Sanayinin yetersiz olması ve büyük işletmelerinin olmaması da bir diğer dezavantajlı durumlardandır.

Bu değerlendirmelerden yola çıkarak;

- Çalışma alanı, çok önemli bir turizm potansiyeline sahip olup, bu potansiyeline rağmen alternatif turizm uygulamaları açısından ön plana çıkmamıştır.
- Alanda mevcut kaynak değerlerini koruyacak ekolojik temelli planlama yaklaşımı bulunmamaktadır.

1.11. Çalışmanın Amacı

Turizmin insan ile yöre arasındaki hareketliliği içermesi nedeniyle, insan ile çevresi arasındaki ilişkilere yönelik turizm ve rekreasyon planlama çalışmalarında ekolojik ilkelere uyma ve dikkate alma zorunluluğu ön plana çıkmaktadır. Çünkü turizme kaynak olan kültürel ve doğal değerler ile yöre özellikleri korunup geliştirilerek, çekiciliğinde devamın sağlanması turizmde süreklilik açısından çok önemli bulunmaktadır. Yoğun rekreasyon ve turizm talebinin bulunduğu alanlarda görülen yoğun kullanım koruma-kullanma dengesinin kullanma yönünde bozulmasına neden olmaktadır. Bu bağlamda doğal çevreyi korumak amaçlanır. Doğal çevreyi koruma kapsamında, bakir doğal çevre değerlerinin belirli bir koruma-kullanma dengesi içinde korunabilmesi amacıyla;

- Hayat destek sistemlerinin ve temel ekolojik işlemler muhafaza edilmelidir
- Türlerin ve ekosistemlerin sürekli verimlilik sağlayacak şekilde korunması ele alınmalıdır.

Uluslararası turizm koridoru olarak bilinen Sümela Milli Parkı güzergâhı üzerinde güzergahın niteliğinin artırılmasına yönelik doğal kaynak temelli alternatif turizm alanları ortaya koymak ve çalışma alanı çevresinde bulunan diğer turizm alanlarıyla bütünleşik bir planlamanın parçası olarak görsel ve organik bağ kurmak amaçlanmaktadır.

Doğal ve kültürel değerlerin özelliği ve çeşitliliği nedeniyle dört mevsim değişik turistik etkinliklere (doğa yürüyüşü, kampçılık, tırmanıcılık ve dağcılık, sportif balık avcılığı, yayla şenliklerine katılma, avcılık ve kayak yapma vb.) olanak tanıyan alanlarda turistlerin bu etkinliklere katılması özendirilerek bu etkinliklerden yararlanma olanaklarının artırılması amaçlanmaktadır. Turizmi geliştirme amacı kapsamında ise, bölgenin Doğal Kaynakların Tanıtımı (ilginç jeolojik ve jeomorfolojik oluşumlar, ilginç hidrolojik özellikler, ekolojik kaynak değeri olarak flora ve fauna, korunması gerekli habitatlar, ekosistemler, üstün manzara güzellikleri, doğa tarihinin ve doğal mirasın ilginç örnekleri, ilginç arazi motifleri, özel peyzaj karakteristikleri, bölgenin egemen çizgileri), Arkeolojik ve Tarihsel Değerlerinin Tanıtımı (tarihsel olayların geçtiği yerler ve bu olayları anımsatan izler, yapılar ve tesisler), Kültürel ve Folklorik Değerlerinin Tanıtımı (mimari ve güzel sanatları örnekleyen yerler, kültürel mirasın geleneksel örnekleri, antropolojik, etnoğrafik olaylar ve bu olayların izlerini taşıyan yöreler, turistik çekiciliği olan gelenek ve görenekler ile yöreye özgü el sanatları) ve geliştirilmesi amaçlanmaktadır.

Bu araştırmada amaç;

- Alan ve çevresinin ekolojik yapısını korumak ve sürdürülebilir kullanım anlayışı içinde turizm için öncelikli alan kullanım potansiyeli ortaya koymaktır.
- Çalışma alanında bölgenin kaynak değerlerine uygun turizm etkinlikleri belirlemektir. Doğal kaynakları korunmuş kırsal alanlarda gerçekleştirilebilecek turizm etkinlikleri için en uygun alanların belirlenebilmesi için bir yöntem ortaya koymaktır.
- Belirlenecek olan planlama yaklaşımı ile bozulmamış, koruma-kullanma ve sürdürülebilirlik kavramları doğrultusunda gelişen ekolojik temelli turizmi ortaya koymaktır.
- Çalışma alanında doğal kaynak temelli alternatif turizm alanları ortaya koymaktır.

1.12. Çalışmanın Varsayımların Oluşturulması

Çalışmada doğal ve kültürel özellikleri ve alan kullanımları üzerinde yürütülecek araştırma ile elde edilecek sonuçlar ekolojik temelli planlama yöntemine göre değerlendirilerek alanın alternatif turizm amaçlı kullanım potansiyeli saptanması hedeflenmiştir.

Bu kaynak değerleri doğru planlamalar yapılarak yöre ve bölge ekonomisine önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

Doğal ve kültürel değerlerin özellikleri ve çeşitliliği nedeniyle dört mevsim farklı rekreatif ve turistik etkinlikler sunarak yerel ve bölgesel anlamda ekonomik katkı getirecektir.

Alanın coğrafik özelliklerine bağlı olarak geliştirilecek olan doğa temelli turizm etkinliklerinin sürekliliğini sağlayacak bir Şekilde birbirine bağlamanın yanında Meryemana Vadisi'nde yer alan diğer çekim merkezlerine de (Kuştul ve Vazelon Manastırı, Santa Harabeleri, Sumela Manastırı, Zigana Dağı, Hamsiköy, Cami Boğazı Kayak Tesisleri, akır Gl ve Karaca Mağarası) ulaşımı sağlayacak bir turizm koridoru yaratmak hedeflenmektedir.

Ekolojik planlama yöntemi, bu alan için uygun bir turizm planlama modelidir. Trabzon İli Meryemana Vadisi'nde turizm aktiviteleri açısından çok zengin doğal ve kültürel kaynak değerlerine sahip Maçka İlçesi Yazlık Köy yerleşimi ile mezra ve yayla yerleşimlerini kapsayan alanlar, bu özellikleri doğrultusunda çalışma alanında,

ziyaretçilerin eğilim ve taleplerini karşılayacak bir şekilde turizmi çeşitlendirilmesi ve bütün bir yıla yayılması sağlanacaktır ve alternatif turizm geliştirme planı hazırlanacaktır.

Çalışmada belirlenen varsayımlar;

- Çalışma alanında, ziyaretçilerin eğilim ve taleplerini karşılayacak bir şekilde çeşitlilik gösterecek bir turizm potansiyeli vardır.
- Çalışma alanı, kaynak değerleri turizm, rekreasyon, manzara, tarihi, kültürel ve folklorik açıdan imkanlar sunmaktadır. Bu imkanlar dikkate alınarak ekolojik temelli turizm planlama yaklaşımıyla kaynak değerlerinin korunması ve sürdürülebilirliği sağlanacaktır.
- Çalışma alanı doğal ve kültürel değerlerin özellikleri ve çeşitliliği nedeniyle dört mevsim farklı turistik etkinlikler sunacak potansiyele sahiptir.
- Yöntem doğrultusunda plan-karelere bölünen çalışma alanında her bir plan-kare de istenildiği takdirde doğal-kültürel peyzaj elemanları baz alınarak geliştirilebilecek olan alternatif turizm etkinlikleri kaynak temelli olarak değerlendirilebilir.

Hipotezleri ortaya konularak ve ispatlanması yönünde farklı yöntemler kullanılarak çalışma sürdürülecektir.

Şekil 7, Amaç, Sorunun Tanımlaması ve Varsayımları bir şekil içerisinde gösterip özetlemiştir.

PROBLEMİN BELİRLENMESİ	AMAÇ	VARSAYIMLAR
<p>Çalışma alanı, çok önemli bir turizm potansiyeline sahip olup, bu potansiyeline rağmen alternatif turizm uygulamaları açısından ön plana çıkmamıştır</p>	<p>Alan ve çevresinin sahip olduğu ekolojik yapının korunması gereken özellikleri doğrultusunda turizm için öncelikli alan kullanım potansiyelini ortaya koymak</p>	<p>Çalışma alanında, ziyaretçilerin eğilim ve taleplerini karşılayacak bir şekilde turizm çeşitlendirilecektir.</p>
<p>Turistik altyapının yetersiz olmasından dolayı turistlerin ortalama kalış süresi potansiyelin çok altındadır.</p>	<p>Çalışma alanında kırsal alanlarda gerçekleştirilebilecek turizm etkinlikleri için en uygun alanlar ile etkinliklerin bu konuda şimdiki dek kullanılan yöntemleri geliştirerek alana uygulamak</p>	<p>Kaynak değerleri turizm, rekreasyon, manzara, tarihi, kültürel ve folklorik açıdan imkanlar sunmaktadır. Bu imkanlar dikkate alınarak önerilecek olan turizm potansiyeli yaklaşımıyla kaynak değerlerinin korunması ve sürdürülebilirliği sağlanacaktır.</p>
<p>Alana ait bir planlama olmadığı için mevcut kaynak değerleri tehdit altındadır.</p>	<p>Doğal kaynak temelli alternatif turizm alanları ortaya koymak</p> <p>Çalışma alanında bölgenin kaynak değerlerine uygun turizm etkinliklerini belirlemek</p> <p>Belirlenen etkinliklere göre çalışma alanı içerisinde uygun alanlar belirlemek</p>	<p>Doğal ve kültürel değerlerin özellikleri ve çeşitliliği nedeniyle dört mevsim farklı rekreatif ve turistik etkinlikler sunulacaktır.</p> <p>Her plan-karede istenildiği takdirde doğal peyzaj elemanları baz alınarak geliştirilebilecek olan alternatif turizm etkinlikleri kaynak temelli olarak değerlendirilecektir.</p>

Şekil 7. Amaç-sorunun tanımlaması ve varsayımlar

2. YAPILAN ÇALIŞMALAR

2.1. Materyal

Araştırma alanı, Maçka ilçesi Yazlık Köy (Şekil 8) özelinde Meryemana Vadisi boyunca oluşturulan, Altındere Milli Parkını, Meryemana Deresi ve Galyan Dereleri arasında kalan köy ve yayları kapsayan bir koridor olarak tanımlanmıştır.

Araştırmada koridoru tanımlayan, sayısal ortamda bulunan topoğrafik haritalar, Orman Harita ve Fotogrametri Müdürlüğü'nden elde edilen orman amenajman haritaları, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'dan elde edilen mevcut alan kullanımların dâhil olduğu STATİP haritaları ve yine aynı ölçekte hazırlanmış haritalar ve ayrıca alan ile ilgili plan, proje, resim ve diğer materyallerden de faydalanılmıştır.

Trabzon Meteoroloji Bölge Müdürlüğü'nden elde edilen Maçka İstasyonu uzun yıllar verisi ve Altındere İstasyonu son iki yıllık verileri, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın Müze ve Ören yerlerine gelen ziyaretçi sayıları verileri elde edilmiştir.

Yapılan arazi çalışmalarında sayısal ortamda bulunmayan verileri elde etmek için Macellan Triton 1500 marka GPS, Ed 50 Projeksiyon sisteminde kullanılmıştır. Çalışma alanı için elde edilen veriler için kullanılan ArcGIS10.0 programı materyaller arasındadır. Bu programla çalışma alanını tanıtan sayısal haritalar oluşturulmuştur.

Araştırma alanında gözlem ve yerel incelemeler yapılmıştır. Bu çalışma alanda çekilen fotoğraflarla, yerel halk ve turistlerle yapılan görüşmeler ile desteklenmiştir. Yöreye gelen yerli ve yabancı turistlerle anket çalışmaları yapılmıştır. Alan içinde bulunan mevcut turizm ve rekreasyon alanları incelenmiş mevcut etkinlikler ortaya konmuştur. Bu çalışma alanda turistlerle yapılan anket çalışmaları da materyaller arasındadır.

Şekil 8. Koridor başlangıcı ve Yazlık Köy yerleşimi

2.2. Yöntem

Araştırmada daha önce uygulanmış birçok yöntem incelenmiştir. Bu konuda yapılmış tezler incelenmiş, araştırmanın amacına uygun şekilde aşamalar belirlenmiş ve bu doğrultuda bir yöntem uygulanmıştır. Sirel (1995), Harg (1969), Scamoni ve Hoffmann (1969), Kiemstedt (1972), Buchwald ve ark. (1973), Demirel (1997), Kurdoğlu (2005), Salihoğlu (1997), Altan (1976), Pehlivanoğlu (1987), Gülez (1979)'in yaptığı çalışmalar incelenmiştir.

Çalışmada, Kıstır (1981)'nin ekolojik temelli turizm planlama yaklaşımlarını ortaya koyma amacıyla "Ekolojik değerlendirme yöntemi" ve alanda yapılacak turizm etkinliklerinin alan üzerinde yapılabilişliğini ortaya koyma amacıyla Kiemstedt (1967)'in "V-Wert" yöntemlerinden faydalanılmıştır. Çalışmanın varsayımları doğrultusunda ekolojik değerlendirme yöntemi ile araştırma alanı turizm, rekreasyon, manzara, tarihi, kültürel ve folklorik açıdan imkanlar sununan çalışma alanının kaynak değerlerinin korunması ve sürdürülebilirliği sağlanması amaçlanmıştır. V-Wert yöntemi ile çalışma alanının doğal ve kültürel değerlerinin özellikleri ve çeşitliliği nedeniyle dört mevsim farklı turistik etkinlik sunma potansiyeli değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu her iki yöntemin karşılaştırılması ile plan-karelere bölünen çalışma alanında her plan-karede doğal-kültürel peyzaj elemanları temel alınarak alternatif turizm olanakları kaynak temelli olarak değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bütüncül bir yaklaşımla alanın doğal-kültürel kaynak değerlerini koruyan, ziyaretçilerin eğilim ve taleplerini karşılayan bir turizm potansiyeli ortaya konacaktır.

Kıstır (1981) geliştirdiği “ekolojik değerlendirme yöntemi” ile doğadaki ekolojik dengenin kentsel alanlarda korunması ve iyileştirilmesi için doğal faktörleri inceleyerek gerekli planlama ilkelerini belirlemek amaçlamıştır. Faktör belirleme, sayısal değerlendirme ve sentez olmak üzere bu yöntemde 3 aşama vardır. Yöntemin ilk aşamasında faktörler seçimi, sıfatlandırılması ve ağırlıklandırılması işlemleri yapılmıştır. Sıfatlandırma işleminde “Çok iyi”, “İyi”, “Vasat”, “Kötü”, “Çok kötü” sıfatları kullanılmıştır. Yöntemin ikinci aşamasında grid sistemi oluşturulmuş ve gridlerdeki yüzde dağılımları bulunmuştur. Daha sonra grid içi faktör dağılımları yapılmıştır. Sayısal simgeleme işlemi olumlu değerler 10’dan olumsuz değerler 100’e kadar eşit sayı aralığında belirlenmiştir. Grid içi faktörlerin yüzde değerleri ile 10’dan 100’e kadar belirlenen sayısal simgeler çarpılarak faktörlerin grid içi “Ağırlıksız Değerler” bulunmuştur. Daha sonra faktörler ağırlıklandırılarak sayısal değerler bulunmuştur. Ağırlıklandırma işlemi öznel değerlendirmelere göre yapılmıştır. Faktör ağırlıkları grid içi ağırlıksız değerlerle çarpılarak “Ağırlıklı değerler bulunmuştur. Bu işlemlerden sonra en son aşamada bu değerler gelişme potansiyeli açısından yorumlanmıştır.

Kiemstedt, Almanya’da geliştirdiği “Çeşitlilik Değer Analizi” (V-Wert) yöntemi ile doğal peyzaj elemanlarının rekreasyonel yönden taşıdığı değeri ve uygunluğunu saptamayı amaçlamıştır. Bu yöntemle 5 grup aktiviteye ilişkin ölçütleri (Toprak, Su, Hava ve Vegetasyon Strüktürü ile Tarımsal Arazi Kullanımı) 4 grup altında (Orman ve Su Kıyısı, Röliyef Enerjisi, Tarımsal Arazi Kullanım Türleri ile İklim Faktörü) toplayarak bu grupların her biri değerlendirilmiştir.

Kiemstedt (1967)’in geliştirdiği “Çeşitlilik Değeri (V-Wert) yönteminde sınırlı sayıya indirgenen doğal peyzaj öğelerinin orman kıyıları değerleri, su kıyıları değerleri, alanların toplam değeri iklim değerleri, su kıyıları katsayıları bulunarak;

$$V = \frac{(Rw + 3R\check{g} + Re + N) \times K}{1000} \quad (2.1)$$

Rw : Orman Kıyıları Değeri

R $\check{g}$: Su Kıyıları Değeri

Re : Röliyef Değeri

N : Yararlanma Alanları Değeri

K : İklim Değeri

3 : Su Kıyıları Katsayısı

1000 : Küçültme sabitesi

formülüne uygulanmış ve her yöre için plan-kare bazında çeşitlilik değeri elde edilmiştir. Elde edilen bu değerler sınıflandırılarak, rekreasyona uygunluk kategorileri belirlenmiş ve bulunan sonuçlar test edilerek değerlerin güvenilirliği saptanmıştır.

Bu yöntemlerden yararlanarak bu çalışmada yöntem üç aşamalı olarak ortaya konmaktadır.

- Birinci aşamada araştırma alanında doğal faktörler, mevcut alan kullanımları, sosyo-ekonomik yapıya ilişkin saha sörveyleri ile veriler toplanarak ve turizm kullanımları ve doğa koruma alanlarına ilişkin parametreler (kriterler) araştırılarak belirlenmiştir.

Bu aşamada Sirel (1995), Harg (1969), Scamoni ve Hoffmann (1969), Kiemstedt (1972), Buchwald ve ark. (1973), Demirel (1997), Kurdoğlu (2005), Salihoğlu (1997), Altan (1976), Pehlivanoglu (1987), Gülez (1979) çalışmaları incelenerek çalışmalardaki doğal değer ve kültürel değer ölçütleri değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmelerden yola çıkarak Altındere Vadisi (Maçka-Trabzon)'nde ekolojik temelli turizm planlama yaklaşımı ve alternatif turizm olanaklarının belirlenmesinde kullanılmak üzere ölçütler belirlenmiştir.

1. Doğal değerler;

- Topoğrafik Yapı	- Toprak Durumu	- Su varlıkları
- Jeolojik Yapı	- Bitki Örtüsü	- Yaban Hayatı
- İklimsel Özellikler		

2. Sosyo- kültürel yapı;

- Nüfus ve Yerleşme anları
- Tarihsel değerler
- Folklorik değerler
- Ulaşım sistemi
- Tarım ve Hayvancılık
- Mevcut rekreasyonel ve turistik potansiyelin irdelenmesi

Elde edilen veriler doğrultusunda doğal ve kültürel değerler, mevcut alan kullanımları belirlenerek haritalar oluşturulmuştur. Hazırlanan haritalar üzerine grid sistemi uygulanmıştır. Grid sistemi 500 x 500m' lik plan-karelerden oluşturulmuştur.

- İkinci aşamada birinci aşamada elde edilen verilere dayanarak, alanın özelliği ve planlama kapsamında araştırılan ölçütlere göre Kıstır (1981) tarafından kentsel gelişme potansiyelinin belirlenmesi amacıyla geliştirilen "Ekolojik Değerlendirme Yöntemi" ile Kiemstedt (1969) tarafından geliştirilen "V-Wert" yöntemi alternatif

turizm türleri açısından kullanımı için planlama ve değerlendirme yönünden uygun bulunarak, araştırma alanının alternatif turizm açısından kullanımı doğrultusunda çalışmada uygulanmıştır. Ekolojik Değerlendirme yöntemi çalışmada ekolojik temelli turizm planlama yaklaşımlarını ortaya koymayı amaçlarken V-Wert çeşitlilik yöntemi ile alanda yapılacak turizm etkinliklerinin alan üzerinde yapılabilirliğini ortaya koymak amaçlanmıştır.

Çalışmanın birinci aşamasında öncelikle yorumlanan ve haritalanan tüm faktörler turizm çeşitlerine göre alan kullanım ve doğa koruma kriterlerine uygunluğu açısından bir sistem içerisinde değerlendirmeye alınmıştır. Bu amaçla katsayı belirleme, sınıflandırma, sayısal değerlendirme yapılarak ağırlıksız değerler olarak ifade edilen değerler bulunmuştur. Bu ağırlıksız değerlere ağırlıklandırma işlemleri yapılmıştır. Bu değerlendirme alan üzerinde yüzde (%) dağılım oluşturan doğal ve kültürel peyzaj elemanları (Eğim, Bakı, Toprak, Orman, Vejetasyon, Mevcut alan kullanımı, Tarihi ve Kültürel yapı) “Çok iyi” , “Çok iyi- iyi” , “İyi” , “İyi-Vasat” , “Vasat” , “Vasat-Kötü” “Kötü” “Kötü-Çok kötü” , “Çok kötü” şeklinde sınıflandırılarak aldıkları sayısal değer derecelerine göre sıralanmıştır. Sayısal değerlendirme 10’dan 100’e kadar basamak aralıkları eşit olan sayılar kullanılmıştır. Bu işlemde olumlu değerler olumsuz değerlere göre mutlak değeri küçük olan sayılarla simgelenmiştir. Bu değer cetveli sayısal simgelemesi Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4. Ağırlıksız değerleri belirlemede kullanılan katsayı değerleri

Değer Cetveli	Sayısal Değerler (Katsayı)
Çok İyi	10
Çok iyi- iyi	21
İyi	32
İyi-Vasat	43
Vasat	54
Vasat-Kötü	65
Kötü	76
Kötü-Çok kötü	87
Çok Kötü	100

Çalışmada elde edilen grid içi dağılım yüzdesi (%) ile seçilen değerlerin çarpımı sonucu her grid için “Ağırlıksız Değerleri” hesaplanmıştır. Bu aşamadan sonra, turizm amaçlı kullanımların belirlenmesinde etkili olan elemanlar ağırlıklandırılmıştır. Ağırlık verme işlemi, faktörler arası ilişkileri gösteren mantıksal bir model olarak, öznel ve anket sonuçlarına göre çıkan değerlerin öznel yorumlanmasıyla yapılan değerlendirmeyle belirlenmiştir. Belirlenen faktör ağırlıkları ve faktörlerin grid içi ağırlıksız değerleri çarpılarak “Ağırlıklı Değerler” hesaplanarak, ekolojik temelli turizm planlama potansiyelini belirleyen “Doğal, Tarihi ve Kültürel Faktörlere Göre Turizm Potansiyeli” ortaya konmuştur.

Sirel (1995)’in yaptığı çalışmadaki “faktör ağırlıkları” değerlendirmesi ve bu alanda tarafımızdan gerçekleştirilen anket çalışmasındaki “turistik etkinliklerde bulunmayı tercih edilen alanlar” ve bu alanlardan etkilendikleri özellikler” sorularından çıkan cevaplar dikkate alınarak öznel bir değerlendirme yapılmıştır. Bunun sonucunda turizm amaçlı faktör değerlendirmesi aşağıdaki gibi yapılmıştır (Tablo 5).

Tablo 5. Ağırlıklı değerleri hesaplarırken kullanılan faktör ağırlıkları

Faktörler	Turizm Amaçlı Faktör Ağırlıkları
Eğim	4
Bakı	4
Vejetasyon	3
Orman Kapalılık	3
Tarihi ve Kültürel Değerler	3
Mevcut alan kullanımı	2
Toprak	1

Bu aşamada bir diğer değerlendirme, turizm ve rekreasyonel planlamalarda önemli olan ancak alan üzerinde yüzde (%) dağılımı olmayan orman ve su kıyısı faktörleri, iklim faktörü, röliyef, yükseklik durumuna bağlı görsel çekicilik ve kullanım değeri, ulaşım durumu ise uzunluklarına ve özelliklerine göre değerlendirilmiştir.

Kiemstedt (1967)’nin geliştirdiği V-Wert yöntemi ile Pehlivanoğlu(1987)’nin geliştirdiği ORUKUD yöntemi formülasyon tekniğinden yararlanılarak Sirel (1995) araştırma alanı için yeni “iklim, ulaşım, röliyef ve orman su kıyısına göre turizm potansiyeli” formülü oluşturulmuştur. Sirel (1995)’in kullandığı formül şu şekildedir;

$$T_p = \frac{OSKd + YKd + YGÇd + Rd + Ud}{1000} \times İd \quad (2.2)$$

- T_p : Turizm Potansiyeli
 $OSKd$: Orman ve su kıyası değeri
 YKd : Yükseklik Durumuna Göre Kullanım Değeri
 $YGÇd$: Yükseklik Durumuna Göre Görsel Çekicilik Değeri
 Rd : Röliyef Değeri
 Ud : Ulaşım Değeri
 $İd$: İklim Değeri
1000 : Küçültme sabitesi

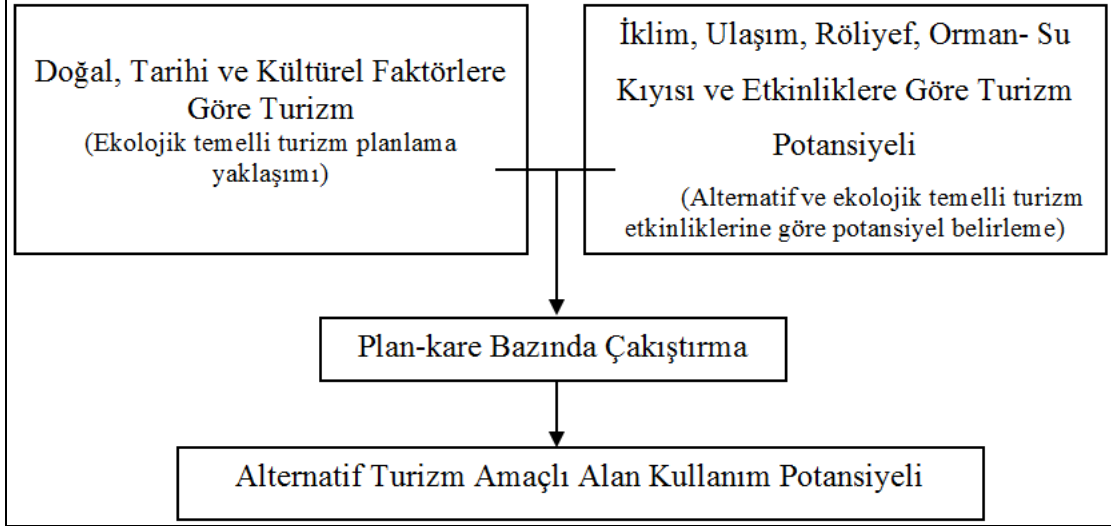
Yapılan çalışmada bu formülden yararlanarak ek olarak yapılacak olan ekolojik temelli turizm planlaması ve turizm potansiyelinin belirlenmesinde ortaya çıkacak etkinlikler için etkinlik değeri belirleyerek formüle çarpan değer olarak eklenmiştir. Etkinlik değeri ile yöntemde alternatif turizm ve ekolojik temelli turizm etkinliklerinin yapılabilirliğini ortaya koymak amaçlanmıştır. Böylece elde edilen formülle çalışma alanında alternatif ve ekolojik temelli turizm etkinliklerinin yapılabilirliğini ortaya koyan turizm potansiyeli “iklim, ulaşım, röliyef, orman su kıyasına ve etkinlik değerine göre turizm potansiyeli” değeri elde edilmiştir.

$$T_p = \frac{(OSKd + YKd + YGÇd + Rd + Ud) \times Ed}{1000} \times İd \quad (2.3)$$

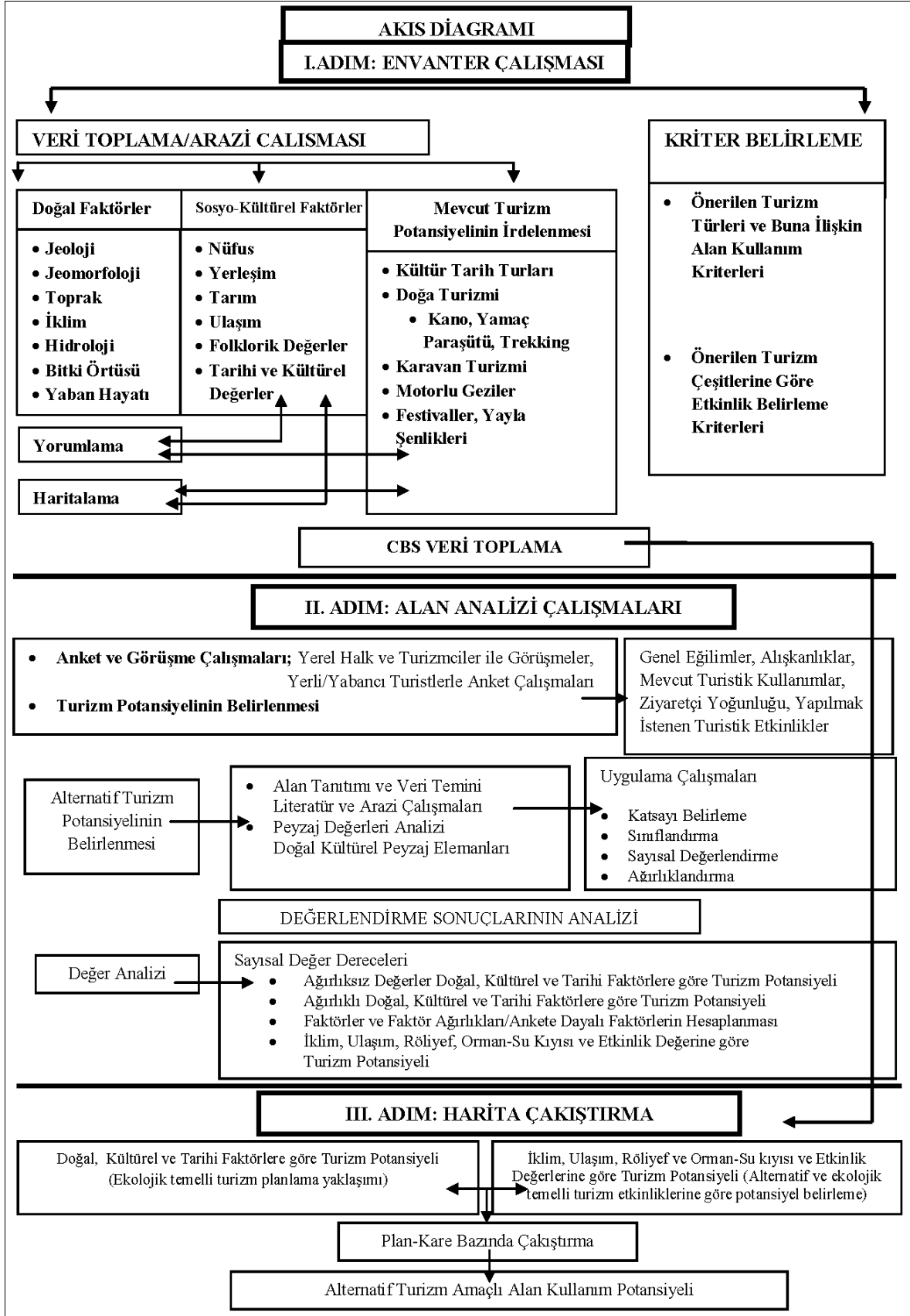
- T_p : Turizm Potansiyeli
 $OSKd$: Orman ve su kıyası değeri
 YKd : Yükseklik Durumuna Göre Kullanım Değeri
 $YGÇd$: Yükseklik Durumuna Göre Görsel Çekicilik Değeri
 Rd : Röliyef Değeri
 Ud : Ulaşım Değeri
 Ed : Etkinlik Değeri/Aktivite Uygunluk Değeri
 $İd$: İklim Değeri
1000 : Küçültme sabitesi

Her bir değer için ayrı formül ve kriterler, değerler formülde yerine konularak turizm potansiyeli hesaplanır.

- Çalışmanın üçüncü aşamasında, ikinci aşamada elde edilen haritalar belirli bir düzende birleştirilerek “Alternatif Turizm Amaçlı Alan Kullanım Potansiyeli” Haritası elde edilmiştir (Şekil 9).

Şekil 9. Alanın turizm amaçlı kullanım haritası

Şekil 10. Çalışmada kullanılan yöntemin akış süreci

2.3. Arazi Çalışmaları

2010-2012 yılları arasında yapılan arazi çalışmalarında alanda bulunan doğal değerler; Jeoloji- Jeomorfolojik değerler, Bitki Örtüsü, Yaban Hayatı, Su Varlığı, Kültürel Değerler; Mevcut arazi kullanımları/arazi deseni (Tarım alanları, yerleşmeler, mera alanları, yayla alanları vb. gibi), geleneksel yapılaşma/yerleşmeler, gelenekler, sosyo-ekonomik yapılar gibi peyzaj özelliklerini ve kale, kilise, manastır, cami ve tarihi değeri olan yapılar/evler olan tarihsel değerler fotoğraflar ve yerel halk ile yapılan görüşmelerle tespit edilmiştir (Şekil 11, 12). Bunların dışında alanda yapılan mevcut turizm etkinliklerinin de neler olduğu yapılan görüşmeler ile tespit edilmiştir. Bu görüşmeler neticesinde bu etkinliklerin yapıldığı alanlar yerel halk, etkinlikleri gerçekleştiren kişiler, rehberler ve alanda bulunan turistik tesis sahipleri ve çalışanları yardımıyla tespit edilerek GPS (Global Position System) yardımıyla harita ortamına aktarılmıştır. Ayrıca yapılan bu etkinliklerin bazıları fotoğraflanmıştır.

Bu arazi çalışmaları boyunca köy, mezra, yayla yerleşimleri ve turistik güzergâhlar gezilip, görüşmeler yapılmış, yörenin kültürü, gelenekleri belirlenmiştir. Bu alanlar fotoğraflanmıştır. Yine alanda yapılan etkinliklerden olan geleneksel Yazlık Köyü Şenliği veya pikniği de fotoğraflanıp kameraya çekilmiştir.

Arazi çalışmaları yapılırken yöreye gelen turistlerin yöre hakkında görüşlerinin alındığı, temel amacın bu alanda hangi etkinlikleri yapmak isteyeceklerinin öğrenildiği anket çalışması da 2011-2012 yılları turist sezonunda ağırlıklı olmak üzere gerçekleştirilmiştir (Şekil 13, 14).

Şekil 11. Çalışma alanında yapılan araştırmalar Şekil 12. Arazi çalışmaları değerlendirilmeler

Şekil 13. Yabancı turistlerle yapılan görüşmeler

Şekil 14. Yerli turistlerle yapılan görüşmeler

2.4. CBS Ortamında Veri Toplama

CBS (Coğrafi Bilgi Sistemleri) bilgi teknolojisine dayalı bir veri toplama, işleme ve sunma aracı olarak veya yoğun ve karmaşık konum bilgilerinin etkin bir şekilde denetlenebildiği bir yönetim tarzı veya coğrafi verilerin daha verimli kullanılmasına olanak sağlayan bir sistem ya da bunların bir bütünü olarak algılanmaktadır. Coğrafi Bilgi Sistemleri; konuma dayalı işlemlerle elde edilen grafik ve grafik olmayan verilerin toplanması, saklanması, analizi ve kullanıcıya sunulması işlevlerini bir bütünlük içerisinde gerçekleştiren bir bilgi sistemidir (Yomralıoğlu, 2002). CBS'nin en önemli karakteristiği, bilgi yönetim sisteminde yerel veri organizasyonu sağlamaktır. CBS ayrıca ortak bir platform üzerinde mekânsal veri toplamaya katkıda bulunabilir veya CBS araştırma, analiz ve veri sunulması için kullanılabilir (Nişancı, Yıldırım ve Yıldırım, 2007).

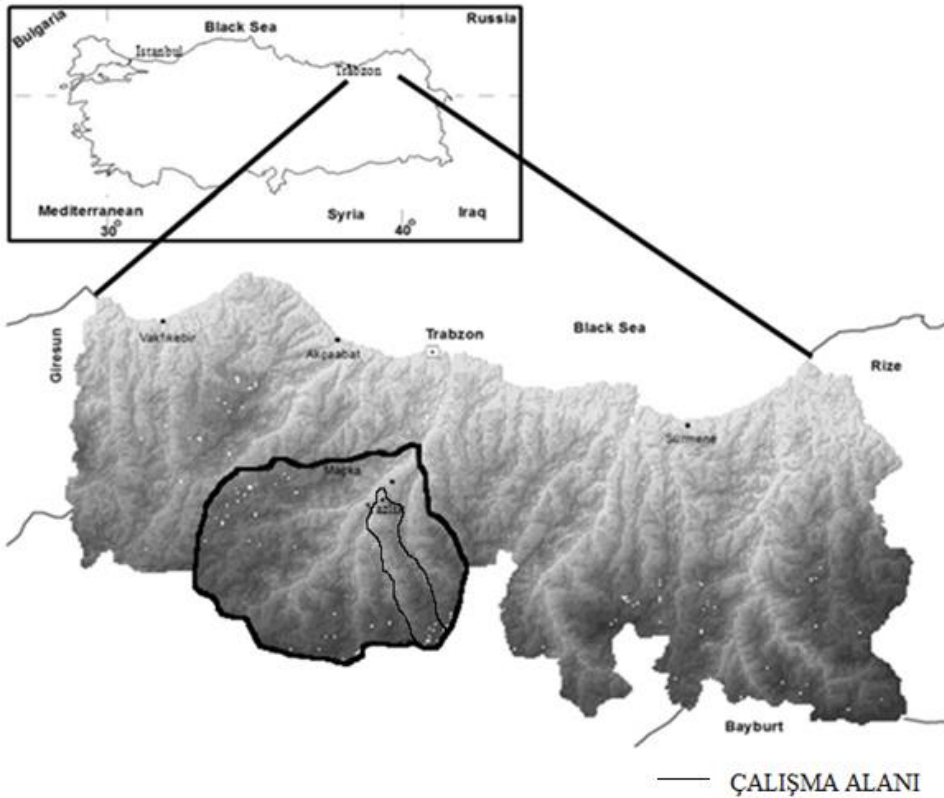
Coğrafi bilgi sistemleri, yeryüzünde gelişen olayları, yeryüzü şekillerini haritayadönüştüren ve analiz eden bilgisayar destekli bir sistemdir. Bilgisayar destekli sistemler genel olarak yapılan işlemlerde tam otomasyonu kurmak üzere geliştirilmişken, Coğrafi Bilgi sistemleri farklı olarak konum verilerinden yeni veriler üretme fonksiyonuna sahiptir. Bunların yanında bilgisayarların konumsal analizlerde ve haritacılık faaliyetlerinde kullanılmasına yönelik tarihsel gelişmeler ile; otomatik veri toplama, veri analizi ve sunumu çalışmalarındaki gelişmelerin paralellik gösterdiği görülmektedir. Bu çalışmalar; kadastral ve topoğrafik harita üretimi, tematik kartografya, sivil mühendislik, coğrafya, konumsal değişimlerin matematiksel uygulamaları, toprak bilimi, yersel ölçmeler ve fotogrametri, kentsel ve kırsal arazi planlaması, altyapı hizmetleri, uzaktan algılama ve görüntü analizleridir (Yomralıoğlu, 2002).

Çalışmada, literatürden ve arazi çalışmalarından elde edilen verileri ArcGIS10.0 proramı kullanılarak değerlendirilmiştir. Bu program yardımıyla bazı veriler direkt olarak sayısal arazi modeli üzerine işlenirken, bazıları için özgün çalışmalar gerçekleştirilerek haritalar oluşturduk. Elde edilen bu haritalardaki veriler yöntemde kullanılacak değerleri hesaplamak için yine ArcGis10.0 üzerinde çalışılarak temin edilmiştir.

2.5. Alan Verileri

Yöntemin birinci aşamasında, belirlenen faktörler olan doğal, sosyo-kültürel yapı, mevcut turizm etkinlikleri, önerilen turizm etkinlikleri ve turizm etkinliklerini belirlemeye yönelik anket çalışması yapılan arazi çalışmalarıyla ortaya konulmuştur.

2.5.1. Konum

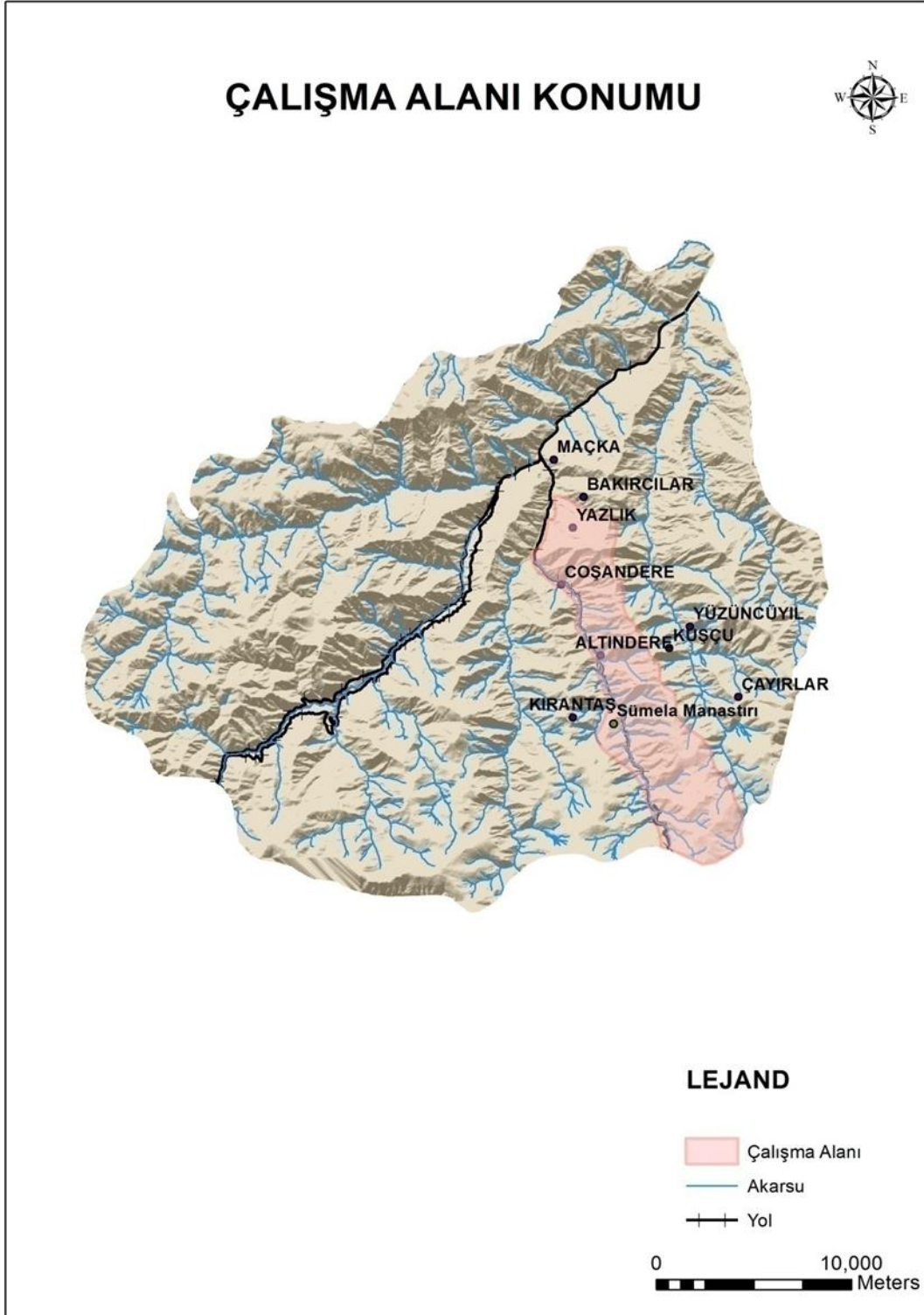

Şekil 15. Çalışma alanının konumu

Çalışma alanı, Trabzon İli Meryemana Vadisi'nde turizm aktiviteleri açısından çok zengin doğal ve kültürel kaynak değerlerine sahip Maçka İlçesi Yazlık Köy (Şekil 15)

yerleşimini merkez alan, mezra ve yayla yerleşimlerini kapsayan, Çoşandere ve Altındere köylerinin bir kısmını ve Altındere Vadisi Milli Parkının bir kısmını içeren bir koridor olarak belirlenmiştir. Bu koridor yaklaşık 6954 hektar büyüklüğündedir (Şekil 16).

Trabzon ili 4664 km² yüzölçüme sahip, Doğu Karadeniz Dağlarının oluşturduğu yayın ortasındaki Kalkanlı dağlık kütesinin kuzeye bakan yamaçlarında 38° 30' – 40° 30' doğu meridyenleri ile 40° 30' – 41° 30' kuzey paralelleri arasında yer almaktadır. Kuzeyinde Karadeniz, güneyinde Gümüşhane ve Bayburt, doğusunda Rize, batısında Giresun ili bulunmaktadır (URL-2, 2011).

Şekil 16. Çalışma alanı konumu

Maçka İlçesi'nin, doğusunda Yomra İlçesi, batısında Akçaabat, Düzköy ve Tonya İlçeleri, kuzeyinde Trabzon, Güneyinde Gümüşhane İli ve Torul İlçesi bulunmaktadır. İlçe

Merkezi Meryemana ve Hamsiköy derelerinin birleştiği vadide kurulmuştur (URL 3, 2012).

Ladin ormanlarının süslediği vadilerin ortasındaki Değirmendere adı verilen bir dere yatağında kurulmuş ilçe merkezi doğal güzellikler bakımından Trabzon'un en şirin yöresidir. 2000 m yüksekliğe kadar zengin orman örtüsü, daha yükseklerde ise otlaklar (yaylalar) ve dağ bitkileriyle kaplıdır. Yayla denilen bu yüksek yerler, doğal güzellikleri, temiz havası ve kaynak suları yönünden eşsizdir (URL 4, 2010).

Yazlık (Livera) Köyü Maçka İlçesine bağlı ilçenin güneydoğusunda 6 km mesafede, denizden yükseldiği 750 metredir (Şekil 17, 18). Köyün doğusunu karşıdan karşıya çevreleyen ve kuzey bitiminde en yüksek zirve olan Ğurğur Tepesi, güney bitiminde ise 1775 m irtifada Sumağa Tepesi bulunmaktadır.

Şekil 17. Maçka-Yazlık Köy

Şekil 18. Yazlık Köy

2.5.2. Doğal Değerler

2.5.2.1. Jeolojik Yapı

Karadeniz Bölgesi, doğu batı-yönünde uzanan Kuzey Anadolu Orojenik Kuşağı, gerek maden yatakları açısından gerekse jeolojik birimlerin ilginçliği, değişiklikleri, cevherleşmeler ve yan kayaçlarla yakın ilişkileri çok eskiden beri araştırılmıştır. Yörede yapılan ilk çalışmalar yöreyi, “Doğu Pontid Tektonik Birliği” olarak isimlendirmiştir, Mesozoik ve Senozoik yaşlı birimlerin bölgede görüldüğü tespit edilmiştir (Anonim, 2001).

İlimizde Mesozoik ve Senozoyik dönemine ait toloyitik kalkoalkalen kayaçlar izlenir. Mesozoik dönemi Liyas yaşlı volkanitlerle başlar ve Üst Jura-Alt Kretase yaşlı sığ platform karbonatları ile devam eder. Üst Kretase dönemi yoğun bir volkanik aktivitenin görüldüğü dönemdir. Bu aktivite asit ve bazik nitelikli periyotlarla gelişimini sürdürmüştür. Üst Kretase sonlarına doğru sona eren volkanik aktivite Paleosen sonlarına kadar yerini türbiditik çökellere bırakır. Trabzon ili ve yakın çevresinde Mesozoik ve Senozoik dönemine ait toleyitik ve kalkoalkalen kayaçlar izlenir. Mesozoik dönemi Liyas yaşlı volkanitler ile başlar ve Üst Jura-Alt Kretase yaşlı sığ platform karbonatlarıyla devam eder. Üst Kretase dönemi yoğun bir volkanik aktivitenin görüldüğü dönemdir. Bu aktivite asit ve bazik nitelikli periyotlarla gelişimini sürdürmüştür. Üst Kretase sonlarına doğru volkanik aktivite genellikle sona erer. Bu safha da genellikle Paleosen sonlarına kadar kesintisiz devam eden türbiditik çökeller devam eder. Çalışma alanına giren formasyonlar; Mesozoik döneme ait, Liyas; Hamurkesen Formasyonu, Açar (1977) tarafından adlandırılan ve Bayburt Demirözü yöresinde Jura-Alt Kretase yaşlı kireçtaşları altında izlenen volkano-tortul karakterli bir birimdir. Formasyonun görünür kalınlığı 500 m'dir. Üst Jura-Alt Kretase; Berdiga Formasyonu, bu formasyon yine Maçka- Meryemana yörelerinde yüzeyleyir. Hamurkesen Formasyonu üzerinde uyumlu olarak gelen bu formasyonun kalınlığı 100-200 m arasında değişir (Anonim, 2010).

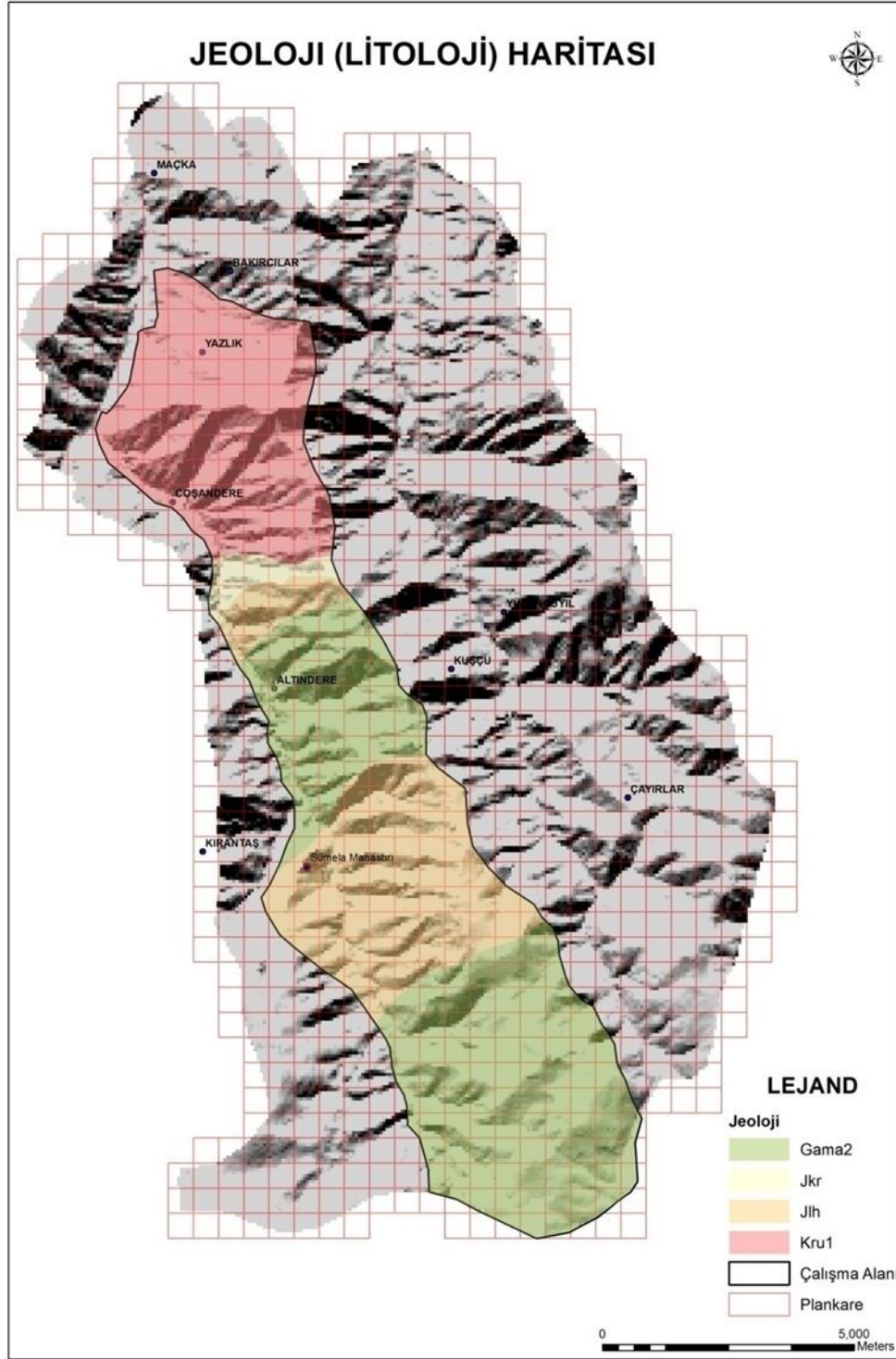
Altındere Vadisi Milli Parkı bozulmalara hakim, volkanik ve granitik kayaçlar olmak üzere iki tür kaya zemini ayrımı yapılmış bir bölgededir. Granitik kayaçlar; yer yer bloksu yapıda ve sert zemin özelliğine sahiptir. Yamaç eğimlerinin düşük olduğu yerde bulunurlar Volkanik kayaçlar ise; Milli Park'ın en sert eğimli alanlarını oluşturmaktadır (Düzgüneş, 2009).

Çalışma alanı içerisinde bahsedilen kayaç yapılarına örnekler bazı noktalarda görülmektedir (Şekil 19). Alandaki mevcut jeolojik yapının genel özellikleri Şekil 20'de gösterilmiştir.

Şekil 19. Çalışma alanındaki jeolojik yapıya bir örnek

Şekil 20. Çalışma alanı jeolojik yapısına ait veriler
Kaynak: MTA verisinden üretilmiştir

2.5.2.2. Jeomorfolojik Yapı

Maçka, Trabzon iline bağlı bir ilçedir. Gümüşhane karayolu üzerinde ve Trabzon'a 29 km uzaklıktadır ve denizden yüksekliği 365 m'dir (URL 4, 2010).

Vadinin genel jeomorfolojik durumu derin vadilerle bölünmüş, çok parçalı, yarılmış ve rölyefi dar, karmaşık bir özellik göstermektedir (Anonim, 2001). Kalkanlı Dağı Uçurum T. (2349 m)'nin yaklaşık 20 km doğusunda, su bölüm çizgisi boyunca gidildiğinde varılan 2100 m yükseltili, yakın çevreye göre alçak ve bel özelliği gösteren Zigana Geçidi, morfolojik yapının ortaya koyduğu önemli bir jeostratejik mevki meydana getirir. Zigana Geçidi'nden doğuya doğru yükselti giderek artar. Granitik yapı üzerinde ise şiddetli bir konjelifraksiyon hâkim duruma geçer. Çünkü bu yükseltilerde günlük ve mevsimlik sıcaklık farkları bir hayli fazladır. Ayrıca ağaçsız ortamda atmosferle doğrudan temas vardır. Bu bakımdan Nişan Dağı ve Kolat Dağları (Konus T., Sümerkaya T.) fiziksel parçalanmaya dair örnekler vermekte olup, kopan malzemeler irili ufaklı parçalar halinde yamaçlara yayılmıştır. Yine bu dağların yamaçlarında yaygın erozyonu (solüflüksiyon-sürünme) ve selcik erozyonu (rill-gully) izlerine de sıkça rastlanmaktadır. Dağlık alan, kuzeye akan akarsular arasında derince yarılmış plato görünümüne dönüşmekte ve batıda izlenen neojen aşınım yüzeyleri de doğuda K-G uzanımlı tepelik alan görünümü kazanmaktadır. Bu tepelik alanlar ve neojen aşınım yüzeyleri, yaylacılık faaliyetleri için ideal alanlardır (Anonim, 2010).

Plato ve Tepelik Alanlar; Dağlık alan ile Pleistosen-Aktüel kıyı kuşağı arasında yer alan bu ana morfolojik ünite; çalışma alanının batısında, derince yarılmış, plato görünümlü olmasına karşın, doğusunda akarsu kollarının fazla olması nedeniyle flüvyal yarılmalarla parçalanarak keskin sırtlar haline dönüşmüştür. K-G yönünde akışlı büyük akarsuların arasında su bölüm çizelgelerini takip eden bu tepelerin doğudan batıya başlıcaları : Cunis Dere ile Haldizan Dere arasında Alasya T.-Kusba T.- Kanlıyatak T., Köknar dere ile Manahoz Dere arasında Şeyhoğlu T.-Görenek T., Manahoz Dere ile Küçük Dere arasında Soğuksu T.-Iftergaz T., Kara Dere ile Yanbolu Dere arasında Kırakde T.-Şadıman T., Yanbolu Deresi ile Kurtul Deresi arasında Kâni T.-Alava T.-Seslikaya T. (Şekil 21, 22, 23, 24), Kurtul Dere ile Galyan Deresi arasında Aşağı Ambarlı T.-Yukarı Ambarlı T.-Gümüski T., Galyan Dere ile Altıntaş Deresi arasında Büyük T.- Goftagol T. (Şekil 25, 26, 27)-Taşlı T.-Nebiözü T. dir (Anonim, 2010).

Şekil 21. Sesli Kayanın Gofragol Yaylasından görünümü

Şekil 22. Şekil Sesli Kaya

Şekil 23. Sesli Kaya tepesinin güney-kuzey yönünde görüntüsü

Şekil 24. Sesli Kayanın vadiden görünümü

Çalışma alanında çok parçalı, rölyefi dar ve derin vadilerle bölünmüş bir jeomorfolojik yapı bulunmaktadır. Vadinin kuzey kesimlerinde genç “V” biçimli vadiler bulunurken, güneyde ise Pleistosen Glasiyasyonunun işlediği “U” şekli glasiyal tekneler ortaya çıkmıştır. Vadinin kuzey kesimlerinde topoğrafya basık bir nitelik göstermektedir. Yine vadinin kuzey bölgelerinde ise yüzeyde oluşan yükselmeler sonucu yarılmalarda ve vadilerin derinleşmesiyle rölyef enerjisinde fazlalık vardır. Rölyef enerjisi güney bölgelerde yükseltinin fazla olmasına karşın kuzey bölgelere oranla daha azdır. Güney bölgelerde zirve düzlüğü şeklinde bazı plato parçaları bulunmaktadır. Güney kesimlerde daha az eğim, donma ve çözümlerle oluşan çatlaklı bir görünüm oluşmaktadır (Anonim, 2001). Çalışma alanının genel jeomorfolojik özellikleri Şekil 28’de verilmektedir.

Şekil 25. Gofragol Tepe

Şekil 26. Gofragol tepe ve yamaç görünüşleri

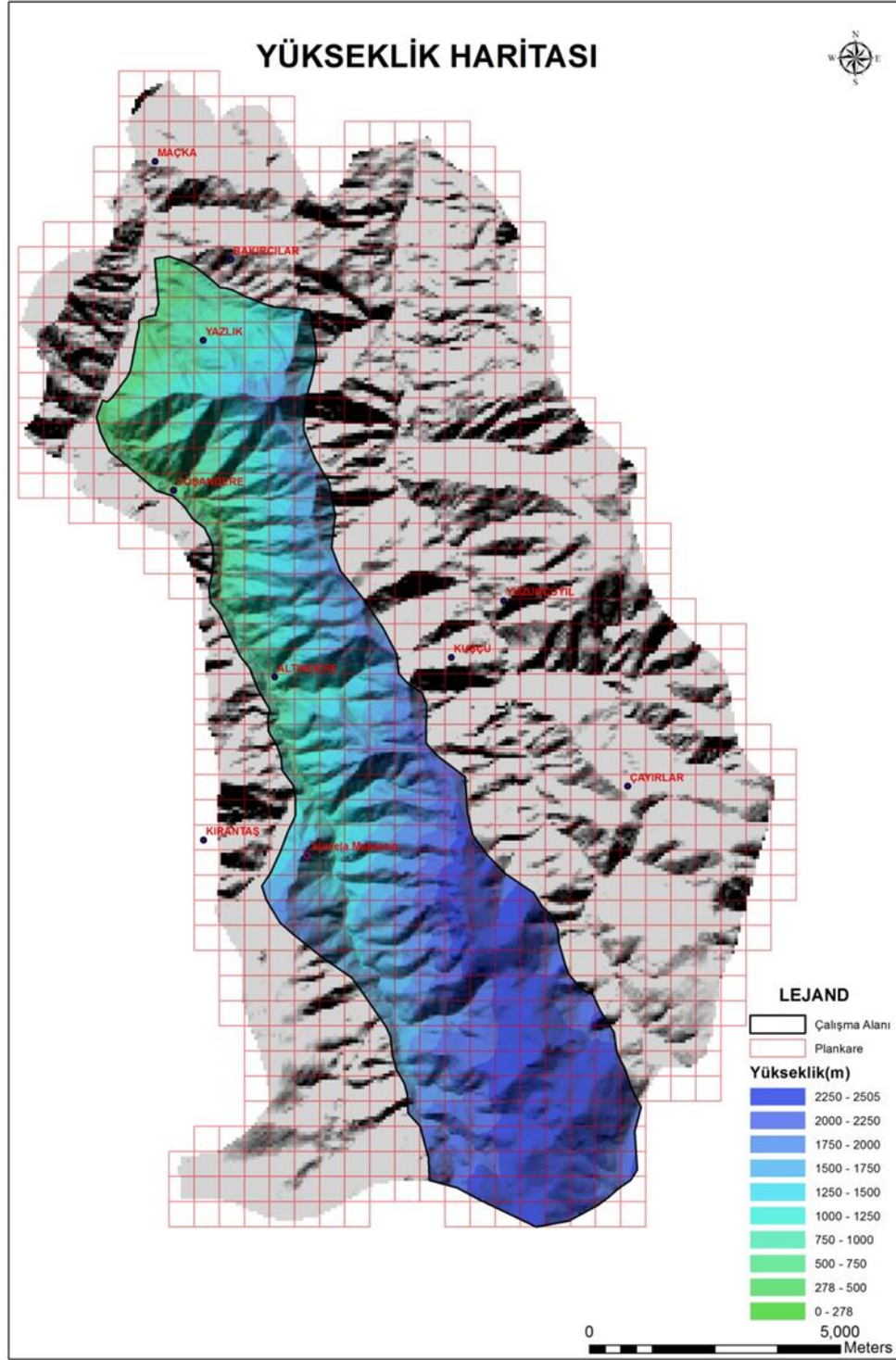
Turizm etkinlikleri için önemli ölçütlerden biri de eğimlerdir. Eğim haritaları ise, bir alanın topoğrafik yapısındaki farklı eğim gruplarını sınırlandırılmış lekeler halinde gösteren haritalardır. Eğim grupları, kullanım amaçlarına göre farklılıklar göstermektedir. Bazı kaynaklarda % eğimler 0-4, 4-8, 8-12, 12-20, 20-30, 30 ve daha üstü olarak, bazı kaynaklarda verilen ve bu çalışmada kullanılan ise; 0-5, 5-10, 10-15, 20-30, 30-40, 40 ve daha üstü olmak üzere toplanmaktadır. Eğim haritaları, söz konusu eğim gruplarını içeren topoğrafik kesimlerin sınırlar içerisine alınması ve her eğim grubunun ayrı tip tarama ya da renklendirme ile gösterimi biçiminde hazırlanmaktadır (Altunkasa, 1998). Çalışmada belirlenen eğim grupları alan içerisindeki genel dağılımı; 0-5: % 0.04, 5-10: %2.1, 10-15: % 4.2, 10-15: % 4.8, 15-20: % 4.8, 20-25: % 5.8, 25-30: %5.9, 30-35: %5.7, 35-40: %5.6, 40-45: %6.1, 45-50: %6.1, 45-50: % 6.5, 50 ve üstü: % 53.26 şeklindedir (Şekil 29).

Bakı haritaları; üzerinde çalışılan topoğrafik yapıda, aynı yöne bakan yamaçların eğim haritalarında olduğu gibi sınırlar içerisine alınması ve her bakı alanının ayrı tip tarama ya da renklendirme yoluyla gösterimi biçiminde hazırlanarak ortaya konulmaktadır (Altunkasa, 1998). Çalışma alanında belirlenen bakı gruplarının alan içerisindeki genel dağılımı; Kuzey: % 12.47, Kuzeydoğu: % 12.6, Doğu: %13.7, Güneydoğu : % 11.52, Güney: % 12.36, Güneybatı: % 12.64, Batı: % 13.34, Kuzeybatı: % 11.35, Düz: % 0.02 şeklindedir (Şekil 30).

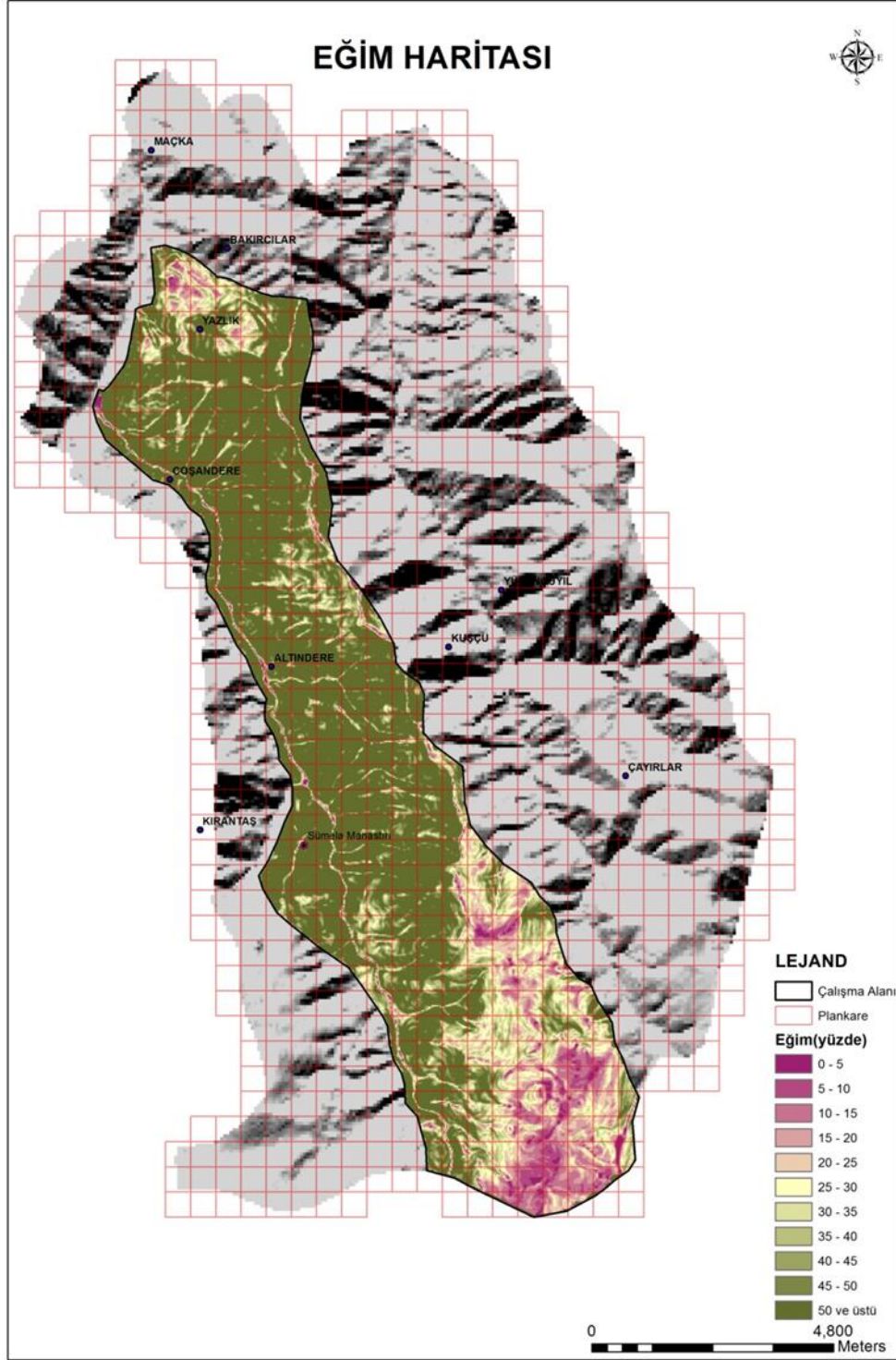

Şekil 27. Gofragol Tepe ve Sesli Kaya

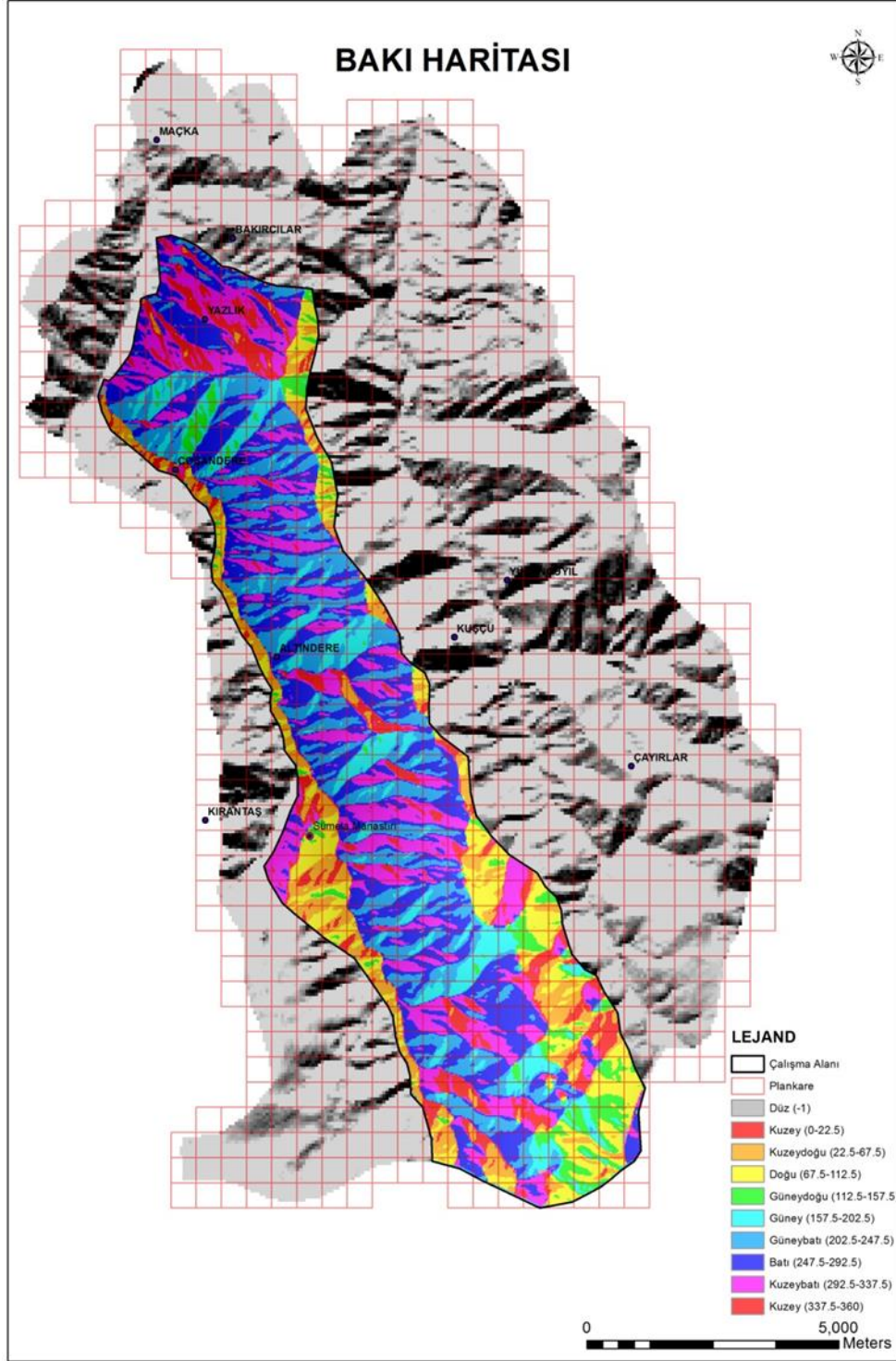

Şekil 28. Çalışma alanının genel jeomorfolojik yapısını gösteren yüksekli haritası
Kaynak: Harita Genel Komutanlığı 1/25000 lik haritalardan üretilmiştir.

Şekil 29. Çalışma alanının eğim durumu

Şekil 30. Çalışma alanı baki durumu

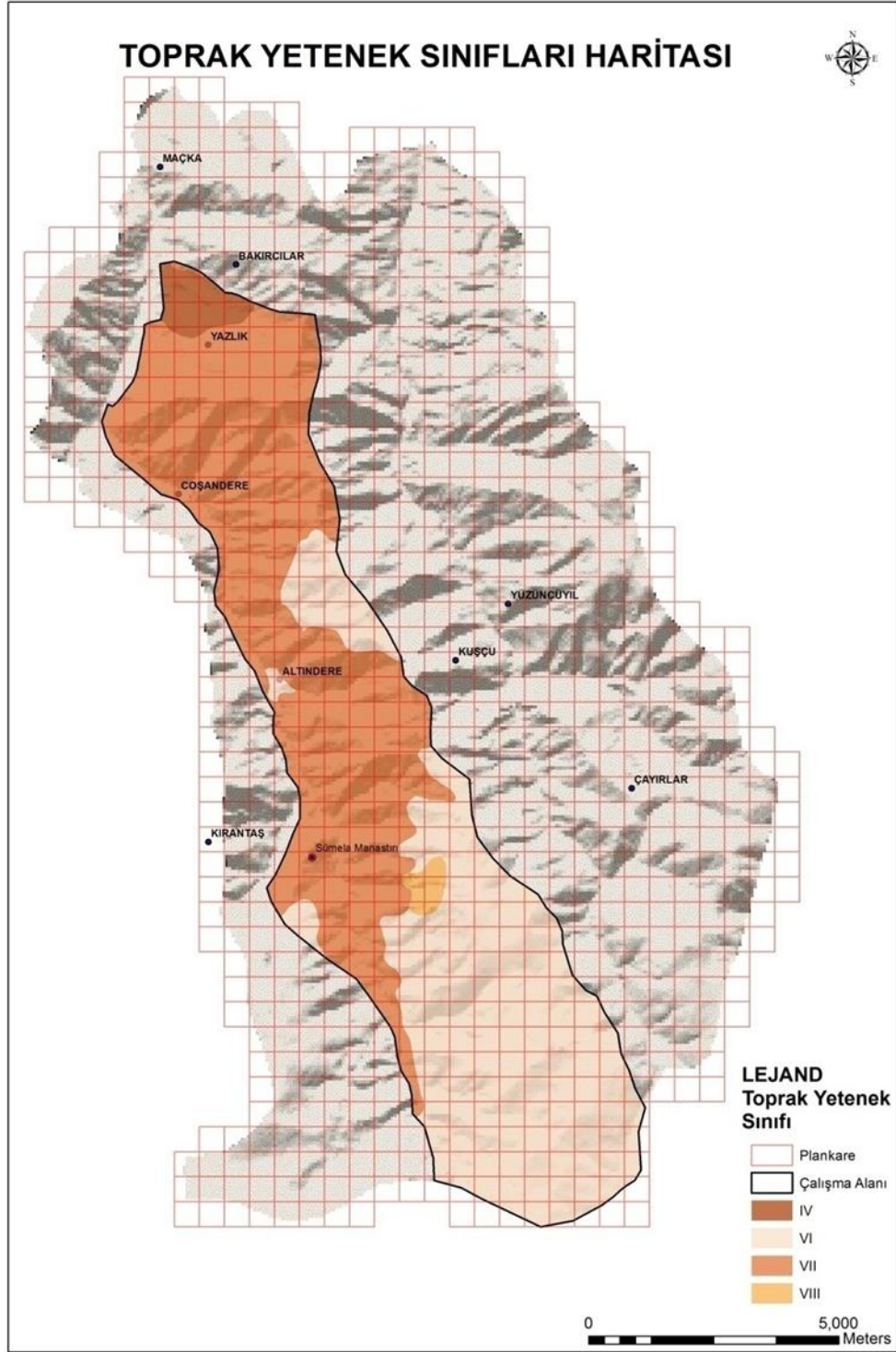
2.5.2.3. Toprak Durumu

Çalışma alanını kapsayan koridor boyunca iki çeşit toprak grubu bulunmaktadır (Anonim, 1981). Bu topraklar gri-kahverengi podzolik topraklar ve yüksek dağ çayır topraklarıdır.

Gri-Kahverengi Podzolik Topraklar; bu topraklar üzerindeki bitki örtüsü çoğunlukla yaprağını döken ormanlar olup, bazı yerlerde iğne yapraklılar da bulunmaktadır. Orman altı örtüsü içinde eğrelti ve çeşitli çayır otları yaygındır. Bu toprakların yer aldığı kısımlarda eğim çoğunlukla diktir. Toprak derinliği genellikle 50 cm'den daha azdır. Toprakların bir kısmının yüzeyinde taşlılık görülmektedir ve çoğu şiddetli erozyona uğramıştır. Çoğu orman örtüsü altında yer alan bu toprakların bir kısmında tarla tarımı yapılmakta ve bir kısmında fındık yetiştirilmektedir. Az bir kısmı da orman örtüsü ile kaplıdır (Dizdar, 1987).

Yüksek Dağ Çayır Toprakları; Yüksek Dağ ve Alp Çayır topraklarında üstte koyu kahverengi 30-60 cm kalınlıkta bir A1 katmanı bulunmaktadır. Bunun altında grimsi ve pas rengi çizgili ve benekli toprak yer alır. Üzerlerindeki doğal bitki örtüsü ot, saz ve çiçekli bitkilerdir. Soğuk iklimlerden dolayı verimleri sınırlıdır. Çoğunlukla yazın otlatmada kullanılırlar (Dizdar, 1987).

Çalışma alanı toprak yetenek sınıfları bakımından 4.,6.,7., ve 8.sınıf (Şekil 31) topraklardan meydana gelmektedir. Çalışma alanının Meryemana Manastırı'nın bulunduğu kesiminde Kahverengi Orman toprakları bulunmaktadır. 1350-1750 m arasında kireçsiz kahverengi orman toprağı, 1750-2000 m'den sonraki kısımlarda yüksek dağ çayır toprakları bulunmaktadır. Çalışma alanında genel olarak toprak tekstürü kumlu balçık, balçıklı kum ve kumlu killi balçıktır ve genellikle erozyona duyarlıdırlar (Anonim, 2001; Düzgüneş, 2009). Milli Park alanını kapsayan kısımlarda çürüntü tip humus egemen olmaktadır, genel olarak toprak derinliği 40-60 cm, A horizonu kalınlığı 7-23 cm, pH 4-6.5 şiddetli ve orta derece asit toprağıdır (Anonim, 2001).

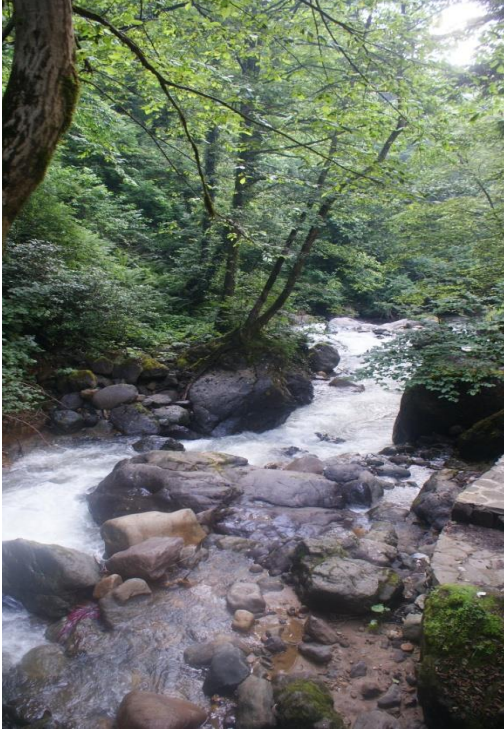

Şekil 31. Çalışma alanı toprak yetenek sınıfları
Kaynak: İl Tarım Hayvancılık ve Gıda Müdürlüğü verilerinden üretilmiştir.

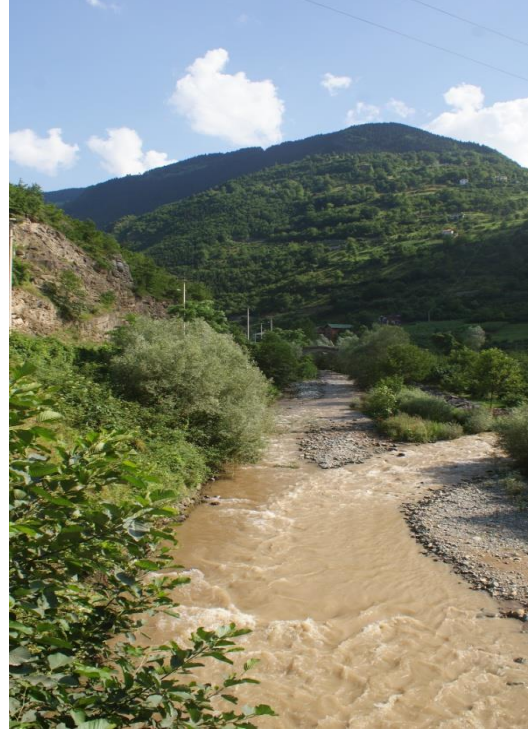
2.5.2.4. Hidrolojik Yapı

Çalışma alanı dâhilinde Altıntaş Deresi ile Meryemana Deresi (Şekil 32) önemli dereler olarak bulunmaktadır. Bunlara bağlı olarak ise çeşitli küçük kollar bulunmaktadır. Seslikaya Deresi, Pangal Deresi ve Cuma Deresi bunların bazılarıdır.

Çalışma alanı, yerüstü ve yer altı su kaynakları bakımından zengindir ancak sular iyi drene edilmezse doğal olumsuzluklara yol açabilmektedir. Altındere vadisi bir su toplama havzası olarak bulunmaktadır ve birçok yan kol Meryemana Deresini beslemektedir. Bu yan kollar Kolot Dağlarından doğarak kuzeye doğru akan Acısu Deresi, Çakırgöl Dağlarından doğan Meryemana Deresiyle birleşen Altıntaş Deresi, Aksu Deresi, Haliya Deresi, İncesu Deresi, Mays Deresi, Kürt Dere, Karataş Manıklı, Gırlavu, Seslikaya ve Zalışki dereleridir. Bu yan kolları alan Meryemana Deresi (Şekil 33) vadinin çıkışında Değirmendere (Şekil 34, 35) ile birleşmektedir (Şekil 36) (Tablo 6) (Düzgüneş, 2009; Anonim, 2001).

Şekil 32. Meryemana Dere

Şekil 33. Meryemana Deresi birleştiği koldan bir görünüm (Çoşandere mevki)

Vadi kısa boylu akarsularla beslenen bir su toplama havzası konumundadır. Altındere'nin akım şartlarını yağışlar ve yüksek dağlardaki karların ve buzların erimesi belirlemektedir. Altındere'nin akış hızı Ocak ayından itibaren artış göstermeye başlar Mayıs ayında karların erimeye başlamasıyla en yüksek seviyeye ulaşmaktadır. Mayıs ayından sonra akım hızı düşmektedir ve Ağustos ayında düşük akım düzeyine ulaşmaktadır (Anonim, 2001). Bunların dışında Tablo 7'de çalışma alanı sınırlarında bulunan regülâtör ve HES'ler gösterilmiştir.

Şekil 34. Maçka çıkışı Meryemana Deresinin görünümü

Şekil 35. Maçka ilçesi

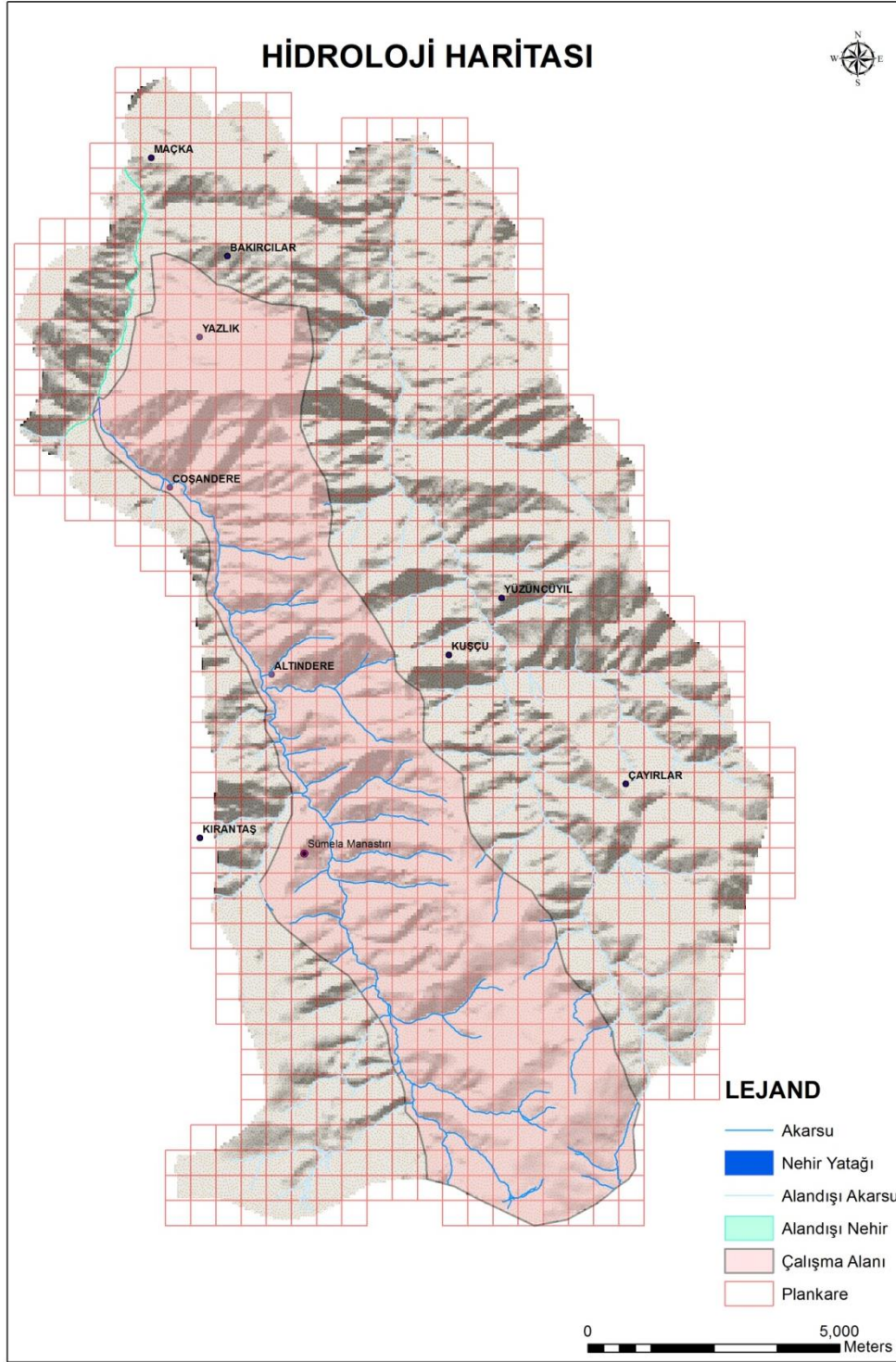
Tablo 6. Çalışma alanı ve çevresinde bulunan bazı önemli dereler (Anonim, 2012a).

Derenin Adı	Uzunluğu (m)	Bulunduğu Köy	Bulunduğu İlçe
Arnastal	3838.61	Yazlık	Maçka
İncesu	3546.01	Yazlık	Maçka
Kaderijke	2390.70	Yazlık	Maçka
Galyan	695.40	Yüzüncüyıl	Maçka
Karataş	1192.78	Yazlık	Maçka
Seslikaya	718.23	Yazlık	Maçka
Zalışki	1027.99	Yazlık	Maçka

Tablo 7. Çalışma alanı ve çevresinde bulunan bazı regülâtör ve HES'ler (Anonim, 2012a).

Dere	Regülâtör	HES
Arnastal	Arnastal	Arnastal
Altındere	Maçka 1	
Altıntaş	Kadahor	Kadahor
Mincanos/Kalyan/Değirmendere	Kısmet	Kısmet
Mağden		Arısu
Meryemana		Meryemana

Şekil 36. Çalışma alanında bulunan su varlığı

Kaynak: Orman Bakanlığı Fotogrametri ve Kadastro Müdürlüğü verilerinden üretilmiştir.

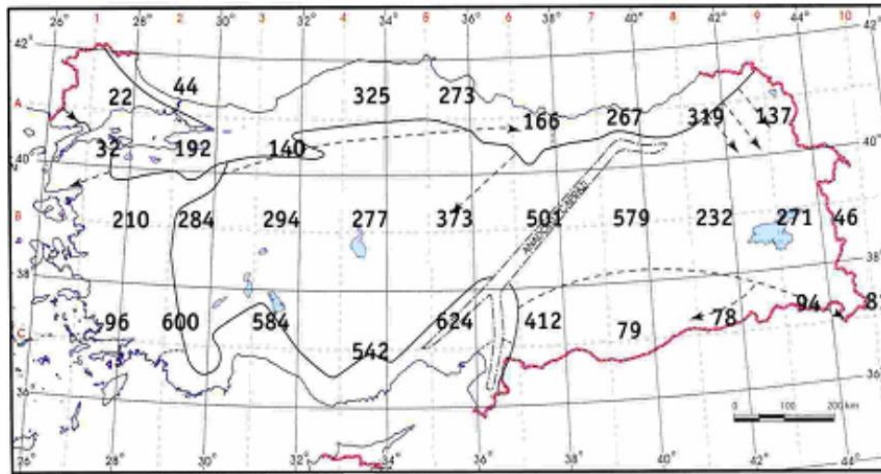
2.5.2.5. Flora

Türkiye florası olağanüstü zenginlik ve çeşitlilik gösterir. Bu zenginlik ve çeşitlilik; jeolojik ve jeomorfolojik çeşitlilik, zengin su kaynakları, büyük yükselti farkları (deniz seviyesi-5000 m) çok çeşitli habitat tipleri ve üç fitocoğrafik bölgenin (Avrupa-Sibirya, Akdeniz, İran-Turan) bulunduğu konumdan kaynaklanmaktadır (Özhatay ve ark., 2003).

Türkiye, ılıman iklim kuşağı içerisinde, Batı Palearktık ülkeleri arasında en zengin floraya sahip olan, üzerinde doğal olarak yetişen üçte biri endemik olarak bulunan 10.765 çiçekli bitki ve eğreltiye sahiptir (Tablo 8) (Davis ve ark. 1994). Türkiye'nin sınırları içerisinde alttür, varyete ve hibritlerle birlikte bulunan türlerin 8897'si çiçekli bitki ve eğrelti türüdür ve bunların 3022'si endemiktir. Türkiye florasında Toros Dağları (Batı ve Orta kesimleri özellikle Taşeli Platosu), İç Anadolu ve Doğu Anadolu geniş alanları endemizm açısından en zengin yerlerdir. Bunların yanında Uludağ masifi, Kaz Dağı masifi, Ilgaz masifi endemizm açısından özel alanlardır (Avcı, 2005) (Şekil 37).

Tablo 8. Batı palearktık ülkeleri, endemik tür sayısı ve endemizm oranları (Davis ve ark., 1994).

Ülke	Endemik tür	Tür (Çiçekli bitki ve eğrelti)	Endemizm (%)
Fas	625	3675	17.0
İtalya	712	5600	12.7
İran	1400	8000	17.5
Türkiye	3022	8897	34.4

Şekil 37. Türkiye florasında endemik taksonların kareleme sistemine göre sayısı (Kaya ve Aksakal, 2005).

Türkiye florasında en yüksek endemizm oranı içeren familya *Campanulaceae* (Tablo 9), en yüksek oranı içeren tür ise *Astragalus* (Tablo 10) dur.

Tablo 9. Türkiye florası en zengin endemik tür 10 familya (Özhatay ve ark, 2003).

<i>Familya</i>	<i>Endemik tür sayısı</i>	<i>Endemizm (%)</i>
Compositae	447	36.8
Leguminosae	406	37.9
Labiatae	257	44.7
Scrophulariaceae	211	51.5
Crucifera	210	38.3
Caryophyllaceae	194	39.9
Liliaceae	169	36
Umbelliferae	136	30.1
Boraginaceae	113	27.9
Campanulaceae	76	52.3

Tablo 10. Türkiye Florası En Zengin Endemik Tür Bakımından 10 cins (Özhatay ve ark, 2003).

<i>Cins</i>	<i>Endemik Tür Sayısı</i>	<i>Endemizm (%)</i>
<i>Astragalus</i>	276	61.3
<i>Verbascum</i>	186	79.8
<i>Centaurea</i>	111	62
<i>Hieracium</i>	68	63
<i>Allium</i>	65	41.1
<i>Campanula</i>	62	55.4
<i>Alyssum</i>	55	57.9
<i>Silene</i>	55	40.4
<i>Galium</i>	51	48.1
<i>Onosma</i>	46	73

Karadeniz Bölgesi'nin genel bitki varlığına bakıldığında, Avrupa-Sibirya floristik bölgesinin Öksin sahası içinde kalan bölgenin alt ve orta yükselti kademelerinde yağışın fazla olması nedeniyle, kışın yapraklarını döken türlerden oluşan mezofitik bitki örtüsü gelişmiştir. Batı ve Orta Karadeniz kıyılarında, sert yapraklı Akdeniz bitki örtüsü tipine rastlanır. Bölgenin doğusunda ise doğal yaşlı ormanlar bulunmaktadır. Bu ormanların alçak kesimlerinde yaprağını döken ağaçlar ve bunların arasında yaprağını dökmeyen çalılar bulunmaktadır. Yüksek kesimlerinde ise göknar, ladin, çam gibi iğne yapraklı ağaçlar bulunmaktadır (Özhatay ve ark., 2003).

Doğu Karadeniz Bölgesi çok çeşitli bitki örtüsü tipine sahiptir. İçerisinde Kolşik ormanları, Rhodendron fundalıkları yayla ve alpin otlakları, dağ eteklerinde taş yığınları, uçurum ve göl toplulukları gibi örnekler bulunmaktadır. Bölgede 2500 türün varlığı tespit edilmiştir. Bu da Türkiye florasının %28'ini barındırmaktadır. Bu türlerin 428 tanesi az bulunan türler arasındadır (Anonim, 2000).

Çalışma alanının içinde bulunduğu Trabzon İli Avrupa-Sibirya Flora Bölgesi'nin Karadeniz Kesiminin Kolşik Sektörü içinde yer almaktadır. Trabzon ili sınırları içerisinde toplam 78 endemik takson bulunmaktadır (URL-5, 2011). Trabzon'da 6 tip vejetasyon yayılımı göstermektedir. Dar bir yayılım alanına sahip bu vejetasyonlar; orman vejetasyonu, nemli dere vejetasyonu, alpin vejetasyonu, pseudomaki vejetasyonu, sulak alan vejetasyonu ve birçok Akdeniz kökenli bitki taksonuna sahip ancak sahil dolgularıyla hemen hemen tamamını ortadan kalkan kumul vejetasyonu olarak adlandırılmaktadır (Anonim, 2009). Çalışma alanımızın içinde bulunan Altındere Vadisi Milli Parkı'nda yapılan çalışmada 3 tip vejetasyon belirlenmiştir (Şekil 38, 39). Bunlar (Anonim, 2001);

Şekil 38. Yazlık köy üstü orman örtüsü

Şekil 39. Altındere Vadisi hakim bitki örtüsü

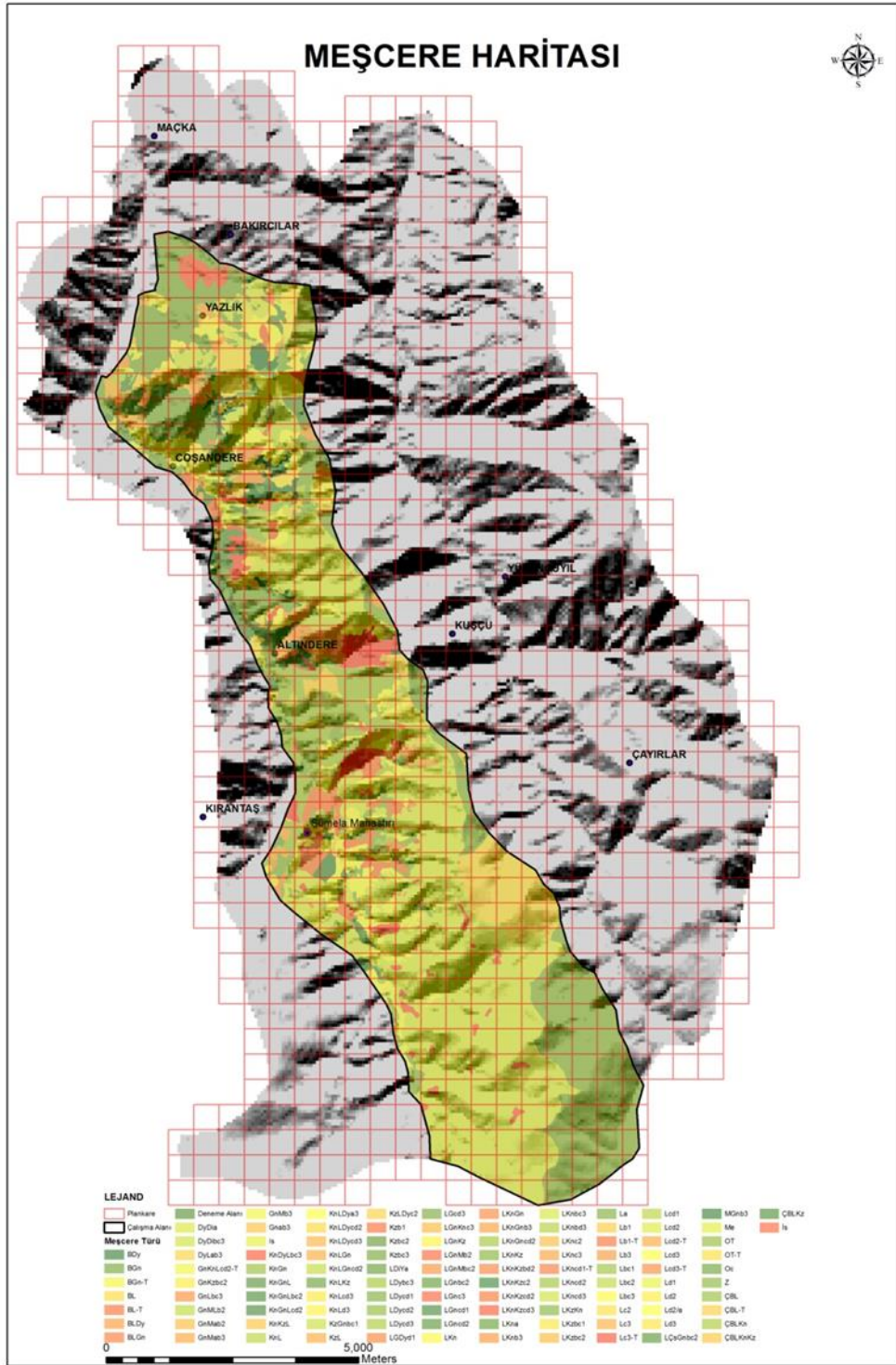
- Orman Vejetasyonu; bu vejetasyon tipinin düşük rakımlarda *Fagus orientalis* Lipsky.- *Picea orientalis* (L.) Link karışık ormanları bulunur. Yüksek kesimlerinde *Picea orientalis* (L.) Link'in oluşturduğu saf ormanlar ve yer yer *Abies nordmannianna* (Stev.) Spach subsp. *nordmannianna* karışık olarak bulunmaktadır. Ayrıca bireyler halinde seyrek bir şekilde yaprağını döken geniş yapraklı türler bulunmaktadır (Şekil 40).

- Nemli Dere Vejetasyonu; Altindere boyunca yayılan bu vejetasyon tipinde hakim ağaç türü *Alnus glutinosa* (L.) Gaertn subsp. *Barbata* (C.D.Mey) Yalt'dır. Bu vejetasyon tipinde kimi yaprağını döken geniş yapraklı ağaçlara rastlanmaktadır. İçerisinde hydrofit kökenli çalı ve boylu otsu türlere rastlanmaktadır.
- Subalpin ve Alpin Vejetasyonu; *Picea orientalis*'in üst orman sınırına ulaştığı noktadan Milli Park'ın sınırları içerisindeki en yüksek arazi noktalarına ulaşan kesimlere yükselmektedir. Otsu taksonların hakim olduğu vejetasyon tipidir. Kimisinde çalısıl taksonlara rastlanmaktadır.

Bu zengin vejetasyonlarda özel ekolojik koşullarda yetişebilen, yetiştiği yöreye özgü yöre dışında başka yerde yetişmeyen bitkiler olarak tanımlanan birçok endemik bitki bulunmaktadır. Bu taksonlar ise daha çok yüksek dağlık alanların ulaşılması güç bölgelerinde sarp kayalık kesimlerde yayılım göstermektedir (Anonim, 2009).

Altindere Vadisi Milli Park'ında Çevre ve Orman Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü'nün yürüttüğü çalışma ile 102 familyaya ait 339 cins, 535 tür, 30 alttür ve 9 varyete ve vadi sınırlarında 10 endemik tür tespit edilmiştir. Bu endemik türler; *Delphinium formosum* (Hazeran), *Papaver lateritium* (Gelincik), *Trifolium pannonicum* ssp. *Elongatum* (Üçgül), *Onobrychis armena* (Korunga), *Senecio platyphyllos* var. *Glandulosus* (Kanarya otu), *Achillea sintenisii* (arслан pençesi), *Sempervivum armenum* var. *Armenum*, *Lonicera caucasica* ssp. *Orientalis* (Hanımeli), *Campanula betulifolia* (Çan çiçeği), *Betula browicziana* (Huş ağacı). Bu türlerin yanında endemik olmayan ancak tehlike altında bulunan türlerde vardır. Bunlar ise; *Lilium carniolicum* ssp. *ponticum* var. *ponticum* (Zambak), *Senecio fluviatilis* (Kanarya otu), *Myosotis lazica* (unutmabeni çiçeği), *Erysimum deflexum* (Erisimum), *Galanthus rizehensis* (Kardelen) (Düzgüneş, 2009).

Şekil 40. Çalışma alanında mevcut meşcereler
Kaynak: Orman Harita ve Fotogrametri Müdürlüğü CBS Başmüdürlüğü verilerinden üretilmiştir.

Trabzon Orman Bölge Müdürlüğü verilerine göre Trabzon ili orman varlığı Türkiye'deki orman varlığının % 9'unu oluşturmaktadır. Trabzon ilindeki toplam ormanlık alan 198719.6 ha, verimli ormanlık alan 155130.8 ha, verimsiz ormanlık alan 43588 ha ve koru ormanı alanı 198719.6 ha olarak tespit edilmiştir. Sahil kesimi 10 m rakımdan başlamak üzere 2000 m yüksekliğe kadar farklı ağaç türleri mevcuttur. Sahil kesimine yakın bölgelerde; kızılâğaç, kestane bazı bölgelerde sarıçam, kayın, gürgen, orta yükseklikteki bölgelerde; kayın, meşe, gürgen, kestane, akçaağaç, karaağaç, huş, ıhlamur ve kavak, yüksek bölgelerde ise; sarıçam, göknar, ladin ve kayın gibi ağaç türleri bulunmaktadır (Şekil 41, 42, 43) (Anonim, 2001).

Şekil 41. Altındere Vadisi'ndeki orman varlığı

Şekil 42. Sümela Manastırı karşısı yamaçlarının görünümü

Çalışma alanının da sınırları içinde bulunan Altındere Vadisi Milli Parkı'nda yapılan çalışmada orman sınırınının 900-2000 m olduğu tespit edilmiştir. Alandaki hâkim türler; *Fagus orientalis* (Doğu Kayını), *Abies nordmanniana* (Doğu Karadeniz Göknarı), *Picea orientalis* (Doğu Ladini) ve *Alnus glutinosa sub. Barbata* (Kızılâğaç)'dır. Alanın geneline bakıldığında Doğu Ladin türünün ağırlıkta olduğu görülmektedir. Yükseltiye bağlı olarak bazı bölgelerde Ladin ve Göknar bir arada bulunur. Alanda mevcut diğer türler ise; Ihlamur, akçaağaç, kestane, gürgen, ceviz, karaağaç, titrek kavak ve huş'tur. Alanın güney bakılarında yapraklı türlerin azaldığı, kuzey bakılarında ise çoğaldığı görülmektedir. Dere ve su kenarlarında kızılâğaç, 2000 m yükseklikte ise Doğu Ladini bulunmaktadır. Alanın kuzeye bakan yamaçlarında yapraklı türler ve Ladin meşçereler halinde bulunurken, güney kesimlerde ise Sarıçam ve Ladin, meşçere oluştururlar. Göknar ve Ladin doğu ve batı bakılarda, Kayın ve Ladin ise kuzey bakılarda meşçere oluşturur (Düzgüneş, 2009) (Şekil 44) (Tablo 11).

Tablo 11. Altındere Vadisi Milli Parkı'ndaki önemli bitki varlığı (Menteş, 1992).

Tür Adı	Türkçe Adı
<i>Abies nordmanniana</i>	Doğu Karedeniz göknarı
<i>Acer trautvetteri</i>	Kayın Gövdeli Akçaağaç
<i>Acer cappadocicum</i>	Çınar Yapraklı Akçaağaç
<i>Acer platanoides</i>	Ova Akçaağaç
<i>Alnus glutinosa ssp. Barbata</i>	Sakallı Kızılağaç
<i>Betula litwingii</i>	Tüylü huş
<i>Betula pendula</i>	Siğilli huş
<i>Carpinus betulus</i>	Adi Gürgen
<i>Castanea sativa</i>	Anadolu Kestanesi
<i>Corylus avellana</i>	Adi fındık
<i>Euonymus europaeus</i>	Adi papazkühahı
<i>Fagus orientalis</i>	Doğu kayını
<i>Hedera colchica</i>	Kafkas Orman Sarmaşığı
<i>Ilex colchica</i>	Çoban Püskülü
<i>Juglans regia</i>	Adi Ceviz
<i>Laurocerasus officinalis</i>	Karayemiş
<i>Lonicera caucasica</i>	Hanımeli
<i>Picea orientalis</i>	Doğu Ladini
<i>Populus tremula</i>	Titrek Kavak
<i>Quercus petraea ssp. Iberica</i>	Çoruh Meşesi
<i>Ribes biebersteinii</i>	Frenk üzümü
<i>Rhododendron ponticum</i>	Mor Çiçekli Ormangülü
<i>Rhododendron luteum</i>	Sarı Çiçekli Ormangülü
<i>Sambucus nigra</i>	Siyah Mürver
<i>Sorbus nigra</i>	Kuşüvezi
<i>Tilia rubra</i>	Kafkas İhlamuru
<i>Ulmus glabra</i>	Dağ Karağacı
<i>Vaccinium lantana</i>	Trabzon Çayı
<i>Viburnum lantana</i>	Tüylü Kartopu
<i>Agrostis tenuis</i>	Narin Tavusotu
<i>Ballarochloa polychroa</i>	Çokrenkli Salımotu
<i>Deschampsia caespitosa</i>	Çayır Timsahotu
<i>Festica ovina</i>	Koyun yumağı
<i>Helictotrichon pratense</i>	Çayır yulafi
<i>Lotus corniculatus</i>	Adigüzel Boynuzu
<i>Nardus stricta</i>	Topuk Otu(Hasır Otu)
<i>Phleum alpinum</i>	Alpin Kelkuyruğu
<i>Trisetum flavescens</i>	Altın Yulaf
<i>Trifolium hybridum</i>	Melez Üçgül

Çalışma alanındaki mevcut orman örtüsünün kapalılık durumu Şekil 45'te gösterilmiştir. Kapalılık durumuna göre sınıflandırma;

0-% 0-10 arası-Çok Bozuk Koru

1-% 11-40 arası-Bozuk Koru(Gevşek Kapalı Orman)

2-% 41-70 arası- Normal Koru(Orta Kapalı Orman)

3-% 71-100- İyi Koru (Orta ya da Tam Kapalı Orman) şeklinde açıklanabilir.

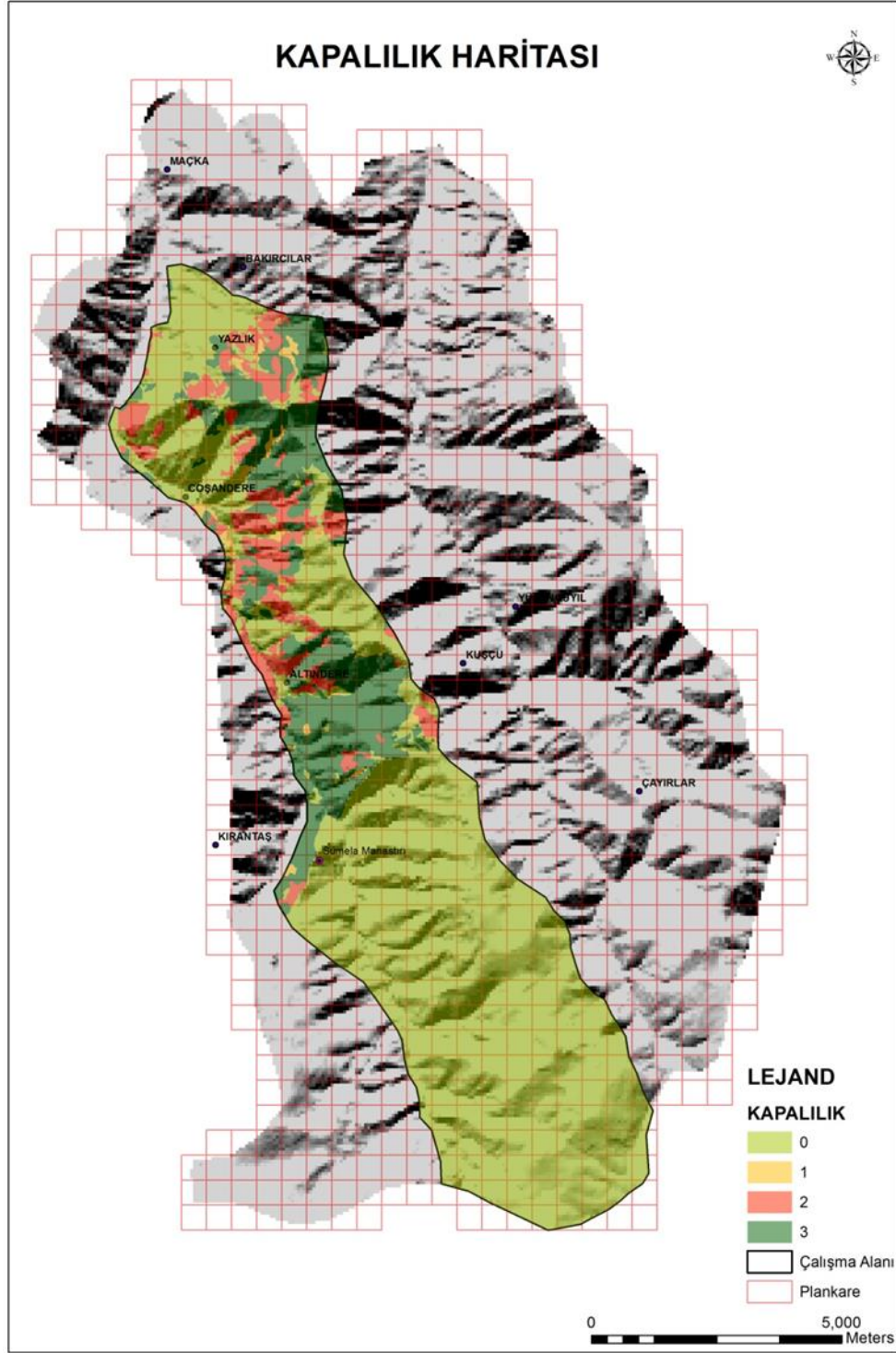

Şekil 43. Çalışma alanında bulunan orman örtüsünden bir görünüm

Şekil 44. Altındere Vadisi genel bitki örtüsü

Şekil 45. Çalışma alanında orman kapalılık durumu

Kaynak: Orman Harita ve Fotogrametri Müdürlüğü CBS Başmüdürlüğü verilerinden üretilmiştir.

Bölgenin karakteristik iki vejetasyonundan olan orman ve subalpin-alpin tiplerine göre gruplanmış otsu bitki florası aşağıdaki gibidir (Şekil 46, 47) (Tablo 12- 13) (Anonim, 2012a);

Tablo 12. Orman tipine göre sınıflandırılmış otsu bitkiler florası

ORMAN VEJETASYONU
ASPLENIACEAE
• <i>Asplenium trichomanes L.</i>
• ASPIDIACEAE
• <i>Dryopteris filix-mas (L.) Schott</i>
• <i>D. dilatata (Hoffm.) Gray</i>
RANUNCULACEAE
• <i>Helleborus orientalis Lam.</i>
• <i>Anemone blanda Schott & Kotschy</i>
• <i>Clematis vitalba L.</i>
• <i>Ranunculus cappadocicus Willd.</i>
• <i>R. repens L.</i>
PAEONIACEAE
• <i>Paeonia mascula (L.) Mill. subsp. arietina (Anders) Cullen & Heywood</i>
BERBERIDACEAE
• <i>Epimedium pinnatum Fisch. subsp. colchicum (Boiss.) Busch</i>
PAPAVERACEAE
• <i>Papaver lateritium Koch</i>
• <i>Corydalis caucasica DC.</i>
BRASSICACEAE (Cruciferae)
• <i>Pachyphragma macrophyllum (Hoffm.) Busch</i>
• <i>Alyssoides utriculata (L.) Medik.</i>
• <i>Nasturtium officinale R.Br.</i>
• <i>Cardamine bulbifera (L.) Crantz</i>
• <i>C. impatiens L. var. Impatiens</i>
CISTACEAE
• <i>Helianthemum nummularium (L.) Mill. subsp. tomentosum (Scop.) Schinz & Thell.</i>
VIOLACEAE
• <i>Viola odorata L.</i>
• <i>V. sieheana Becker</i>
POLYGALACEAE
• <i>Polygala major Jacq</i>
CARYOPHYLLACEAE
• <i>Stellaria holostea L.</i>
• <i>Petrorhagia saxifraga (L.) Link</i>

Tablo 12'nin devamı

CLUSIACEAE (Guttiferae)
• <i>Hypericum androsaemum</i> L.
• <i>H. orientale</i> L.
GERANIACEAE
• <i>G. columbinum</i> L.
• <i>G. sylvaticum</i> L.
OXALIDACEAE
• <i>Oxalis acetosella</i> L.
• <i>O. corniculata</i> L.
FABACEAE (Leguminosae)
• <i>Genista tinctoria</i> L.
• <i>Psoralea bituminosa</i> L.
• <i>Vicia crocea</i> (Desf.) B.Fedtsch.
• <i>V. sepium</i> L.
• <i>Lathyrus laxiflorus</i> (Desf.) Kuntze subsp. <i>laxiflorus</i>
• <i>L. roseus</i> Stev.
• <i>Trifolium repens</i> L. var. <i>repens</i>
• <i>T. pratense</i> L. var. <i>pratense</i>
• <i>T. medium</i> L. var. <i>medium</i>
• <i>T. ochroleucum</i> Huds.
• <i>Lotus corniculatus</i> L. var. <i>corniculatus</i>
• <i>Coronilla orientalis</i> Mill. var. <i>Orientalis</i>
ROSACEAE
• <i>Aruncus vulgaris</i> Raf.
• <i>Sanguisorba minor</i> Scop. subsp.
• <i>Alchemilla sintenisii</i> Rothm.
• <i>A. barbatiflora</i> Juz.
CRASSULACEAE
• <i>Sedum stoloniferum</i> C.C.Gmel.
• <i>S. pallidum</i> M.Bieb. var. <i>bithynicum</i>
• <i>Sempervivum minus</i> Turrill var. <i>Minus</i>
SAXIFRAGACEAE
• <i>Saxifraga paniculata</i> Mill. subsp. <i>paniculata</i>
• <i>S. rotundifolia</i> L.
• <i>S. cymbalaria</i> L. var. <i>Cymbalaria</i>
ARALIACEAE
• <i>Hedera helix</i> L.
VALERIANACEAE
• <i>Valeriana alliarifolia</i> Adams
DIPSACACEAE
• <i>Scabiosa columbaria</i> L. subsp. <i>columbaria</i> var. <i>Columbaria</i>
ASTERACEAE (Compositae)
• <i>Telekia speciosa</i> (Schreb.) Baumg.
• <i>Bellis perennis</i> L.

Tablo 12'nin devamı

• <i>Doronicum orientale</i> Hoffm.
• <i>Tussilago farfara</i> L.
• <i>Petasites albus</i> (L.) Gaertn.
• <i>Anthemis tinctoria</i> L. var. <i>pallida</i> DC.
• <i>Leucanthemum vulgare</i> Lam.
• <i>T. parthenium</i> (L.) Sch.Bip.
• <i>Tripleurospermum oreades</i> (Boiss.) Rech. var. <i>tchihatchewii</i> (Boiss.) E.Hossain
• <i>Pilosella hoppeana</i> (Schult.) Sch. Bip. & F.W.Schultz subsp. <i>troica</i> (Zahn) P.D.Sell & West
CAMPANULACEAE
• <i>Campanula latifolia</i> L.
• <i>C. rapunculoides</i> L. subsp. <i>rapunculoides</i>
• <i>C. rapunculoides</i> L. subsp. <i>cordifolia</i> (C.Koch) Damboldt
• <i>C. alliariifolia</i> Willd.
• <i>C. betulifolia</i> C.Koch
• <i>C. lactiflora</i> M.Bieb.
• <i>C. olympica</i> Boiss.
PRIMULACEAE
• <i>Primula vulgaris</i> Huds. subsp. <i>vulgaris</i>
• <i>Cyclamen coum</i> Mill. var. <i>Coum</i>
APOCYNACEAE
• <i>Vinca major</i> L. subsp. <i>hirsuta</i> (Boiss.) Stearn
GENTIANACEAE
• <i>Gentiana asclepiadea</i> L.
CONVOLVULACEAE
• <i>Convolvulus cantabrica</i> L.
BORAGINACEAE
• <i>Myosotis heteropoda</i> Trautv.
• <i>M. arvensis</i> (L.) Hill subsp. <i>arvensis</i>
• <i>Trachystemon orientalis</i> (L.) G.Don
LAMIACEAE (Labiatae)
• <i>Ajuga reptans</i> L.
• <i>Teucrium polium</i> L.
• <i>Lamium purpureum</i> L. var. <i>purpureum</i>
• <i>L. maculatum</i> L. var. <i>maculatum</i>
• <i>L. ponticum</i> Boiss. & Balansa ex Boiss.
• <i>Stachys byzantina</i> C.Koch
• <i>S. iberica</i> M.Bieb. subsp. <i>iberica</i> var. <i>iberica</i>
• <i>S. annua</i> (L.) L. subsp. <i>annua</i> var. <i>annua</i>
• <i>S. macrantha</i> (C.Koch) Stearn
• <i>Prunella vulgaris</i> L.
• <i>Origanum vulgare</i> L. subsp. <i>gracile</i> (C.Koch) Ietsw.
• <i>Calamintha sylvatica</i> Bromf. subsp. <i>sylvatica</i>
• <i>C. nepeta</i> (L.) Savi subsp. <i>nepeta</i>
• <i>Clinopodium vulgare</i> L. var. <i>vulgare</i>

Tablo 12'nin devamı

• <i>Thymus praecox</i> Opiz subsp. <i>skorpilii</i>
• <i>T. longicaulis</i> C.Presl subsp. <i>longicaulis</i> var. <i>subisophyllus</i> (Borbás) Jalas
• <i>Mentha pulegium</i> L.
• <i>Salvia forskahlei</i> L.
• <i>S. verticillata</i> L. subsp. <i>Verticillata</i>
THYMELAEACEAE
• <i>Daphne pontica</i> L.
RUBIACEAE
• <i>Galium rotundifolium</i> L.
• <i>G. odoratum</i> (L.) Scop.
ARACEAE
• <i>Arum maculatum</i> L.
LILIACEAE
• <i>Smilax excelsa</i> L.
• <i>Ruscus aculeatus</i> L. var. <i>angustifolius</i> Boiss
• <i>Polygonatum multiflorum</i> (L.) All.
• <i>Muscari armeniacum</i> Leichtlin ex Baker
• <i>Lilium monadelphum</i> M.Bieb. var. <i>armenum</i> (Miscz. ex Grossh.) P.H.Davis & D.M.Hend.
• <i>Colchicum speciosum</i> Steven
AMARYLLIDACEAE
• <i>Galanthus rizehensis</i> Stern
• <i>G. woronowii</i> Losinsk.
IRIDACEAE
• <i>Crocus vallicola</i> Herb.
ORCHIDACEAE
• <i>Cephalanthera longifolia</i> (L.) Fritsch
DIOSCOREACEAE
• <i>Tamus communis</i> L. subsp. <i>Communis</i>
JUNCACEAE
• <i>Juncus effusus</i> L.
• <i>Luzula forsteri</i> (Sm.) DC.
CYPERACEAE
• <i>Carex sylvatica</i> Huds. subsp. <i>Sylvatica</i>
POACEAE (Gramineae)
• <i>Brachypodium sylvaticum</i> (Hudson) P.Beauv.
• <i>Holcus lanatus</i> L.
• <i>Calamagrostis arundinacea</i> (L.) Roth
• <i>Festuca drymeja</i> Mert. & Koch
• <i>Lolium perenne</i> L.
• <i>Poa nemoralis</i> L.

Tablo 13. Subalpin-alpin tiplerine göre gruplanmış otsu bitki florası

SUBALPİN-ALPİN VEJETASYONU
PTERIDOPHYTA
EQUISETACEAE
• <i>Equisetum hyemale</i> L.
DENNSTAEDTIACEAE
• <i>Pteridium aquilinum</i> (L.) Kuhn
ASPLENIACEAE
• <i>Asplenium viride</i> Huds.
• <i>A. trichomanes</i> L.
ATHYRIACEAE
• <i>Athyrium fragilis</i> (L.) Schott
ASPIDIACEAE
• <i>Dryopteris filix-mas</i> (L.) Schott
• <i>Polystichum aculeatum</i> (L.) Roth
RANUNCULACEAE
• <i>Trollius ranunculinus</i> (Smith) Stearn
• <i>Caltha polypetala</i> Hochst. ex Lorent
• <i>Aconitum nasutum</i> Fisch. ex Rchb.
• <i>Delphinium formosum</i> Boiss. & Huet
• <i>Anemone narcissiflora</i> L. subsp. <i>narcissiflora</i>
• <i>A. blanda</i> Schott & Kotschy
• <i>Ranunculus cappadocicus</i> Willd
PAPAVERACEAE
• <i>Papaver lateritium</i> Koch
• <i>Corydalis caucasica</i> DC.
CARYOPHYLLACEAE
• <i>Minuartia hirtusa</i> (M.Bieb.) Hand. Mazz. subsp. <i>falcata</i> (Gris) Mattf.
• <i>M. recurva</i> (All.) Schinz & Thell. subsp. <i>oreina</i> (Mattf.) McNeill
• <i>Stellaria holostea</i> L.
• <i>Petrorhagia saxifraga</i> (L.) Link
• <i>Gypsophila silenoides</i> Rupr.
POLYGONACEAE
• <i>Polygonum bistorta</i> L. subsp. <i>carneum</i> (Koch) Coode & Cullen
• <i>Rumex acetosella</i> L.
CLUSIACEAE (GUTTIFERAE)
• <i>Hypericum linarioides</i> Bosse
• <i>H. bithynicum</i> Boiss.
• <i>H. orientale</i> L.
CISTACEAE
• <i>Helianthemum nummularium</i> (L.) Mill. subsp. <i>nummularium</i>
• <i>H. nummularium</i> (L.) Mill. subsp. <i>tomentosum</i> (Scop.) Schinz & Thell.
VIOLACEAE
• <i>Viola odorata</i> L.
• <i>V. sieheana</i> Becker

Tablo 13'ün devamı

• <i>V. altaica</i> Ker Gawl. subsp. <i>oreades</i> (M.Bieb.) Becker
BRASSICACEAE (CRUCIFERAE)
• <i>Draba rigida</i> Willd. var. <i>rigida</i>
• <i>D. hispida</i> Willd.
• <i>Cardamine raphanifolia</i> Pourr. subsp. <i>acris</i> (Gris) O.E.Schulz
• <i>C. impatiens</i> L. var. <i>impatiens</i>
• <i>Erysimum pulchellum</i> (Willd) J.Gay
ERICACEAE
• <i>Vaccinium myrtillus</i> L.
• <i>V. uliginosum</i> L.
PRIMULACEAE
• <i>Primula vulgaris</i> Huds. subsp. <i>vulgaris</i>
• <i>P. veris</i> L. subsp. <i>columnae</i> (Ten.) Lüdi
• <i>P. auriculata</i> Lam.
CRASSULACEAE
• <i>Sedum spurium</i> M.Bieb.
• <i>S. stoloniferum</i> Gmel.
• <i>S. alpestre</i> Vill.
• <i>S. tenellum</i> M.Bieb.
• <i>S. gracile</i> C.A.Mey.
• <i>S. pilosum</i> M.Bieb.
• <i>Sempervivum minus</i> Turrill var. <i>glabrum</i> Wale
SAXIFRAGACEAE
• <i>Saxifraga paniculata</i> Mill. subsp. <i>paniculata</i>
• <i>S. rotundifolia</i> L.
• <i>S. cymbalaria</i> L. var. <i>Cymbalaria</i>
ROSACEAE
• <i>Aruncus vulgaris</i> Rafin.
• <i>Potentilla crantzii</i> (Crantzow) Beck ex Fritsch var. <i>crantzii</i>
• <i>Sibbaldia parviflora</i> Willd. var. <i>parviflora</i>
• <i>Sanguisorba minor</i> Scop. subsp. <i>muricata</i> (Spach) Briq.
• <i>Alchemilla sericata</i> Rchb.
• <i>A. caucasica</i> Buser
• <i>A. orthotricha</i> Rothm.
• <i>A. mollis</i> (Buser) Rothm.
• <i>A. barbatiflora</i> Juz.
• <i>A. retinervis</i> Buser
• <i>Cotoneaster nummularia</i> Fisch. & Mey.
FABACEAE (PAPILIONACEAE)
• <i>Genista albida</i> Willd.
• <i>Vicia cracca</i> L. subsp. <i>cracca</i>
• <i>Trifolium rytidosemium</i> Boiss. &
• <i>T. repens</i> L. var. <i>repens</i>
• <i>T. pratense</i> L. var. <i>pratense</i>

Tablo 13'ün devamı

• <i>T. ochroleucum</i> Huds.
• <i>T. pannonicum</i> Jacq. subsp. <i>elongatum</i> (Willd.) Zohary
• <i>Lotus corniculatus</i> L. var. <i>corniculatus</i>
• <i>L. corniculatus</i> L. var. <i>alpinus</i> Ser.
• <i>L. corniculatus</i> L. var. <i>tenuifolius</i> L.
• <i>Anthyllis vulneraria</i> L. subsp. <i>boissieri</i> (Sagorski) Bornm.
THYMELACEAE
• <i>D. pontica</i> L.
• <i>D. glomerata</i> Lam.
ONAGRACEAE
• <i>Epilobium angustifolium</i> L.
• <i>E. montanum</i> L.
SANTALACEAE
• <i>Thesium alpinum</i> L.
EUPHORBIACEAE
• <i>Euphorbia djimilensis</i> Boiss.
POLYGALACEAE
• <i>Polygala supina</i> Boiss.
• <i>P. alpestris</i> Rchb.
OXALIDACEAE
• <i>Oxalis acetosella</i> L.
GERANIACEAE
• <i>Geranium sylvaticum</i> L.
• <i>G. asphodeloides</i> Burm. subsp. <i>Asphodeloides</i>
GENTIANACEAE
• <i>Gentiana asclepiadea</i> L.
• <i>G. verna</i> L. subsp. <i>pontica</i> (Soltok.) Hayek
• <i>Gentianella caucasea</i> (G.Lodd. ex Sims) Holub
BORAGINACEAE
• <i>Myosotis alpestris</i> F.W.Schmidt subsp. <i>Alpestris</i>
LAMIACEAE (LABIATAE)
• <i>Ajuga orientalis</i> L.
• <i>Stachys macrantha</i> (C.Koch) Stearn
• <i>Origanum vulgare</i> L. subsp. <i>vulgare</i>
• <i>Thymus praecox</i> Opiz subsp. <i>skorpilii</i> (Velen.) Jalas var. <i>skorpilii</i>
• <i>T. praecox</i> Opiz subsp. <i>grossheimi</i> (Ronniger) Jalas var. <i>Grossheimi</i>
SCROPHULARIACEAE
• <i>Verbascum pyramidatum</i> M.Bieb.
• <i>Digitalis ferruginea</i> L. subsp. <i>schischkinii</i> (Ivan.) Werner
CAMPANULACEAE
• <i>Campanula rapunculoides</i> L. subsp.
• <i>cordifolia</i> (C.Koch) Damboldt
• <i>C. collina</i> Sims
• <i>C. tridentata</i> Schreb.

Tablo 13'ün devamı

VALERIANACEAE
• <i>Valeriana alliarifolia</i> Adams
DIPSACACEAE
• <i>Scabiosa columbaria</i> L. subsp. <i>columbaria</i> var. <i>columbaria</i>
• <i>S. caucasica</i> M.Bieb.
ASTERACEAE (COMPOSITAE)
• <i>Helichrysum plicatum</i> DC. subsp. <i>plicatum</i>
• <i>Bellis perennis</i> L.
• <i>Anthemis marschallina</i> Willd. subsp. <i>pectinata</i> (Boiss.) Grierson
• <i>Achillea millefolium</i> L. subsp. <i>millefolium</i>
• <i>Tripleurospermum oreades</i> (Boiss.) Rech. var. <i>tchihatchewii</i> (Boiss.) E.Hossain
• <i>Scorzonera cana</i> (C.A.Mey.) Hoffm. var. <i>cana</i>
• <i>Pilosella hoppeana</i> (Schult.) Sch.Bip. & F.W.Schultz subsp. <i>pilisquama</i> (NP.) Sell & West
JUNCACEAE
• <i>Juncus effusus</i> L.
• <i>Luzula forsteri</i> (Sm.) DC.
• <i>L. sylvatica</i> (Huds.) Gaudin
CYPERACEAE
• <i>Carex pyrenaica</i> Wahlenb.
• <i>C. nigra</i> (L.) Reichard subsp. <i>alpinea</i> (Gaudin) Lemke
POACEAE (GRAMINEAE)
• <i>Bromus commutatus</i> Schrad.
• <i>Phleum alpinum</i> L.
• <i>Festuca amethystina</i> L. subsp. <i>orientalis</i> Krajina var. <i>turcica</i> Markgr.-Dann
• <i>F. djimilensis</i> Boiss. & Bal.
• <i>Lolium perenne</i> L.
• <i>Poa annua</i> L.
• <i>P. pratensis</i> L.
• <i>P. nemoralis</i> L.
• <i>P. alpinea</i> L. subsp. <i>fallax</i> F.Herm.
• <i>Molinia caerulea</i> (L.) Moench
• <i>Nardus stricta</i> L.
LILIACEAE
• <i>Polygonatum verticillatum</i> (L.) All.
• <i>Scilla winogradowii</i> Sosn.
• <i>S. siberica</i> Haw. subsp. <i>armena</i>
• <i>Lilium monadelphum</i> M.Bieb. var. <i>armenum</i> (Misch. ex Grossh.) P.H.Davis &
• <i>Veratrum album</i> L.
• <i>Colchicum szovitsii</i> Fisch. & Mey.
• <i>C. speciosum</i> Steven
IRIDACEAE
• <i>Crocus aerius</i> Herb.
• <i>C. scharojanii</i> Rupr.
• <i>C. vallicola</i> Herb.

Tablo 13'ün devamı

ORCHIDACEAE
• <i>Orchis tridentata Scop.</i>
• <i>Dactylorhiza saccifera (Brongn.) Soò</i>

Şekil 46. Otsu bitki varlığına bir örnek
(*Campanula sp.*)

Şekil 47. Sub_alpin bölgede otsu bitki varlığına bir örnek

Meryemana Vadisi'nde yapılan çalışmada 74'ü Angiospermae (Kapalı tohumlu), 6'sı Gynospermae (Açık Tohumlu) olmak üzere 80 adet odunsu bitki taksonu tespit edilmiştir. Bu taksonların 2 tanesi endemik, 1 tanesi nadir bitki özelliği göstermektedir. Bu çalışmada Meryemana Vadisi'nde bulunan bitki varlığı ve çalışma alanına giren Yazlık Köyü Çoşandere Köyü, Altındere Köyü, Sümela Manastırı ve çevresi ve Yayla alanlarının (Tablo 14) bitki varlıkları tespit edilmiştir (Şekil 48, 49, 50). Bunlar (Anonim, 2012a);

Şekil 48. Sümela Manastırı patika yolundan vadinin bitki örtüsü görünümü

Şekil 49. Altındere Vadisi Milli Parkı hâkim bitki örtüsünden bir görünüş

Tablo 14. Çalışma alanında tespit edilen odunsu taksonlar (Anonim, 2012a).

Tespit Edilen Odunsu Taksonlar	Yazlık Köyü	Çoşandere Köyü	Altındere Köyü	Sümela Manastırı ve Çevresi	Çevre Yayla Alanları
<i>Abies nordmanniana</i> (Stev.) Spach subsp. <i>nordmanniana</i> Eux.				X	
<i>Acer campestre</i> L. subsp. <i>campestre</i>		X			
<i>Acer campestre</i> L. subsp. <i>lasiocarpum</i> (Opiz) Pax Euro-Sib.		X			
<i>Acer cappadocicum</i> Gled. var. <i>stenocarpum</i> Yalt. Endemic, VU, Eux.		X		X	
<i>Acer platanoides</i> L. Euro-Sib.				X	
<i>Acer trautvetteri</i> Medw. Eux.				X	
<i>Alnus glutinosa</i> (L.) Gaertn. subsp. <i>barbata</i> (C.A.Mey.) Yalt. Eux.	X	X	X	X	X
<i>Berberis vulgaris</i> L.		X			
<i>Betula litwinowii</i> Doluch. Eux.					X
<i>Betula pendula</i> Roth					X
<i>Carpinus betulus</i> L. Euro-Sib.	X	X	X	X	
<i>Carpinus orientalis</i> Mill.	X	X	X	X	
<i>Castanea sativa</i> Mill. Euro-Sib.	X	X	X	X	
<i>Celtis australis</i> L. Medit.	X				
<i>Cerasus avium</i> (L.) Moench	X	X			
<i>Clematis vitalba</i> L.	X	X		X	
<i>Cornus mas</i> L. Euro-Sib.	X	X			
<i>Cornus sanguinea</i> L. subsp. <i>cilicica</i> (Wangerin) Chamb. Medit.		X			
<i>Corylus avellana</i> L. var. <i>avellana</i> Euro-Sib.		X			X
<i>Corylus avellana</i> L. var. <i>pontica</i> (C.Koch) Winkl. Eux.				X	
<i>Crataegus microphylla</i> C.Koch Hyr-Eux.	X				X
<i>Crataegus curvisepala</i> Lindm.			X		
<i>Cerasus avium</i> (L.) Moench			X		
<i>Clematis vitalba</i> L.			X		
<i>Cornus mas</i> L. Euro-Sib.			X		
<i>Cornus sanguinea</i> L. subsp. <i>cilicica</i> (Wangerin) Chamb. Medit.			X		
<i>Cotoneaster nummularia</i> Fisch. & Mey.					X
<i>Cydonia oblonga</i> Miller	X				
<i>Daphne mezereum</i> L. Euro-Sib.					X
<i>Daphne pontica</i> L. Eux.		X			X
<i>Diospyros lotus</i> L.		X			
<i>Diospyros kaki</i> L.	X				
<i>Euonymus europaeus</i> L. Euro-Sib.			X	X	X
<i>Euonymus latifolius</i> (L.) Mill. subsp. <i>latifolius</i>				X	
<i>Fagus orientalis</i> Lipsky Euro-Sib.		X	X	X	
<i>Frangula alnus</i> Mill. subsp. <i>alnus</i> Euro-Sib.		X			
<i>Ficus carica</i> L. subsp. <i>carica</i>	X	X	X		
<i>Hedera helix</i> L.	X				

Tablo 14'ün devamı

Tespit Edilen Odunsu Taksonlar	Yazlık Köyü	Çoşandere Köyü	Altındere Köyü	Sümela Manastırı ve Çevresi	Çevre Yayla Alanları
<i>Hedera colchica</i> (C.Koch) C.Koch Eux.				X	
<i>Ilex colchica</i> Pojark. Eux.				X	X
<i>Juglans regia</i> L.	X	X	X	X	
<i>Juniperus oxycedrus</i> L. subsp. <i>oxycedrus</i>		X			
<i>Juniperus communis</i> L. subsp. <i>alpina</i> (Sm.) Celak.				X	
<i>Laurocerasus officinalis</i> Roem. Eux.	X	X	X	X	
<i>Ligustrum vulgare</i> L. Euro-Sib.	X	X	X		
<i>Lonicera xylosteum</i> L. Euro-Sib.		X			
<i>Lonicera caucasica</i> Pall. subsp. <i>orientalis</i> (Lam.) Chamb. & Long Endemic, LR (lc).				X	X
<i>Malus sylvestris</i> Mill. subsp. <i>orientalis</i> (Uglitzk.) Browicz var. <i>orientalis</i>	X	X	X		
<i>Mespilus germanica</i> L. Hyr.-Eux.	X	X	X		
<i>Osmanthus decorus</i> (Boiss. & Balansa) Kasapligil Rare, VU, Eux.		X			
<i>Ostrya carpinifolia</i> Scop. Medit.				X	
<i>Platanus orientalis</i> L.	X	X	X	X	
<i>Picea orientalis</i> (L.) Link Eux.			X	X	
<i>Pinus sylvestris</i> L. var. <i>hamata</i> Steven Euro-Sib.				X	
<i>Populus nigra</i> L.	X				
<i>Populus tremula</i> L. Euro-Sib.	X	X	X	X	
<i>Prunus x domestica</i> L.		X			
<i>Prunus divaricata</i> Ledeb. subsp. <i>divaricata</i>					X
<i>Pyrus communis</i> L. subsp. <i>caucasica</i> (Fed.) Browicz.					X
<i>Pyrus communis</i> L. subsp. <i>sativa</i> (DC.) Hegi					X
<i>Quercus hartwissiana</i> Steven Eux.		X			
<i>Quercus petraea</i> (Matt.) Liebl. subsp. <i>iberica</i> (Steven ex M.Bieb.) Krassiln.		X			
<i>Rhododendron luteum</i> Sweet Eux.			X	X	
<i>Rhododendron ponticum</i> L. subsp. <i>ponticum</i> Eux.			X	X	X
<i>Ribes alpinum</i> L. Euro-Sib.				X	
<i>Ribes biebersteinii</i> Berl. ex DC. Eux.				X	X
<i>Robinia pseudoacacia</i> L. Alien.	X				
<i>Rosa canina</i> L.			X		
<i>Rosa montana</i> Chaix subsp. <i>woronowii</i> (Lonacz.) O.Nilsson					X
<i>Rubus caucasicus</i> Focke Eux.		X			
<i>Rubus discolor</i> Weihe & Nees		X			

Tablo 14'ün devamı

Tespit Edilen Odunsu Taksonlar	Yazlık Köyü	Çoşandere Köyü	Altındere Köyü	Sümela Manastırı ve Çevresi	Çevre Yayla Alanları
<i>Rubus hirtus</i> Waldst. & Kit. Eux.				X	
<i>Rubus idaeus</i> L.				X	X
<i>Ruscus aculeatus</i> L. var. <i>angustifolius</i> Boiss		X			
<i>Salix alba</i> L. Euro-Sib.	X		X	X	
<i>Salix caprea</i> L. Euro-Sib.				X	
<i>Sambucus nigra</i> L. Euro-Sib.				X	X
<i>Sorbus aucuparia</i> L. Euro- Sib.				X	X
<i>Sorbus subfusca</i> (Ledeb.) Boiss. Eux.					X
<i>Staphylea pinnata</i> L. Euro-Sib.		X		X	
<i>Tilia rubra</i> DC. subsp. <i>caucasica</i> (Rupr.) V.Engl.	X			X	
<i>Ulmus minor</i> Mill. subsp. <i>minor</i>	X			X	
<i>Ulmus minor</i> Mill. subsp. <i>minor</i>				X	
<i>Vaccinium arctostaphylos</i> L. Eux.	X			X	X
<i>Vaccinium myrtillus</i> L.					
<i>Viburnum orientale</i> Pall. Eux.				X	
<i>Taxus baccata</i> L.	X			X	

Şekil 50. Altındere vadisi Milli Parkı örtüsünden bir görünüş

Çalışma alanında yapılan araştırmada bazı türlerin çeşitli kategorilerde koruma altına alınabileceği ifade edilmiştir; *Lonicera caucasica* Pall. subsp. *orientalis* (Lam.) Chamb. & Long acil olarak herhangi bir koruma faaliyeti uygulaması zorunlu olmayan LR (Lower Risk) (lc) kategorisindedir. *Acer cappadocicum* Gled. var. *stenocarpum* Yalt. , orta vadede

tehdit altında olabileceği düşünülen ve birden fazla lokaliteden bilinen taksonlar için uygulanan VU (Vulnerable) (Zarar görebilir) kategorisindedir. Yine *Osmanthus decorus* (Boiss. & Balansa) Kasaplıgil VU (Vulnerable) (Zarar görebilir) kategorisinde olduğu tespit edilmiştir. Ancak bu tür, komşu ülkelerden de bilmelerine rağmen popülasyonları gelecekte tehdit altına girebileceği düşünülen taksonlardan olan nadir bitkilerimizdendir (Ekim ve ark., 2000; Anonim, 2012a).

Çeşitli taksonların bulunduğu habitların korunmasını sağlayan ve uluslar arası ticaretini engelleyen uluslar arası antlaşmalardan biri olan BERN'in listesinde bulunan *Vaccinium arctostaphylos* (Trabzon Çayı, Ayı Üzüümü)'un çalışma alanında varlığı tespit edilmiştir. Bu bitkinin Türkiye'deki durumu tehlike altında olarak değerlendirilmiyor olsa da Avrupa ölçeğinde tehdit altında kabul edilmektedir (Anonim, 2012a).

Yapılan araştırmada, “yaş, çap ve boy itibarıyla kendi türünün alışılmış ölçütlerinin çok üzerinde olan; yöre tarihinde, kültür ve folkloründe özel yeri bulunan; geçmiş ile günümüz, günümüz ile gelecek arasında iletişim sağlayabilecek uzunlukta doğal ömre sahip olan ağaçlar” olan anıt ağaçlar (Asan, 1991) tespit edilmiştir. Bu ağaçlar Yazlık köyü merkezinde bulunan *Juglans regia* (Adi Ceviz) (Şekil 51) ve *Taxus baccata* (Adi Porsuk) (Şekil 52) dır (Anonim, 2012a).

Şekil 51. *Juglans regia* (Adi Ceviz)'in genel ve gövde görünümü (Anonim, 2012a).

Şekil 52. *Taxus baccata* (Adi Porsuk)'un genel ve gövde görünümü (Anonim, 2012a).

2.5.2.6. Yaban Hayatı (Fauna)

Ülkemiz, doğal alanları, ormanları ve yaban hayatı türlerinden büyük oranı koruyabilmişken, birçok ülkelerde, özel tedbirler ve tekniklerle ayakta tutulabilmektedir. Ülkemizde birçok yabancı tür, doğal olarak varlığını sürdürmektedir (Anonim, 2005).

Ancak günümüzde hızla artan nüfusla doğru orantılı olarak doğal nitelikli alanlarda zamanla bozulmalar meydana gelmiştir. Ülkemizde, kırsal yoksulluğun ormanlarımızı ve yaban hayatı kaynaklarımızı olumsuz yönde etkilediği görülmektedir. Yerel halkın ekonomik yönünü güçlendirmek amacıyla doğa turizmi, ormaniçi sularında yaptırılan sportif olta balıkçılığı ve sürdürülebilir av ve yaban hayatı yönetimi kapsamında avcılık desteklenmektedir.

Türkiye bulunduğu konum itibarıyla çok çeşitli hayvan ve bitki topluluklarının yaşayabileceği iklim ve coğrafya şartlarına sahiptir. Bu durum Türkiye'nin yaban hayatına birçok ülkeden daha fazla önem vermesi gerektiğini gösterir (URL-6, 2012).

Ülkemizde yaban hayatı sahalarında ormanlarımız gibi önemli biyolojik üretim alanlarıdır. Buralarda değerli av hayvanları, balık türleri ve su kuşları olmak üzere birçok yaban hayvanı türüne ev sahipliği yapmaktadır (Anonim, 2005).

Türkiye’de yaban hayatı sahaları 4915 sayılı Kara Avcılığı Kanunu’na göre 2003 yılında, bitki ve hayvan türleri ile korunan ve devamlılığı sağlanan “yaban hayatı koruma sahası” ile av ve yaban hayvanlarının yerleştirildiği yaşam ortamlarının iyileştirildiği ve özel avlanmaların yapılabileceği “yaban hayatı geliştirme sahası” olarak ilan edilmişlerdir.

Yaban hayatı koruma sahaları; öncelikle önemli ekosistemler olarak değerlendirilmeli ve özellikleri bilinmelidir. Bu alanlar koruma altına alınırken sahip oldukları işlevler göz önünde bulundurulmalıdır. Yaban hayatı geliştirme sahaları ise; yaban hayatının geliştirilmesi ve sürdürülebilmesi açısından önemlidir.

Yine 01.07.2003 tarihli 4915 sayılı Kara Avcılığı Kanunu ve ve Merkez Av Komisyonu kararlarına göre avcılık uygulamaları da gerçekleştirilmektedir. Bu kanunun amacı ise (Küçükosmanoğlu ve Arslangündoğdu, 2009);

“Sürdürülebilir av ve yaban hayatı yönetimi için av ve yaban hayvanlarının doğal yaşam ortamları ile korunmalarını, geliştirilmelerini, avlanmalarının kontrol altına alınmasını, avcılığın düzenlenmesini, av kaynaklarının milli ekonomi açısından faydalı olacak şekilde değerlendirilmesini sağlamak için ve ilgili kamu ve özel hukuk tüzel kişileri ile işbirliğini sağlanmaktadır.”

Ülkemizde av ve yaban hayvanlarının yaşam alanlarının yok edilmesi, bozulması ve kirletilmesi sonucu av ve yaban hayvanı istenilen düzeyin çok altındadır. Bununla birlikte yasadışı ve bilinçsiz avlanmalarla birlikte de ciddi zararlar görmektedir. Halbuki avcılık kontrollü bir şekilde yapıldığı takdirde av hayvanlarının geleceği garanti altına alınabilir (Küçükosmanoğlu ve Arslangündoğdu, 2009).

Av ve yaban hayvanlarının doğal olarak yaşadığı ve salındığı avlaklar bu kanunda özel avlak, devlet avlağı, genel avlak ve örnek avlak olmak üzere sınıflara ayrılmıştır.

Trabzon ilinde ise örnek avlak ve devlet avlağı olmak üzere iki çeşit avlak bulunmaktadır; Kulındağı Örnek Avlağı (Akçaabat-Maçka ilçeleri sınırları içerisinde) ve Meşeiçi Hanları Devlet Avlağı (Maçka sınırları içerisinde). Meşeiçi Hanları Devlet avlağı aynı zaman da çalışma alanının sınırları dâhilindedir.

Meşeiçi Hanları Devlet Avlağı Fauna durumu (Anonim, 2011a);

- Yaban domuzu, boz ayı, kurt, tilki, karaca, gelincik, yarasa, sansar, sincap, fare, kirpi, porsuk, tavşan, köstebek,
- Atmaca,doğan, şahin, akbaba, kartal, keklik, çulluk, üveyik, guguk, puhu, baykuş, bildircin, çoban aldatan, ağaçkakan, kaya güvercini, kırlangıç, sinek

kapan karga, incir kuşu, kuyruk sallayan, ispinoz, örümcek kuşu, ardıç kuşu, sığırcık.

Alanda bulunan memeli hayvan türlerin yaban domuzu hariç hepsi avlanması yasak türler arasındadır. Kuş türlerinden kırlangıç, bildircin, çoban aldatan, üveyik, guguk, puhu, sinek kapan, örümcek kuşu, incir kuşu, ise göçmen kuşlar olarak tespit edilmişlerdir.

2.5.2.6.1. Memeli Hayvanları

Çalışma alanına giren alanlarda yapılan çalışmalar neticesinde tespit edilen memeli hayvan türleri (Tablo 15, 16);

Tablo 15. Altındere Milli Parkı'nın memeli hayvan türleri (Anonim, 2005).

MEMELİLER	
Latince adı	Türkçe Adı
<i>Sus scrofa</i>	Yaban Domuzu
<i>Capreolus capreolus</i>	Karaca
<i>Cervus elaphus</i>	Kızıl Geyik
<i>Rupicapra rupicapra asiatica</i>	Çengel Boynuzlu Dağkeçisi
<i>Capra aegagrus</i>	Yaban Keçisi
<i>Canis lupus</i>	Kurt
<i>Canis aureus</i>	Çakal
<i>Vulpes vulpes</i>	Tilki
<i>Mustela nivalis</i>	Gelincik
<i>Martes martes</i>	Ağaç Sansarı
<i>Martes foina</i>	Kaya Sansarı
<i>Meles meles</i>	Porsuk
<i>Lutra lutra</i>	Susamuru
<i>Ursus arctos</i>	Ayı
<i>Lynx lynx</i>	Vaşak
<i>Felis silvestris</i>	Yaban kedisi
<i>Sciurus vulgaris</i>	Mavi Sincap
<i>Sciurus anomalus</i>	Kızıl Sincap
<i>Spermophilus xanthoprymnus</i>	Gelengi
<i>Cricetulus migratorius</i>	Cüce Aurtlak
<i>Clethrionomys glareolus</i>	Kızıl Orman Faresi
<i>Microtus rossioasubmeridionalis</i>	
<i>Microtus sp.</i>	Tarla faresi
<i>Chionomys roberti</i>	Robert Karfaresi
<i>Chionomys nivalis</i>	Karfaresi
<i>Microtus majori</i>	
<i>Apodemus iconicus</i>	

Tablo 15'in devamı

MEMELİLER	
Latince adı	Türkçe Adı
<i>Apodemus mystacinus</i>	Kayalık faresi
<i>Apodemus sylvaticus</i>	Orman faresi
<i>Apodemus uralensis</i>	Orman faresi
<i>Apodemus flavicollis</i>	Sarıboyunlu orman faresi
<i>Rattus rattus</i>	Çatı Sıçanı
<i>Rattus norvegicus</i>	Lağım Sıçanı
<i>Mus domesticus</i>	Evfaresi
<i>Mus macedonicus</i>	Evfaresi
<i>Dryomys nitedula</i>	Hasancık
<i>Glis glis</i>	Yediuyur
<i>Muscardinus avellanarius</i>	Fındık Faresi
<i>Lepus europaeus</i>	Yabani Tavşan
<i>Rhinolophus ferrumequinum</i>	Nalburunlu Büyük yarasa
<i>R. hipposideros</i>	Nalburunlu Küçük yarasa
<i>R. euryale</i>	Akdeniz Nalburunlu yarasası
<i>Myotis myotis</i>	Farekulaklı Büyük yarasa
<i>Myotis mystacinus</i>	Bıyıklı Küçük yarasa
<i>Eptesicus serotinus</i>	Genişkanatlı Yarasa
<i>Pipistrellus pipistrellus</i>	Cüce Yarasa
<i>Hypsugo savii</i>	Savi'nin Cüce Yarasası
<i>Miniopterus schreibersii</i>	Uzunkanatlı Yarasa
<i>Tadarida teniolis</i>	Buldog Yarasa
<i>Erineceus concolor</i>	Doğu Kirpisi
<i>Crocidura gueldenstedti</i>	Sivrifare
<i>Crocidura leucodon</i>	Beyazdışlı Sivrifare
<i>Crocidura suaveolens</i>	Sivriburunlu Bahçefaresi
<i>Neomys teres</i>	Bataklık Sivrifaresi
<i>Sorex raddei</i>	Radde Sivrifaresi
<i>Sorex satunini</i>	Kafkas Sivrifaresi
<i>Sorex volnuchini</i>	Kafkas Sivrifaresi
<i>Talpa levantis</i>	Anadolu Köstebeği

Tablo 16. Yazlık Köy ve çevresinde tespit edilen memeli hayvan türleri (Anonim, 2012a).

MEMELİLER	
Latince adı	Türkçe Adı
<i>Ursus arctos</i>	boz ayı
<i>Sus scrofa</i>	yaban domuzu
<i>Capreolus capreolus</i>	karaca
<i>Rupicapra rupicapra</i>	çengel boynuzlu dağkeçisi

Tablo 16'nın devamı

MEMELİLER	
Latince adı	Türkçe Adı
<i>Capra aegagrus</i>	yaban keçisi
<i>Canis lupus</i>	kurt
<i>Canis aureus</i>	çakal
<i>Vulpes vulpes</i>	tilki
<i>Lynx lynx</i>	vaşak
<i>Felis silvestris</i>	yaban kedisi
<i>Mustela nivalis</i>	gelincik
<i>Martes martes</i>	ağaç sansarı
<i>Martes foina</i>	kaya sansarı
<i>Meles meles</i>	porsuk

2.5.2.6.2. Kuşlar

Avrupa–Afrika arasında geçiş yapan göçmen kuşların en önemli iki tane göç yolu ülkemiz üzerinden geçmektedir. Bu durum kuş çeşitliliği açısından ülkemizin yerli türler dışında göçmen türler bakımından da zengin olduğunu gösterir (URL-5, 2012).

Palearktık bölgede önemli göç yolları üzerinde kurulu olan Türkiye; Avrupa, Asya, Afrika kıtalarının kesişim noktasındadır. Batı Palearktık bölgenin göç yollarından önemli bir tanesi olan Türkiye güneydeki kışlama alanlarıyla bağlantı kurulan bir geçiş güzergâhıdır. Mevsimlere ve yıllara göre önemli sayısal ve zaman olarak farklılık gösteren göç sayıca en yüksek değere Eylül-Kasım ayında sonbahar göçünde ulaşır. İlkbaharda daha geniş bir arazide daha az sayıda kuşla ancak daha uzun bir zaman diliminde göç gerçekleşir. Bu göçler sırasında en yoğun göç Karadeniz üzerinden geçen bıldırcın göçüdür. Gündüz ise yırtıcı kuşlar göçü daha yoğun gerçekleşmektedir. Bu göç sonbahar aylarında ülkemiz üzerinden güneye doğru gerçekleşirken, ilkbaharda tam tersi istikamete doğru ilerler (Anonim, 2012a).

Doğu Karadeniz Bölgesi önemli göç yollarını üzerinde barındırırken, bölgemizde Altındere Milli Parkı özellikle yırtıcı kuş türlerinin kuzey-güney geçişinde kullandıkları önemli bir göç yoludur. Milli Park'ta yapılan çalışmada 52 tane kuş türü saptanmıştır (Tablo 17) (Anonim, 2005).

Tablo 17. Altındere Vadisi Milli Parkı'nda görülen kuş türleri (Anonim, 2005)

KUŞLAR	
Latince adı	Türkçe Adı
<i>Dendrocopos major</i>	Orman Alaca Ağaçkakan
<i>Galerida cristata</i>	Tepeli Toygar
<i>Alauda arvensis</i>	Tarlakuşu
<i>Eremophila alpestris</i>	Kulaklı Toygar
<i>Buteo buteo</i>	Şahin
<i>Pernis apivorus</i>	Arı Şahini
<i>Aquila chrysaetos</i>	Kaya Kartalı
<i>Motacilla flava feldegg</i>	Sarı kuyruksallayan
<i>Accipiter nisus</i>	Atmaca
<i>Buteo rufinus</i>	Kızıl Şahin
<i>Motacilla alba</i>	Ak Kuyruksallayan
<i>Cinclus cinclus</i>	Dere Kuşu
<i>Troglodytes troglodytes</i>	Çıt Kuşu
<i>Prunella modularis</i>	Dağ bülbülü
<i>Anthus spinoletta</i>	Dağ İncirkuşu
<i>Anthus pratensis</i>	Çayır İncirkuşu
<i>Motacilla cinerea</i>	Dağ Kuyruksallayanı
<i>Erithacus rubecula</i>	Kızılgerdan
<i>Falco tinnunculus</i>	Kerkenez
<i>Falco subbuteo</i>	Delice Doğan
<i>Luscinia megarhynchos</i>	Bülbül
<i>Phoenicurus ochruros</i>	Kara Kızılkuyruk
<i>Saxicola rubetra</i>	Çayır Taşkuşu
<i>Oenanthe oenanthe</i>	Kuyrukkakan
<i>Oenanthe finschii</i>	Ak Sırtlı Kuyrukkakan
<i>Oenanthe hispanica</i>	Kara Kulaklı Kuyrukkakan
<i>Turdus torquatus</i>	Boğmaklı Ardıç
<i>Turdus merula</i>	Karatavuk
<i>Turdus philomelos</i>	Öter Ardıç
<i>Turdus viscivorus</i>	Ökse Ardıcı
<i>Phylloscopus collybita</i>	Çıvgın
<i>Phylloscopus trochiloides nitidus</i>	Yeşil Söğüt Bülbülü
<i>Regulus regulus</i>	Çalikuşu
<i>Parus ater</i>	Çam Baştankarası
<i>Parus major</i>	Büyük Baştankara
<i>Garrulus glandarius</i>	Alakarga
<i>Corvus corax</i>	Kuzgun
<i>Sitta tephronota</i>	Büyük kaya sıvacıkuşu
<i>Sitta neumayer</i>	Kaya sıvacıkuşu
<i>Passer domesticus</i>	Serçe
<i>Fringilla coelebs</i>	İspinoz
<i>Serinus pusillus</i>	Kara İskete
<i>Carduelis spinus</i>	Karabaşlı İskete
<i>Carduelis cannabina</i>	Ketenkuşu
<i>Carduelis flavirostris</i>	Sarı gagalı ketenkuşu
<i>Loxia curvirostra</i>	Çaprazgaga

Tablo 17'nin devamı

KUŞLAR	
Latince adı	Türkçe Adı
<i>Carpodacus erythrinus</i>	Çütre
<i>Pyrrhula pyrrhula</i>	Şakrak Kuşu
<i>Ptyonoprogne rupestris</i>	Kaya Kırlangıcı
<i>Delichon urbica</i>	Ev Kırlangıcı

Çalışma alanının sınırları içerisinde bulunan Yazlık Köyü'nde yapılan çalışmada bu yörenin kuş faunası açısından zengin bir yöre olduğu tespit edilmiştir. Yapılan arazi gözlemleri ve bilimsel araştırmalarla alandaki kuş türleri ortaya konmuştur (Tablo 18) (Anonim, 2012a).

Tablo 18. Yazlık Köy ve çevresinde tespit edilen kuş türleri (Anonim, 2012a).

KUŞLAR	
Latince adı	Türkçe Adı
<i>Accipiter nisus</i>	atmaca
<i>Accipiter gentilis</i>	çakır kuşu, büyük atmaca
<i>Accipiter brevipes</i>	kısa ayaklı atmaca
<i>Aquila chrysaetos</i>	kaya Kartalı
<i>Athena noctua</i>	kukumav
<i>Aegolius funereus</i>	paçalı baykuş
<i>Alauda arvensis</i>	tarlakuşu
<i>Anthus pratensis</i>	çayır incirkuşu
<i>Anthus spinoletta</i>	dağ incirkuşu
<i>Anthus trivialis</i>	ağaç incirkuşu
<i>Buteo rufinus</i>	kızıl şahin
<i>Buteo buteo</i>	şahin
<i>Carduelis cannabina</i>	ketenkuşu
<i>Carpodacus erythrinus</i>	çütre
<i>Carduelis flavirostris</i>	sarı gagalı ketenkuşu
<i>Carduelis spinus</i>	karabaşlı iskete
<i>Cinclus cinclus</i>	dere kuşu
<i>Corvus corax</i>	kuzgun
<i>Coturnix coturnix</i>	bıldırcın
<i>Cuculus canorus</i>	guguk kuşu
<i>Delichon urbica</i>	ev kırlangıcı
<i>Dendrocopos major</i>	orman alaca ağaçkakanı
<i>Eremophila alpestris</i>	kulaklı toygır
<i>Erithacus rubecula</i>	kızılgerdan
<i>Ficedula parva</i>	küçüksinekkapan
<i>Fringilla coelebs</i>	ispinoz

Tablo 18'in devamı

KUŞLAR	
Latince adı	Türkçe Adı
<i>Falco tinnunculus</i>	kerkenez
<i>Falco subbuteo</i>	delice doğan
<i>Falco peregrinus</i>	gezgin doğan
<i>Galerida cristata</i>	tepeli toygar
<i>Garrulus glandarius</i>	alakarga
<i>Hirundo rupestris</i>	kaya kırlangıcı
<i>Loxia curvirostra</i>	çaprazgaga
<i>Luscinia megarhynchos</i>	bülbül
<i>Merops apiaster</i>	arı kuşu
<i>Motacilla alba</i>	ak kuyruksallayan
<i>Motacilla cinerea</i>	dağ kuyruksallayanı
<i>Motacilla flava</i>	sarı kuyruksallayan
<i>Oenanthe finschii</i>	ak sırtlı kuyrukkakan
<i>Oenanthe hispanica</i>	kara kulaklı kuyrukkakan
<i>Oenanthe oenanthe</i>	kuyrukkakan
<i>Oriolus oriolus</i>	sarıasma
<i>Parus ater</i>	çam baştankarası
<i>Parus caeruleus</i>	mavi baştankara
<i>Parus major</i>	büyük baştankara
<i>Parus palustris</i>	kayın (bataklık) baştankarası
<i>Passer domesticus</i>	serçe
<i>Pernis apivorus</i>	arı Şahini
<i>Phoenicurus ochruros</i>	kara kızılkuş
<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	bahçe kızılkuşu
<i>Phylloscopus collybita</i>	çivgin
<i>Phylloscopus trochiloides nitidus</i>	yeşil söğüt bülbülü
<i>Prunella modularis</i>	dağ bülbülü
<i>Ptyonoprogne rupestris</i>	kaya kırlangıcı
<i>Pyrrhula pyrrhula</i>	şakrak kuşu
<i>Regulus regulus</i>	çalıkuşu
<i>Saxicola rubetra</i>	çayır taşkuşu
<i>Scolopax rusticola</i>	çulluk
<i>Serinus pusillus</i>	kara iskete
<i>Sitta neumayer</i>	kaya sıvacıkuşu
<i>Sitta tephronota</i>	büyük kaya sıvacıkuşu
<i>Sylvia atricapilla</i>	karabaş ötleğen
<i>Strix aluco</i>	alaca baykuş
<i>Troglodytes troglodytes</i>	çit kuşu
<i>Turdus merula</i>	karatavuk
<i>Turdus philomelos</i>	öter ardıç
<i>Turdus torquatus</i>	boğmaklı ardıç
<i>Turdus viscivorus</i>	ökse ardıcı

2.5.2.6.3. Balıklar

Çalışma alanı sınırları dâhilinde bulunan Altındere Vadisi Milli Parkı'nda yapılan çalışma ile aşağıdaki balık türleri tespit edilmiştir (Tablo 19) (Anonim, 2001);

Tablo 19. Çalışma alanı sınırları içinde bulunan Altındere Vadisi Milli Park'ında bulunan balık türleri (Anonim, 2001).

BALIKLAR	
Latince adı	Türkçe Adı
<i>Salmo trutta labrax</i>	Deniz Alası
<i>Salmo trutta macrostigma</i>	Dağ Alabalığı
<i>Chalcalburnus chalcoides</i>	Tatlısu Kolyozu
<i>Chondrostoma colchicum</i>	Karaburun
<i>Alburnoides bipunctatus</i>	Noktalı İnci Balığı
<i>Leuciscus cephalus</i>	Tatlısu Kefali
<i>Capoeta tinca</i>	Karabalık
<i>Barbus plebejus escherichi</i>	Bryıklı Balık
<i>Scardinius erythrophthalmus</i>	Kızılkanat
<i>Rhdeus sericeus amarus</i>	Acı Balık

2.5.2.6.4. Sürüngenler

Altındere Vadisi Milli Parkı'nda yapılan çalışmada 21 tane sürüngen türü belirlenmiştir (Tablo 20) (Anonim, 2005);

Tablo 20. Çalışma alanında bulunan sürüngen türleri (Anonim, 2005).

SÜRÜNGENLER	
Latince adı	Türkçe Adı
<i>Anguis fragilis</i>	Yılanımsı Kertenkele
<i>Pseudopus apodus</i>	Oluklu Kertenkele
<i>Hemidactylus turcicus</i>	Geniş Parmaklı Keler
<i>Lacerta viridis</i>	Yeşil Kertenkele
<i>Darevskia derjugini</i>	Artvin Kertenkelesi
<i>Darevskia parvula</i>	Gürcü Kertenkelesi
<i>Darevskia rudis</i>	Trabzon Kertenkelesi
<i>Darevskia sp.</i>	
<i>Darevskia valentini</i>	Valentin Kertenkelesi
<i>Ophisops elegans</i>	Tarla Kertenkelesi
<i>Coronella austriaca</i>	Avusturya Yılanı
<i>Elaphe hohenackeri</i>	Kafkas Yılanı

Tablo 20'nin devamı

SÜRÜNGENLER	
Latince adı	Türkçe Adı
<i>Elaphe quatuorlineata</i>	Sarı Yılan
<i>Elaphe longissima</i>	Eskülap Yılanı
<i>Haemorrhois ravergieri</i>	Kocabaş Yılan
<i>Natrix natrix</i>	Yarı Sucul Yılan

2.5.2.6.5. Amfibiler (İki Yaşamlılar)

Bölgede Altındere Vadisi Milli Parkı'nın içerisinde 11 tane amfibi türü belirlenmiştir (Tablo 21) (Anonim, 2005).

Tablo 21. Çalışma alanında bulunan iki yaşamlılar/amfibiler (Anonim, 2005).

Amfibiler	
Latince adı	Türkçe Adı
<i>Mertensiella caucasica</i>	Kafkas Semenderi
<i>Triturus vittatus</i>	Şeritli Semender
<i>Triturus karelinii</i>	Taraklı Semender
<i>Bufo bufo</i>	Siğilli Kurbağa
<i>Bufo viridis</i>	Gece Kurbağası
<i>Hyla arborea</i>	Ağaç Kurbağası
<i>Pelodytes caucasicus</i>	Kafkas Kurbağası
<i>Rana camerani</i>	Şeritli Kurbağa
<i>Rana dalmatina</i>	Çevik Kurbağa
<i>Rana macrocnemis</i>	Uludağ Kurbağası
<i>Rana ridibunda s.l.</i>	Ova Kurbağası

2.5.2.7. İklimsel Özellikler

Doğu Karadeniz Bölgesi iklimsel özellikleri, dağların denize bakan yamacı sahil kesimleri ve dağların arka yüzeyi iç kesimleri olmak üzere iki kısımda değerlendirilir. İklim verilerine bakıldığında Karadeniz 'in etkisinde kalan sahil kesimi, iç bölgeler ise tam tersi bir iklim tipine sahiptir; yazlar kurak ve ılık, kışlar yağışlı ve soğuktur. Doğu Karadeniz Bölgesi sahil kesimlerinde yağışın mevsimlere göre dağılışı oldukça düzenlidir. İç kesimlerde ise yaz ayları kurak geçer. Yine sahil kesimlerinde hava yurdumuzun diğer sahil kesimlerine göre daha kapalı geçmektedir. Doğu Karadeniz Bölgesi'nde hâkim rüzgar

güneybatı rüzgarlarıdır. Aylara göre ise; Aralıkta güney-güneybatı, Kasımda batı, Haziran da güney, diğer aylarda ise batı-kuzey yönlerinden esmektedir (Anonim, 1981).

Doğu Karadeniz Bölgesi'nde bulunan Trabzon deniz etkisinde kalan ılıman bir iklim tipine sahiptir. Dağların sahile paralel uzanması ilin kıyı kesimiyle iç kesimleri arasında iklim farklılıkları oluşmasına sebep olur. Kıyı kesimler genellikle yağışlı iken iç kesimler nispeten kurak bir özellik gösterir. Trabzon'da yazlar genellikle orta sıcaklıkta, kışlar ise ılık geçer. Bölge kuzey-batı depresyonlarına açıktır. Bunun sonucunda iklim elemanları sürekli değişim göstermektedir. Trabzon güneyinde Kafkas Dağlarının ili çepeçevre kuşatmasıyla kuzey batı soğuk rüzgârlarını alamaz. Dağların bu konumu Sibiryaya 'nın soğuk havası ile kuzey-doğu Anadolu platolarında soğuyan havanın bölgeye girmesini engeller (Anonim, 2010; Anonim,1996).

Çalışma alanı bölgenin iç kesimlerinde bulunması nedeniyle ve kendine özgü topoğrafyası ve arazi yapısıyla o bölgede konumlanmış istasyonlardan veri temin edilmesi gerekmektedir. Çalışma alanının bulunduğu Trabzon ili Maçka ilçesi Meteoroloji İstasyonun'dan alınan 1971-1997 yılları arasındaki rasat sonuçları verilmektedir. İstasyon bu tarihten sonra kapandığı için bu istasyona ait güncel veri temin edilememiştir (Tablo 22,23, 24, 25, 26, 27) (Anonim, 2012b).

Tablo 22. 1971-1997 yılları Maçka İstasyonu ortalama açık günler, bulutlu günler, kapalı günler ve aylık kar yağışlı günler sayıları

İklim Elemanları	Rasat (yıl)	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
Ortalama Açık Günler Sayısı	27	5.7	5.7	5.8	6.1	5.8	7.5	5.1	5.0	5.6	7.4	7.5	6
Ortalama Bulutlu Günler Sayısı	27	14.0	11.7	13.4	13.8	15.0	14.0	13.4	14.7	15.3	13.0	11.2	14.4
Ortalama Kapalı Günler Sayısı	27	10.7	10.4	11.2	9.5	9.4	7.7	11.8	10.1	7.6	9.2	10.2	9.7
Aylık Kar Yağışlı Günler Sayısı	27	-794.6	5.76	-796.3	-7999	-9582	-9599	-9999	-9999	-9999	-9564	-5832	-1247

*-9999: Yağış Yoktur.

Tablo 23. 1971-1997 yılları Maçka İstasyonu nem verileri

İklim Elemanları	Rasat (yıl)	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
Ortalama Maksimum Nem (%)	27	95.7	95.9	95.7	95.7	96.2	95.0	94.3	94.6	95.4	95.8	95.0	95.4
Ortalama Minimum Nem (%)	27	21.0	20.5	20.1	18.1	27.5	30.6	37.3	41.4	35.0	27	25.6	21.1
Aylık Ortalama Nisbi Nem (%)	27	71.0	70.5	69.1	68.6	73.8	75.1	76.0	76.1	75.6	75.2	72.0	69.4

Tablo 24. 1971-1997 yılları Maçka İstasyonu sıcaklık verileri

İklim Elemanları	Rasat (yıl)	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
Aylık Maksimum Sıcaklık (°C)	27	17.6	19.8	23.3	29.6	29.8	31.5	32.9	31.1	31.1	29.0	24.1	19.6
Aylık Maksimum Sıcaklıkların Ortalaması (°C)	27	9.1	9.8	12.1	17.5	20.1	23.2	25	25.0	23.1	19.5	14.9	11.0
Aylık Minimum Sıcaklık (°C)	27	-5.3	-5.8	-3.9	1.5	5.1	9.2	12.1	11.9	8.1	4.1	-0.1	-3.8
Aylık Minimum Sıcaklıkların Ortalaması (°C)	27	0.7	1.1	3.0	7.2	10.5	13.5	16.7	16.5	13.4	9.8	5.6	2.5
Aylık Ortalama Sıcaklık (°C)	27	4.3	4.9	6.9	11.5	14.7	18.0	20.5	20.5	17.7	14	9.5	6.2

Tablo 25. 1971-1997 yılları Maçka istasyonu rüzgar verileri

İklim Elemanları	Rasat (yıl)	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
Aylık Ortalama Rüzgar Hızı (m. sec)	27	3.5	3.5	3.6	3.5	3.3	3.1	3.0	3.1	3.3	3.2	3.2	3.4

Tablo 26. 1971-1997 yılları Maçka İstasyonu aylık toplam yağış verileri

İklim Elemanları	Rasat (yıl)	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
Aylık Toplam Yağış (mm)	27	49.2	54.7	53.6	67.8	77.0	71.1	28.3	32.3	46.3	64.2	66.4	50.9

Tablo 27. Uzun yıllar Maçka İstasyonu iklimsel verileri

İklim Elemanları	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
Uzun Yıllar Aylık Maksimum Sıcaklık (°C)	26.0	25.5	27.5	35.0	36.2	39.2	43.5	36.5	36.5	33.0	29.5	24.4
Uzun Yıllar Aylık Ortalama Nem (%)	71.1	70.6	69.2	68.7	73.9	75.1	76.1	76.3	75.6	75.3	72.0	69.4
Uzun Yıllar Aylık Ortalama Rüzgar Hızı (m_sec)	3.5	3.6	3.6	3.5	3.3	3.2	3.0	3.1	3.3	3.3	3.3	3.5
Uzun Yıllar Aylık Ortalama Sıcaklık (°C)	4.4	5.0	7.0	11.6	14.8	18.1	20.6	20.5	17.7	14.0	9.6	6.2
Uzun Yıllar Aylık Toplam Yağış Ortalaması (mm)	45.6	50.7	49.7	62.8	68.5	65.9	25.2	28.7	39.5	54.7	59.1	45.3

Maçka İstasyonunun kapanmasından sonra çalışma alanı içinde bulunan 2010'dan beri ölçüm sonuçları alınan Altındere İstasyonun'dan da veri temini yapılmıştır (Tablo 28) (Anonim, 2012b) (10. ve 11. aylarda ölçüm yapılamamıştır).

Tablo 28. Altındere İstasyonundan 2010 yılından beri elde edilen iklimsel veriler

istno	istasyon adı	yıl	ay	gun sayısı	Ortalama sıcaklık	maximum sıcaklık	Ortalama Maximum sıcaklık	Minimum sıcaklık	Ortalama Minimum sıcaklık	Maximum Rüzgar hızı	Ortalama Rüzgar hızı	Ortalama basınç	Ortalama nem	Toplam yağış
17714	ALTINDERE AWOS	2010	1	31	4.3	17.8	8.7	-12.6	0.7	15.0	1.2	898.8	73.8	58.2
17714	ALTINDERE AWOS	2010	2	28	5.9	17.3	10.0	-5.3	1.5	15.0	1.3	895.8	67.4	48.8
17714	ALTINDERE AWOS	2010	3	31	5.5	49.0	12.3	-8.4	0.6	15.2	1.2	900.0	76.0	102.0
17714	ALTINDERE AWOS	2010	4	30	7.5	25.0	12.5	-0.1	3.5	32.0	0.9	900.3	82.6	91.2
17714	ALTINDERE AWOS	2010	5	29	12.4	28.5	18.3	2.8	7.6	37.0	1.4	898.6	78.7	78.6
17714	ALTINDERE AWOS	2010	6	29	16.3	32.8	22.2	10.1	12.1	12.5	0.8	896.9	85.5	108.2
17714	ALTINDERE AWOS	2010	7	31	18.0	30.4	22.7	11.6	14.4	7.2	0.7	898.3	89.2	79.2
17714	ALTINDERE AWOS	2010	8	30	19.4	31.5	25.6	12.2	14.6	7.4	1.0	899.2	79.7	22.0
17714	ALTINDERE AWOS	2010	9	30	16.2	34.8	21.4	9.9	12.6	16.5	0.8	900.8	86.2	63.0
17714	ALTINDERE AWOS	2010	10	28	10.4	23.5	14.0	-0.6	7.6	10.9	0.7	901.2	91.5	116.2
17714	ALTINDERE AWOS	2010	11	30	9.5	20.0	13.8	-1.0	6.5	11.5	1.4	903.8	60.4	0.4
17714	ALTINDERE AWOS	2010	12	22	7.6	18.1	10.6	-0.5	4.9	17.3	1.6	898.9	59.8	2.8
17714	ALTINDERE AWOS	2011	1	25	0.9	10.5	2.5	-3.9	-0.2	9.9	0.7	900.9	83.4	30.2
17714	ALTINDERE AWOS	2011	2	26	0.3	14.4	3.9	-9.9	-3.3	13.6	0.8	897.6	85.1	36.4
17714	ALTINDERE AWOS	2011	3	31	3.2	18.5	8.5	-7.7	-0.8	12.0	1.0	902.4	80.2	59.0
17714	ALTINDERE AWOS	2011	4	30	6.3	25.5	11.1	-5.3	2.5	14.6	0.8	896.6	85.9	151.6
17714	ALTINDERE AWOS	2011	5	31	10.6	25.0	15.9	0.4	6.9	9.2	0.8	899.8	87.2	116.8
17714	ALTINDERE AWOS	2011	6	30	14.0	27.3	18.8	7.4	10.2	9.5	0.8	898.6	87.9	89.6
17714	ALTINDERE AWOS	2011	7	31	17.9	33.0	23.2	8.6	13.8	8.4	0.9	897.9	85.1	45.8
17714	ALTINDERE AWOS	2011	8	31	16.4	31.4	20.8	10.2	13.1	7.5	0.6	899.7	88.8	55.8
17714	ALTINDERE AWOS	2011	9	30	13.6	25.0	18.8	6.4	9.7	8.1	0.8	901.6	86.8	60.2
17714	ALTINDERE AWOS	2011	12	31	3.0	19.7	6.6	-4.0	0.1	11.6	1.2	903.4	71.6	19.8
17714	ALTINDERE AWOS	2012	1	31	0.5	11.0	4.0	-10.8	-2.6	17.2	1.0	897.9	76.9	45.2
17714	ALTINDERE AWOS	2012	2	29	-1.3	12.1	2.7	-13.1	-4.7	10.8	1.0	898.7	76.8	35.2
17714	ALTINDERE AWOS	2012	3	31	0.0	16.8	5.8	-11.1	-4.2	13.5	1.0	900.6	80.9	42.2

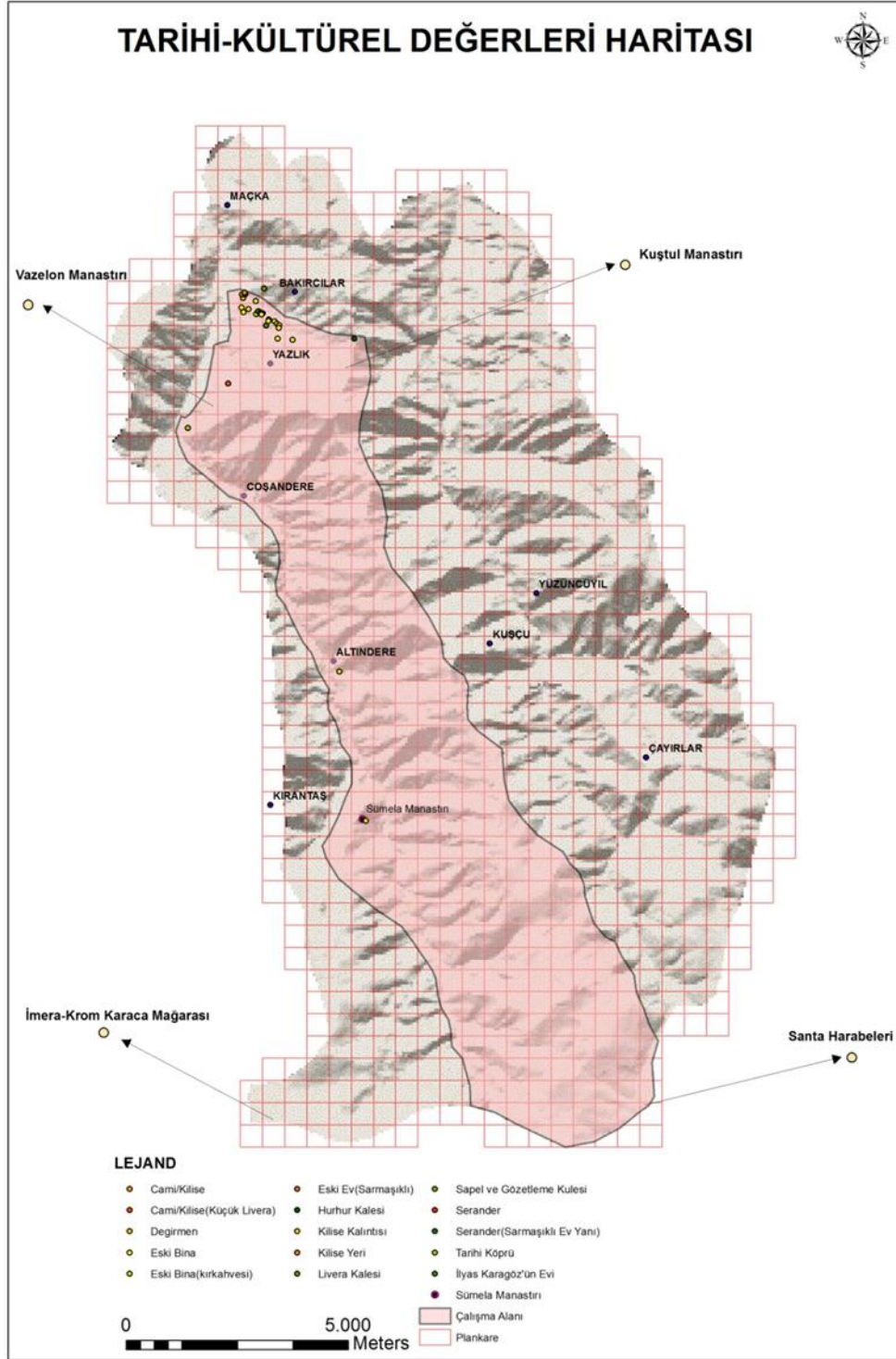
Tablo 28'in devamı

istno	istasyon adı	yıl	ay	gun sayısı	Ortalama sıcaklık	maximum sıcaklık	Ortalama Maximum sıcaklık	Minimum sıcaklık	Ortalama Minimum sıcaklık	Maximum Rüzgar hızı	Ortalama Rüzgar hızı	Ortalama basınç	Ortalama nem	Toplam yağış
17714	ALTINDERE AWOS	2012	4	30	11.2	24.1	18.6	-2.2	5.4	12.9	1.4	898.1	64.4	88.6
17714	ALTINDERE AWOS	2012	5	31	13.0	28.5	19.0	7.1	9.0	10.4	0.9	898.2	84.7	194.8
17714	ALTINDERE AWOS	2012	6	30	16.0	30.3	22.1	7.6	11.7	8.5	0.8	-	80.7	95.2
17714	ALTINDERE AWOS	2012	7	31	17.3	31.2	23.5	7.9	12.7	8.2	1.0	-	82.2	71.8
17714	ALTINDERE AWOS	2012	8	31	16.7	27.8	21.2	8.7	13.6	7.7	0.6	900.1	88.7	11.8
17714	ALTINDERE AWOS	2012	9	30	14.5	25.6	20.7	7.6	10.7	7.5	0.9	-	83.2	38.2
17714	ALTINDERE AWOS	2012	10	31	12.2	25.1	18.5	6.2	9.0	9.5	1.2	-	79.7	43.2
17714	ALTINDERE AWOS	2012	11	30	7.2	20.4	10.6	0.4	5.2	6.0	0.7	-	88.8	116.6

2.5.3. Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Yapı

Tarihte pek çok farklı etnik, dini ve kültürel çevrenin izlerini içerisinde barındıran Meryemana Vadisi günümüzde ilgi çekici, içe dönük kültürel yaşamın izlerini taşımaktadır. Vadi içerisinde pek çok kırsal konut örneği, dini yapılar, köprüler, çeşmeler, değirmenler, seranderlerin yanında Meryemana (Sümela) Manastırı bu kültürel tarihsel değerlerin en bilindik örnekleridir (Şekil 53) (Anonim, 2012a).

Çalışma alanında kültürel değer olarak, nüfus ve yerleşme alanları, tarihi değerler(kiliseler, camiler, kaleler, köprüler, türbe ve ziyaretgâhlar, manastırlar), folklorik değerler, festivaller ve özel günler, yaylacılık, yöresel el sanatları başlıkları altında incelenmiştir.

Şekil 53. Mevcut tarihi ve kültür değerlerin varlığı

Kaynak: Meryemana Vadisi'nde Alternatif Turizm Olanaklarının Araştırılarak Turizm Amaçlı Potansiyel Alan Kullanım Haritasının Oluşturulması Projesi verilerinden üretilmiştir.

2.5.3.1. Nüfus ve Yerleşme Alanları

Doğu Karadeniz coğrafyasının kendine özgü doğal bir parçası olarak nitelendirilen Meryemana Vadisi içerisinde sınırladığımız çalışma alanımız içerisinde Yazlık Köyü (Şekil 54, 55), Çoşandere Köyü (Şekil 56, 57) ve Altındere Köyleri (Şekil 58, 59) ve yayla yerleşimleri (Şekil 60, 61) bulunmaktadır.

Şekil 54. Yazlık Köy

Şekil 55. Yazlık Köy yerleşim alanı

Maçka İlçesi 57 köyü, 19 mahallesi, 96 mezrası ve 137 yaylası bulunan bir yerleşim yeridir. 2009 yılında yapılan sayıma göre ilçenin toplam nüfusu 25723 kişiden oluşmaktadır. İlçenin merkez nüfusu 5943 ve belde ve köylerin toplam nüfusu 19780'dir (URL-2, 2012).

Çalışma alanında ana yerleşim yeri olarak kabul ettiğimiz Yazlık Köyü, Trabzon iline 33 km, Maçka ilçesine 5 km mesafededir. TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) verilerine göre köy nüfusu 531'dir. 241'i erkek, 287'si kadındır. Hane sayısı ise 315'tir. Yazın ise bu sayı yaklaşık olarak 600'ü bulmaktadır.

Şekil 56. Çoşandere köyü

Şekil 57. Çoşandere köyü yerleşim alanları

Yazlık Köyü, konumu itibariyle farklı bir değere ve eşsiz bir manzaraya sahiptir. Yazlık Köyü kuzey-güney yönündeki bir dağ yamacının batıya bakan yamacında yer almaktadır. Bukonumu itibariyle köy hem güneye hem de batıya bakmaktadır. Böylece bölgemizin yıl içerisindeki güneşli gün sayısı az olmasına karşın konumu itibariyle Yazlık Köy bu güneşten maksimum oranda yararlanmaktadır. Köy ile ormanın iç içe olması farklı bir manzara sunarken, köyün her bir tarafının farklı açılara bakması manzara çeşitliliği sunmaktadır (Anonim, 2012a).

Şekil 58. Altındere köyü yerleşim alanları

Şekil 59. Altındere köyü

Köyde toplam 4 mahalle bulunmaktadır; İncirlik, Çamlıca, Orta ve Köybaşı'ndan oluşmaktadır. Köy genelinde çok dağınık ve tek veya iki katlı yapılaşma bulunmaktadır. Ancak günümüzde birçok kırsal yerleşimde olduğu gibi burada da geleneksel yapıya aykırı yapılaşma görülmektedir.

Yazlık Köyü İmar plansız alanda yer aldığından Plansız Alanlar Tip Yönetmeliği'ne tabidir. Bu yönetmelikte 'Köy Yerleşik Alan' sınırları çok önemlidir. Köy yerleşik alan sınırları içerisinde yerleşik alan sınırları dışındakilere nazaran esnek yapılaşma koşulları ve minimum parsel boyutu bulunmaktadır. Bu yönetmelikler doğrultusunda yapılan çalışmada köy yerleşik alan sınırı neredeyse köy sınırlarıyla çakışmıştır (Anonim, 2012a) (Şekil 62).

Şekil 60. İskobel Yaylası yayla evleri

Şekil 61. İskobel Yayla yerleşim alanları

Şekil 62. Meryemana Vadisi'nde alternatif turizm olanaklarının araştırılarak turizm amaçlı potansiyel alan kullanım haritasının oluşturulması projesi kapsamında belirlenen yazlık köy yerleşik alanı (Anonim, 2012a).

Kaynaklarda farklı isimlerin yanında Livera olarak da bilinen Yazlık Köyü bölge yerleşim karakterini sergilemektedir. Yazlık Köy barındırdığı pek çok kültürel değerle yakın çevrede ön plana çıkmaktadır. Önemli kültürel değerlerin başında gelen en ilgi çekici

olanı “Onbinler’in Dönüşü” yolunda Ksenophon’un askerlerinin denizi ilk gördükleri tepenin (Theches Tepesi) Yazlık Köy sınırları içinde olduğuna olan güçlü bir inanç vardır. Ksenophon’un seyahatnamesinde belirttiği tepenin zirvesine askerlerin yaptığı taş yığınının tahrip edilene kadar Yazlık Köy sınırları içerisindeki bu tepede bulunduğunun iddia edilmesi topoğrafik özelliklerinin mevcut ve kitaptaki bilgi ve bulgularla örtüşmesi önemli bir göstergedir. Ayrıca yine bir başka alıntıya göre “Onbinlerin Dönüşü” sırasında Trabzon’da konaklayan askerlerin yağmaladığı Drillerin Kalesinin Livera (Yazlık Köy) Kalesi olduğuna inanılmaktadır (Anonim, 2012a).

Yazlık Köyü’nün önemli bir geçiş noktasında olması, tarihte önemli bir yerleşim alanı olması nedeniyle günümüzde yakın zamanda camiye dönüştürülen kilise/şapel kalıntısı, gözetleme kulesi, değirmen, konut ve seranderlerle birlikte özgün biçimini koruyan eski köy yolu bulunmaktadır. Trabzon Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu verilerine göre Yazlık Köyü’nde 4 adet yapı tescilli olarak tespit edilmiştir. Bunlar Yazlık Köyü Merkezi’nde bulunan kiliseden dönüştürülmüş cami, bu camideki cümle kapısı, köy girişindeki şapel ve gözetleme kulesidir.

Çalışma alanında bulunan bir diğer yerleşim yeri Coşandere Köyü’dür. TÜİK verilerine göre Coşandere köyü nüfusu 436’dır. 235’i erkek 201’i kadındır. Bunların yanında Coşandere Köyü’nde Trabzon Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurumu’ndan alınan verilen doğrultusunda tescil edilmiş Kilise Kalıntısı (Verizana) ve Köprü (Şekil 63) bulunmaktadır.

Alandaki üçüncü köy yerleşimi ise Altındere Köyü’dür. TÜİK verilerine göre nüfusu 72’dir. 37’si erkek, 35’i kadındır. Altındere Köyü’nde tescil edilmiş Taş Köprü, Kilise, St. Barbara Manastırı ve Sümela Manastırı bulunmaktadır.

Şekil 63. Çoşandere köyü tarihi köprüsü (Kınalı Köprü)

Köy Yerleşimlerinin yanı sıra alanda mezra ve yayla yerleşimleri de bulunmaktadır. Bunlar; Rışk Mezrası, Raşi Mezrası, Saveriksa Yaylası, Kursal Yaylası, Kebi Yaylası, Gofragol Yaylası, İskobel Yaylası, Selboğazı Yaylası ve Arnastal Yaylasıdır (Şekil 64, 65, 66, 67, 68). Tarihi kaynaklardan yola çıkarak bazı tarihçiler yörenin en eski yerleşim yerinin İskobel Yaylası olduğunu iddia etmektedirler.

Şekil 64. Gofragol Yaylası

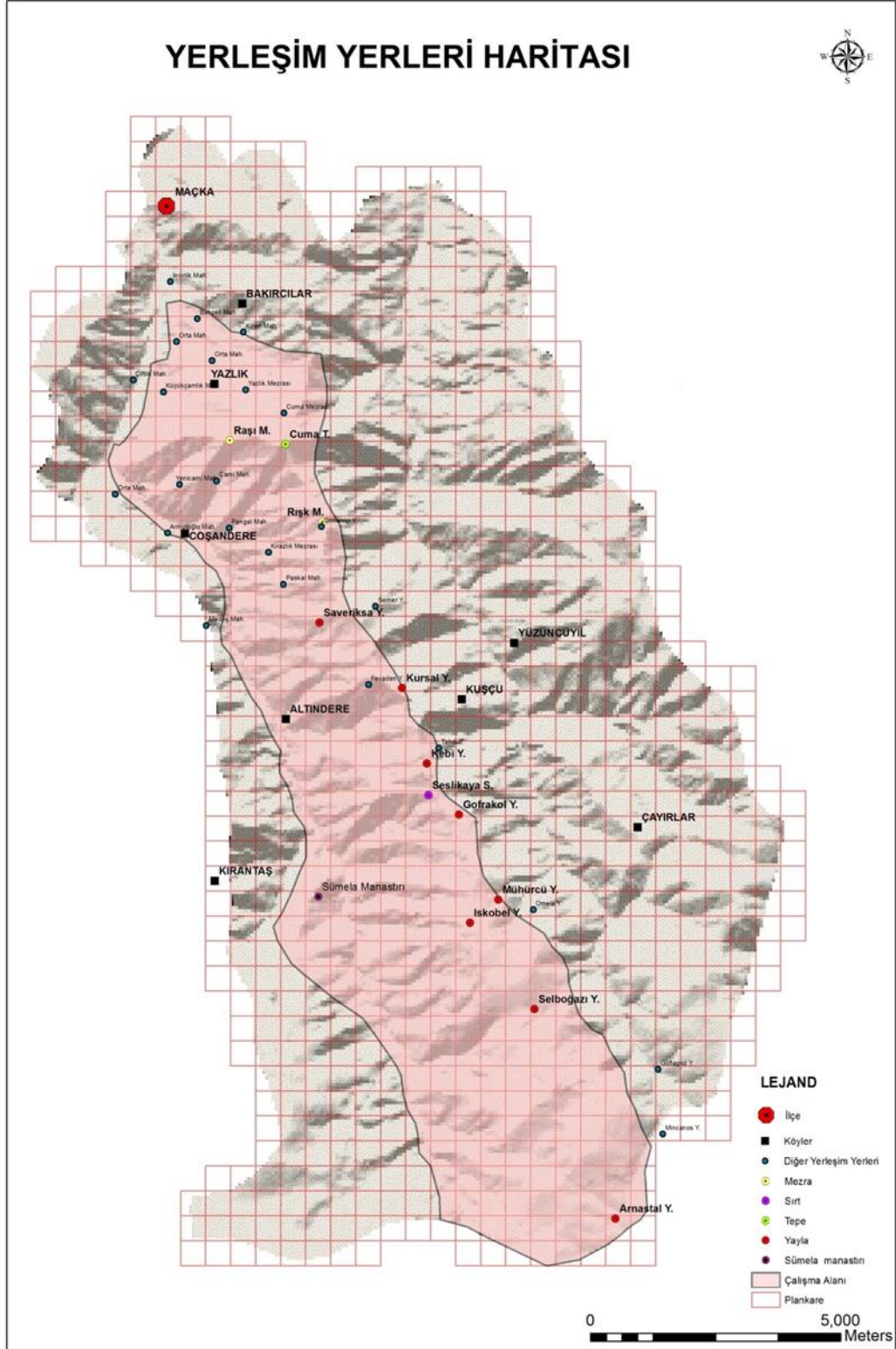
Şekil 65. Saveriksa Yaylası

Şekil 66. Arnastal Yaylası

Şekil 67. İskobel Yaylası

Şekil 68. Çalışma alanında bulunan yerleşim yerleri

2.5.3.2. Tarihsel Durum ve Tarihi Eserler

Çalışma alanının ana yerleşim yeri olarak kabul edilen Yazlık Köyü tarihi ve kültürel bakımdan önemli değerleri barındırmaktadır. İskit/Saka'lar ile başlamış olan İpek Yolu'nun üzerindedir, Ortodoks Hritiyanlığın önemli bir mabedi olan Sümela Manastırı'na çok yakındır. Tarım için uygun bir coğrafyaya sahiptir ve tarihte önemli ticaret merkezlerine yakınlığı ile bilinmektedir.

Tarih boyunca Divera/Divra/Livra/Livera/Yazlık olarak isim değişimi yaşamıştır. Osmanlı belgelerinde DİVERA ya da DİVRA olarak yazılmış 1840'dan sonraki belgelerde birden LİVERA olarak yazılmaya başlanmıştır. DİVERA Farsça; "ev sahibinin yeri" anlamına gelmektedir. LİVERA ise eklere ayrılarak çözümlendiğinde; Live-r-a (Fars.); "çevik adamın yeri", Liva (Arp.); "Bir vilayetin birkaç kazadan meydana geldiği bölümü", Livar (İtal.); "kapalı havuz, delikli hazne, sepet" anlamları taşımaktadır. Bunların hiçbiri köy adı olamayacak niteliktedir. Daha sonraları Livra/Livera'ya dönen köyün adı 1963 yılından itibaren "Yazlık" olarak kullanılmaya başlanmıştır. Köyün isminin belirlenmesinde Maçka Metropoliti Kirillos'un ve bazı kişilerin yazlıklarının burada olması önemli rol oynamıştır (Anonim, 2012a).

"Ev sahibinin yeri" anlamından yola çıkılarak köyün Tebriz üzerinden gelen bir Pers asilzadesinin veya İskit/Saka asilzadesinin köyü olabileceği düşünülmektedir. Yine; Meryemana Vadisi'nde bulunan "İskit iğnesi" bu düşüncüyü desteklemektedir. Ayrıca köyde bulunmuş olan geyik heykelinin İskit/Saka'lara ait olduğu düşünülmektedir. Genellikle İskit/Saka'lar geyik, kurt, aslan, kartal, yılan motifli heykelleri yapmışlardır (Anonim, 2012a).

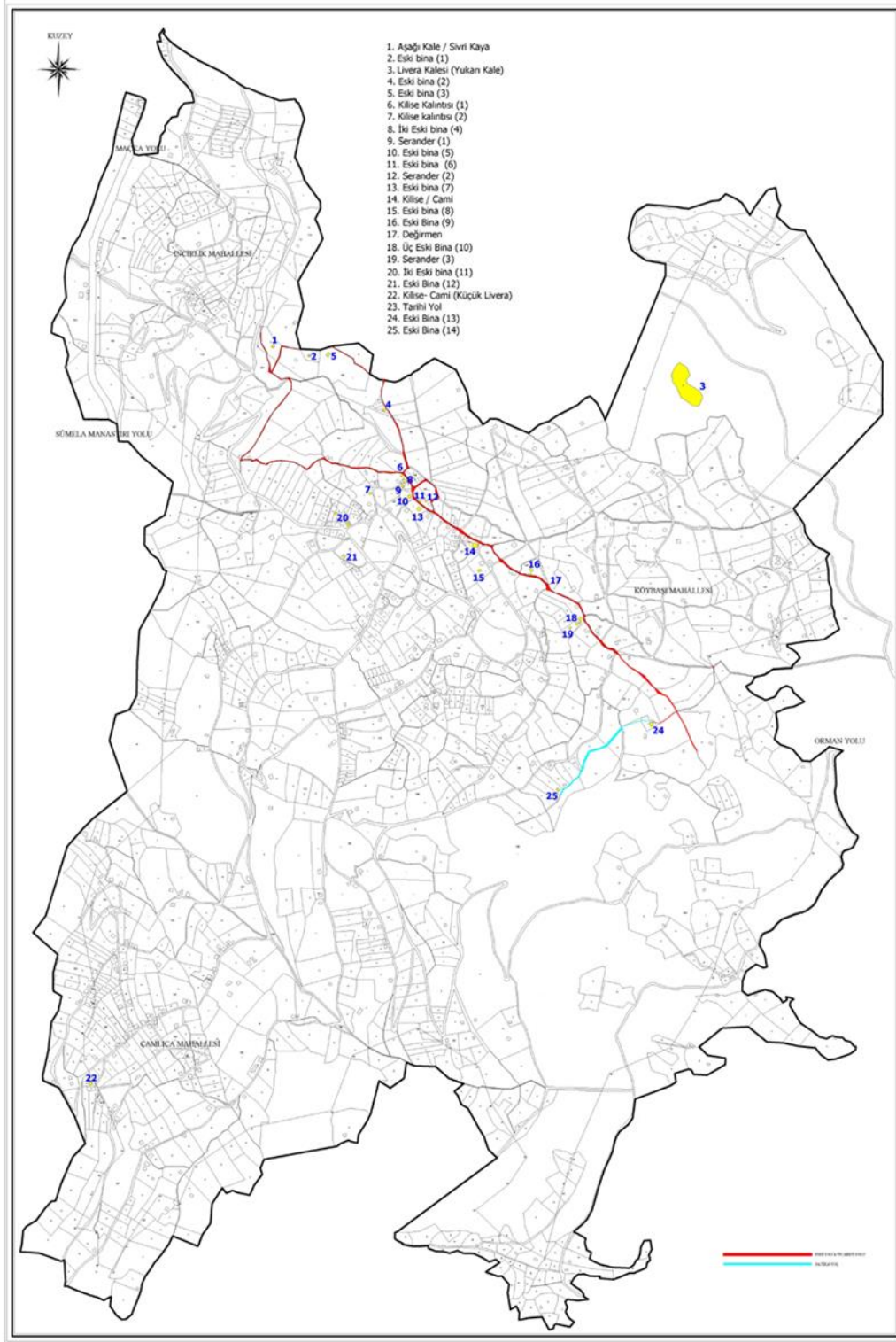
Heredot ise M.Ö. 400 yılından öncesinden bahsederken Yazlık Köyü'nün kuruluş tarihinin M.Ö. 500'den başladığını belirtmiştir. Heredot, Divera köyünü Parikan ve Konikar'ların kurduğunu söylemektedir. Roma dönemine ait mızrakların, orman yolu yapımında bulunan mızrak uçları, geyik heykelleri, Mecusilerin güneş tanrısına ibadet için ateş yaktıkları kaya, Ğurğur tepesinde bulunan kale gibi buluntular bunu desteklemektedir (Öktem, 1973).

1800'lü yıllarda Yazlık Köyü, İpek yolu'nun geçtiği önemli bir noktaydı. Daha sonraki yıllarda bu güzergâh Larhan Vadisi ve Zigana Vadisine doğru kaymıştır. Çalışma alanı içerisinde bulunan Altındere (İskalita) Köyü 1486 yılının tımar defterinde adı

geçmekteydi. Bu köyden geçen İpek Yolu daha sonra Larhan Vadisine dönünce köy boşaltılarak Çoşandere (Kospidi)'ye bağlanmıştır (Anonim, 2012a).

Yazlık Köyü ile ilgili önemli bilgilerden bir tanesi Kommen devletine yönetici olmuş Amirutze ailesinin bu köyden olduğudur. Tarihi açıdan bir diğer önemli bilgi ise Yavuz Sultan Selim'in annesi Ayşe Hatun Yazlık Köy'ündendir.

Yine Yazlık Köyü'nde yapılan çalışmada "Tarihi Değerlerin Tespiti" bağlamında köy ve çevresinde 25 adet yapı/yapı kalıntısı tespit edilmiştir. Bunlar 14'ü eski bina, 2'si kilise kalıntısı, 3'ü serander, 2'si kilise/cami, 1'i değirmen, 1'i gözetleme kulesi, 1'i kale ve 1'i tarihi yol olarak tespit edilmiştir (Anonim, 2012a) (Şekil 69).

Şekil 69. Yazlık Köyü kültür varlıkları haritası (Anonim, 2012a).

2.5.3.2.1. Tarihi Kervan Yolları/İpek Yolu/Tarihi Yollar

1500'lü yıllara kadar Çin'den Avrupa'ya kadar devam eden yol, İpek Yolu olarak anılmıştır. Daha sonra İran topraklarında bulunan Safevi Devleti ile yaşanan savaşlar sonucu kervanlar

Tebriz'i geçememişlerdir. Bu olaydan sonra yolu "Kervan Yolu" (Şekil 70, 71) olarak adlandırmışlardır. Bu yol 1800'lü yıllara kadar Yazlık Köy ve sınırlarından geçerken, daha sonra kervanların güzergâhı Larhan Vadisi'nden Zigana'ya yönelmiştir. Yazlık Köy içerisinde en eski kültürel değerlerden biri de köyün içerisinde geçen tarihi yoldur. Özgün zemin döşemesi, özgün bahçe duvarı, doğal bitki örtüsü ve geleneksel konut mimarisi ile birlikte bir bütün oluşturmaktadır. Yörenin tarihinde geçen bir diğer önemli güzergâh ise, İskobel ile Kulat Boğazı arasındaki yoldur. Kommen Devleti döneminde "Kral Yolu" adlandırılan çok eski bir yoldur. Yörede yine Galyan Vadisi'ne bakan Çayırılı Hanlar'a çıkan yol üzerinde Romalılar döneminden kalma kaldırım döşeli yollar bulunmaktaydı ve Karadeniz Bölgesi'nde Çoruh Vadisi ile Karadeniz Dağları arasındaki İskit (Saka) bölgesindeki yollar bilinen en eski kervan yollarıdır (Anonim, 2012a).

Şekil 70. Kervan yol kalıntısı (Yazlık Köy)

Şekil 71. Yazlık köyünde kervan yol kalıntısı

2.5.3.2.2. Kaleler/Kale Kalıntıları/Gözetleme Kuleleri

ĞurĞur (Hurhur) Kalesi (Yazlık Köyü); Kale Meryemana ve Galyan Vadilerini kontrol altında tutan bir noktada yapılmıştır. Sivri bir tepede yapıldığından dolayı ya da güneşi ilk daha çok gördüğü düşünüldüğünden dolayı “Hur”(Fars) “güneş” anlamına gelen isme sahip kale Pontus’u kuran Pers asilzadeleri tarafından yapılmış olduğu tahmin edilmektedir (Anonim, 2012a).

Uzun Kale/Makri Kale/Aşağı Kale/Sivri Kaya (Yazlık Köyü); Kalenin ismi ile ilgili çeşitli farklılıklar vardır. İlyas Karagöz’ün ifade ettiğine göre Livalı Rumlar “Makri Kaya”, “A.Bryer Vaftizci Yahya Mağarası ile adlandırılırken bugün burada yaşayanlar “Aşağı Kale” veya “Sivri Kaya” olarak ifade etmektedir. Bu kale doğal sivri bir kayalığın tepesinde bulunan bir şapel kalıntısı ve altında fresklerle döşeli mağaradan oluşmaktadır (Anonim, 2012a).

Bu kale Maçka’dan itibaren Meryemana Vadisi’ni gözetleyip korumak için yapılmıştır. Yazlık Köyü’nün doğusunda bir kayanın üzerine yapılmıştır. Kale çevresinde bulunan taş işleme, o döneme ait insanların neler olduğunu gösterirken, yine kalenin çevresinde yerel halk tarafından bulunan mızrak uçları; köyün tarihinin önceki dönem (İskit/Saka) ve Roma dönemine dayandığını göstermektedir (Şekil 72).

Şekil 72. Yazlık Köy’ün doğusunda bulunan Aşağı Kale kalıntısı

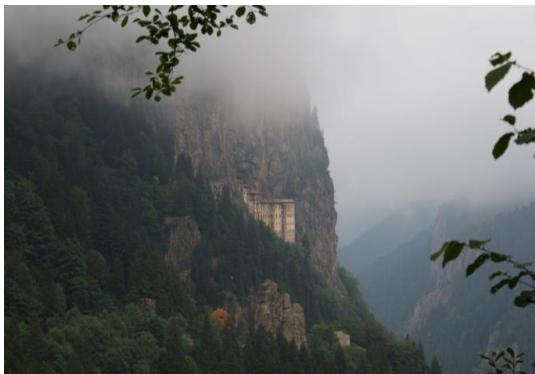

Yukarı Kale/Livera Kalesi (Yazlık Köy); Onbinlerin Dönüşü'nde Drillerin yağmalanan kalesinin burası olduğu tahmin edilmektedir. Kale, köyün kuzey yamacında düz bir kayanın üzerinde bulunmaktadır. Günümüzde sadece birkaç duvar kalıntısı bulunmaktadır (Anonim, 2012a).

2.5.3.2.3. Manastırlar

Çalışma alanının en önemli tarihi değerlerinin başında Sümela Manastırı gelmektedir. Altındere Köyü sınırları içerisinde, Karadağ eteklerinde sarp bir kayalık üzerinde kurulmuştur. Trabzon'a 30 km Maçka'ya 15km uzaklıktadır. Meryemana Deresi vadisi ve vadi tabanından 200 m yükseklikte, bir mağara içerisine inşa edilmiştir. Yunanca "Panaohia tou Melas"(Kara Dağın Bakiresi) olan bu isim, yerel lehçede "Tou-tu" Sousu biçimine dönüşerek ve zamanla "Bakire azize" isminden yola çıkarak "Sousu- Melas" (Sumela) yani (Karadağ'ın) adını almıştır. Türkçe'de ise Meryemana Manastırı olarak da geçmektedir. Özetle isminin anlamı kurulduğu kayanın koyu renkte olması ve içerisinde bulunan Meryem betimlemesinin siyah renkli olması ile ilgili olduğu gösterilmektedir (Düzgüneş, 2009; Horuluoğlu, 1981).

Manastırın kurulumuyla ilgili birçok rivayet bulunmaktadır. Bunlardan en yaygın olanı Atinalı Barnabas ile Sophronios adlı iki keşişin gördükleri bir rüya ile İsa'nın öğrencilerinden Aziz Luka'nın yaptığı üç Panagia ikonundan olan Meryem'in bebek İsa'yı kollarından tuttuğu ikonun bulunduğu yer olarak Sümela Manastırı'nın bugün konumlandığı yer olan alanı görüp birbirlerinden habersiz deniz yoluyla Trabzon'a gelip Manastırın temellerini atmışlardır (URL-7, 2012) (Şekil 73, 74, 75, 76).

Şekil 73. Sümela Manastırı vadiden Şekil 74. Sümela Manastırı görünüm

İstanbul, Batı Roma İmparatorluğu'ndan ayrıldıktan sonra Bizans İmparatoru Justinyen (527-568) manastırın genişletilmesini emretmiş, zengin bir kitaplık hediye etmiştir. Ancak manastır daha sonra Bizanslı çapulcular tarafından yağma edilmiştir (Horuluoğlu, 1981).

1204 yılında Haçlıların İstanbul'u işgal etmeleriyle "Komnenler" Trabzon'a kaçışlarıyla Sumela Manastırı Komnenos İmparatorları içinde önemli bir yapı olmuştur. Manastıra bugünkü halini vererek 72 oda ve büyük bir kitaplık eklemiştir. Hatta verdiği önemden dolayı Trabzon İmparatoru III. Alekxisos'un (1349-1390) Manastırın gerçek kurucusu olduğu düşünülmektedir.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde de manastır değerini kaybetmemiştir. Başta Fatih Sultan Mehmet, Yavuz Sultan Selim olmak üzere birçok padişah tarafından manastıra imtiyazlar sağlanmış, fermanlar yazılmıştır.

Şekil 75. Sümela Manastırı bir görünüm

Şekil 76. Sümela Manastırı yürüyüş yolundan bir görünüm

Manastır Karadeniz Bölgesi'nin en eski ve önemli tapınağı olmasının yanı sıra, doğal olarak eşsiz bir güzelliğe sahip alanda ilginç bir yapı olması, çeşitli devirlerde yapılan duvar ve taban süslemeleriyle günümüzde de çok önemli bir yapı, kültürel ve tarihi bir değerdir (Horuluoğlu, 1981).

Yörede ayrıca çalışma alanının sınırlarının dışında ancak önemi büyük çalışma alanına komşu Vazelon ve Kuştul Manastırları da bulunmaktadır.

2.5.3.3.4. Kiliseler/ Şapeller /Camiler

Yazlık Köyü Hristiyanlarca önemli bir yerleşim yeri olduğundan dolayı köyde toplam 45 kilise ve Şapel (küçük kilise) bulunmaktaydı. Bunlardan 14 tanesi kilise ve 31 tanesi aile kilisesi veya şapeldir. Günümüzde bu kiliselerden bazıları cami olarak kullanılırken, bir kısımda yıkılmış bugüne kadar ulaşamamıştır. Bu kiliselerden bazıları;

Aya Yorgi-Aziz Yorgi (Büyük Kilise); Günümüzde cami olarak kullanılmaktadır. Yazlık köyü merkez camisinin batısında, köyün aşağı kesiminde yer alan kilise oldukça tahrip olmuştur. 3 nefli ve 3 apsislidir. Muhtemelen üzeri kemer tonozluydu. Ancak yıkılmıştır. Duvarlar üzerinde fresk kalıntıları gözlenmektedir. Aya Yorgi Kilisesi iki yerde bulunmaktaydı. Diğeri Kulat Boğazı yakınlarında yer almaktaydı, Ayane-Aya Yani (Aziz Yani); Günümüzde yıkılmıştır, Falena/Aya Ğorğor, Aya Pandilimos, Aya Makrima, Ayastofanos, Aya Somatos, Aya Nikola(s), Aya Sumatos, Aya Liya, Aya Pavlo/Bavlo; Yayla yolunda Galyan-Livera yayla yolu çatağında yer almaktadır. Bu kiliseninde bir eşi “Çağıl Göl” tepesinde, Cumaha mezrasındadır, Aya Yane, ĞurĞur Kalesi Kiliseleri (Anonim, 2012a; URL-8, 2012).

Çalışma alanı içerisinde Altındere Köyü Sümela Manastırı yanında St. Barbara Kilisesi ve Altındere Köyü Cami mevkiinde Kilise bulunmaktadır. Ayrıca Çoşandere Köyü’nde Verizana Mahallesi’nde kilise kalıntısı bulunmaktadır. Yine yöre içerisinde önemli bir yeri olan ancak çalışma alanı sınırları dışında, yöredeki kilise ve manastırlarla önemli bir bağı olan Santa Harabeleri/Santa Kiliseler Grubu bulunmaktadır.

Altındere Köyü Kilisesi; yapım yılı 1896 dır. Kesme taş möalzemedan yapılmış meyilli bir araziye kurulmuş olan bu kilise bir dönem cami olarak kullanılmış, günümüzde ise kullanılmamaktadır. Çoşandere Köyü Verizana Kilisesi; Maçka-Sümela karayolunun sağında fındıklık içinde bulunan kilise kalıntısı 3 apsisli 3 sahnıdır ve Bizans dönemi üslubundadır. (URL-8, 2012).

Bu kiliselerden Büyük kilise duvarlarından başka her tarafı yıkılarak camiye çevirilmiştir. Aynı şekilde Küçük Livera’da bulunan kilise de camiye dönüştürülmüştür.

2.5.3.2.5. Fermanlar, Belgeler, Söylenceler, Rivayetler

Fermanlar (Şekil 77) ve belgeler, kültür mirası olarak herkesin malı, geçmişin tarihlenmesine yardımcı olacak tarihi değerlerdir. Günümüze kadar gelebilen fermanlardan

ve belgelerden çalışma alanında önemli bir yerleşim olan Yazlık Köyü'nün tarihini, sınırlarını, yaşayan insan sayısını, gelirini ürün vergi çeşitlerini, dinlerini, ürün çeşitlerini, ekonomik ve sosyal değerleri öğrenilebilmektedir.

Şekil 77. Yöre tarihinin anlatıldığı fermanlar

Yöre tarihinin önemli tarihi değerlerinden biri de; 8400 yunanlı askerin M.Ö. 400'de Trabzon'a (denize) doğru giderken "Onbinlerin Dönüşü" olarak isimlendirilen olayın gerçekleştiğine duyulan büyük inançtır.

Ksenophon'un Anabasis (Onbinlerin dönüşü)'nde anlatılan olayların geçtiği yerlerin Yazlık Köy/İskobel Yaylası olduğuna inanılmaktadır. Onbinlerin Dönüşü'nde askerlerin "Thekles" adlı dağa varır varmaz büyük bir çığlık yükselmiştir, 22. Ksenophon bu çığlığı duyunca cephenin saldırıya uğradığını düşünmüştür. Burada artçı askerler öncü askerleri göremiyorlardı. Kol halinde yürüyen artçı askerler bir yamacı tırmanıyordu. Burada anlatılan çukur ve yamaç alanın, Yazlık Köy/İskobel Yaylası'nda vardır. Burada ülkelerine dönmek için denize ulaşmaya çalışan askerler tepenin üzerinde "Thalassa, Thalassa"(deniz, deniz) diye bağırıyorlardı. "...ve ansızın kimin buyruk verdiği bilinmeden taş toplayıp bir tepe yaptılar". Bu taş yığını tepenin yakın bir zamana kadar İskobel Yaylasında bulunduğu

söylenmektedir. Bu nedenle coğrafyanın Yazlık Köy/İskobel olduğuna inanılmaktadır. Böylece bu tarihi olay yöre tarihi ve kültürüne önemli bir değer katmaktadır (Ksenophon, 1984).

Mecusilerin 12 tanrısından en büyüğü olan Güneş (ışık) tanrısına yakılan ateşe “Ziya yani Işık/Güneş taşı” denilmiş olduğu rivayeti halk arasında yaygındır. Taş kolayca çözülüp, topraklaşmaya döndüğü için üzerinde “ateşin isinden” başka herhangi bir işaret bulunmamaktadır. Bu rivayet köyün M.Ö. iki bin yıllarda yerleşime açık olduğunu göstermektedir (Anonim, 2012a).

2.5.3.2.6. Geleneksel Mimari; Binalar, Değirmenler, Serenderler, Köprüler

Kırsal yaşamın dokusuna ve karakteristiğine uygun yapıların bazıları korunmuş günümüze kadar gelmiştir. Bazıları ise günümüze bir harabe şeklinde ulaşmıştır. Yazlık Köyü’nde yapılan çalışmada 14 tane konut ve müştemilattan oluşan eski bina tespit edilmiştir. Genellikle kırsal konut ve müştemilattan oluşan eski bina tespit edilmiştir. Genellikle kırsal konut geleneğini gösteren tek katlı veya konut+müştemilat şeklindedir. Genel olarak bölgenin yapım teknolojisini benimsemiş, kırsal konutlara iyi örnek olabilecek yapılardır. Bazılarında günümüzde ikamet edilmektedir. Genellikle dokuları, özellikleri bozulmadan tadilat görmüşlerdir (Anonim, 2012a) (Şekil 78).

Şekil 78. Geleneksel konut örneği (Yazlık Köyü)

Şekil 79. Serander (Yazlık Köyü)

Yazlık Köyü’nde günümüze kadar işlevini hala sürdürmüş, sürdürmeye devam eden Karadeniz kültürünün önemli bir parçası olan bir değirmen de bulunmaktadır. Genellikle Orta ve Doğu Karadeniz kırsal kültürünün diğer önemli elemanlarından yerden yüksek

ahşap direkler üzerinde, kare veya dikdörtgen özellikte yüzyıllardır kullanıldığı düşünülen, genellikle yiyeceklerin saklandığı veya mısırın kurutulduğu yapı olan serander (Şekil 79); Yazlık Köy'ünde günümüzde de işlevini sürdüren 3 özgün örnekle temsil edilmektedir.

Şekil 80. Çoşandere Köyü sınırları içerisinde bulunan tarihi taş köprü

Çalışma alanında biri Çoşandere Köyü'nde (Şekil 80) biri Altındere Köyü'nde iki tane taş köprü bulunmaktadır. Altındere Köyü köprüsü; Altındere Vadisi'nde Sümela'dan yaklaşık 6 kilometre mesafede, Cami boğazı yaylasına giden yol güzergâhında yer almaktadır. Tek gözlü basık bir kemerli yapıya sahiptir. Kemer kısmı düzgün kesme taştan yapılmış, köşe dolguları moloz taştandır. Çoşandere (Kınalı) Köprüsü; Tek kemer gözlü köprü moloz taştan yapılmış olup üst kısmı kavisli bir yapıya sahiptir (URL-8, 2012).

2.5.3.3. Folklorik Değerler

2.5.3.3.1. Yaylacılık

Anadolu'da yaylacılık geleneği, dağların yüksek kesimlerinde havanın elverişli olduğu yaz dönemlerinde hayvanları otlaklardan yararlandırmak amacıyla taşımaktadır. Bu amacın dışında, yazın alçak kesimlerdeki sıcak ve bunaltıcı havanın etkisinden uzaklaşmak ve geçmişte sıtmadan kaçınmak amacıyla taşımaktadır (Sümerkan, 1991).

Yaylacılığın temelinde hayvanların doğal yaşamlarına uyulması doğrultusunda insanların ve hayvanların iklime bağlı olarak yaylaya çıkması ovaya/köye inmesi ve hayvanların otlaklardan yararlanması amaçlanmaktadır. Aynı zamanda yaylacılık yerleşik insan gruplarında 3-4 ay süren mevsimlik göç hareketi ve ekonomik faaliyetleri kapsayan bir olaydır (Şekil 81, 82).

Trabzon ilinde köyler deniz seviyesinden 1400 m lere çıkabilirken, yaylaya çıkılmadan önce bir süre kalınan yerleşkeler olan mezralar 1500 m'ler ile 1800 metre yükseklikler arasında yer alır uzanırken, yaylalar ise 1600 m yüksekliklerden başlamaktadır. Doğu Karadeniz'de mezralara nisan sonunda, yayla yerleşimlerine Mayıs ortalarından itibaren Haziranın ilk haftalarına kadar çıkılmaktadır. Çıkış tarihleri yayla yükselteleri ve uzaklıklarına göre veya hava durumuna göre değişir (Sümerkan, 1991).

Şekil 81. Yaylacılık faaliyetleri küçükbaş hayvancılık

Şekil 82. Yaylacılık faaliyetleri büyükbaş hayvancılık

Yaylalar, ekonomik ve doğal özelliklerinin yanı sıra toplumsal ve kültürel bir olgudur. Aynı zamanda yaylaya çıkmak yörede eskiden gelen temel bir olgudur. Bu

olgunun yöre kültüründe en belirgin ifadesi yayla şenlikleriyle ortaya çıkar (Canalıoğlu, 2000).

2.5.3.3.2. Şenlikler ve Özel Günler

Yayla şenlikleri, yaylacılık kültürünün önemli bir boyutunu oluştururken aynı zamanda kendi yarattığı kültürün bir ifadesidir. Genellikle yayla şenlikleri düz ve horon oynamaya ve toplanmaya imkân tanıyan alanlarda yapılmaktadır. Bu şenliklerde binlerce kişi horon halkaları oluştururken aynı zamanda yaylacıların da hazırladığı el işlerinin sergilenmesine imkan tanır (Pirselimoğlu, 2007; Sümerkan, 1991).

Trabzon'da yayla şenlikleri, toplanma yerinin özelliğine göre de iki gruba ayrılır (Sümerkan, 1991);

1. Yılda bir kez, yakın çevresinde yerleşim yeri olmayan, belirli bir alanda toplanılarak kutlanan gelenekselleşmiş şenlikler
2. Yılda bir kez yerleşim yeri veya Pazar yeri çevresinde gerçekleşen şenliklerdir.

Günümüzde çalışma alanına giren yaylalarda böyle büyük yayla şenlikleri yapılmazken, ilk olarak 23 Ağustos 2008 tarihinde Yazlık Köyü yukarısında Düzler Mezrasında Yazlık Köyü Derneği yönetimi tarafından “Yazlık Köyü Buluşma Şenliği” olarak düzenlenmiş, daha sonraki yıl 1 Ağustos 2009'da kutlanmış geleneksel hale getirilmiş “Livera Ligarba Şenliği” adı verilen bir şenlik bulunmaktadır. Yine bu şenliğin bir devamı olarak 16 Eylül 2012 tarihinde de bir organizasyon düzenlenmiştir (Şekil 83).

Yazlık Köyü'nde yapılan bir diğer önemli şenlik ise; Kalandar (Kara Goncoloz) şenliğidir. Bölgede kutlanan ancak özellikle Yazlık Köy (Liverada) değişmeyen Ocak ayının 13. gecesini düzenlenen Rumların “Momoyer” (Kara Yaratık Ayı) (Şekil 84) dedikleri tarihi misyonu içerisinde folklorik ve ritüel olarak değerlendirilebilecek bir şenliğe dönüştürülmüş oynanan bir oyundur. Oyunda ana oyuncu olan kişi tanınmayacak şekilde boyanarak Momoyer kılığına girer, yanında yine tanınmaz halde kadın kadın kılığına girmiş erkek gelin bulunur, bunların dışında bir damat, bir yaşlı adam ya da kadın, bir sarhoş kılığına girmiş kişiler bulunur. Bu ekip ev ev dolaşarak Kalandar tekerlemesi söyleyerek rekreatif seyirlik bir oyun oynarlar. Daha sonra ev halkınında katılımıyla oynanan horon ve ev halkının verdiği çerez ve meyvelerle oyun son bulur (Anonim, 2012a; Bektaş ve Altun, 2012).

Şekil 83. Yazlık Köy şenliği/pikniği

Şekil 84. Kalandar şenliği (Anonim, 2012a).

Festivaller ise; yerel halklarca belirlenen geleneksel gün ve tarihlerde kutlanan ve yapıldığı yörenin simgesi olmuş etkinlikler bütünüdür (URL-9, 2012).

Yörenin önemli festivallerinden biri Temmuz ayında Maçka Belediyesi tarafından düzenlenen Uluslararası Maçka Sümela Kültür ve Sanat Festivali'dir.

Düğünler, Bayramlar, Cenazeler, İrgatlar (imeceler) gibi yöre halkının bir araya geldiği özel günler bulunmaktadır (Anonim, 2012a).

- Yazlık Köyü'nde düğünler Perşembe günleri yapılır, ardından "Kına gecesi", "Cumalık" ve "Yedilik" olarak etkinlikler düzenlenirdi.
- "İrgatlık" olarak adlandırılan "İmeceler" de mısır saymak, fındığı zulufundan ayırmak, tarla bellemek ve kazımak, gübre taşımak gibi işler için yapılır. Genellikle ev sahibi bu etkinliği eğlenceli bir hale getirmek için kemeñceci çağırır, hep birlikte daha sonra tepilirdi. Günümüzde bu etkinlik hala devam etmektedir.
- Cenazelerde bazen kibrit ve havlu dağıtılırdı, bazen ise az miktarda para dağıtılırdı. Bunun yanında 3-5 gün kuran okutulup defin işleminden 40 gün sonra da mevlit okutulur.
- Bayramlarda öncesinden hazırlık için evler temizlenir, evlerde baklavalar pişirilir. Durumu iyi olan aileler Bayram namazı sonrası evlerinde köy halkına yemek verip, bayramlaşmaya gelen çocuklara para verirlerdi. Rumlardan günümüze kadar devam eden bir adet olarak Bayram namazı sonrası cami önünde tüm cemaat toplanarak birlikte fotoğraf çektirilirdi. Ayrıca milli bayramlarda da gençler bir meydan da toplanarak kemeñce çalıp horon oynarlar.

Bu etkinlikler, gelenek ve görenekler yöre içerisinde de benzer özellikler göstermektedir.

2.5.3.3.3. Yöresel El Sanatları

Yazlık Köyü'nde yapılan araştırmada yöreye özgü el işlerinin neler olduğu tespit edilmiştir (Anonim, 2012a);

- Devletin veridiği dokuma tezgahıyla (günümüzde bunu çalıştıran pek az kişi kalmıştır) peşkir, tiril, keten, peştamal, astarlık kumaş yapılarak bunlar satılır veya kendi ihtiyaçları için kullanılırdı.
- Koyunu olan kişilerden yün satın alınarak; yünler yıkanır, yün tarağından geçirilir. “Kerman/Kirman” adı verilen birbirine geçme şeklinde ahşaptan yapılan alet ile iplik haline getirilir ve 5 şiş kullanılarak yün çorak örülürdü. Bu ipliklerden “Dırmaç”(Dirmaç) adı verilen yük taşımak için kullanılan ip yapılırdı. Bu iple hayvanlar bağlanır, yük taşınırdı. Ancak günümüzde kendir ekimi yasaklandığından naylon ip veya dırmaçlar kullanılıyor.
- Fındık eşkininden sepetler ve ormandan kesilen odunlardan külekler (peynir, yağ, yoğurt kabı) yapılırdı. Ladin ağaçlarının en üst sürgününden ayran veya yoğurt karıştırıcısı olan “Gudal”(günümüzde de kullanılmaktadır) yapılmaktadır. Genç fındık eşkininden “Kalbur” (Ahşap elek) yapılırdı; buğday, mısır, fasulye elemek için kullanılır. Günümüzde de hala kullanılmaktadır. Gürgen ağacı el ile oyularak kenarları kalınlığı 1cm, çapı 25-30 cm olan 10 lt'lik tahıl ölçüsü “Kot” ve 5 lt'lik “Urup” yapılırdı. Yine su taşımak için ahşaptan 30 cm çapında 75 cm boyunda silindir şeklinde “Kufalar” yapılırdı. Taştan yapılmış süslemeli el değirmenleri de bulunur. Ayrıca mutfaklarda Dölek'ten gelen çamurdan çömler ve Yomralıların yemek saklamak için kullandıkları odundan kap, çanakta bulunmaktadır.

2.5.3.3.4. Yöresel Yemekler

Yörede Rum evlerinde ailelerin kendi ekmek ihtiyacını karşılaması için birer taş fırın bulunmaktaydı. Bu fırınların bazıları günümüze kadar saklanabilmiş, bazıları ise Türk

aileler yıkmıştır. Her evin bahçesinde tahıllar ve kuru bakliyatların saklanabilmesi içinde serander bulunmaktaydı. Yine bölgede hala kullanılmakta olan seranderler vardır.

Yöresel yemeklerin en başında turşu, karalahana yemeği ve sarması gelmektedir. Diğer yöresel yemekler; fırın kurusu, sac ekmeği, kuymak, kaygana, karalahana çorbası, fasulye turşusu, fasulye turşusu kavurması, sütlaç ve kavut (Anonim, 2012a)'tur.

2.5.3.4. Ulaşım Sistemi

Şekil 85. Beton köy yolları

Maçka ilçesi, Gümüşhane karayolunun 26.km'sinde bulunmaktadır. Çalışma alanında bulunan Yazlık Köyü Maçka'nın güney doğusunda 4.1km uzaklıktadır. Köye ulaşım kimi yerlerde beton (Şekil 85) ve kimi yerlerde asfalt yolla olurken köy içerisinde ulaşım bazı yerlerde parke yolla sağlanırken genellikle toprak yolla olmaktadır. Çoşandere Köyü Maçka ilçesine 5 km uzaklıkta olup köye ulaşım asfalt yolla sağlanmaktadır. Altındere köyü ise Maçka'dan 12 km uzaklıkta olup yine asfalt yolla ulaşımı sağlanmaktadır (Şekil 86).

Şekil 86. Altındere Köyü bağlantı yolu

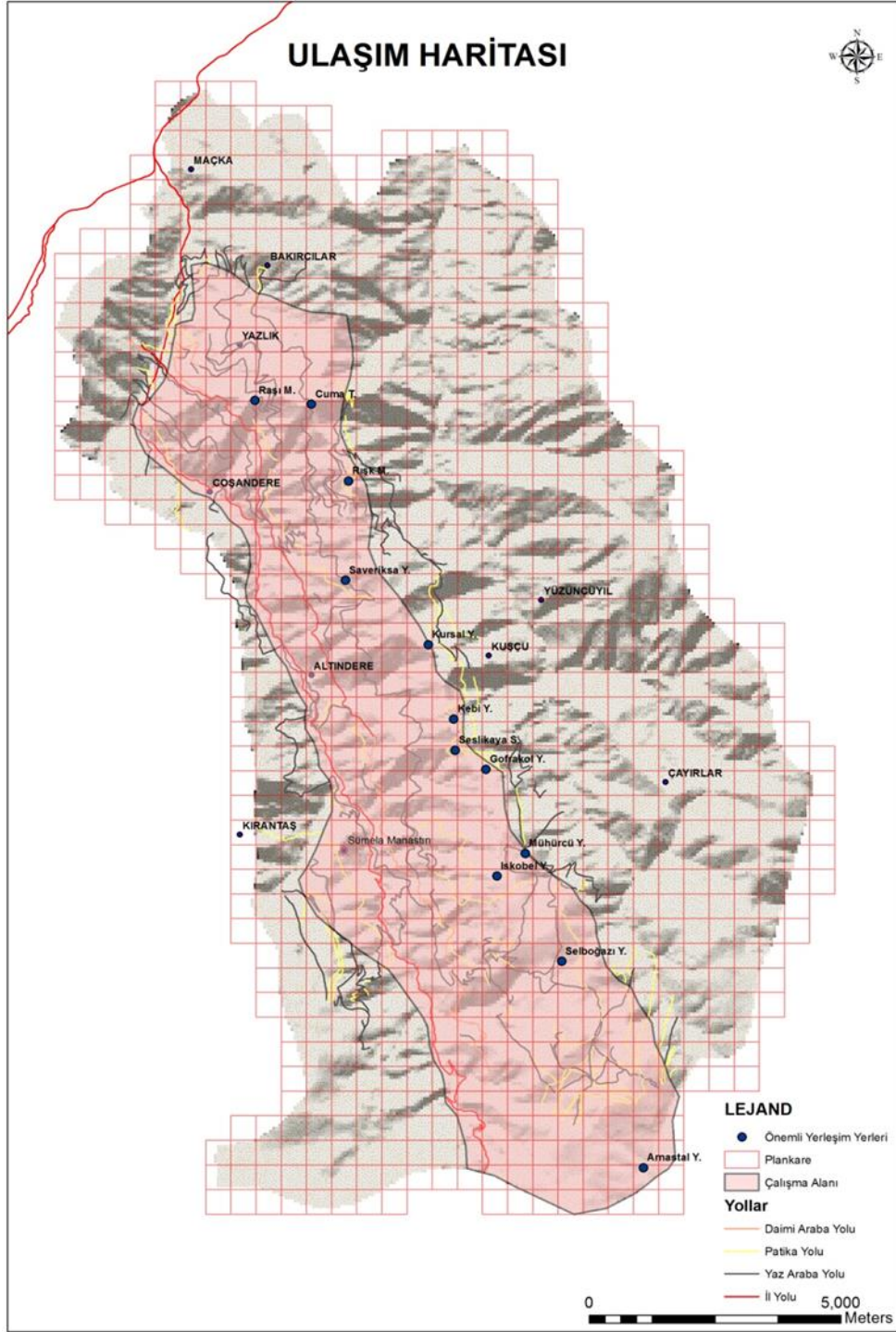
Köyler içerisinde bazı ulaşım lar yişne toprak yolla olmaktadır. Yaylara ulaşım ise Yazlık Köy üzerinden toprak yolla (Şekil 87) sağlanırken, uzaklıklar ise; Raşi 2 km, Saveriksa 5 km, Rışk 6 km, Kursal 8 km, Gofragol 13 km, Mühürcü 20 km, Omila 21 km, İskobel 22 km, Selboğazı 25 km, Arnastal 44 km'dir (Şekil 89). Yayalalara Altındere Vadisi Milli Parkı (Şekil 88) içerisinde geçen yol üzerinden de ulaşmak mümkündür. Bu mevkide planlanan Çakırgöl Kayak Merkezine giden bir yol çalışması da mevcuttur.

Şekil 87. Yayla yolları

Şekil 88. Vadi anayol

Şekil 89. Çalışma alanından geçen ulaşım yolları

Kaynak: Orman Harita ve Fotogrametri Müdürlüğü'nden alınan verilerden üretilmiştir.

2.5.3.5. Tarımsal Kùltür Alanları

Maçka, Değirmendere'nin oluşturduğu vadiler, vadi yamaçları ve dağlık alanlardan oluşan bir arazi yapısına sahiptir. Köy yerleşimleri dağların eteklerinde, daha yüksek kesimlerde; ormanlık alanlar, çayır-mera alanları ve en son noktada ise yaylalar yer almaktadır. Arazi yapısının çok engebeli ve erozyona imkân tanınması çayırılık alanlar olarak değerlendirilmiştir. Maçka'da tarım arazilerinde yetiştirilen ve üretilen ürün çeşitleri sırasıyla fındık üretimi, mısır üretimi ve sebze ve meyveciliktir. Fındık üretimi dışındaki ürünlerin ticari değeri yoktur. İlçe genelinde fındık üretimi 3839 hektar alanda 2000-2500 ton civarındadır. Mısır genellikle hayvan yemi olarak yetiştirilirken az miktarda yiyecek olarak kullanılır. Sebze ve meyveçlik aile ihtiyacını karşılamaya yönelik olarak gerçekleştirilirken Tarım İlçe Müdürlüğü'nün fidan ve teknik destekleriyle ceviz, kivi, likarba, bodur elma, armut ve Trabzon hurması üretimi yapılması için örnek bahçeler oluşturulmuştur (URL-8, 2012).

Yazlık Köyü, Coşandere Köyü, Altındere Köyü'nün STATİP'ten elde edilen verilerden yola çıkarak kapladıkları alan ile ilgili bilgiler aşağıdaki Tablo 29'da verilmiştir (Anonim, 2011b) (Şekil 90, 94).

Şekil 90. Çalışma alanı içerisinde köy yerleşimi, tarım ve ormanlık alanlardan bir görünüm

Tablo 29. Mevcut alan kullanımları (Anonim, 2011b).

	Yazlık Köyü	Coşandere Köyü	Altındere Köyü
Çayır	327.2 ha	0.4 ha	169.4 ha
Dikili Fındık	53.8 ha	13.5 ha	-
Kuru Marjinal Tarım	69.2 ha	38.9 ha	4.3 ha
Mera	414.4 ha	-	698.5 ha
Orman	149.1 ha	175.4 ha	252.4 ha
Yerleşim	103.8 ha	120.7 ha	58.8 ha
Diğer Alan	705.1 ha	210.0 ha	1484.8 ha
Toplam Alan	1822.6 ha	558.9 ha	2668.2 ha

2.5.3.5. Hayvancılık ve Balıkçılık

Maçka'da hayvancılık fındığın yetişmediği rakımı yüksek köylerde yoğunluk göstermektedir. Büyük baş hayvancılıkta en çok jersey meleziz ırkı bulunurken az miktarda yerli ve holstein ırkı bulunmaktadır. Küçükbaş olarak ta, Karakaya melezi, yerli koyun, az miktarda kıl keçisi vardır. Toplam olarak 12030 baş sığır ve 11790 adet koyun ve keçi bulunmaktadır. 18000 kümes hayvanı vardır (Şekil 91) (Şekil 92). Ayrıca bunlara ilave olarak 7932 adet arı kovanı (plakalı) bulunmaktadır. 2011 verilerine göre yıllık bal üretimi 110 ton civarında olmuştur (URL-8, 2012; URL-10, 2012).

Şekil 91. Hayvancılık faaliyetleri

Şekil 92. Yaylalarda büyükbaş hayvancılık

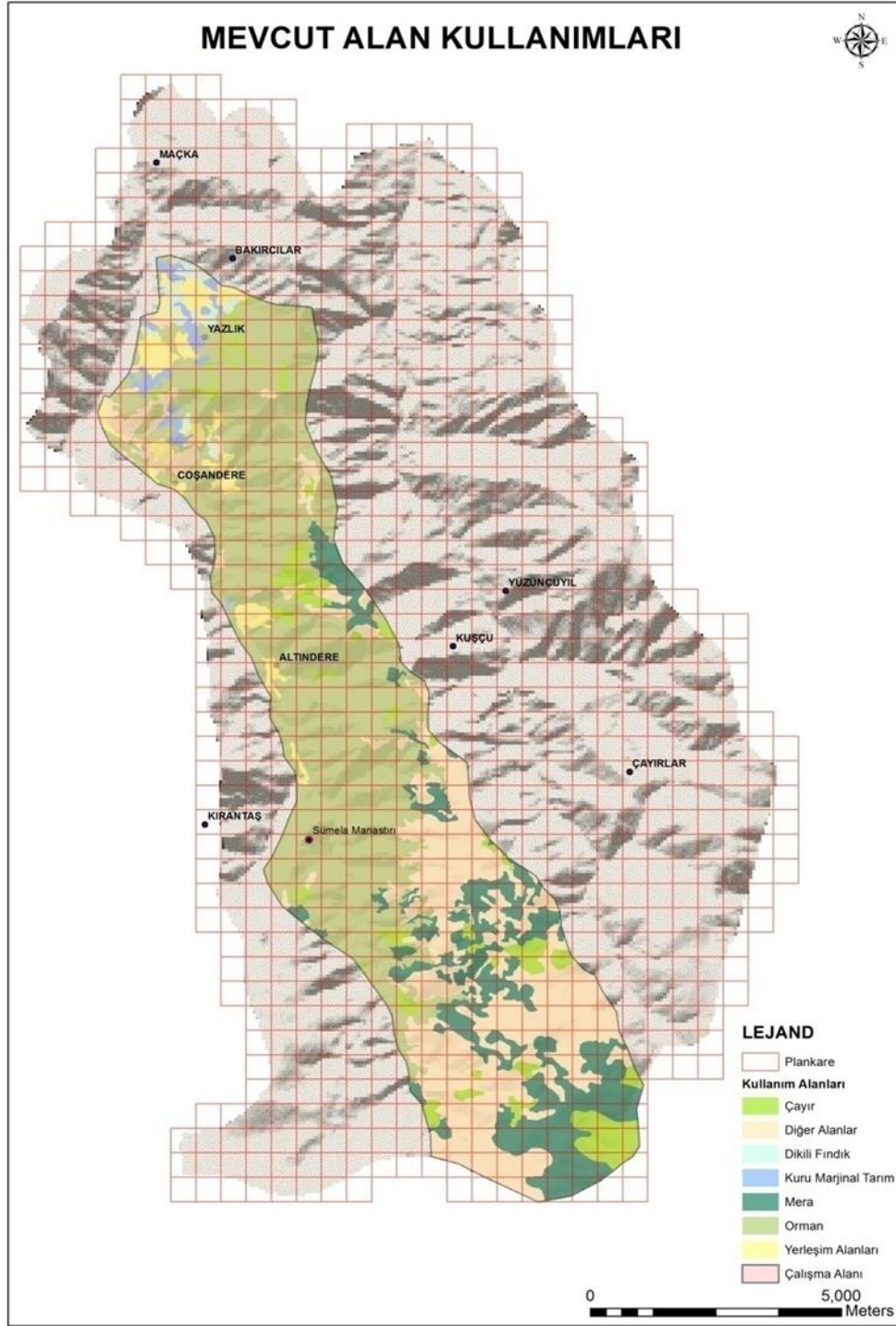
İlçede ayrıca özel sektörün destekleriyle alabalık üretimi gelişmiştir (Şekil 93). Toplam olarak ilçe kapasitesi 797 ton/yıl olup yıllık ortalama üretim ise 651 ton/yıl'dır. Yavru balık üretimi de 45000000 adet/yıl'a artarak ulaşmıştır. Üretilen balık ve yaruların bir kısmı ilçedeki tesislerde tüketilirken önemli bir kısmı satılarak, gelir getirmektedir (URL-8, 2012).

Şekil 93. Alabalık üretme çiftlikleri

Trabzon İli Maçka İlçesinde 29 adet özel, 1 adet resmi kuruluşlara ait olmak üzere toplam 30 adet alabalık çiftliği vardır. 7 adedi üretim yapmaktadır (URL-10, 2012).

Şekil 94. Çalışma alanının mevcut alan kullanımları
Kaynak: STATİP verilerinden üretilmiştir.

2.5.3.7. Ekonomik Durum

İlçedeki sanayi kuruluşunun sayısı 4'tür. İlçede sanayi dışında gelir kaynakları tarım, hayvancılık, balıkçılık ve turizmdir. İlçenin arazi yapısı tarımsal faaliyetler için kısıtlı imkânlar sunmaktadır. Yapılan tarımsal faaliyetlerin fındık dışında olanlarından (mısır, karalahana, fasulye, patates, sebze ve hayvan pancarı ve mısır) pazar için üretimi çok azdır. Genellikle aileler kendi ihtiyaçlarını karşılarlar. Hayvansal ürün olarak ise; tereyağı, süt, peynir ve az miktarda damızlık ve besi hayvanı ticareti yapılmaktadır. İlçe genelinde 41 köyde arıcılık yapılmaktadır. Balıkçılıkta ise alabalık üretim miktarı 300 ton iken, kapasite 400 ton üzerindedir (URL-10, 2012).

İlçenin önemli gelir kaynaklarından biri turizmdir. Maçka doğal güzellikleriyle birlikte tarihi ve kültürel yönden de çok zengindir. Başta Sümela Manastırı, Vazelon Manastırı, Kuştul Manastırı ve diğer kiliseler, camiler, köprüler ve doğal güzellikler turistlerin akınına uğramasına sebep olmaktadır. Kültür ve Turizm Bakanlığının Müze ve Ören Yeri verilerine göre Sumela Manastırı'nı 2011 yılında 288089 kişi ziyaret etmiş 1638074 TL gelir elde edilmiştir. İlçede 6 adet tesiste toplam 610 yatak kapasitesi de ayrıca bulunmaktadır.

2.5.4. Mevcut Rekreasyonel ve Turistik Yapı

Turizm açısından Doğu Karadeniz'in ve Trabzon'un önemli merkezlerinden biri olan Maçka, sınırları içerisinde önemli bir tarihe ev sahipliği yapmaktadır. Bu bağlamda ilçede uluslar arası tanınırlığa sahip, Sümela, Vazelon, Kuştul Manastırları, Altındere Vadisi Milli Parkı, Zigana Dağı ve 203 adet yaylasıyla önemli bir turizm potansiyeline sahiptir (Şekil 108).

Ancak bu potansiyele rağmen tesis ve yatak sayısı olarak bölge ortalamasının altındadır. İlçede 2'si Bakanlık Turizm belgeli tesis (yatak sayısı 356) olmak üzere 8 tesis (275 yatak sayısı) bulunmaktadır. İlçe ye, ilçede konaklama yapmayan günübirlik turist geliyor. Bu turistler Trabzon'da veya bölge otellerinde kalıyor. Son yıllarda bölgeye düzenlenen bölge illerinin kapsayan on gün, on beş günlük "yeşil tur" ların bir parçası olarak, özellikle Maçka'ya bir gün ayrılmaktadır.

Bunun yanında yörede çok az sayıda olsa küçük gruplar tarafından yapılan alternatif turizm etkinlikleri ve daha büyük turlarla yapılan turistik ve rekreatif etkinlikler de bulunmaktadır.

2.5.4.1. Kültür Turizmi ve İnanç Turizmi Kapsamında Geziler-Turlar

Kültür ve inanç turizmi kapsamında Sümela Manastırı başta olmak üzere diğer manastır, kilise, köprü ve camiler ziyaret edilmektedir. Özellikle Sümela Manastırı “yeşil tur” kapsamında çok sayıda yerli ve yabancı turisti ağırlamaktadır. Bu kapsamda ayrıca müze, tarihi yer gezileri ve tarihi güzergah yürüyüşleri yapılmaktadır.

Bu amaçla Sümela Manastırı’na çeşitli şekillerde turist ulaşimleri söz konusudur. Bunlar; Trabzon’dan güneybirlik turlar, Trabzon dışından (yurt içi, yurt dışı) düzenlenen “yeşil tur” kapsamında turlar, Yurt dışından “cruise” larla gelenleri Sümelaya götüren turlar ve bireysel özel araçlarıyla yapılan ziyaretlerdir (motor, karavan, özel oto, vb.).

Hristiyanlarca önemli bir dini merkez olan Sümela Manastırı inanç turizmi açısından büyük bir potansiyele sahiptir. Bu amaçla yurt dışından birçok ziyaretçiyi ağırlarken ilki 88 yıl aradan sonra 15 Ağustos 2010 yılında yapılan ayin için çok büyük dini gruplar Ağustos’un ikinci haftası Sümela’ya büyük kalabalık gruplar halinde ziyaretler gerçekleştirmişlerdir. Bugüne kadar 3 kez düzenlenmiş olan bu ayine 2010 yılında rekor bir katılım gerçekleşmişken 2012 yılında bu sayı Avrupa ülkelerinde özellikle Yunanistan ‘da yaşanan ekonomik kriz nedeniyle azalmıştır.

2.5.4.2. Doğa Temelli Turizm Kapsamında Yamaç Paraşütü

Doğa temelli turizmin bir parçası olan; yüksek irtifa sporları olarak bilinen ve farklı yükseltilere sahip coğrafyalarda rüzgâr türbülanslarından yararlanarak gerçekleştirilen yamaç paraşütü sporu, Trabzon’da bir grup gönüllü tarafından 20 yıldan beri yapılırken il hudutları içerisinde 6 noktadan [Akyazı Uçuş Tepesi (130 m), Akçakale Uçuş Tepesi (375 m), Yoroç Uçuş tepesi (450 m), Düzköy Hakça Eğitim Tepesi (1800 m), Uzungöl Uçuş Tepesi (1800-2000 m) ve Tonya Uçuş Tepesi (1700 m)] uçuş yapılmaktadır. Buna ek olarak çalışma alanı sınırları içerisinde uçuşlar yapılabilmektedir. 2008 yılında Avrupa Birliği ile T.C. Hükümeti tarafından finanse edilen ve DPT’nin Koordinasyonluğu’nda ve Maçka Kaymakamlığı Köylere Hizmet Götürme Birliği tarafından yürütülmüş olan

Ekoturizm projesinde Yazlık Köy ve Yukarı Havzası'nda yapılan uçuşlarla çalışma alanın doğa temelli turizm etkinlikleri kapsamında yamaç paraşütü yapılabilirliği ortaya konmuştur (Şekil 95, 96).

Şekil 95. Yamaç paraşütü kalkış noktası

Şekil 96. Yamaç paraşütü etkinliği

Yapılan uçuşlar ve çalışmalar neticesinde belirlenen uçuş kalkış-iniş noktaları aşağıdaki Tablo 30'da verilmektedir.

Tablo 30. Yamaç paraşütü iniş kalkış noktaları

Kalkış Noktaları	İniş Noktaları
İskobel Yaylası (2420 m); Kuzey-Kuzeydoğu-Kuzeybatı-güney-Güneybatı rüzgarlarına uygundur. Uçuş mesafe ve süresi yaklaşık 15 km ve 60-120 dakikadır. İleri seviye pilot uçuşu zoluk derecesindedir.	Gebi (1817m)
Goflagol Yaylası (2175 m); Görsel olarak Meryemana'yı da gören bir algılama üstünlüğüne sahiptir. Kuzey-Kuzeydoğu-Batı-Güneybatı rüzgarlarına uygundur. Uçuş mesafe ve süresi 12 km 50-110 dakikadır. İleri seviye pilot uçuşu zoluk derecesindedir.	Saveriksa Yaylası dibi; 1-Gondova mevkii 1255 m 2-Yelef mevkii 1350 m 3-1200 m
Kusal Tepesi (1965 m); Kuzey-kuzeydoğu-batı-kuzeybatı-güneybatı rüzgarlarına uygundur.	Raşi Mezrası (1300 m)
Saveriksa Sırtı (1790 m ve 1820 m); Kuzey-kuzeybatı-batı-güneybatı rüzgarlarına uygundur	Mezere (Çayırılar) Mevkii (1250 m)
Rışk Yaylası (1750 m); Kuzey-kuzeybatı-batı-güneybatı rüzgarlarına uygundur. Uçuş mesafe ve süresi 7,5 km 35-90 dakikadır. İleri seviye pilot uçuşu zoluk derecesindedir.	Yazlık Köy İniş Yerleri; 1-Kahvenin yanı 765 m 2-Kantarcının çimeni/orta Mah. 850 m 3-Salih Şahinlerin çimeni/orta mah. 810 m

Tablo 30'un devamı

Kalkış Noktaları	İniş Noktaları
Cuma Tepesi (1800 m); Kuzey-Kuzeybatı-batı-Güneybatı rüzgarlarına uygundur. Uçuş mesafe ve süresi 5-7 km 30-120 dakikadır. Orta ve İleri seviye pilot uçuşu zoluk derecesindedir.	Maçka Borfil Mevkii (400 m) ve Yazlık Köy girişi İncirli Mahallesi (525 m)
Raşi Mezarsı (1365 m); Kuzey-kuzeybatı-güneybatı rüzgarlarına uygundur. Uçuş mesafe ve süresi 5 km 25-70dakikadır. Orta seviye pilot uçuşu zoluk derecesindedir.	Meryemana Vadisi Alternatif iniş yeri
Yazlık Köyü başı kuzey yamacı (1060 m); Batı-kuzeybatı-güneybatı-güney rüzgarlarına uygundur. Uçuş mesafe ve süresi 4 km 15-50dakikadır. Orta seviye pilot uçuşu zoluk derecesindedir.	Çoşandere mevkii Alternatif iniş alanı (450 m)
Yazlık Köyü başı güney yamacı (1050 m)	

“Meryemana Vadisi’nde Alternatif Turizm Olanaklarının Araştırılarak Turizm Amaçlı Potansiyel Alan Kullanım Haritasının Oluşturulması Projesi” kapsamında İskobel Yaylası 2350-2400 m üstü Sofra Düzlüğü mevkiinde değişik yönlü rüzgarlara uygun tepelerde eğitim yapılabilecek eğitim tepeleri ve Yazlık Köyü Çayırlar Mezrası 1250 m’inde eğitim alanı tespit edilmiştir. Ayrıca yine bu proje kapsamında; uzun mesafe yarışmalarının yapılacağı ve akrobasi festivallerinin yapılacağı uçuş noktaları belirlenmiştir. Bu kapsamda İskobel-Gofragol-Saveriksa Kalkış Noktası olarak Yazlık Köyü’ndeki üç noktaya ve Maçka Borfil Mevkiine uzun mesafe uçuşları yapılabileceği tespit edilmiştir. Akrobasi uçuşları için ise; Cuma Tepesi (1800 m)’den uçuş yapıp, Maçka ve Yazlık Köy göreselliğinde akrobasi yaparak Yazlık Köy veya Maçka Borfil Mevkii’ne ve alternatif olarak Sansanoz (İncirlik Mah.) noktasına iniş yapılacağı tespit edilmiştir.

2.5.4.3. Doğa Turizmi ve Spor Turizmi Kapsamında Su Sporları; Kano/Rafting

Yapılan çalışmalar ve gözlemler neticesinde dere yatağının dar olması ve suyun debisinin yetersiz olması sebebiyle raftin için uygun bir dere olmadığı ancak yılın belli dönemlerinde karların erimesiyle suyun debisinin yüksek olduğu bazı dönemlerde derenin daha geniş olduğu kısımlarda rafting sınırlı uzunluktaki mesafelerde yapılabilmektedir. Derenin imkanları doğrultusunda kano sporunun yapılabileceği tespit edilmiştir. “Meryemana Vadisi’nde Alternatif Turizm Olanaklarının araştırılarak Turizm Amaçlı

Potansiyel Alan Kullanım Haritasının Oluşturulması Projesi” kapsamında 4 tane kano parkuru belirlenmiş olup bunlardan 3 tanesi çalışma alanı sınırları içerisinde geçmektedir.

Kano Parkuru 1- 1.ETAP;	Başlangıç noktası	: Sümela Manastırı Aşağısı
	Bitiş Noktası	: Çoşandere Tesisleri Yukarısı
	Uzunluğu	: 1.4 km
	Mevsim	: Nisan-Mayıs
Kano Parkuru 2-2.ETAP;	Başlangıç noktası	: Çoşandere Tesisleri
	Bitiş Noktası	: Tarihi Kınalı Köprü aşağısı
	Uzunluğu	: 596 m
	Mevsim	: Nisan-Mayıs
Kano Parkuru 3-3.ETAP;	Başlangıç noktası	: Sümela Camping
	Bitiş Noktası	: Tarihi Kınalı Köprü aşağısı
	Uzunluğu	: 1.15 km
	Mevsim	: Nisan-Mayıs (Şekil 97, 98)

Şekil 97. Kano parkuru 3

Şekil 98. Üçüncü Etapta kano etkinliği

Bir diğer kano etabı ise çalışma alanımız sınırları dışında olduğu için alternatif kano parkuru olarak adlandırabiliriz.

Alternatif Kano Parkuru-4.ETAP;	Başlangıç noktası	: Şeremet Alabalık Tesisi
	Bitiş Noktası	: Özkan Sümer Alabalık Tesisi
	Uzunluğu	: 812 m
	Mevsim	: Nisan-Mayıs (Şekil 99, 100)

Şekil 99. Kano parkuru 4

Şekil 100. Dördüncü etapta kano etkinliği

2.5.4.4. Doğa Temelli Turizm ve Spor Turizmi Kapsamında Trekking (Doğa Yürüyüşleri)

Yörenin trekking rotaları belirlenirken, bazı değişkenlerden yola çıkılmıştır. Bektaş (2010)'a göre bu değişkenler; Görsellik, Güvenlik, Zorluk, Kamp Alanları, Mesafe, Zaman, Su Kaynakları, Fauna, Flora ve Yerleşim Merkezlerine yakınlıktır.

Bu değişkenler, yöreye gelen kişiler ve yerel halk ile yapılan görüşmeler sonunda alanın tarihi ve kültürel değerleri ve coğrafi yapısından yola çıkılarak trekking rotaları belirlenmiştir.

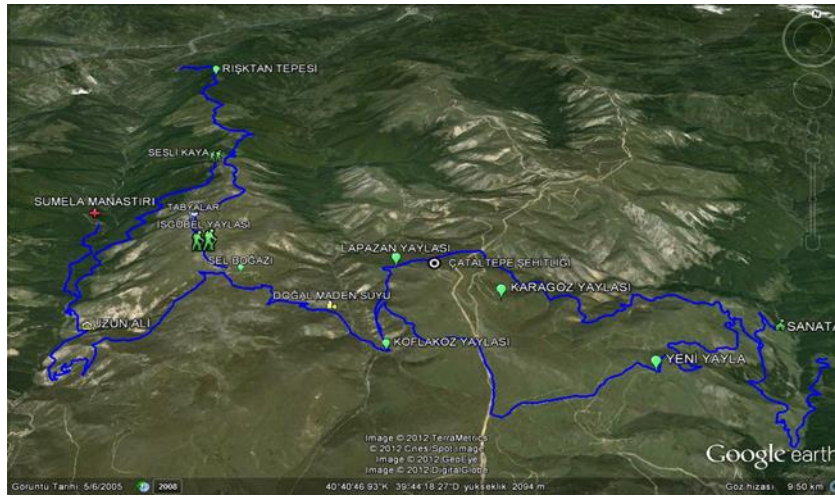
Yıllardır yörede özellikle yayla alanlarında, Meryemana Vadisi boyunca kulüpler, dernekler ve özel gruplar gibi topluluklar tarafından yürüyüşler yapılmaktaydı. Ancak bu güzergahlar, yürüyüş parkurları net bir şekilde haritalandırılmamıştı. Bundan yola çıkılarak “Meryemana Vadisi’nde Alternatif Turizm Olanaklarının Araştırılarak Turizm Amaçlı Potansiyel Alan Kullanım Haritasının Oluşturulması Projesi” kapsamında trekking (doğa yürüyüşü) parkurları belirlenmiştir. Bu parkurlar (Anonim, 2012a; URL-11, 2012);

Şekil 101. Meryemana (Sümela) Seyyah Trekking Yolu/Sel Boğazı güzergahın başlangıç noktası

Meryemana (Sümela) Seyyah Trekking Yolu/Sel Boğazı Yolu Rotası; Bu rotada araç yolu takip edilerek Sümela Manastırı'ndan güneye doğru gidilir. Uzun Ali Tesisleri geçilerek ilk yol ayrımından yamaca doğru İskobel Yaylası Selboğazı Mevkiine ulaşılır. Bu rotanın devamı olarak alan sınırları dışında kalan 3.rota Seyyah yolu ve 2. Rota Seyyah yolu Santa Harabelerine ulaşır. Bu rotalar 2-3 günlük trekking şeklinde ve kamp yapma şeklinde yürünebilir veya araçlı olarak 1 günde tamamlanabilir (Şekil 101, 102).

Şekil 102. Seyyah yolu rotaları (Anonim, 2012).

- Onbinlerin Dönüş Yolu Rotası; Ksenophon'un orduları ilk gördüğü yer olan İskobel Yaylasından başlar. Seslikaya üzerinden Rışk Yaylası'na buradan da tepeleri takip ederek Yazlık Köyü'ne ulaşır. Bu güzergâhlar zengin bitki örtüsü, manzara güzellikleri, piknik alanları, dinlenme alanları, kaynak suları, onbinlerin

taş döşeli yolu gibi tarihi, kültürel ve doğal özellikleri olan bir güzergahtır. Bu güzergaha bağlanan;

Şekil 103. Onbinlerin dönüşü taş döşeli yolu

- Onbinler Bağlantı Trekking Yolu
- Onbinler Bağlantı Trekking yolu 2
- Alternatif Onbinlere Bağlantı Yolu (Şekil 103, 104) bulunmaktadır.

Şekil 104. Onbinlerin dönüş güzergahı İskobel-Gofragol yolu

- Seslikaya- Sümela Yolu Rotası; Bu rota Meryemana (Sümela) Trekking yolu rotası ve Seslikaya Trekking yolu rotası olarak iki rotanın birleşimidir. 4 km uzunluğunda ve 2-3 saatlik bir süre almaktadır.

Seslikaya Trekking Yolu, Yazlık Köyü'ne 22 km uzaklıkta bulunan Seslikaya güzergahından başlar. Meryemana Vadisine doğru inilmektedir. Görsel açıdan çok zengin bir güzergahtır. Sümela Manastırı görseli, zengin orman örtüsü, güzergah boyunca şelaler, çeşitli etkinliklere imkan veren bir güzergah olup 2 saatlik bir yürüyüşle Meryemana Vadisi tabanına ulaşılır. Zorluk derecesi yüksek bölümleri vardır. Vadi tabanındaki bu noktadan 6 km'lik bir yürüme parkuruyla Sümelaya ulaşılır. Bu parkur ise Meryemana (Sümela) Trekking yolu olarak adlandırılır.

- Mezere Köy Trekking Yolu Rotası/ Düzler Mezrası'ndan Yazlık Köyü'ne kısa bağlantı yolu; Parkur 3 km olup 1-1.5 saatte yürünebilmektedir. Manzara güzellikleri, zengin bitki örtüsü, gibi özelliklere sahiptir. Rota boyunca Maçka, Yazlık Köyü, Lagana Mezrası (Pilav Dağı), Aşağı Kale ve Şapel görülebilmektedir. Orta derece zorlukta bir parkurdur.

Bu parkurların dışında ise; Dril Kalesi Trekking Yolu ve Tarihi Kültür Trekking Yolu olarak adlandırılan rotalar da bulunmaktadır.

2.5.4.5. Günübürlük Rekreatif Etkinlikler/Piknik Alanları

Yazlık Köy Mezra alanlarında piknik yapılan alanlar bulunurken aynı zamanda yayla yerleşimlerinde piknik yapmaya günübürlük rekreatif etkinliklere imkan tanımaktadır. Tranzon'dan, Maçka'dan, Yazlık Köy ve çevre yerleşimlerinden buraya günübürlük olarak gelinerek piknik yapılmaktadır. Günübürlük gelen bu ziyaretçiler sadece piknik değil aynı zamanda, dinlenme, eğlenme, fotoğraf çekme, manzara seyretme, spor yapma, gezinti yapmak gibi birçok rekreatif etkinliklerde yapmaktadırlar. Serbest olarak bu etkinlikler yapılabildiği gibi Meryemana Vadisi tabanında dere kenarında ve çevresinde bulunan tesislerde yöre halkına yeme-içme, eğlenme, dinlenme vb. gibi hizmetler de sağlanmaktadır.

2.5.4.6. Diğer Turistik Etkinlikler

Bunlardan ilki motorlu geziler/seyahatlerdir. Özellikle yurt dışından gruplar halinde veya bireysel motorsikletleriyle (Şekil 105) seyahat eden kişiler bu alana gelmektedir. Bu grupların en çok tercih ettiği güzergah ise Meryemana Vadisi, Altındere Milli Parkı ve Sümela Manastırı'dır. Motorlarıyla geldikten sonra bazı gruplar veya turistler konaklamakta için başka destinasyonları tercih ederken bazıları vadi boyunca bazı tesislerde konaklamakta veya tesislerin sağladığı imkanlar doğrultusunda kamp kurulmaktadır.

Şekil 105. Motorlu gezi yapan turist grupları

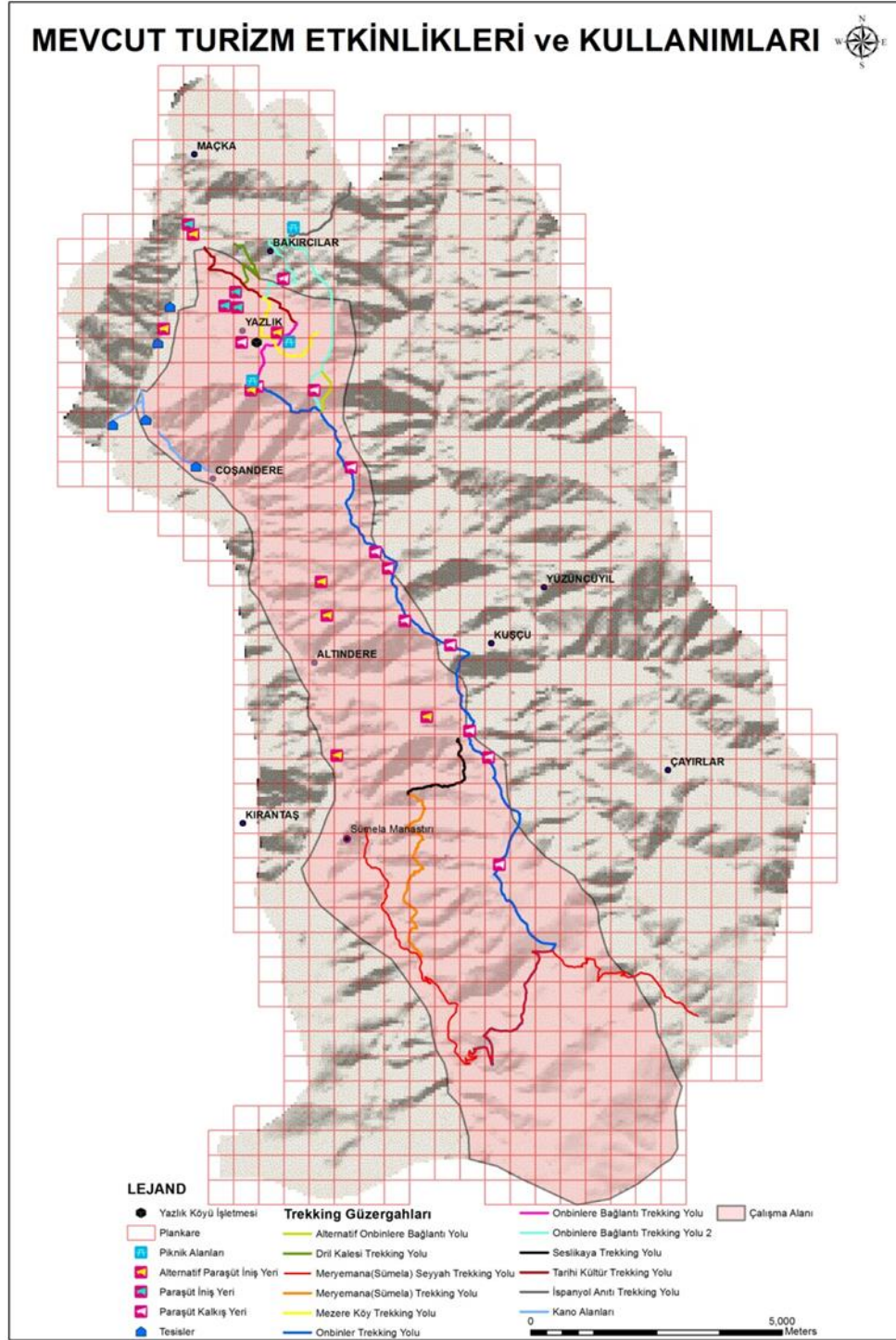

Şekil 106. Karavan grupları

Şekil 107. Karavan kampları

Bir diğerk alternatif gezi/seyahat aracı olarak karavanı (Şekil 106, 107) ve kendi özel araçlarını (genellikle arazi aracı) tercih eden gezginler/turistler de gezi güzergahı olarak Doğu Anadolu ve Doğu Karadeniz turuna çıktıklarında bu vadiyi tercih ediyorlar. Karavanlarla gruplar(10-15 karavan) halinde de seyahat edilebildiği gibi aileler bireysel kendi karavanlarıyla da gezebiliyorlar. Vadi içerisinde karavanlara hizmet edebilecek tesisler bulunmaktadır. Karavanlarıyla seyahat etmeyi tercih eden turistler araçlarını park ettikten sonra vadiyi yürüyerek (trekking) veya araç kiralayarak gezebiliyorlar.

Şekil 108. Çalışma alanında yapılan mevcut turizm etkinlikleri

Kaynak: Meryemana Vadisi'nde Alternatif Turizm Olanaklarının Araştırılarak Turizm Amaçlı Potansiyel Alan Kullanım Haritasının Oluşturulması Projesi verilerinden üretilmiştir.

2.5.4.7. Planlanan Turistik Etkinlikler

Meryemana Vadisi'nde yapılan mevcut etkinliklerin dışında alandaki potansiyelden yola çıkılarak "Meryemana Vadisi'nde Alternatif Turizm Olanaklarının Araştırılarak Turizm Amaçlı Potansiyel Alan Kullanım Haritasının Oluşturulması Projesi" kapsamında çeşitli turizm etkinlikleri önerilmiştir. Bu etkinlikler (Anonim, 2012a);

Dağ Bisikleti; Dağ Bisikleti (Şekil 109) için iki ayrı parkur önerilmiştir. Bu parkurların birinin zorluk derecesi yüksek, diğeri ise nispeten daha düşüktür. Bu parkurlar seyir değeri yüksek orman içi açıklıklardan geçerek, hem dinlenme hem de manzara seyretme imkanı taniyacaktır. Planlanan parkur Yazlık Köyü'nden başlayarak Yazlık Köyü üst yamaçları, orman sınırından mezrelere (Altındere köyü üstleri) kadar vadi yamacı boyunca ilerleyecektir (Şekil 110).

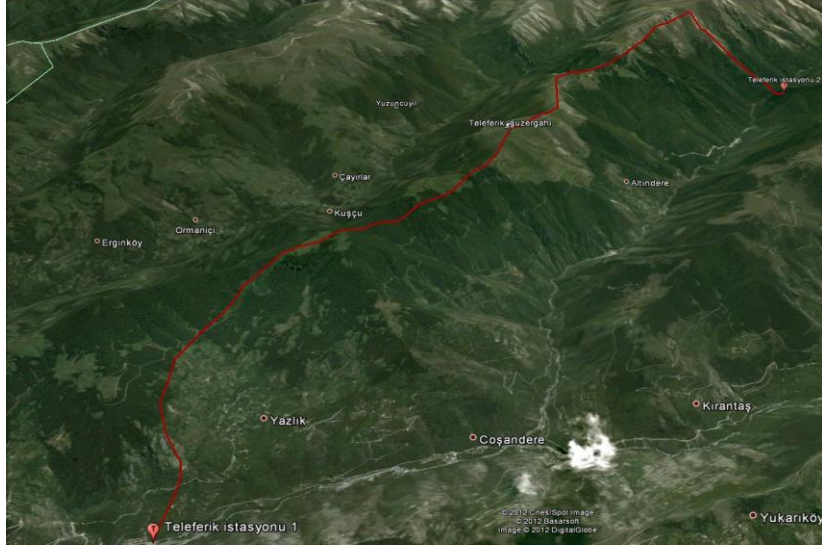
Şekil 109. Örnek dağ bisikleti kullanımı (URL-12, 2013).

Şekil 110. Çalışma alanı öneri bisiklet parkuru

Atlı doğa Yürüyüşü; Yapılan çalışmada atlı doğa yürüyüşü parkuru için Yazlık Köyü içerisinde bir alan, kapalı maneji bulunan, sportif binicilik özelliklerine sahip atların bakımının yapılacağı, binicilik derslerinin verilebileceği bir tesis yapımı ön görülmüştür. Sadece sınırlı bir alan değil maneji içerisinde temel binicilik eğitimi almış herkesin güvenle biniş yapabileceği parkurlar önerilmiştir.

Havai Hat/Telefit Bağlantısı; Yapılan çalışmayla havai hat-tele lift için Maçka merkezden Yazlık Köyü'ne çıkılarak buradan doğal sırt sınırını takip ederek Kuzey'e yönelen ve Altındere Vadisi'ni geçerek Sümela Manastırını ile ulaşımı sağlayan bir güzergah önerilmiştir (Şekil 111).

Şekil 111. Yazlık Köyü teleferik hattı önerisi güzergâhı (Anonim, 2012a).

Alternatif Kayak Merkezi; Çalışma alanı içerisinde 2400 m'lere kadar çıkılabilen bir topoğrafyaya sahiptir. Alan içerisindeki yaylalardan İskobel Yaylası gözlem ve incelemelerle olimpik platformlar, tesisler yerine arazi yapısına uygun fazla yükseltisi olmayan platformlar önerilmiştir (Şekil 112).

Şekil 112. Alternatif kayak merkezi öneri alanı İskobel Yaylası

Yaban Hayatı Turizmi; Çalışma alanının belirlendiği sınırlar içerisine giren yaban hayatı için önemli bir nokta olan Meşeiçi Hanları Devlet Avlağı bulunmaktadır. Ayrıca Altındere Alabalık Üretme ve Yetiştirme İstasyonu yer almaktadır. Bu alanların dışında

mezra ve yayla alanlarında yaban hayatı gözlem noktaları tespit edilmiştir. Bu alanlar; Cuma Tepesi, Tahdi Mevkii, Goflagol Yaylası, Rışk Tepesi, Saveriksa Altı Mevkii, Seslikaya Mevkii, Zalişki olarak belirlenmiştir.

Çadırılı Kamp, Piknik Alanı ve Kür/Sağlık Merkezleri; Bu çalışma kapsamında önerilen alan sınırları içerisindeki çadırılı kamp merkezleri; Kebi Kamp Alanı, Gofragol Kamp Alanı, Kusal Mevkii Kamp Alanı, Çayırlar Mezeresi Kamp Alanı, Raşı Kamp Alanı, Saveriksa Yelef Kamp Alanı, Saveriksadibi- Kondova Kamp Alanı dır. Piknik alanları; Çayırlar Mezeresi piknik alanı olarak önerilmiştir. Kür Merkezleri ise Çayırlar Mezeresikür merkezi olarak önerilmiştir (Şekil 113, 114).

Şekil 113. Dağlık kamp alanları (URL-13, Şekil 114. Öneri kamp alanı 2013).

Orman Sınıfı-Yeşil Sınıf-Sürekli Doğa Okulu Uygulama Merkezleri; Çalışma alanı sınırları içerisinde doğa okulu olabilecek potansiyele sahip alanlar olarak önerilen alanlar şunlardır:

Gebi yaylası doğa okulu (Yetişkinler için), Kirazlık doğa okulu (okullu çocuklar için ve yetişkinler için), Çayırlar mezeresi doğa okulu (her yaş grubu), Raşı Doğa okulu (3-12 yaş grubu), Rışk tepesi doğa okulu (her yaş sınıfı), Seslikaya doğa okulu (yetişkinler-üniversite öğrencileri için)

Spor Kulüpleri İçin Antreman Sahaları; bu etkinlik için Yazlık Köy Düzler Mezrası antreman sahası olarak önerilmiştir.

Çim Kayağı; Çim kayağı için Yazlık Köy Düzler Mezrası önerilmiştir. Bu alan orman sınırı dağ yamacına doğru olduğu kısımlardan başlatılarak uzun bir kayak parkuru

oluşturulabilir. Alternatif olarak ise Raşı Düzlüğü önerilebilir ancak bu parkur daha kısa olacaktır (Şekil 115).

Şekil 115. Raşı Düzlüğü öneri çim kayağı alanı

Orman Parkı/Mountain Trail; Ormanın derinliklerinde veya su kenarında insan-doğa ilişkisini kurabileceği “orman parkı” alanları oluşturmak için orman sınırı alanları, ormanlık alanlarıyla birlikte alanın en elverişli kısmı olarak “Düzler Mezrası” olabileceği düşünülmüştür. Bu alanlar yürüyüş parkurları, bisiklet parkurlarının başlangıcından ya da alanların üzerinden veya kamp alanları konaklama alanlarıyla ilişkili yerlerde olmaları tercih edilmektedir.

Bitki Koleksiyonculuğu; Zengin bitki örtüsüyle Meryemana Vadisi’nde çalışma alanı sınırları içerisinde bitki koleksiyonculuğu yapılabilecek birçok alan vardır. Ormanlık alanlar, köyler, mezereler, yaylalar, çayırlar bu etkinlik için elverişlidir.

Kuş Gözlemi; Alan içerisinde gözlemlenen kartal, kuzgun, alacakarga, atmaca,doğan, şahin, çulluk, keklik, özellikle yaban horozunun gözlemleneceği noktalar; Yazlık Köyü başı mevkii, Rışk Mevkii, Kusal Tepesi, Gofragol Yaylası, Seslikaya Mevkii, İskobel Yaylası

Foto-safari Turları; Çalışma alanı içerisinde en önemli fotoğraf çekim noktası Sümela Manastırını karşıdan en iyi görebilen noktalar olan Seslikaya Mevkii, Gofragol Yaylası (Şekil 116) yamaçlarıdır. Yine Maçka’ya ve Yazlık Köyü’ne hâkim, Yazlık Köyü başındaki (Şekil 117) noktalarda fotoğraf çekimi için uygun alanlar olarak önerilmiştir.

Şekil 116. Sesli Kaya mevki

Şekil 117. Yazlık Köyü başı

Botanik Gezileri; Çalışma alanında (vadi boyunca) iğne-geniş yapraklı karışık ormanlar, çalılık alanlar, saf iğne yapraklı ormanlar, çimenlik alanlar, çayırılık alanlar, kayalık alanlar, alpin ve subalpin alanlar olmak üzere zengin ve çeşitli vejetasyon tiplerine de rastlanmaktadır. Bu alanlarda çeşitli yerlere parkurlar önerilmiştir.

Turizm Amaçlı Sportif Olta Balıkçılığı; Olta balıkçılığı için çalışma alanında Altındere Vadisi Milli Parkı'nın kuzey sınırından Çoşandere'ye kadar olan kısım önerilmiştir.

2.6. Korunan Alanlar

Çalışma alanında ulusal koruma alanı statüsünde korunan alanlardan biri Altındere Vadisi Milli Parkı'dır (Şekil 118).

1983 tarihli ve 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu'yla ulusal parkçılık ve doğa koruma bir yasal dayanağa kavuşturulmuştur. Kanununun 2. maddesinde açıklananlar doğrultusunda milli park, “bilimsel ve estetik bakımdan, milli ve milletlerarası ender bulunan tabii ve kültürel kaynak değerleri ile koruma, dinlenme ve turizm alanlarına sahip tabiat parçaları” olarak tanımlanmıştır (T.C. Resmi Gazete, 1983). Bu özellikler doğrultusunda ulusal koruma alanı statüsündeki Altındere Vadisi Milli Parkı, 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu'na göre 1987 yılında milli park olarak ilan edilmiştir.

Ayrıca, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile “korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili tanımları belirlemek, yapılacak işlem ve faaliyetleri düzenlemek, bu konuda gerekli ilke ve uygulama kararlarını alacak teşkilatın kuruluş ve görevlerini tespit etmek” amaçlanmıştır (T.C. Resmi Gazete,

1983). Bu kanun ile “kültür varlıkları”, “tabiat varlıkları” ve “sit” kavramları tanımlanmıştır. Altındere Vadisi Milli Parkı sadece milli park olmasının yanında tarihi ve kültürel özellikleri barındırdığından dolayı Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından, alanda; kentsel sit, tarihi sit ve arkeolojik sit alanları da belirlenip ilan edilmiştir. Bunlar (Düzgüneş, 2009);

- Kültür Bakanlığı’nca, Sümela Manastırı’nın yakın çevresi, 26.03.1997 tarihli, 2278 sayılı karar ile II. derece doğal sit alanı
- Sümela Manastırı ve St. Barbara (Ayavarvara) Kilisesi’ni kapsayan bölge 03.08.1998 tarihli, 3214 sayılı karar ile I.derece doğal ve arkeolojik sit
- Altındere yerleşmesi ise 03.08.1998 tarihli 3215 sayılı karar ile III. derece doğal sit alanı olarak ilan edilmişlerdir.

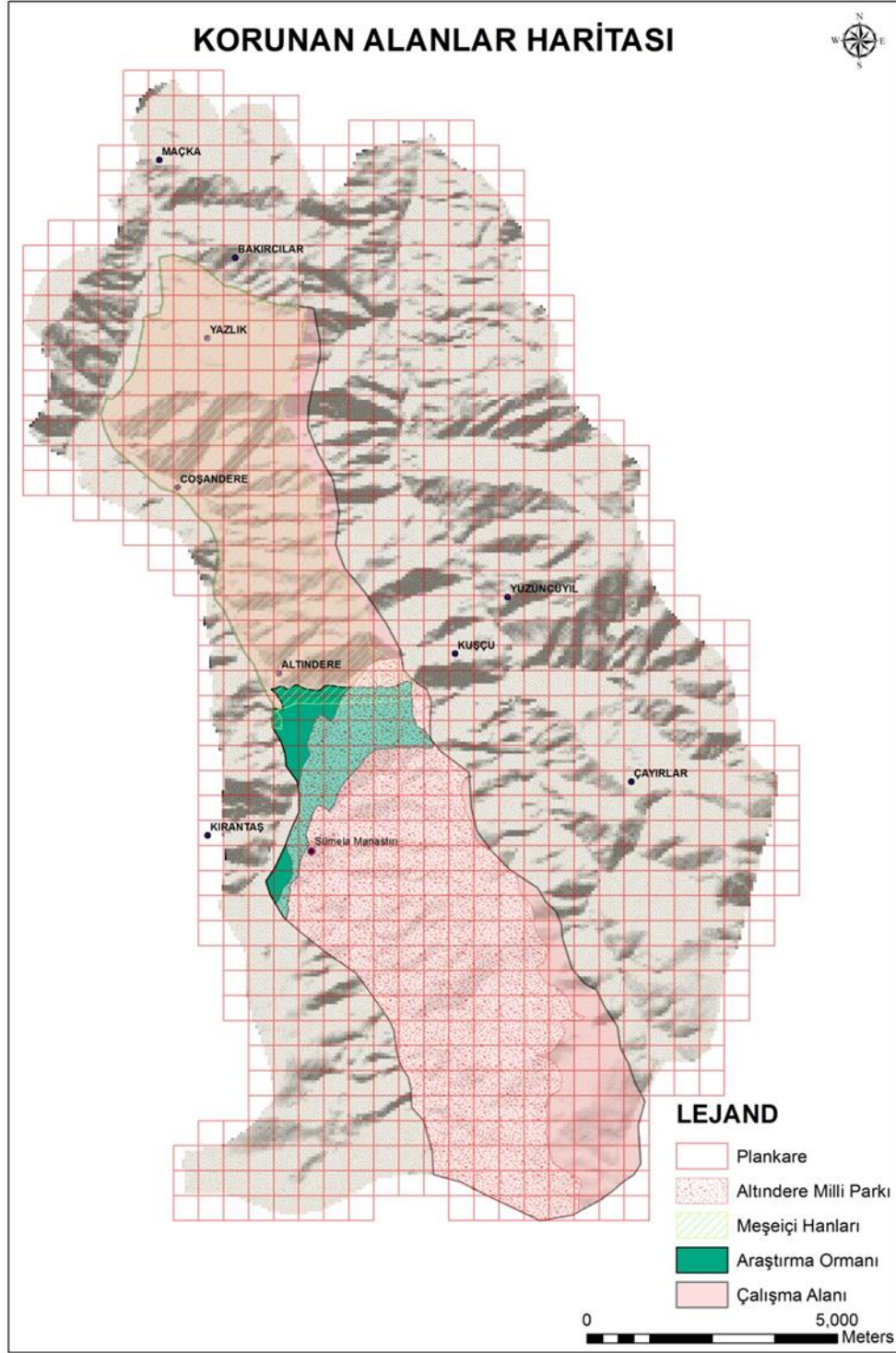
Ulusal koruma statüsündeki bir diğer alan Meşeçi Hanları Devlet Avlağıdır.

Av ve yaban hayatı konusu 5 Mayıs 1937’de gündeme geldikten sonra 2003 yılında tekrar ele alınarak 4915 sayılı Kara Avcılığı Kanunu yürürlüğe konmuştur. Bu kanunda belirlenen temel amaç”, sürdürülebilir av ve yaban hayvanlarının doğal yaşam ortamları ile birlikte korunmalarını, geliştirilmelerini, avlanmalarının kontrol altına alınmasını, avcılığın düzenlenmesini, av kaynaklarının milli ekonomi açısından faydalı olacak şekilde değerlendirilmesini ve ilgili kamu ve özel hukuk tüzel kişileri ile işbirliği sağlanmaktadır” (T.C. Resmi Gazete, 2003).

4915 sayılı kanunda avlaklar; özel avlak, devlet avlağı, genel avlak ve örnek avlak olmak üzere dört statüde tanımlanmaktadır. 4915 sayılı “Kara Avcılığı Kanunu” kapsamında korunan Maçka Meşeçi Hanları Devlet Avlağı’nın bir kısmı çalışma alanının sınırları içerisinde bulunmaktadır. Alanın toplam büyüklüğü 19251.9 ha’dır. Mülki sınırları içerisinde, Maçka ilçesi Kırantaş, Bakımlı, Akarsu, Coşandere, Altındere, Akmescit, Kapıköy, Zaferli, Yazlık, Mataracı (Kozma Mah.), Arduçlı Yayla, Bakırcılar, Kozağaç, Yukarıköy, Ortaköy, Kiremitli, Köprüyanı, Sukenarı, Çatak, Çeşmeler, Ormanüstü, Çamlıkdüz (bir kısmı) köyleri bulunmaktadır. Ayrıca sahanın büyük bölümü ise 6831 sayılı Orman Kanununa göre orman rejimine giren yerlendendir. Bu alanda ayrıca ziraat ve mera alanları da bulunmaktadır. Alanda, karaca, boz ayı, yaban domuzu, kurt, tilki, gelincik, sansar, porsuk, tavşan, yarası, köstebek, sincap, fare, kirpi, kartal, atmaca, şahin, akbaba, doğan, keklik, bıldırcın, çulluk, kaya güvercini, üveyik, guguk, puhu, baykuş, çoban aldatan, ağaçkakan, kırlangıç, incir kuşu, kuyruksallayan, ardıç kuşu, sinekkapan,

örümcek kuşu, karga, sığırcık, ispinoz bulunur. Bunlardan yaban domuzu hariç hepsi koruma altındadır.

Çalışma alanımız sınırlarında bir de araştırma ormanı bulunmaktadır. Araştırma ormanları yasalarla tanımlanmamış korunan alanlar statüsündedir. Araştırma ormanları; kurumun ihtiyaç duyduğu araştırmaların gerçekleştirilebilmesi amacıyla Devlet Ormanlarının, Araştırma ve Geliştirme Daire Başkanlığı'na devredilmesi sonucu ayrılan orman alanları olarak tanımlanmaktadır (Düzgüneş, 2009).

Şekil 118. Çalışma alanı sınırları içerisinde bulunan korunan alanlar
 Kaynak: Orman Harita ve Fotogrametri Müdürlüğü verilerinden
 üretilmiştir.

2.7. Anket Uygulamaları

Anket formları hazırlanırken çalışma alanına gidilerek turistik etkinliklerin en çok hangi noktalarda yoğunlaştığı, hangi etkinliklerin tercih edildiği konusunda gözlemler yapılmıştır. Bunun yanında yörede yaşayan insanlardan, çevreyi tanıyan kişilerden, bu alana gelen ziyaretçi ve turistlerden bu alanın turistik değerini tespit etmek amacıyla görüşmeler yapılmıştır.

Anketler hazırlanırken ve uygulanırken;

- Turist yoğunluğunun fazla olduğu Sümela Manastırı ve çevresi, Meryemana Vadisi kırsal kesimi boyunca anket uygulamalarının yapılmasına dikkat edilmiştir.
- Anket uygulamaları turist sezonunun yoğun olduğu Mayıs-Ekim ayları arasında yapılmasına dikkat edilmiştir.
- Anketler hazırlanırken soruların açık ve anlaşılabilir olmasına dikkat edilmiştir.
- Anketler 16 yaş üstü bireylerle daha bilinçli yaklaşım gösterecekleri düşüncesiyle yapılmıştır.
- Ankete katılan kişilerin özel yaşamlarına saygı duyarak yanıtlamayacakları sorular sorulmamaya özen gösterilmiştir.
- Anket sorularının bazılarında sınırlı cevap olasılıkları düşünülerek kapalı soru sistemi uygulanmıştır.

Anket sayıları belirlenirken anketlerin turistlere uygulanacağı göz önünde bulundurularak yöreye gelen turist sayısını belirlemede Sümela Manastırı'na giriş yapan 1 yıllık turist sayısı göz önünde bulundurulmuştur. Kültür ve Turizm Bakanlığı Müze ve Ören yerleri ziyaretçi sayıları verilerine göre 2011 yılında Sümela Manastırına giriş yapan Turist sayısı 288089 olarak, 2012 yılında giriş yapan turist sayısı ise 336760 olarak alınmıştır. Anket uygulaması çalışmaları 2011 yılının yaz dönemi ve 2012 Mayıs-Ekim ayları arasında gerçekleştirildiği için 2011-2012 yılları ortalama turist sayısı temel alınarak anket sayısı aşağıdaki formüle göre belirlenmiştir. Bu formülde örneklem büyüklüğünü saptanmıştır (Özdamar,2003; Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2004);

$$n = \frac{N.p.q.Z^2\alpha}{(N-1).d^2} \quad (2.4)$$

N : Evren birimi sayısı

n : Örneklem Büyüklüğü Sayısı

$Z_{\alpha} : \alpha$: **0.05**, 0.01, 0.001 için **1.96**, 2.58 ve 3.28 değerleri

d : Örneklem Hatası

P : Evrendeki X'in gözlenme oranı; 0,5

Q : (1-P) : X'in gözlenmeme oranı; 0,5

$$n = \frac{312.424 \times 0.5 \times 0.5 \times (1.96)^2}{(312.424-1) \times 0.05^2} = \frac{300.052,0096}{781.99} = 384.165 \text{ adet anket}$$

Bu formül ile %5 hata payı, %95 güven düzeyiyle anket yapılacak turist sayısı “384” kişi olarak çıkmaktadır. Çıkan bu sayı temel alınarak Sümela Manastırına ve Meryemana Vadisi’ne gelen toplam 390 turist ile anket yapılmıştır (Şekil 119, 120).

Anket uygulamaları yapılırken birebir anket uygulamalarının dışında yöreye hizmet eden otel, motel ve pansiyonlardan, turizm şirketlerinden, turistik tesislerden ve yöre halkının yardımlarından yararlanılmıştır.

Anketler yöreye gelen geniş bir turist profiline sahip olması sebebiyle İngilizce ve Türkçe olarak hazırlanmıştır.

Yüzyüze görüşme tekniği ile uygulana anket çalışmasında toplam 16 tane soru bulunmaktadır. Bu 16 soru üç bölümde gruplandırılmıştır. Birinci bölümde turistlerin sosyo-ekonomik ve demografik yapıları, ikinci bölümde çalışma alanının kullanım sıklığını ve üçüncü bölümde ise çalışma alanını ziyaret eden turistlerin hangi ekolojik temelli turizm etkinliğini ve hangi alanlarda yapmak isteyeceklerini belirlemeye yönelik sorular oluşturulmuştur. Bu sorular çoktan seçmeli sorulardan oluşmaktadır. Çalışma alanında gerçekleştirilen anket çalışmasının sonuçları araştırmanın yönteminde belirlenen değerlendirme kriterlerinde katsayı olarak ortaya konmuştur. Anket sorularının homojen yapılarının varlığı ve bir bütün oluşturup oluşturulmadıklarını test etmek amacıyla “Reability(Gerçeklik) Testi” uygulanmıştır. Test sonucunda “Cronbach alfa” katsayısı “0.66” olarak bulunmuştur.

Literatürde “ $0,60 \leq \alpha < 0,80$ ölçek oldukça güvenilirdir” (Baydur ve Eser, 2006) aralığında değerlendirilen bu oran oldukça güvenilir oran olarak ifade edilmektedir.

Anketler hazırlanırken Demirel (1997) ve Kurdoğlu (2005)'nun yapmış olduğu anketlerden yararlanılmıştır (Ek 1, 2). Anket alışması yapılırken alana gelen turistlerin bu alanda en çok hangi etkinlikleri yapmak isteyeceklerini öğrenmek amaçlanmıştır. Turistlerin hangi alanlarda etkinlik yapmayı istedikleri ve hangi özelliklerinin onları etkilediğinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bunların yanında yöreye gelen turistlerin yöreyi ne kadar iyi tanıdıkları, ne sıklıkla geldikleri, hangi araçla geldikleri, kimlerle geldikleri konusunda ve turistlerin sosyo- ekonomik yapıları da ayrıca incelenmiştir.

Anket değerlendirmeleri yapılırken etkinlikler, alan özellikleri ve tercih edilen alanlar belirlenirken frekans analizi testi uygulanmıştır.

Çalışmada alan analizi çalışmalarıyla elde edilen veriler yöntem doğrultusunda, çalışma alanının doğal-tarihi değerleri ve sosyo-kültürel yapısı verileri elde edilmiş çalışmanın ikinci aşamasında ekolojik temelli turizm yaklaşımlarını tespit etmek için kullanılan “ekolojik değerlendirme yöntemi”nde ve alternatif ve ekolojik temelli turizm etkinliklerinin yapılabilirliğini belirlemede kullanılan “V-Wert” yönteminde faktörlerin sayısal değerlerini belirlemek bulgular kısmında değerlendirilmiştir. Ayrıca bu faktörlerin değerlendirmeleri yapılırken kendi içerisinde katsayı değerlerini bulmaya yardımcı olmak amacıyla yöreye gelen turistlerle yapılan anket çalışmalarıda bulgular kısmında değerlendirilmiştir.

şekil 119. Birebir gerçekleştirilen anket alışmaları

Şekil 120. Ankete katılan yabancı turist grupları

3. BULGULAR

3.1. Anket Sonuçlarının Değerlendirilmesi

Araştırma alanında yapılan anket çalışmasında turistik etkinliklere katılan 390 kişiden % 53.8'i kadın % 46.2'si erkek olarak tespit edilmiştir. Ankete katılan kadın ve erkek oranlarında çok büyük bir fark olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 31. Ankete katılan turistlerin sosyo-ekonomik yapıları

Cinsiyet	Toplam	%
Kadın	210	53.8
Erkek	180	46.2
Toplam	390	100
Yaş Grupları		
16-25	137	35.1
26-35	99	25.4
36-45	51	13.1
46-55	49	12.6
56-65	23	5.9
65 ve yukarısı	29	7.4
Cevap vermeyenler	2	0.5
Toplam	390	100
Tahsil durumu		
Yok	-	-
İlkokul	10	2.6
Ortaokul	17	4.4
Lise	63	16.2
Üniversite	191	49.0
Yüksek Lisans	91	23.3
Cevap vermeyenler	18	4.6
Toplam	390	100
Meslek		
Memur	40	10.3
İşçi	17	4.4
Çiftçi	2	0.5
Serbest Meslek	137	35.2
Emekli	44	11.3

Tablo 31'in devamı

Cinsiyet	Toplam	%
Ev Hanımı	11	2.8
Öğrenci	123	31.5
Diğer	6	1.5
Cevap vermeyenler	10	2.6
Toplam	390	100
Aylık Gelir Durumu		
500TL'den az	70	17.9
500-1000TL	44	11.3
1000-1500TL	28	7.2
1500-2000TL	44	11.3
2000-2500TL	34	8.7
2500-5000TL	59	15.1
5000TL'den fazla	79	20.3
Cevap vermeyenler	32	8.2
Toplam	390	100

Bu alana gelen turistlerin 186'sı yurtiçi ve 104'ü yurt dışındandır. Yöreye yurt içinden olduğu kadar yurt dışından da önemli miktarda turist gelmektedir. Yurt dışından gelen turlarla gelebildiği gibi bireysel olarak da gelip araç kiralayıp veya yöredeki tur şirketlerinin gününbirlik turlarına katılarak alanı ziyaret etmektedirler. Çeşitli yollarla gelinebildiği gibi bunların dışında karavan gezileri yapan büyük gruplar bölgeye uğrayarak alanı ziyaret etmektedirler. Yurt içinden gelen turistler ise yine turlarla gezebildikleri gibi bireysel olarak da alana gelebilmektedirler. Özellikle Dini Bayram dönemlerinde tatil olması yerli turisler bu tatil zamanını büyük bir fırsat olarak değerlendirip tatillerinde alanı ziyaret etmektedirler (Tablo 31).

Alana gelen ziyaretçilerin sosyo-ekonomik durumlarına bakıldığı zaman; 16-25 yaş grubunun % 35.1'lik değerle alanı en çok ziyaret eden kesim olduğu görülmektedir. % 5.9'luk değer ile 56-65 yaş aralığı ise en az turist yaş aralığı olarak tespit edilmiştir (Tablo 31).

Gelen turistlerin öğrenim durumları incelendiğinde % 49.0'u üniversite mezunu ve % 23.3'lük kısmı ise yüksek lisans eğitimi almıştır. Bu durum yöreye gelen ziyaretçilerin eğitim düzeylerinin yüksek olduğunu ve bilinçli olarak yöreye gelip ziyaret ettiğini göstermektedir (Tablo 31).

Meslek durumlarına bakıldığında turistlerin % 31.5'inin öğrenci olduğu tespit edilmiş olup bu durumun yaş gruplarıyla da doğru orantılı olmasıyla desteklenebilmektedir. Ancak, ankete katılanlar içinde % 35.2 ile en yüksek orana sahip meslek grubunun “serbest meslek” olduğu görülmüştür. Alanı ziyaret eden meslek grubu içinde en az temsil edilen çiftçi grubunun ise % 0.5 ile en düşük oranda kaldığı görülmektedir (Tablo 31).

Gelir durumu skalası belirlenirken yerli ve yabancı turistler arasında belirgin bir farkın varlığı göz önüne alınması gerekir. Ancak yerli ve yabancı turistler için ayrı bir gelir dağılımı tablosu oluşturulmamıştır. Bunun sebebi yerli turistler için herhangi bir sorun olmamasına rağmen yabancı turistler açısından çok farklı ülkelerden gelen turistlerin homojen bir gelir dağılımına sahip olmamaları bu çözümleri zorlaştırmayı sağlamış ve bu durum ortak bir değerlendirme yapmaktan alıkoymuştur. 500TL'den az ve 500-1000TL seçeneklerinin sunulması özellikle 16-25 yaş grubu öğrencileri ile henüz herhangi bir işte çalışmayan grup düşünülerek karar verilmiştir. Aylık gelir durumları incelendiğinde ortaya çıkan sonuçlara göre % 20.3 ile 5000TL'den fazla gelir düzeyi ve ardından % 17.9 ile 500TL'den az gelir düzeyi olduğu görülmektedir. Bunun nedeni yurt dışından gelen turistlerin gelir düzeyinin yerli turistlerin gelir düzeyinden daha yüksek olmasıdır. Aynı zamanda ikinci sırada bulunan 500TL'den az gelir düzeyi grubu ise meslek ve yaş gruplarıyla bağlantı kurularak öğrenci kesiminin gelir düzeyini gösterdiği düşünülebilir (Tablo 31).

Turistlere bu alana daha önce gelip gelmedikleri sorulduğunda % 57.7'sinden hayır cevabı % 40.0'ından ise evet yanıtı alınmıştır. Devamında evet yanıtı veren kişilere geliş sıklığı sorulduğunda % 27.4 ile “yılda bir kez” olarak yanıt alınmıştır (Tablo 32).

Tablo 32. Ankete katılan turistlerin çalışma alanına yaptıkları ziyaret sıklığı, kimlerle geldiği, ne kadar kaldıklarına göre dağılımı

Daha önce Maçka İlçesini Ziyaret Etme Durumu	Toplam	%
Evet	156	40.0
Hayır	225	57.7
Cevap vermeyenler	9	2.3
Toplam	390	100
Geliş sıklığı		
Ayda bir	9	2.3
Ayda iki defa	3	0.8
Ayda üç defa	8	2.1

Tablo 32'nin devamı

Daha önce Maçka İlçesini Ziyaret Etme Durumu	Toplam	%
Yılda bir	107	27.4
Yılda iki defa	17	4.4
Yılda üç defa	10	2.6
Yılda altı defa	9	2.3
Cevap vermeyenler	227	58.2
Toplam	390	100
Kimlerle birlikte geldiği		
Yalnız	17	12.6
Aileyle	120	30.8
Arkadaşlarla	141	36.2
Okulla	18	4.6
Turlarla	29	7.4
Diğer	16	4.1
Cevap vermeyenler	49	12.6
Toplam	390	100
Tercih Edilen araçlar		
Yaya	11	2.8
Özel oto	101	25.9
Taksi	16	4.1
Minibüs	49	12.6
Otobüs	105	26.5
Diğer	84	21.5
Cevap vermeyenler	24	6.2
Toplam	390	100
Kalış süresi isteği		
1-3 gün	139	35.6
15 gün	15	3.8
3-5 gün	64	16.4
10 gün	25	6.4
20 gün	13	3.3
1 hafta	55	14.1
1 ay	47	12.1
Bir aydan fazla	8	2.1
Cevap vermeyenler	24	6.2
Toplam	390	100

Turist etkinliklerinin en çok yoğunlaştığı aylar Haziran, Temmuz ve Ağustos aylarıdır (Tablo 33).

Tablo 33. Ziyaretçilerin turistik etkinliklerde buldukları aylara göre dağılımı

	Kasım- Aralık	Ocak- Şubat	Mart- Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim
Tercih Etmeme	366	378	356	354	338	317	294	346	373
Tercih Etme	24	12	34	36	52	73	96	44	17
Toplam	390	390	390	390	390	390	390	390	390
Tercih edilme yüzdesi	6.2	3.1	8.7	9.2	13.3	18.7	24.6	11.3	4.4

Yapılan anket çalışmasında görülen bir başka sonuç ise turistlerin bu alana en çok arkadaşlarıyla (% 36.2) ve aileleriyle (% 30.8) birlikte geldiğidir. En çok tercih edilen aracın otobüs (% 26.9) ve özel oto (% 25.9) olduğu tespit edilmiştir. Bu alanda kalma sürelerini ise en fazla 1-3 gün (% 35.6) olarak ifade etmişlerdir (Tablo 32).

Yöreye gelen turistlere en çok hangi özellikteki alanlarda etkinlikte bulunmayı tercih ettiklerini ve 1’den 5’e kadar sıralamaları istenmiş ve özellikler belirlenirken 10 özellik içerisinde hangilerinin ön plana çıktığını bulabilmek için frekans analizi sonuçları elde edilmiştir. Elde edilen sonuçlar yardımıyla her özelliği kaçınıcı sırada ve kaç kişinin tercih ettiğini gösteren bir tablo oluşturulmuştur. Oluşturulan tabloda her özellik ve her sıralama için bir toplam elde edilmiştir. Sıralama değerleri için ortaya çıkan genel toplam ve her özellik için hesaplanan toplam değere bölünerek yüzdesi alınmıştır. Çıkan toplamlar oranlanarak 10 özellik için yüzde değeri belirlenmiş ve yüzde değerlerinin sıralamasına göre ilk 5 özellik belirlenmiştir. Birinci sırada Tarihi ve Kültürel Alanlar çıkmıştır. Yörenin önemli bir tarihi ve kültürel yapısının olması, doğal güzellikler açısından zengin olması yöreyi ziyaret eden turistlerinde de ilgi alanlarını bu yönde olduğu ortaya konmuştur. Ayrıca bu soruya verilen cevaplardan yola çıkarak yöntemde kullanılan hesaplamalarda katsayı olarak da değerlendirilmiştir (Tablo 34) (Ek Tablo 1).

Tablo 34. Turistlerin hangi özellikteki alanlarda etkinlikte bulunmak istedikleri

Sıralama	Alanlar	%
1	Tarihi ve Kültürel alanlar	18.8
2	Dağlık alanlar	16.9
3	Göller ve Çevresi	16.21
4	Akarsu Kenarı Alanlar	14.19
5	Köy/Kasaba/Yayla Yerleşimleri	12.11

Yöreye gelen turistlerin yöre için önemli diğer önemli noktalardan hangilerini ziyaret etmek istedikleri sorulduğunda ise sorudan alınan cevaplara göre yörede en çok ziyaret edilen, Sümela Manastırı ve sırasıyla Maçka, Zigana Dağı, Hamsiköy, Altındere ve Coşandere olarak ifade edilmiştir (Tablo 35).

Tablo 35. Ziyaret ettikleri alanlara göre dağılımı

	Ziyaret Et.	Ziyaret Etmeme	Toplam	Ziyaret Et. Yüzdesi
Yazlık Köy	39	351	390	10
Sümela Manastırı	342	48	390	87.7
Zigana D.	134	256	390	34.4
Santa Hrb.	18	372	390	4.6
İskobel Y.	13	377	390	3.3
Pilav D.	19	371	390	4.9
Altındere	86	304	390	22.1
Kuştul Mn.	31	359	390	7.9
Karaca Mğ	62	328	390	15.9
Çakırgöl	18	378	390	4.6
Selboğazı Y	5	385	390	1.3
Maçka	251	139	390	64.4
Çoşandere	84	306	390	21.5
Vazelon M	25	365	390	6.4
CamiBoğazı	33	357	390	8.5
Kofragol Y.	13	377	390	3.3
Hamsiköy	91	299	390	23.3
Diğer	49	341	390	12.6

Turistlerin alan özellikleri yöntemde katsayı belirlerken göz önüne alınmıştır. Turistlerin bu alanlardan etkilendikleri özellikler 1'den 5'e kadar sıralaması aşağıdaki tabloda gösterilmiştir. Özellikler belirlenirken 10 özellik içerisinde hangilerinin ön plana çıktığını bulabilmek için frekans analizi sonuçları elde edilmiştir. Elde edilen sonuçlar yardımıyla her özelliği kaçınıcı sırada ve kaç kişinin tercih ettiğini gösteren bir tablo oluşturulmuştur. Oluşturulan tabloda her özellik ve her sıralama için bir toplam elde edilmiştir. Sıralama değerleri için ortaya çıkan genel toplam ve her özellik için hesaplanan toplam değere bölünerek yüzdesi alınmıştır. Çıkan toplam oranlanarak 10 özellik için yüzde değeri belirlenmiş ve yüzde değerlerinin sıralamasına göre ilk 5 özellik belirlenmiştir (Tablo 36) (Ek Tablo 2).

Tablo 36. Turistlerin tercih ettikleri alanların özelliklerine göre dağılımı

Sıralama	Alan Özellikleri	%
1	Doğal güzellikleri/Manzara güzellikleri	21.29
2	Tarihi Değerler Bakımından Zengin Olması	14.93
3	Zengin Bitki Örtüsü ve Yaban Hayatı	14.15
4	Havasının Temiz Olması	13.08
5	Coğrafik ve Topoğrafik oluşum(jeolojik oluşumlar, şelaleler, mağaralar, vb.)	12.79

Turistlerin tercih ettikleri alanlarda beğenilen özelliklerin başında % 21.29 oranında “Doğal Güzellikleri/Manzara Güzellikleri” ile 2. Sırada “Tarihi Değerler Bakımından Zengin Olması” (% 14.93) gelmektedir.

Anket çalışmasında hedeflenen ana amaç yöreye gelen turistlerin bu yöreye geldiklerinde en çok hangi alternatif turizm ve ekolojik temelli turizm etkinliklerini tercih edecekleri olmuştur. Etkinlikler belirlenirken önem derecesine göre 1’den 10’a kadar sıralanmaları istenmiştir. 40 etkinlik içerisinde hangisinin ön plana çıktığı öncelik sırasına göre ortaya konmasında frekans analizinden sonuçlar alınmıştır. Alınan sonuçlar yardımıyla her etkinliğin kaçınıcı sırada ve kaç kişinin tercih ettiği belirlenmiştir. Her etkinlik ve her sıralama için bir toplam elde edilmiştir. Sıralama değerler için ortaya çıkan genel toplam her etkinlik için hesaplanan toplam değere bölünerek yüzdesi alınmıştır. Çıkan toplam oranlanarak 40 etkinlik için yüzde değeri belirlenmiş ve yüzde değerlerinin sıralamasına göre ilk 10 etkinlik ortaya konmuştur. Bu amaçla sorulan soruda yörede yapılabileceği düşünülen 40 etkinlik arasından ilk 10 etkinlik belirlenmiştir. Etkinliklerin belirlenmesi aynı zamanda yöntemde önemli bir değer olan “Etkinlik Değeri”ni ve etkinlik değerini bulmaya yardımcı olan “Etkinlik Katsayısı”nı bulmada önemli bir faktördür. Etkinlikler arasında birinci sırada gezinti(patika, fitness yolu, doğa parkları) etkinliği %8,05 oranında tercih edilmiştir. Etkinlikler sırasıyla aşağıdaki tabloda gösterilmiştir. Tercih edilen etkinliklerin büyük çoğunluğu kırsal turizm sınıfına giren etkinliği yaparken çok fazla ekipman gerektirmeyen daha soft denilebilecek etkinlikler sınıflamasına girebilir (Tablo 37) (Ek Tablo 3).

Tablo 37. Turistlerin bu alanda katılmak isteyecekleri alternatif turizm ve ekolojik temelli turizm etkinlikleri

Sıralama	Etkinlikler	%
1	Gezinti (patika, fitness, doğa parkları)	8.05
2	Fotoğrafçılık	7.9
3	Manzara Seyretme	7.49
4	Müze, tarihi yer gezileri/tarihi güzergah yürüyüşleri	6.84
5	Kasaba/Köy/Yayla gezileri	5.91
6	Motorlu gezi (patikada gezinti ,bütün arazi araçları kullanma)	4.94
7	Kültürel yemekle ilgili ve diğer rotalar	4.54
8	Bisiklete binme	4.41
9	Kırsal alan dinlenme tatili	4.35
10	Nehir/Kanal/Akarsu gezileri	4.1

3.2. Doğal Yapı Elemanları, Mevcut Alan Kullanımları, Tarihi ve Kültürel Elemanlar ve Etkinliklerin Katsayı ve Değerlerinin Belirlenmesi

Çalışma alanı yaklaşık olarak 6954 ha büyüklüğündedir. Yöntem çalışması yapılırken alan 500x500 m boyutunda toplam 340 tane plan-kareye bölünmüştür. Bu plan-kareler için röliyef, eğim, bakı, toprak, su, fauna, flora ve vejetasyon gibi doğal yapı elemanlarının yanı sıra mevcut alan kullanımları, ulaşım, iklimsel veriler ve alan üzerinde yapılabilecek etkinlikler için birer katsayı ve kullanım değeri hesaplaması yapılmıştır. Bunların her biri için yapılan işlemler aşağıdaki gibi açıklanmıştır.

3.2.1. Çalışma Alanında Belirlenen Faktörler İçin Etkinliklere Göre Kriterler

Çalışma alanında doğal yapı elemanları, mevcut alan kullanımları, tarihi ve kültürel elemanlar ve etkinliklerin katsayı ve değerleri belirlenirken sağlıklı bir alan kullanım planı hazırlanabilmesi için etkinliklerin yapılabirliklerine ilişkin kriterleri belirleme gereksinmi ortaya çıkmıştır. Bu kriterler katsayı belirleme işlemlerine katkı sağlamıştır. Bu kriterler;

1- Gezinti (patika, fitness yolu, doğa parkları)/ Hiking (foothpaths, fitness trails, nature parks);

Gezinti etkinliği % 0-15 m eğimde yapılabilmektedir. Genel olarak serbest yürüyüş etkinliği patika yol, ormaniçi mekânlar, kayalık arazi, karlı-buzlu zeminler gibi ortamlarda yapılmaktadır (Doğru, 1989).

Havur (2002)'a göre serbest doğa yürüyüşlerinde dikkat edilmesi gereken faktörler (Topay, 2003);

- İnsanların fazla zorlanmadan yürüyebilecekleri bir eğime sahip olan (% 0-15),
- Yürüyüşü zorlaştırmaması açısından taban suyu düzeyinin düşük olduğu çamur, bataklık vb. durumların olmadığı,
- Sahip olduğu iklimsel değerler nedeni ile insan sağlığına olumlu katkıları olabilecek rakımlarda (800-2000 m.ler arası)
- Can güvenliği açısından taş düşmesi, heyelan ve çığ riskinin olmadığı,
- İklimsel faktörlerin rahatça dolaşıma engel olmayacak sınırlar içinde olduğu (aşırı soğuk, aşırı rüzgârlı, aşırı nemli, aşırı yağışlı, aşırı sıcak olmayan, açık günler sayısının fazla olduğu ve sis durumunun dolaşımı engellemediği),
- Farklı habitatları barındıran mikroklimaların olduğu,
- Yöre halkının etkinliği yapmak isteyenlere bakış açısının olumlu olduğu,
- Gerekli durumlarda kısa sürelerde ulaşılabilecek sağlık tesisleri, konaklama-barınma ve haberleşme olanaklarının var olduğu,
- Ulaşımın kolay ve kısa sürede sağlanabildiği,
- İnsanların güvenle dolaşabilecekleri (insan ilişkilerinin olumlu olduğu) ve dolaşmaktan keyif alabilecekleri (şimdiki alan kullanımının orman, çayır-mera vb. olduğu ve doğal olayları, doğal hayatı ve doğal oluşumları gözlemleyebilecekleri) bölgeler.

2- Fotoğrafçılık (Photography);

Fotoğrafçılık etkinliğinin bir kolu olan doğa fotoğrafçılığı alanı için en uygun olanıdır. Doğa fotoğrafçılığında kendi içerisinde bölümlere ayrılmaktadır; Manzara fotoğrafçılığı, kuş ve doğa fotoğrafçılığı, mağara fotoğrafçılığı ve çeşitli hava olayları fotoğrafçılığı gibi. Ayrıca Hiking (% 0-15 eğim), trekking (% 0-20 eğim), dağcılık (% 20 ve üzeri eğim), kampçılık (% 2-5 eğim), kuş ve doğa gözlemciliği, mağara turizmi (% 6-16 eğim) gibi birçok turizm etkinliğiyle birlikte yapılabilecek bir etkinlik olması nedeniyle bu etkinliklerinin özelliklerinden yola çıkarak fotoğrafçılık etkinliğinin kriterleri belirlenebilir.

Fotoğrafçılıkta en önemli faktörlerden biri de ışıktır. Işığın gün içerisinde sürekli değişmesi, yumuşak ya da kontrast olması, yatay veya dikey açıdan gelmesi, havanın açık ya da bulutlu olması fotoğraf çekimlerini etkilemektedir. Bir yapının veya manzaranın sabah ve akşam çekimleri farklı görüntüler sunar. Eğer hava şartları uygun ise günün her

saati, fotoğraf çekmek için farklı imkânlar sunar. Fotoğraf çekerken ışığın özelliği kadar yönüde önemlidir. İlk fotoğrafa başlayanlar için ışığı arkaya alma uyarısında bulunurlar ancak fotoğrafa yansıma katmak istiyorsak, farklı fotoğraflar çekmek istiyorsak ışığın her yönü uygun olur (URL-14, 2013). Böylece her bakı fotoğrafçılık etkinliği için uygun olabilir.

3- Manzara seyretme (Landscape appreciation);

Kırsal alanların çeşitli noktalarında manzara seyretme amaçlı seyir terasları tasarlanabileceği gibi bu noktaları birbirine bağlayan manzara seyretme etkinliğininin sürekliliğini sağlayan manzara yolları da düzenlenebilir.

Manzara yolları çarpıcı doğal değerlere sahip bir arazide tasarlanan veya inşa edilen emniyetli ve estetik olarak çekici ve trafiği sınırlı alanlar olup büyük ölçüde haz amaçlı trafiğe, az miktarda ticari veya transit geçişlere hizmet edebilen bir veya iki şeritli yollar olup, trafiğin hacmine, dizayn hızına göre tasarlanabilir (Seçkin, 1997).

Manzara yollarında ana amaç; yol boyunca var olan eşsiz objeler, tarihi, kültürel, doğal değerler; tabiat, jeolojik, arazi kullanımları, etkinlikler gibi ilginç manzara seyri fırsatları sunabilmesi ve ziyaretçilerine haz duyma imkânı sağlamasıdır.

Manzara seyretme etkinliği alan içerisinde yürüyüş yapılarak da gerçekleştirilebileceği gibi, motorlu araçlarda da yapılabilmektedir.

4- Müze tarihi yer gezileri/tarihi güzergâh yürüyüşleri (Museum, historical places/historical route);

Her türlü Tarihi ve kültürel değerleri barındıran yüksek noktalara ulaşım olarak tanımlanabilir. Alanımız içerisinde bulunan bu noktalara araçla-yaya olarak yapılan geziler şeklindedir. Ayrıca çalışma alanımız içerisinde müze ve tarihi alanlar düşünülerek (Sümela Manastırı, önemli kale-kilise kalıntıları, köprüler vb.) eğimin %20'lere çıktığı alanlarda görülmektedir.

5-Kasaba/köy/yayla gezileri (Small town/village touring);

Günübirlik veya konaklamalı kasaba, köy ve yayla alanlarına araçla veya yaya olarak düzenlenen geziler olarak değerlendirilebilir. Kırsal kültürü tanımak ve gözlemlemek amacıyla insanların –turistlerin tercih ettiği bir etkinlik türüdür.

6- Motorlu gezintiler/Motorized touring (trail riding, all-terrain vehicles, motoring);

Zevk için motorlu araç ile gezinti, kullanıcılar için en önemli kırsal rekreasyon aktivitelerinden biri olarak gösterilebilir (Seçkin, 1997). Rekreasyon alanlarındaki motorlu

araç yollarında arzu edilen maksimum eğim % 9'dur. Maksimum değer trafik tipine göre aşılabilir (Akgül, 2007).

Motorlu geziler olarak düşünülen etkinlik kapsamında; doğal, kültürel ve estetik değerlere sahip alanlarda sahip alanlarda araç içinde zevkli ve dinlendirici manzara seyir imkânı sağlayan yollarda gezinti yapmak olabilir. Bu yollar 55-65 km/saat dizayn hızına sahip 2-4 saatlik gezilere veya bu ana yollara bağlantılı 30-50 km/saat dizayn hızına sahip 1 saatlik gezilere imkan sağlayabilmektedir (Akgül, 2007).

Bu tarz pasif etkinliklerin dışında eğlence ve adrenalin sağlayan arazi araçları/atv turları safarileri düzenlenebilir.

7- Kültürel yemeklerle ilgili ve diğer rotalar (cultural, gastronomic and other routes);

Gastronomi turları; yöresel lezzetlere ulaşmayı hedeflemektedir. Özellikle Akdeniz ülkelerinde (İtalya, Fransa, İspanya ve Yunanistan) hâkimdir. Ülkemizde de yapılmaktadır.

8- Bisiklete binme (Cycling);

İnsanlar bisiklete birçok farklı nedenle binmektedirler. Bisiklete binme etkinliği çalışma alanında asfalt güzergâh boyunca yapılabileceği gibi daha yüksek rakımlarda, engebeli arazi içerisinde, patika yollarda, dağlık alanlarda, ormanlık alanlarda, toprak yollarda dağ bisikletiyle gerçekleştirilebilir.

Dağ bisikletinde ise amaç; hem bisiklet keyfini maximum düzeyde yaşamak hemde geziler sayesinde çevredeki doğal güzellikleri görmek, macera dolu anlar geçirmek ve birçok doğaseverle buluşmaktır (Topay, 2003). Dağ bisikleti parkurları; olimpik dağ bisikleti yarışı ve dağ bisikleti maraton yarışı olarak iki çeşittir. Olimpik dağ bisikleti parkurunun asfalt kısımları % 15'i geçmez. Yeterli miktarda da tırmanma, patika, teknik iniş içermektedir. 5-9 km uzunluğundadırlar. Dağ bisikleti maraton yarışı parkurları ise 80km'den uzun parkurlardır (Anonim, 2012a).

Baydar (2002)'a göre, Dağ bisikleti alanları planlanırken göz önünde bulundurulacak faktörler ve alt faktörler şu şekildedir (Topay, 2003).

- Etkinliği can güvenliği sağlanmış bölgelerde rahatça yapabilmek amacıyla heyelan riski söz konusu olmayan,
- Sert olmayan zeminlerde sürüşün zor olması nedeni ile taban suyu seviyesi düşük olan,
- Olumsuz herhangi bir durumda can güvenliğini sağlayabilmek açısından haberleşme olanağına sahip olan,

- Ani rahatsızlanmalar karşısında kısa sürede ulaşılması mümkün olan, parkur üzerinde ya da yakınında her hangi bir sağlık tesisi bulunan,
- Uzun süreli tur zamanlarında konaklama ve barınma olanakları sunabilen,
- Zeminin kaygan ve çamur olmasının, etkinliğin yapılabilmesini güçleştirmesi gerekçesiyle çok yağış olmayan,
- Sürüş konforunu etkileyecek hızda ve aşırı rüzgarlı olmayan,
- Etkinlik gerçekleştirilirken sürekli hareket ve terlemenin söz konusu olması nedeni ile yıllık sıcaklık ortalaması fazla olmayan (en uygun 10-20 °C, koşullu uygun 20-30 °C),
- Sürüş konforu açısından bağıl nem durumu % 60-80 arasında olan,
- Kış sürüşlerinde çığ tehlikesi bulunmayan,
- Belirli süreler sonunda ulaşımın sağlanabileceği kaliteli su kaynaklarına sahip olan
- Can güvenliği açısından insan ilişkilerinin iyi olduğu güvenli alanlardır.

9- Kırsal alan dinlenme tatilleri (Relaxation holidays in a rural milieu);

Kırsal alanlarda (Köy, Kasaba, Yayla, Mera) çeşitli şekillerde (pansiyon, en pansiyonu, çadırli kamp, karavan kamp, bungalow vb.) konaklama imkânlarından yararlanılan bir etkinlik türüdür.

Kırsal alan dinlenme tatillerinin kapsamı içerisinde değerlendirilebilecek olan kamping/çadırli kamp etkinliği, Topay (2003)'e göre, "Doğada bir sportif etkinlikte bulunmak ya da zevk almak, dinlenmek gibi farklı amaçlar doğrultusunda çadır, baraka gibi araç-gereçle kurulan konaklama mekânında bir süreliğine sürdürülen yaşam biçimidir.

Şahin ve Sözen (1988)'e göre, kamp alanları belirlenirken aşağıdaki şu özelliklerden faydalanmalıdır (Topay, 2003);

- Eğim % 2-5 arasında olan eğim de drenaj yollarının tesisi ve çadırların kurulması için idealdir.
- Ulaşım durumu iyi olmalıdır
- Yüzey akışları, yarlar, yerler ve diğer topoğrafik elemanların yanı sıra yüzey drenajının genel deseni de tanımlanmalıdır.
- İklim elemanları tanımlanmalıdır.
- Doğu bakarlı yamaçlar sabah güneşi almaları nedeniyle nemli yerleri daha erken kurutur ve öğleden sonra gölgede kalır. Dolayısı ile uygun bakı olabilir. Batı

bakarlı yamaçlar çoğunlukla hakim rüzgar yönünde sürekli esinti ve geç öğle sonrası rekreasyon etkinlikleri için akşam güneşi alırlar.

- Serin hava, nem, duman ve sis alçak ve çukurluk alanlarda toparlanmaktadır. Ayrıca bu tür alanlar nemli oldukları için zararlı hayvan ve böceklerin üremesi için uygun ortamlar oluştururlar.
- Zararlı böcekler genellikle yüksek yerlerde daha az bulunur ve bu alanlar daha fazla rüzgâra maruz olduklarından daha kurudur.
- Alandaki açık su yüzeyleri başarılı bir kamping yeri için en değerli kaynaktır. Suyu dayalı etkinlikler öncelikle suyun niteliğine ve gerek rüzgâra, gerekse güneşe maruz oluşuna bağlıdır.
- Toprak koşulları, foseptik sızıntı alanları, drenaj için zorunlu tesviye ve konstrüksiyon uygunluğu bakımından yeteneğinin tespit edilmesi için toprak derinlik ve tekstürünün araştırılması zorunludur.
- Bitki örtüsü kamp alanının en büyük kaynağıdır. Alanın ptansiyel kullanımının doğru olarak anlaşılması için başlıca vejetasyon tiplerinin belirlenmesi gerekmektedir.
- Arazinin görsel niteliklerinin yani en iyi görüntülerinin algılanabildiği yerler tespit edilmelidir.
- “Gelişim Alanları” kamp alanı için ihtiyaç duyulan tesisler bakımından belirlenmelidir.

10- Nehir-kanal-akarsu gezileri/river–canal toursim (houseboats, narrow boats, barges);

Çalışma alanında bulunan dere boyunca turistlere hizmet verecek küçük botlarla derenin imkânları doğrultusunda dere üzerinde gezintiler yapılabilir.

3.2.2. Doğal, Tarihi ve Kültürel Faktörlere Göre Turizm Potansiyeli

3.2.2.1. Eğim Katsayısı ve Eğim Değeri Bulguları

Çalışma alanında tespit edilen eğim grupları alanda yapılan anket çalışmalarıyla belirlenen turizm etkinliklerine göre katsayı değeri verilmiştir. Bu etkinlikler için turizm ve rekreasyonel aktiviteler için belirlenmiş kriterlere ve uzman görüşlerine göre bir çizelge oluşturulmuştur. Bu eğim grupları plankare düzeyinde % dağılımları bulunarak katsayı

değerleriyle çarpılmasıyla her plan kare için “Eğim Grupları Ağırlıksız Değeri” bulunmuştur (Ek Tablo 4).

Tablo 38. Belirlenen etkinliklerin eğitim gruplarına göre kullanım durumları

Etkinlikler	0-5	5-10	10-15	15-20	20-25	25-30	30-35	35-40	40-45	45-50	50 ve üstü
Gezinti	+	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-
Fotoğrafçılık	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Manzara Seyretme	-	-	-	-	-	+	+	+	+	+	+
Müze tarihi yer gezintileri/ tarihi güzergah yürüyüşleri	+	+	+	+	+	+	+	-	-	-	-
Kasaba/Köy/ Yayla gezileri	+	+	+	+	+	+	-	-	-	-	-
Motorlu gezi	+	+	+	+	+	+	-	-	-	-	-
Kültürel yemekle ilgili ve diğer rotalar	+	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-
Bisiklete binme	+	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-
Kırsal alanda dinlenme tatilleri	+	+	+	+	-	-	-	-	-	-	-
Nehir/Kanal/ Akarsu gezileri	-	-	+	+	-	-	-	-	-	-	-

Yöre coğrafyasının engebeli olması sebebiyle başta Sümela Manastırı olmak üzere birçok manastır, kale, kilise, cami ve tarihi kalıntılar eğitim dereceleri fazla olan alanlarda konumlanmışlardır. Bu nedenle “Müze tarihi yer gezintileri/tarihi güzergah yürüyüşleri” etkinliği % 35’lere kadar ulaşıldığı düşünülmektedir.

Oluşturulan bu tablo anket çalışmasıyla ortaya çıkan ilk 10 etkinliğin yapılabilme özellikleri dikkate alınarak belirlenmiştir (Tablo 38). Tablo 38’deki değerlendirmeler dikkate alınarak Tablo 39’daki eğitim grupları katsayı değerleri bulunmuştur.

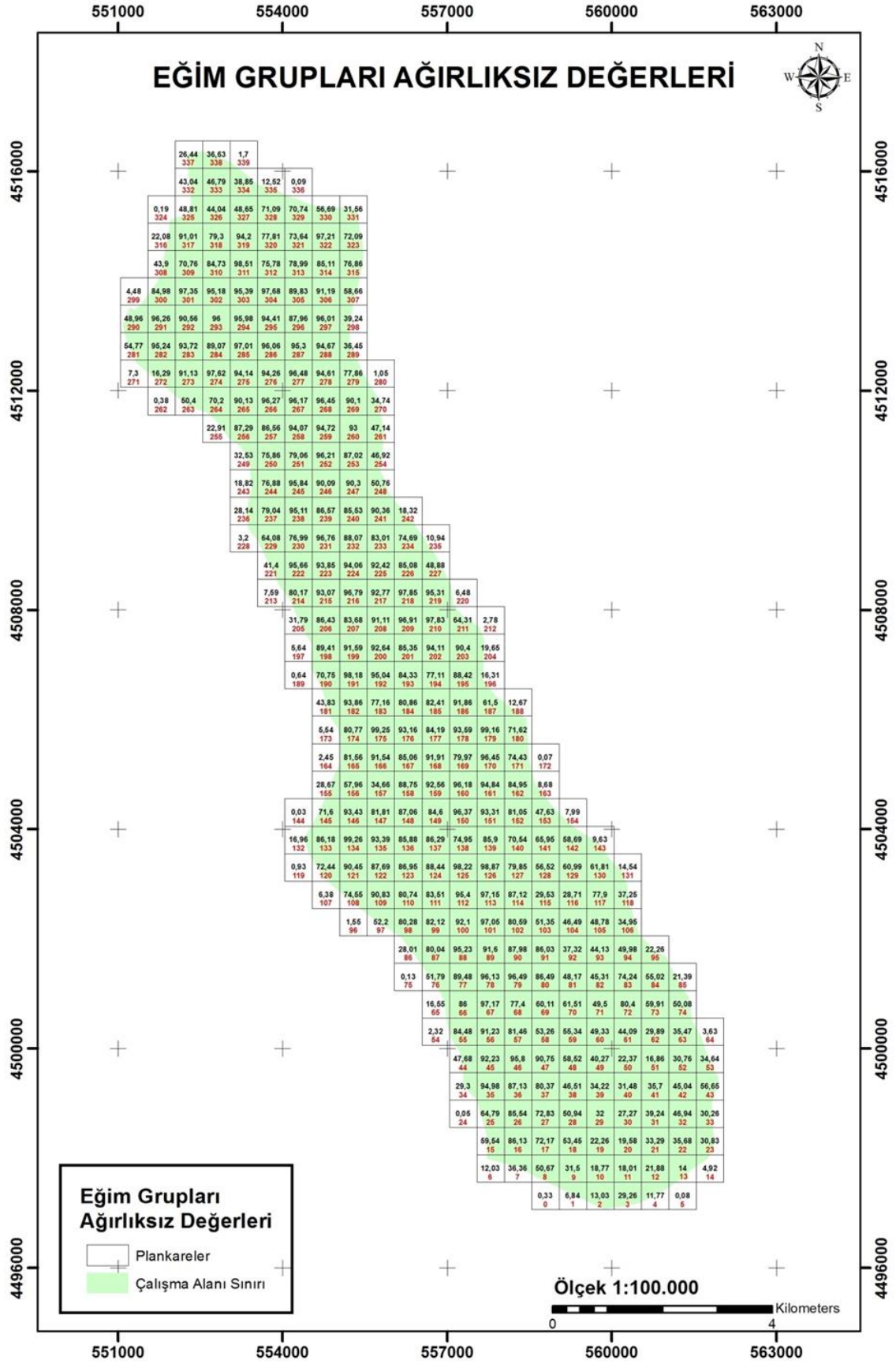
Tablo 39. Eğim grupları katsayıları

Eğim Grupları	Değer Cetveli	Katsayı Değerı
%0-5	Çok iyi-iyi	21
%5-10	Çok iyi- iyi	21
%10-15	Çok iyi	10
%15-20	İyi	32
%20-25	Vasat	54
%25-30	İyi-Vasat	43
%30-35	Vasat-Kötü	65
%35-40	Kötü	76
%40-45	Çok kötü-kötü	87
%45-50	Çok kötü	100
%50 ve üstü	Çok kötü	100

Plan-kare 176'dan örnek verilecek olursa;

Eğim grupları ağırlıksız değerı=(%0-5 plan-karede bulunma yüzdesi)*21+(%5-10 plan-karede bulunma yüzdesi)*21+(%10-15 plan-karede bulunma yüzdesi)*10+(%20-25 plan-karede bulunma yüzdesi)*32+(%25-30 plan-karede bulunma yüzdesi)*54+(%30-35 plan-karede bulunma yüzdesi)*43+(%35-40 plan-karede bulunma yüzdesi)*76+(%40-45 plan-karede bulunma yüzdesi)*87+(%45-50 plan-karede bulunma yüzdesi)*100+(%50 ve üstü plan-karede bulunma yüzdesi)*100

$$=0.00*21+0.00*21+0.00*10+0.00*32+0.01*54+0.02*43+0.02*76+0.02*87+0.03*100+0.85*10=93.16$$

Şekil 121. Eğim grupları ağırlıksız değerleri

Her plan-kare için % eğim değerleri ArcGIS10.0 programı yardımıyla hesaplanmıştır. Katsayı değerleriyle % eğim değerleri çarpılarak “Ağırlıksız Eğim Değerleri” bulunur. Eğer bir plan-karede birden fazla eğim değeri var ise bu eğim değerleri yine karşılığı gelen katsayılarla çarpılarak toplanır. Plan-kare bazında “Ağırlıksız Eğim Değeri” elde edilir. Hesaplamalar yapıldıktan sonra “Eğim Grupları Ağırlıksız Değerleri” 1/100000’lik harita üzerine işlenmiştir (Şekil 121).

3.2.2.2. Bakı Katsayısı ve Bakı Değeri Bulguları

Turizm amaçlı kullanımlar/etkinlikler ve yerleşimler için bakı değerinin hesaplanması için dört ana ve dört ara bakı grubu harita üzerinde tespit edilip, yüzde değerleri bulunmuştur. Tespit edilen turizm etkinliklerin hangi bakılarda yapılacağı, yerleşimler için hangi bakı değerlerinin uygun olacağı kriterler doğrultusunda tespit edilerek bakı değerlerinin uygun olacağı kriterler doğrultusunda tespit edilerek bakı değerleri verilmiştir.

Yerleşim ve diğer kullanımlar için bakı değerlendirmesi 37⁰ kuzey enlemi için yerleşimlerin Sol-Air Yönlendirme Teorisi’ne göre biyoklimatik yönden optimum yön ve yer belirlemesi aşağıdaki kriterler göz önünde bulundurularak yapılmıştır (Altunkasa, 1987).

- Optimum yön olarak güneyden 5⁰ doğu
- İyi yönler için güneyden 8⁰ batıya olan yönler ile güneyden 21⁰ doğuya olan yön arası
- Kabul edilebilir yön sınırları ise güneyden 18⁰ batıya ve 32⁰ doğuya olan yönler arası vardır.

Tercih edilen etkinlikler için kriterleri ön plana alınarak bakıldığında güney bakıların uygun bakılar olduğu söyleyenebilir. Sabah güneşini alan doğu bakıları ile geç öğleden sonra etkinlikleri için ise batı bakıları da önemlidir.

Bu değerlendirmelerden yola çıkarak aşağıda oluşturulan tablo ile her etkinlik için ayrı ayrı bütün bakılar doğrultusunda için puanlama yaparak değerlendirilmiş ve ortalama bir değer elde edilmiştir. Etkinliklerin bakılarda yapılabilme potansiyellerini göz önünde bulundurarak onlara puan vererek genel bakı yönleri için ortalama bakı değerleri oluşturulmuştur. Bu değerler verilirken etkinliklerin yapılabilme özellikleri (Tablo 40) göz önüne alınmıştır. Hangi etkinlik hangi bakıda en iyi yapılabilir, değerlendirilmiştir.

Örneğin Fotoğrafçılık, manzara seyretme, müze ve tarihi yer gezintileri/tarihi güzergah yürüyüşleri, kültürel yemekle ilgili ve diğer rotalar gibi etkinlikler her bakı yönünde eşit değerde yapılabilir. Bu değerlendirmeler ışığında Tablo 41’de bakı grupları katsayı değerleri belirlenmiştir. Katsayılar belirlenirken Tablo 40’da bütün etkinlikler için verilen bütün bakı değerlerinin ortalamaları alınmıştır.

Tablo 40. Bakı gruplarına göre etkinliklerin yapılabilirliği

Etkinlikler	Kuzey	Kuzeydoğu	Doğu	Güneydoğu	Güney	Güneybatı	Batı	Kuzeybatı
Gezinti	100 -	100 -	43 +	21 +	10 +	32 +	54 +	100 -
Fotoğrafçılık	10 +	10 +	10 +	10 +	10 +	10 +	10 +	10 +
Manzara Seyretme	10 +	10 +	10 +	10 +	10 +	10 +	10 +	10 +
Müze tarihi yer gezintileri/tarihi güzergah yürüyüşleri	10 +	10 +	10 +	10 +	10 +	10 +	10 +	10 +
Kasaba/Köy/Y ayla gezileri	100 -	65 -	43 +	21 +	10 +	32 +	54 +	76 -
Motorlu gezi	100 -	100 -	43 +	21 +	10 +	32 +	54 +	100 -
Kültürel yemekle ilgili ve diğer rotalar	10 +	10 +	10 +	10 +	10 +	10 +	10 +	10 +
Bisiklete binme	100 -	100 -	43 +	21 +	10 +	32 +	54 +	100 -
Kırsal alanda dinlenme tatilleri	100 -	100 -	43 +	21 +	10 +	32 +	54 +	100 -
Nehir/Kanal/A karsu gezileri	10 +	21 +	32 +	100 -	100 -	100 -	32 +	21 +

Tablo 41. Bakı grupları katsayıları

Yön	Değer Cetveli	Katsayı Değeri
Kuzey	Kötü	60
Kuzeydoğu	Vasat	52.6
Doğu	İyi	28.7
Güneydoğu	Çok iyi-iyi	24.5
Güney	Çok iyi	19
Güneybatı	İyi	30
Batı	İyi-Vasat	34.2
Kuzeybatı	Vasat-kötü	53.7

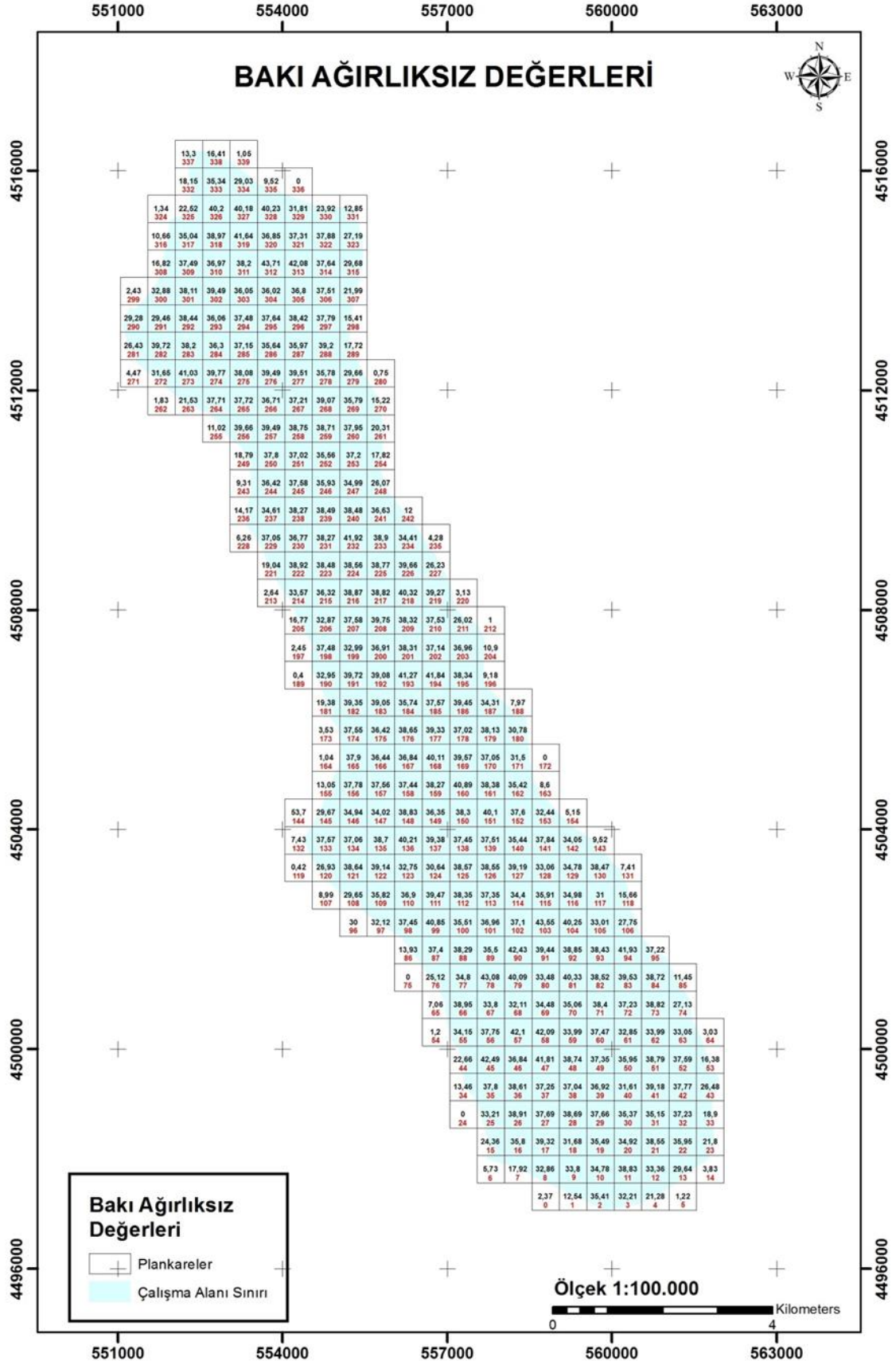
Haritalarda bakısız “düz” olarak tanımlanan alanlar değerlendirmeye alınırken “Çok kötü” -100 değeri verilmiştir

Her plankare için % değerleri ArcGIS 10.0 programı yardımıyla bulunmuştur.“Ağırlıksız Bakı Değeri” verilen değerlerle, plankare bazında bakıların % değerlerinin çapılmasıyla elde edilmiştir. Plankarede birden fazla bakı değeri var ise karşılık gelen katsayılarla çarpılıp bütün değerler toplanarak plankare düzeyinde “Bakı Ağırlıksız Değeri” hesaplanmıştır (Ek Tablo 5). Bu değerler 1/100000 lik harita üzerine işlenmiştir (Şekil 122).

Plan-kare 176’dan örnek verilecek olursa;

Bakı ağırlıksız değeri = (K plan-karede bulunma yüzdesi *60)+(KD plan-karede bulunma yüzdesi *52.6)+(D plan-karede bulunma yüzdesi *28.7)+(GD plan-karede bulunma yüzdesi *24.5)+(G plan-karede bulunma yüzdesi *19)+(GB plan-karede bulunma yüzdesi *30)+(B plan-karede bulunma yüzdesi *34.2)+(KB plan-karede bulunma yüzdesi *53.7)+(Düz plan-karede bulunma yüzdesi *100)

$$=(0.19*60)+(0.10*52.6)+(0.08*28.7)+(0.17*24.5)+(0.18*19)+(0.08*30)+(0.06*34.2)+(0.15*53.7)+(0.00*100) =38.65$$

Şekil 122. Baki ağırlicsız değerleri

3.2.2.3. Toprak Sınıfları Katsayı ve Değerleri Bulguları

Toprak yetenek sınıfları katsayı belirlenmesinde T.C. Tarım ve Köy işleri Bakanlığı'nın Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü, Toprak ve Arazi Sınıflaması Standartları Teknik Talimatı ve İlgili Mevzuatı da bulunan Arazi Kullanım Kabiliyet (AKK) Sınıflarına göre Kullanım Uygunluğu Tablosu (Tablo 42) (Anonim, 2008) ve arazi yetenek sınıfları ve kullanım biçimleri tablosundan (Tablo 43) faydalanılarak çalışma alanımız içerisinde mevcut olan IV., VI., VII. ve VIII sınıf toprakların genel özellikleri belirlenerek katsayı değerleri belirlenmiştir.

Tablo 42. Arazi kullanım kabiliyet (AKK) sınıflarına göre kullanım uygunluğu (Anonim, 2008).

	Arazi Kullanım Kabiliyeti	Arazi Kullanım Yoğunluğunda Artış →								
		Yaban Hayatı	Ormancılık	Otlama			Ekim-Dikim			
				Sınırlı	Orta	Yoğun	Sınırlı	Orta	Yoğun	Çok Yoğun
Artan sınırlandırma ve Zararla Azalan adaptasyon ve	I	X	X	X	X	X	X	X	X	X
	II	X	X	X	X	X	X	X	X	
	III	X	X	X	X	X	X	X		
	IV	X	X	X	X	X	X			
	V	X	X	X	X	X				
	VI	X	X	X	X					
	VII	X	X	X						
	VIII	X								

Tablo 43. Arazi yetenek sınıfları ve kullanım biçimleri (Anonim, 2008).

Arazi Yetenek Sınıfı	Kullanım Biçimi
I.Sınıf Araziler	Tarımsal üretimde (en iyi)
II. Sınıf Araziler	Tarımsal üretimde (iyi-orta)
III. Sınıf Araziler	Tarımsal üretimde (orta)
IV. Sınıf Araziler	Tarımsal üretimde (yetersiz)
V. Sınıf Araziler	Özel sınıf
VI. Sınıf Araziler	Orman, çayır, mera, fundalık
VII. Sınıf Araziler	Orman, çayır, mera, fundalık
VIII. Sınıf Araziler	Şehir, sanayi, turizm ve diğer

IV. Sınıf Arazi; Sürekli olarak çayıra tahsis edilebilen arazi sınıfındandır (Anonim, 2008). Çalışma alanında IV. Sınıf arazi 278-500 ve 500-750 m yükseklikleri arasında bulunmaktadır. Tarım ve yerleşim yeri ağırlıklıdır. % 0-30'a kadar eğim aralıklarının bulunduğu alanlardır.

VI. Sınıf Arazi; Ormanlık veya çayır arazi olarak da kullanıldığında orta derecede tedbir alınması gerekmektedir (Anonim, 2008). Çalışma alanında yaklaşık 1750-2000, 2000-2250 ve 2250-2505 m yükseklikleri arasında bulunur. 0'dan % 30'a kadar eğim grupları bulunmaktadır. Mevcut arazi kullanımı mera ve yayla alanlarıdır. Küçük bir kısımda köy yerleşimlerini içermektedir.

VII. Sınıf Arazi; Çok fazla tedbir almak şartıyla çayır ve orman arazisi olarak kullanılır. Üzerindeki bitki örtüsü azalırsa erozyon çok şiddetlenebilir (Anonim, 2008). Bu tip araziler çalışma alanında geniş bir yer kaplamaktadır. Mevcut kullanımlar köy yerleşimleri, mezra alanları, ormanlık alanlar ve akarsu yataklarıdır. Çalışma alanında bu tip toprak sınıfı 0-1750 m'ye kadar çıkmaktadır. % 25 ve üstü eğim gruplarını içermektedir.

VIII. Sınıf Arazi; Bu tür araziler doğal hayata ortam teşkil ettikleri gibi, dinlenme yeri olarak da kullanılır. Ayrıca bataklık, çöl, çok derin oyuntuları ihtiva eden arazilerle, yüksek dağlık, fazla arızalı, taşlı arazileri kapsar (Anonim, 2008). Çalışma alanındaki mevcut kullanımı sarp alanlar, kayalık alanları içerir % 40 ve üstü eğim gruplarında bulunur. 1750-2000 m ve 2000-2250 m yükseklikte bulunur.

Bu özellikler dikkate alınarak toprak sınıfları için katsayı değeri belirlenmiştir (Tablo 44).

Tablo 44. Toprak sınıfları katsayı değerleri

	Değer Cetveli	Katsayı Değeri
IV. Sınıf Arazi	İyi-Vasat	43
VI. Sınıf Arazi	İyi	32
VII. Sınıf Arazi	Çok iyi-iyi	21
VIII. Sınıf Arazi	Çok İyi	10

Hazırlanan toprak yetenek sınıfı Arc Map10 programı yardımıyla belirlenen toprak sınıflarının plan-kare düzeyindeki % dağılımları ile katsayı değerleri çarpılarak elde edilen "Ağırlıksız Toprak Yetenek Sınıfları Değerleri" bulunmuş harita üzerine işlenmiştir. Değerler belirlenirken eğer plan-kare içerisinde birden fazla değer var ise her toparak

sınıfına karşılık gelen katsayı değerleriyle yüzde değerleri çarpılarak plan-kare düzeyinde “Toprak Sınıfları Ağırlıksız Değerleri” bulunmuştur (Ek Tablo 6). Bulunan bu değerler 1/100000’ lik haritalar üzerine işlenmiştir (Şekil 123).

Plan-kare 176 örneklenecek olursa;

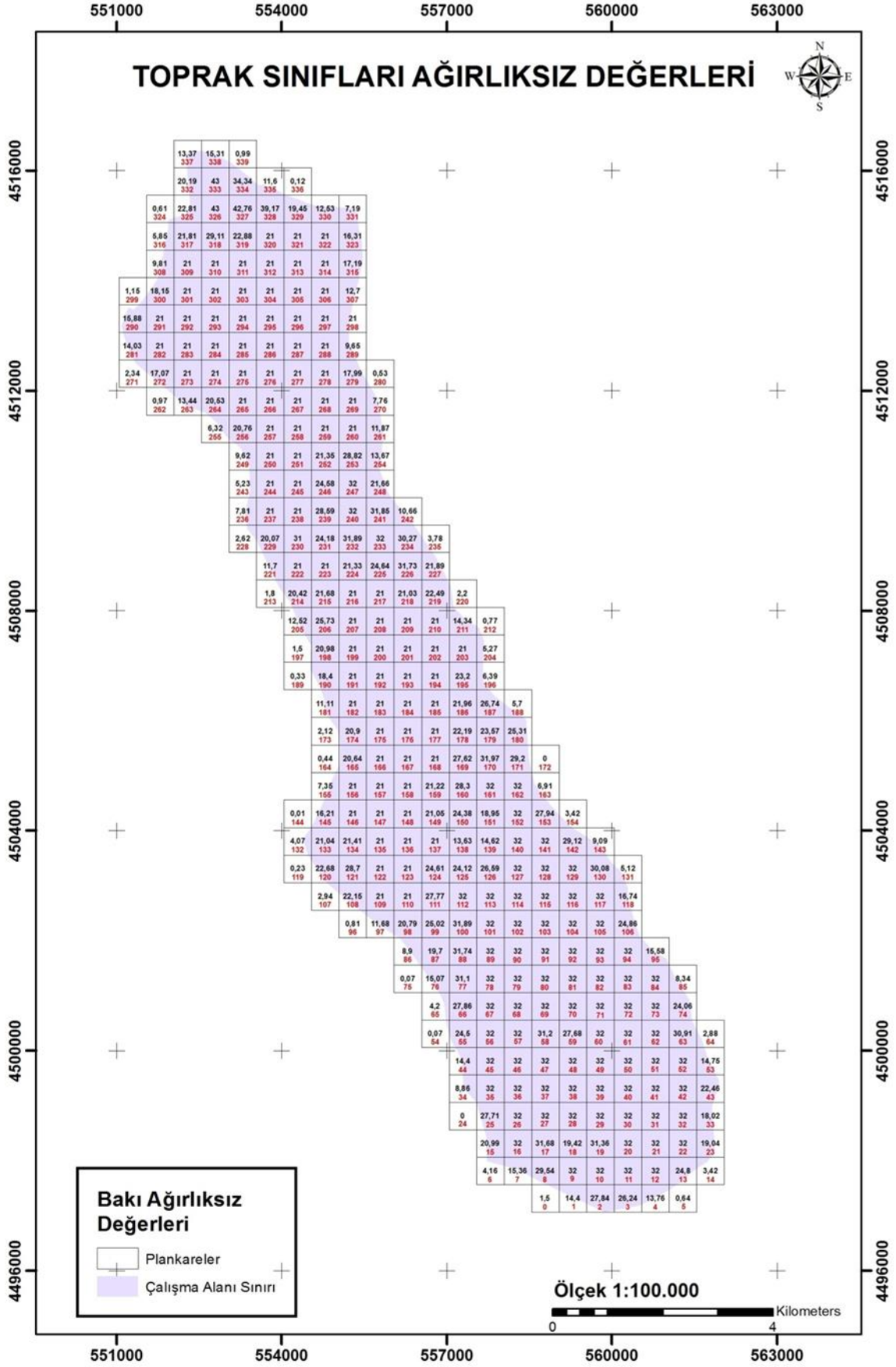
$$\begin{aligned} \text{Toprak sınıfları ağırlıksız değeri} &= (\text{IV.snf.arz plan-karede bulunma yüzdesi} \\ &*43)+(\text{VI.snf.arz. plan-karede bulunma yüzdesi} *32)+(\text{VII.snf.arz. plan-karede bulunma} \\ &\text{yüzdesi} *21)+(\text{VII.snf.arz. plan-karede bulunma yüzdesi} *10) \\ &= (0.00*43)+(0.00*32)+(1.00*21)+(0.00*10) \\ &= 21 \end{aligned}$$

3.2.2.4. Vejetasyon Katsayısı ve Değeri Bulguları

Turizm ve rekreasyon amaçlı çalışmalarda vejetasyon değerinin belirlenmesi için öncelikli yapılan çalışmalardan yola çıkmak gerekmektedir.

Hantein (1967), Bichlmaier (1968), Laurent (1967), Mayer (1969), Weiman (1969), Kettler (1970), Wöbse (1972) yaptıkları çalışmalardaki anket sonuçlarına göre karışık ormanların daha çok tercih edildiği saptanmıştır. Tek tür ve aynı formdaki bitki topluluklarının rekreasyonel ve turistik etkinliklere katılanların dinlenebilmesi açısından monoton bir etki yarattığından, karışık ormanların daha çok tercih edildiği ortaya konmuştur (Altan 1976). Altan (1976)’ın Çukurova Bölgesi’nde yaptığı çalışmada iğne yapraklı ormanların % 81, karışık ormanların % 16, kışın yaprağını döken ormanların % 2.5 oranında tercih edildiği ortaya konmuştur. Bir diğer çalışmada Pehlivanoğlu (1987)’nin Belgrad Ormanları’nda yaptığı bir çalışmada % 33.4 iğne yapraklı, % 37.7 yapraklı orman, % 28.9 karışık ormanların tercih edildiği tespit edilmiştir (Sirel, 1995).

Bu araştırmalar dikkate alındığında vejetasyon tiplerinin her bölgede farklılık göstermesinden ötürü çalışma alanında yapılan çalışmalar, gözlemler dikkate alınmıştır. Çalışma alanının hâkim türü belirlenmiş en yüksek puan verilmiştir. Ayrıca rekreasyonel ve turistik etkinliklerde bulunurken karışık meşcerelere de yüksek puanlar verilmiştir. Bu değerlendirmeler sonucu Tablo 45’te vejetasyon katsayıları belirlenmiştir.

Şekil 123. Toprak sınıfları ağırlıksız değerler

Tablo 45. Vejetasyon katsayıları

	Değer Cetveli	Katsayı Değeri
Ladin	Çok iyi	10
Ladin ağırlıklı vejetasyonlar; Meşçereler -LKnGn/LGnKn/ LGnKz/LGn/LDy/ LGDy/LG/LGnM/ LKn/LKnKz/LK/ LKzKn	Çok iyi-İyi	21
B Ladin ağırlıklı vejetasyonlar	İyi	32
Bozuk Ladin	İyi-vasat	43
Çok Bozuk Ladin	Vasat	54
Kayın	iyi	32
Kayın ağırlıklı vejetasyonlar; meşçereler-KnGn/KnGnL/KnKzL KnL/KnLDy/KnDyL KnLGn/KnLKz	Çok iyi-İyi	21
Gürgen	İyi-Vasat	43
Bozuk gürgen	Vasat	54
Gürgen ağırlıklı vejetasyonlar; meşçereler-GnKnL/GnKz/GnL GnML/GnM	İyi	32
Bozuk Diğer yapraklılar	Vasat	54
Diğer yapraklılar ağırlıklı vejetasyonlar; meşçereler- DyDi/DyDi/DyL	İyi-Vasat	43
Kızılcım	Vasat	54
Kızılcım ağırlıklı vejetasyonlar; Meşçereler- KzLDy/KzL/KzGn	İyi-Vasat	43
Meşe ağırlıklı Meşçereler-MGn	Vasat-kötü	65
Orman gülü	İyi-vasat	43
Mera (Subalpin ve alpin vejetasyonu)	Çok iyi-İyi	21
Orman toprağı	Kötü	76

Harita üzerinde vejetasyon %'leri bulunarak belirlenen katsayı değerleriyle çarpılmış ve vejetasyon ağırlıksız değerleri bulunmuştur (Ek Tablo 7). Bulunan bu değerler 1/100000'lik haritalar üzerinde gösterilmiştir (Şekil 124).

Plan-kare 176 örneklenecek olursa;

Vejetasyon ağırlıksız değeri=(L plan-karede bulunma yüzdesi *10)+(Ladin ağırlıklı meş. plan-karede bulunma yüzdesi *21)+(B Ladin ağırlıklı meş. plan-karede bulunma yüzdesi *32)+(BL plan-karede bulunma yüzdesi *43)+(ÇBL plan-karede bulunma yüzdesi *54)+(Kn plan-karede bulunma yüzdesi *32)+(Kn ağırlıklı meş. plan-karede

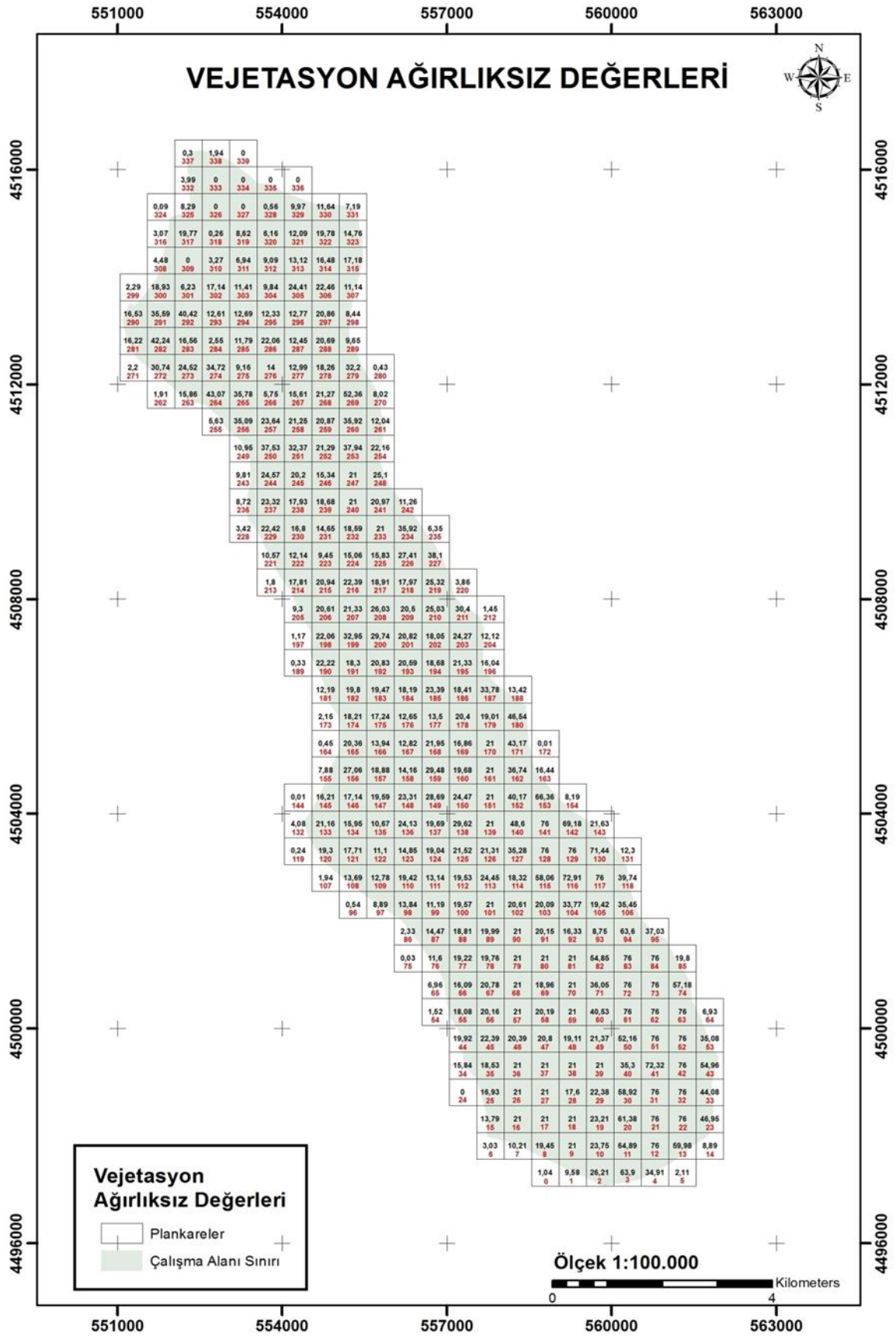

bulunma yüzdesi *21)+(Gn plan-karede bulunma yüzdesi *43)+(BGN plan-karede bulunma yüzdesi *54)+(Gn ağırlıklı meş. plan-karede bulunma yüzdesi *32)+(BDy plan-karede bulunma yüzdesi *54)+(Dy ağırlıklı meş plan-karede bulunma yüzdesi *43)+(Kz plan-karede bulunma yüzdesi *54)+(Kz ağırlıklı meş. plan-karede bulunma yüzdesi *43)+(M ağırlıklı meş. plan-karede bulunma yüzdesi *65)+(O plan-karede bulunma yüzdesi *43)+(Me plan-karede bulunma yüzdesi *21)+(OT plan-karede bulunma yüzdesi *76)

$$=(0.80*10)+(0.19*21)+(0.00*32)+(0.00*43)+(0.01*54)+(0.00*32)+(0.00*21)+(0.00*43)+(0.00*54)+(0.00*32)+(0.00*54)+(0.00*43)+(0.00*54)+(0.00*43)+(0.00*43)+(0.00*65)+(0.00*43)+(0.00*21)+(0.00*76) =12.65$$

3.2.2.5. Fauna Değeri Bulguları

Yaban hayatının dinamik ve hareketli bir yapıya sahip olması, görülmelerini engellenmesi ve etkilemesi sebebiyle yaban hayatı fauna değerini belirlemek mümkün olamayacağından planlama kararlarında fauna değerlendirmeye alınamamıştır.

Şekil 124. Vejetasyon ağırlıksız değerleri

3.2.2.6. Orman Kapalılık ve Tipine Göre Katsayı Belirleme ve Değeri Bulguları

Meşçere haritalarının yapımında kullanılan;

- Orman tipi
- Gelişme çağı
- Kapalılık

durumlarını belirten tanımlar ve bunlara göre oluşturulan meşçere kombinasyonları değerlendirilmeye alınmıştır.

Gelişme çağları meşçere haritalarında gösterim şekillerine göre şu şekilde tanımlanmıştır;

a; Gençlik çağı olarak adlandırılırlar ve bu alanlarda kapalılık oluşmamıştır. Bu çağdaki özellikler 1.30 m kabuklu çapı 7.9 cm'ye kadar olan ağaçlardır.

Ao; Kapalılığın olduğu yer yer boşlukların bulunduğu gençlik çağı olarak adlandırılır.

ab; Gelişim çağında koru ormanıdır.

b; Sııklılık ve direklilik çağıdır. Bu çağdaki ağaçların özellikleri 1.30 metrede kabuklu, çapının 8-19.9 cm olmasıdır.

c; İnce ağaçlık çağı olarak ifade edilmektedir. Ağaçların özellikleri 1.30 metredeki kabuklu çapı 20- 35.9 cm'dir.

bc; Sııklılık ve ince ağaçlık çağı

d; Orta ve kalın ağaçlık çağı olarak ifade edilmektedir. 1.30 metredeki kabuklu çapı 36 cm ve daha yukarı olan ağaç özelliğindedirler.

bd; Sııklık, orta ve kalın ağaçlık çağı

cd; İnce, orta ve kalın ağaçlık çağı

Kapalılık durumuna göre sınıflandırma ise;

0-% 0-10 arası-Çok Bozuk Koru

1-% 11-40 arası-Bozuk Koru(Gevşek Kapalı Orman)

2-% 41-70 arası- Normal Koru(Orta Kapalı Orman)

3-% 71-100- İyi Koru (Orta ya da Tam Kapalı Orman)

Pehlivanoğlu (1987) yapmış olduğu çalışmanın anket verilerine göre “yaşlı ve orta” kapalılıktaki “d” çağındaki ormanları tercih ettiğini tespit etmiştir. Bu çalışmadaki bu değerler kabul edilerek Sirel (1995) kırsal turizm içerikli çalışmasında bu verileri kullanmıştır.

Pehlivanoglu (1987) ve Sirel (1995)'e göre ince ağaçlardan oluşan meşçerelerin “c” çağları;

Orta kapalılıkta alanları; iyi

Tam kapalılıkta alanları; iyi-vasat

Gevşek kapalılıkta alanları; vasat-kötü

Sııklık ve direklilik “b” çağları;

Orta kapalılıkta alanları; iyi-vasat

Tam kapalılıkta alanları; vasat

Gevşek kapalılıkta alanları; kötü

“bc”, “bd” ve “cd” çağları yukarıdakilerin ortalamasına göre değerlendirilmiştir.

Gençlik çağı ormanları a, ao ve ab gruplarıdır. Bu gruplar henüz kapalılıkları oluşmamış ve gelişmekte oldukları için rekreasyonel ve turizm etkileri için uygun olmamaları nedeniyle çok kötü olarak değerlendirilmiştir.

Bu değerlendirmeler de göz önüne alınarak yapılan anket çalışmalarının sonuçlarına göre katsayı değerleri belirlenmiştir. Anket çalışmasında bu yöreye gelen turistler bu alanda turistik etkinlikler yapmak için, 1-Tarihi ve Kültürel Alanlar 2-Dağlık Alanlar 3-Göller ve çevresi 4-Akarsu kenarı alanlar 5- Köy/Kasaba/Yayla yerleşimlerini tercih etmişlerdir. Bu sonuç, ziyaretçilerin etkinlik yapmak için çok kapalı orman alanlarını tercih etmemiş olduğunu göstermektedir. Yapılan puanlamada bu kritere dikkat edilmiştir (Tablo 46).

Tablo 46. Orman kapalılık katsayı değerleri

GENÇ ORMAN	Gençlik çağı “a”	Çok kötü	100
	Gençlik çağı “ab”	Çok kötü	100
ÇOK BOZUK KORU	% 0-10	Çok kötü	100
BOZUK KORU	% 0-10	Kötü	76
	% 11-40	Çok kötü-kötü	87
“a” Genç orman	% 11-40 gevşek kapalı	Çok kötü-kötü	76
	% 71-100 tam kapalı	Çok kötü-kötü	87
“ab” Genç orman	% 0-10	Kötü	76
	% 41-70 orta kapalı	Vasat-Kötü	65
	% 71-100 tam kapalı	Kötü	76
“b” Sııklık direklik çağı	% 0-10	Vasat-kötü	65
	% 11-40 gevşek kapalı	Vasat	54
	% 41-70 orta kapalı	İyi-vasat	43
	% 71-100 tam kapalı	Kötü	76

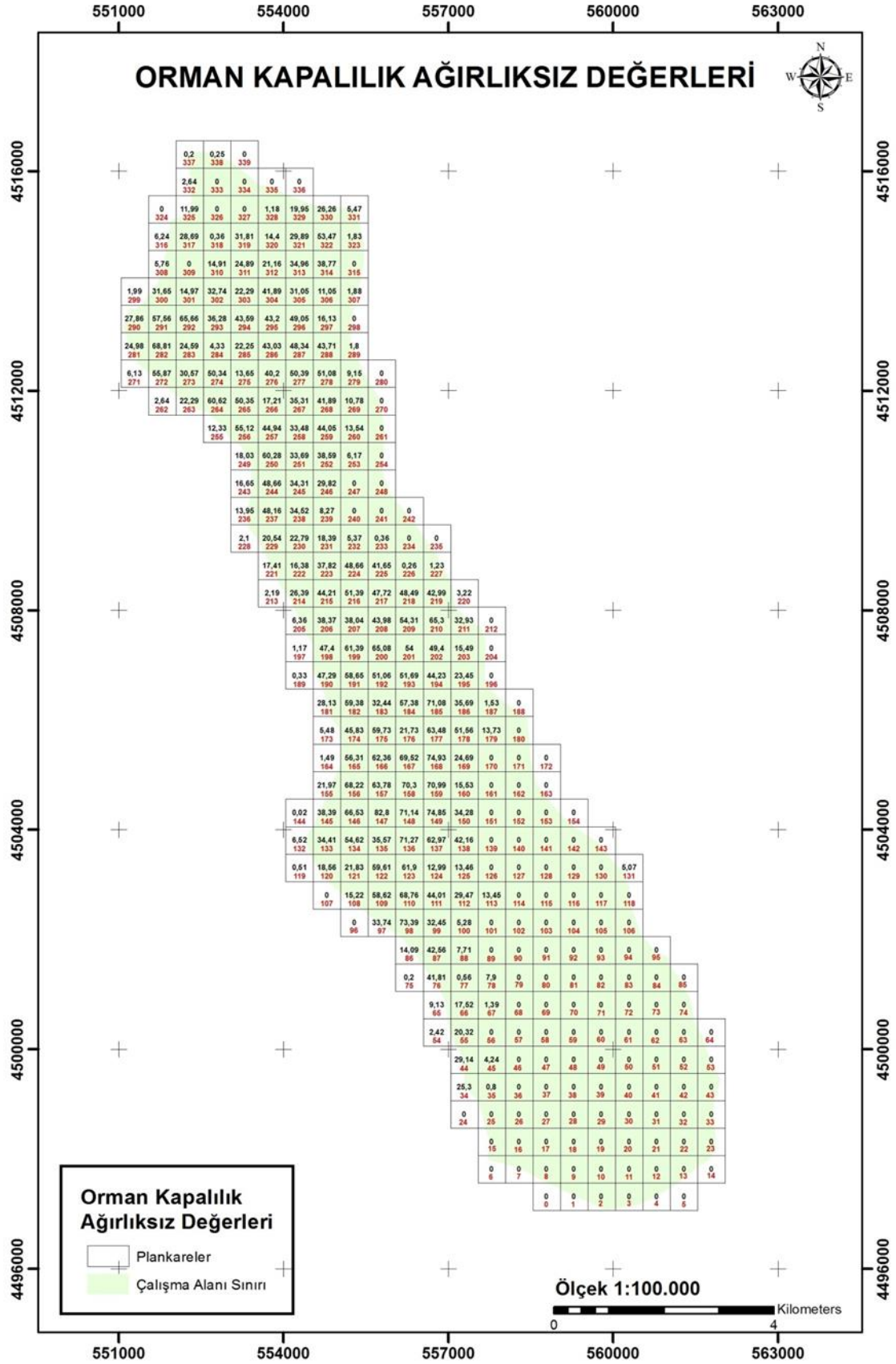
Tablo 46'nın devamı

“c” İnce ağaçlık çağı	% 0-10	Kötü	76
	% 11-40 gevşek kapalı	İyi-vasat	43
	% 41-70 orta kapalı	İyi	32
	% 71-100 tam kapalı	Vasat-kötü	65
“d” Orta ve kalın ağaçlık	% 0-10	Vasat	54
	% 11-40 gevşek kapalı	Çok iyi-iyi	21
	% 41-70 orta kapalı	Çok iyi	10
	% 71-100 tam kapalı	İyi-vasat	43
“bc” Sırlıklık ince ağaçlık	% 0-10	Vasat-kötü	70,5
	% 11-40 gevşek kapalı	İyi-vasat	48,5
	% 41-70 orta kapalı	İyi	37,5
	% 71-100 tam kapalı	Vasat-kötü	70,5
“bd” Sırlıklık, orta kalın ağaçlık	% 0-10	Vasat	59,5
	% 11-40 gevşek kapalı	İyi	37,5
	% 41-70 orta kapalı	Çok iyi-iyi	26,5
	% 71-100 tam kapalı	Vasat	59,5
“cd” İnce, orta kalın ağaçlık	% 0-10	Vasat-kötü	65
	% 11-40 gevşek kapalı	İyi	32
	% 41-70 orta kapalı	Çok iyi-iyi	21
	% 71-100 tam kapalı	vasat	54

Tespit edilen bu katsayılarla %'lik değerler çarpılarak orman kapalılık ağırlıksız değeri ortaya çıkmaktadır (Ek Tablo 8). Elde edilen veriler Şekil 125'te 1/100000'lik haritada gösterilmiştir.

Plan-kare 176 örneklenecek olursa;

$$\begin{aligned}
& \text{Orman Kapalılık Ağırlıksız Değeri}=(a/0*100)+(a/1*76)+(a/3*87)+(ab/0*76)+ \\
& (ab/2*65)+(ab/3*76)+(ÇB/0*100)+(B/0*76)+(B/1*87)+(b/0*65)+(b/1*54)+(b/2*43) \\
& +(b/3*43)+(c/0*76)+(c/1*43)+(c/2*32)+(c/3*65)+(d/0*54)+(d/1*21)+(d/2*10)+ \\
& (d/3*43)+(bc/0*70.5)+(bc/1*48.5)+(bc/2*37.5)+(bc/3*70.5)+(bd/0*59.5)+ \\
& (bd/1*37.5)+(bd/2*26.5)+(bd/3*59.5)+(cd/0*65)+(cd/1*32)+(cd/2*21)+(cd/3*54) \\
& =(0.00*100)+(0.00*76)+(0.00*87)+(0.00*76)+(0.00*65)+(0.00*76)+(0.01*100)+ \\
& (0.00*76)+(0.00*87)+(0.00*65)+(0.00*54)+(0.00*43)+(0.00*43)+(0.00*76)+ \\
& (0.00*43)+(0.00*32)+(0.00*65)+(0.15*54)+(0.00*21)+(0.00*10)+(0.00*43)+ \\
& (0.00*70.5)+(0.00*48.5)+(0.00*37.5)+(0.00*70.5)+(0.00*59.5)+(0.00*37.5)+ \\
& (0.00*26.5)+(0.00*59.5)+(0.16*65)+(0.00*32)+(0.00*21)+(0.04*54)=21.73
\end{aligned}$$

Şekil 125. Orman kapalılık ağırlıksız değerleri

3.2.2.7. Mevcut Alan Kullanım Tiplerine Göre Katsayı Belirleme ve Değeri Bulguları

Bunlar dışında kalan dikili fındık, kuru marjinal tarım, diğer alanlar, ziraat/tarım alanları olarak değerlendirilmiştir. Rekreasyon ve turizm kullanımlarında tarım alanları tespit edilen etkinlik çeşitlerine göre değerlendirilmiştir. Anket çalışmasında belirlenen turistik etkinlikler için doğal alanların yanı sıra daha çok yerleşim alanları altyapı hizmetleri, servis alanları önemli bir etken olacaktır. Bununla birlikte özellikle yoğun yerleşimlerin bulunduğu bölgeler üzerinde baskılar da göz önüne alınmıştır (Tablo 47).

Tablo 47. Mevcut alan kullanım tipine göre katsayı değerleri

	Değer Cetveli	Katsayı Değeri
Yerleşim alanları	iyi	32
Diğer alanlar (kayalık, sarp alanlar)	İyi-vasat	43
Dikili fındık	Kötü-vasat	65
Kuru marjinal tarım	kötü	76

Her plan-karede belirlenen parametrelerin yüzdelerik değerleri bulunup belirlenen katsayı değerleri ile çarpılmak suretiyle mevcut kullanım ağırlıksız değeri bulunmuş ve harita üzerine işlenmiştir (Ek Tablo 9). Elde edilen veriler Şekil 126'da 1/100000'lik haritada gösterilmiştir.

Plan-kare176 örneklenecek olursa;

Mevcut Alan Kullanımları Ağırlıksız Değeri= (Yerleşim alanları plan-karede bulunma yüzdesi*32)+(Diğer Alanlar plan-karede bulunma yüzdesi *43)+(Dikili fındık plan-karede bulunma yüzdesi *65)+(Kuru Marjinal tarım plan-karede bulunma yüzdesi *76)

$$=0.00*32+0.00*43+0.00*65+0.00*76=0.00$$

3.2.2.8. Tarihi ve Kültürel Yapıya Göre Katsayı Belirleme ve Değerlere Ait Bulgular

Önemli bir tarihi ve kültürel yapıya sahip olan çalışma alanında için tarihi ve kültürel yapıya ait değerlendirmeler yapılmıştır. Bu değer belirlenirken doğal ve kültürel unsurların/varlıkların bu alan içerisinde olup olmaması durumu kriter olarak alınmıştır.

Turistik ve rekreasyonel etkinlikler göz önünde bulundurularak alan üzerinde yapılan çalışmalarla belirlenen kültürel ve tarihi değerler çalışma alanındaki tarihi ve kültürel yapılar dikkate alınarak katsayılar verilerek değerlendirilmiştir (Tablo 48). Bu katsayı değerlendirmesi yapılırken alanda bulunma durumu göz önüne alınmıştır. Bunun sonucunda alanda tarihi yapılar nokta olarak plan-karede buldukları için bulunma adetleriyle katsayılar çarpılarak bir ortalama alınmıştır. Eğer tarihi ve kültürel noktalar plan kare içerisinde birden fazla bulunuyor ise yine katsayılarla çarpılır toplam değer bulunarak plankaredeki toplam bulunma adedine bölünür. Tarihi ve kültürel yapı ağırlıksız değerleri elde edilir. Değerler Ek Tablo 10'da verilmiştir. Elde edilen değerler 1/100000'lik haritada gösterilmiştir (Şekil 127).

Tablo 48. Tarihi ve kültürel yapıya göre katsayı değerleri

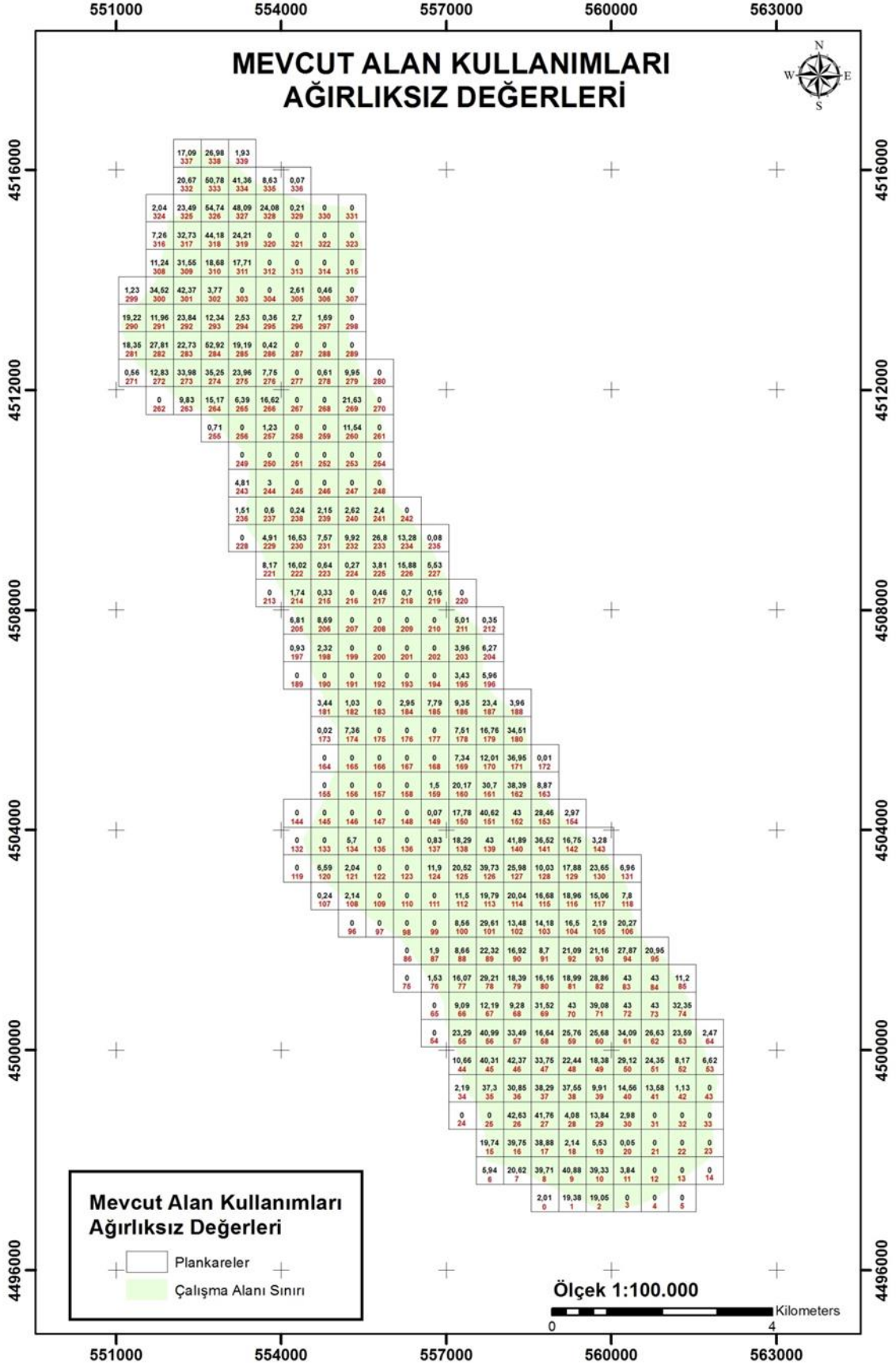
	Değer Cetveli	Katsayı Değeri
Manastır	Çok iyi	10
Camiler/Kiliseler	Çok iyi-iyi	21
Kaleler/Kuleler	İyi	32
Köprüler	İyi-vasat	43
Tarihi yapılar; seranderler, değirmenler, binalar	Vasat	54

Plan-kare 176 örneklecek olursa;

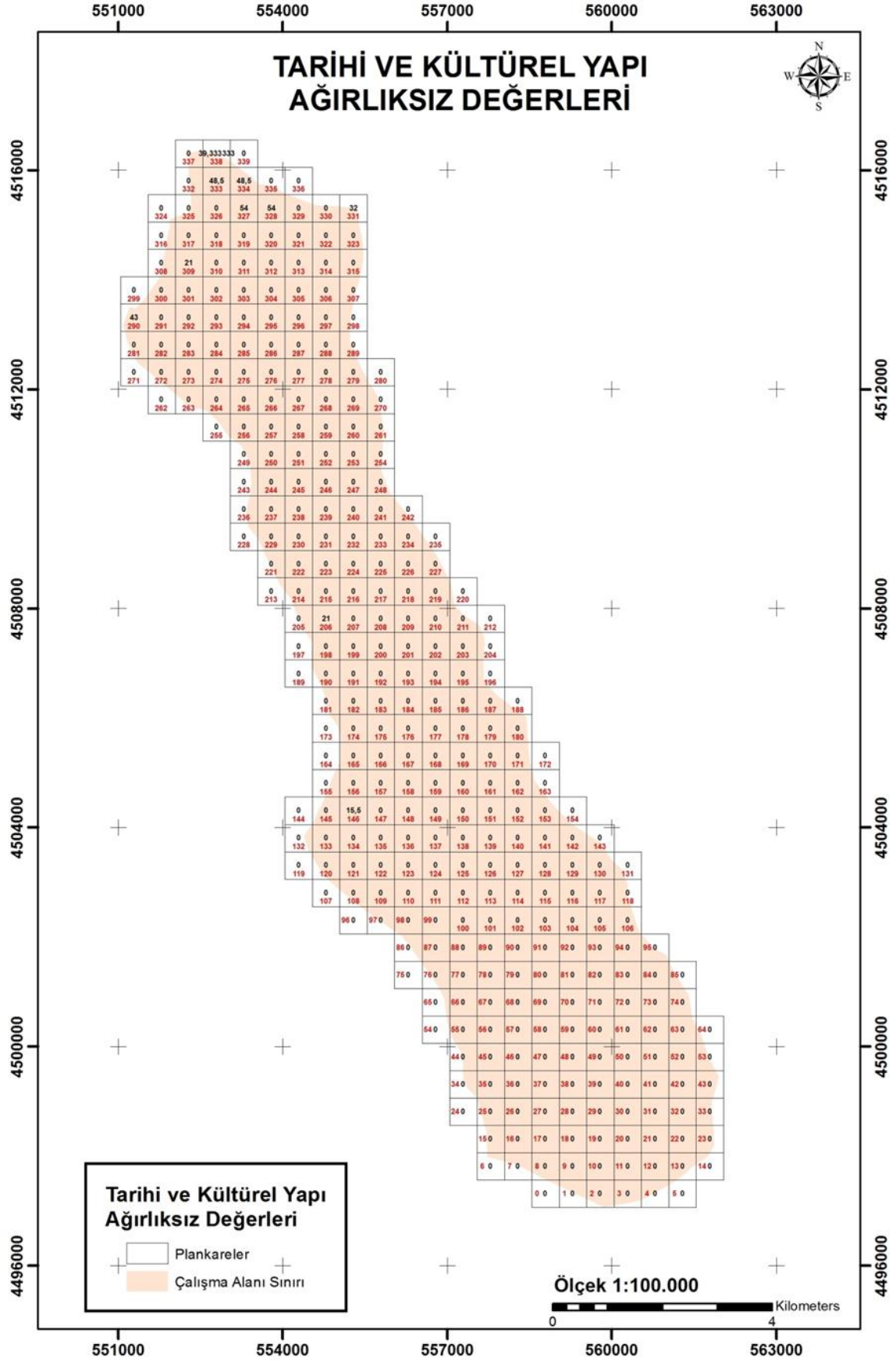
Tarihi ve Kültürel Yapı Ağırlıksız Değeri= (Manastır plan-karede bulunma adedi*10+ Camiler/Kiliseler plan-karede bulunma adedi *21+ Kaleler/Kuleler plan-karede bulunma adedi *32+ Köprüler plan-karede bulunma adedi *43+ Tarihi yapılar; serandereler, değirmenler,binalar plan-karede bulunma adedi *54)/Toplam plankarede bulunma adedi

$$=(0.00*10+0.00*21+0.00*32+0.00*43+0.00*54)/0.00=0.00$$

Şekil 126. Mevcut alan kullanımları ağırlıksız değerleri

Şekil 127. Tarihi ve kültürel yapı ağırlıksız değerleri

Her plan-karede tek tek hesaplanan ağırlıksız değerler belirlenen faktör değerleriyle çarpılarak ağırlıklı değerler elde edilir (Tablo 49). Bu ağırlıklı değerler öznel, literatür destekli ve anket çalışmalarından yola çıkarak belirlenmiştir. Bu değerlerin toplamı ise ekolojik temelli turizm potansiyelini gösteren doğal, tarihi ve kültürel faktörlere göre turizm potansiyeli sonucuna ulaşmıştır.

Tablo 49. Doğal değerlerin turizm amaçlı faktör ağırlıkları

Faktörler	Turizm Amaçlı Faktör Ağırlıkları
Eğim	4
Bakı	4
Vejetasyon	3
Orman Kapalılık	3
Tarihi ve Kültürel Değerler	3
Mevcut alan kullanımı	2
Toprak	1

Plan-kare 176 örneklenecek olursa;

Doğ.Tar.veKült.Fak.Göre Turizm Potansiyeli = Ağırlıklı eğim değeri+ Ağırlıklı bakı değeri+ Ağırlıklı Top. Snf. Değ.+ Ağırlıklı mevcut alan Değeri+ Ağırlıklı orman kapalılık değeri+ Ağırlıklı orman kapalılık değeri+ Ağırlıklı Vejetasyon değeri+ Ağırlıklı Tarihi ve Kültürel değerler

=(Eğim grupları ağırlıksız değerleri*4)+(Bakı ağırlıksız değeri*4)+(Toprak sınıfları ağırlıksız değeri*1)+(Mevcut Alan Kullanımları Ağırlıksız Değeri*2)+(Orman Kapalılık Ağırlıksız Değeri*3)+(Vejetasyon ağırlıksız değeri*3)+(Tarihi ve Kültürel Yapı Ağırlıksız Değeri*3)

= 93.16*4+38.65*4+21.00*1+0.00*2+21.73*3+12.65*3+0.00*3=651.40-İyi aralığı

3.2.3. İklim, Ulaşım, Röliyef, Orman-Su Kıyısı ve Etkinliklere Göre Turizm Potansiyeli

3.2.3.1. Röliyef Katsayısı ve Röliyef Değeri

Röliyef enerjisi; peyzajın ekolojik yapısını, küçük veya büyük birçok yüzey şeklinin dağılışını ve özelliğini vermesi açısından reliyefle ilgili çalışmaların çoğunda kullanılmakta olan Brünning (1961) ve Kiemstedt'in (1967)'de geliştirdikleri, bir plan-kare

içinde en yüksek nokta ile en alçak nokta arasındaki yükselti farkı olarak alan yüzey şekillerinin özelliklerini yansıması nedeniyle ifade edilmiştir (Altan, 1976).

Kiemstedt (1967), röliyef enerjisini, çeşitli yükseklik kademeleri, kıyı değeri ve yükseklik kademesinin kapladığı alanın genel alana % olarak katılma oranına göre ampirik yolla bulduğu $y=45\sqrt{x}$ formülü yardımıyla 6 kategoriye ayırmıştır (Köseoğlu, 1982). Bu formülde;

Y; röliyef değeri

X; ortalama yüksekliği ifade etmektedir.

Kiemstedt (1967) ve Sirel (1997)'in yaptığı çalışmalar temel alınarak yapılan çalışmada röliyef değerini bulurken alandaki en yüksek nokta ile en düşük nokta arasındaki yükseklik farkları saptanmıştır. Bulunan bu yükseklik farklarının Kiemstedt'in V-Wert yöntemi'nde kullanılan çizelgeye uymadığı için yeni bir çizelge oluşturulmuştur. Çizelge oluşturulurken bulunan en düşük 10 m ve en yüksek 540 m yükseklik farkları dikkate alınarak yükselti basamakları oluşturulmuştur. Bu yükselti basamakları için en uygun değer 50m olarak belirlenmiştir. Yükselti basamaklarının aritmetik ortalaması alınarak "x" değeri bulunmuş, "x" değeri $y=45\sqrt{x}$ formülünde yerine konularak "y=röliyef değeri" elde edilmiştir (Tablo 50). Bulunan röliyef değerleri her bir plan-karedeki yükseklik farklarına karşılık gelecek şekilde işlenir (Ek Tablo 11). Bulunan değerler ayrıca 1/100000lik harita üzerinde Şekil 128'de gösterilmiştir.

Tablo 50. Röliyef değerleri

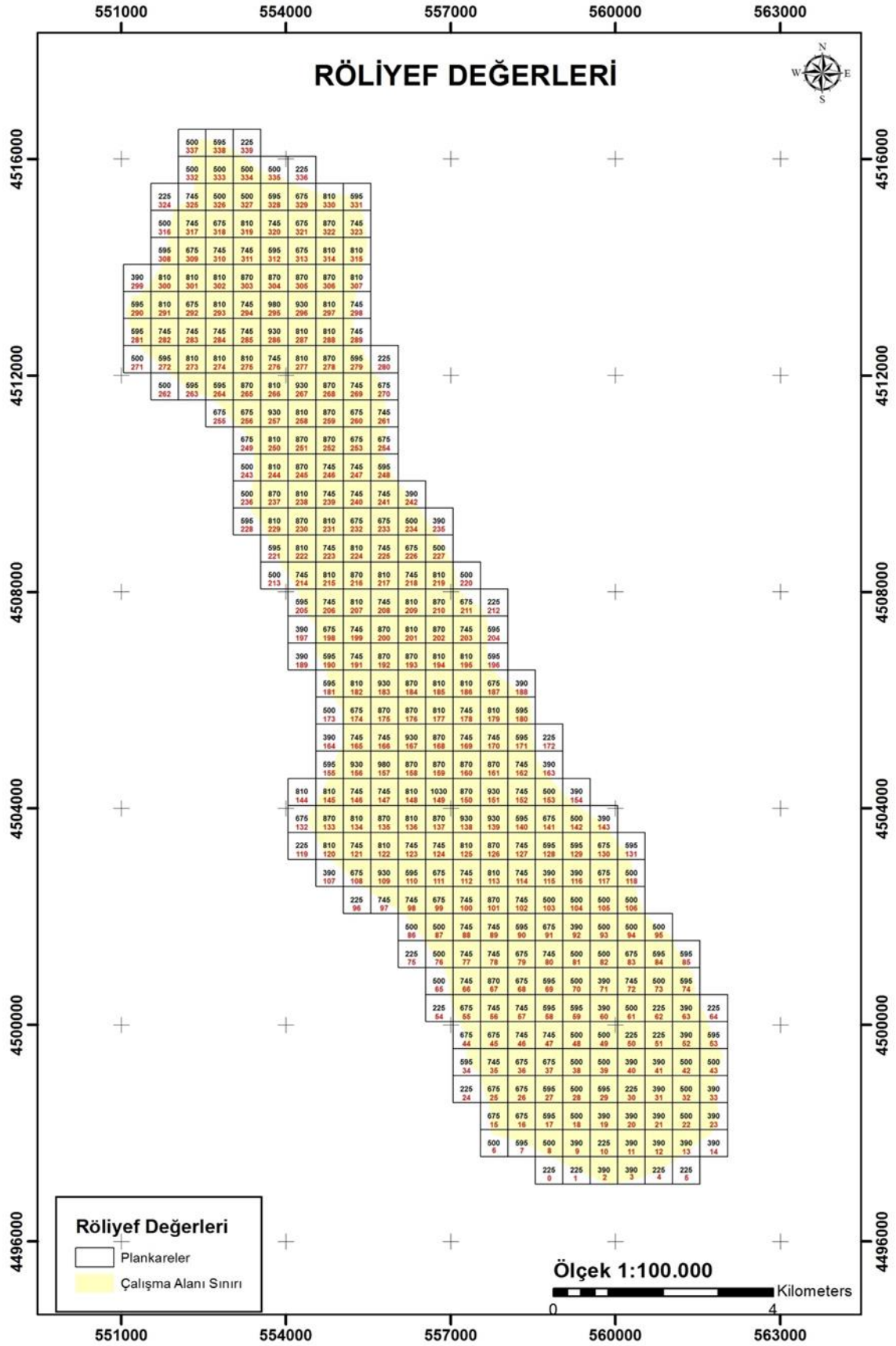
Yükseklik Basamakları	Görelî yükseklik farkları	Görelî yükseklik farkları Ortalamaları; "x" değeri	Röliyef Değeri; $y=45\sqrt{x}$
1	0	25	
2	50	75	225
3	100	125	390
4	150	175	500
5	200	225	595
6	250	275	675
7	300	325	745
8	350	375	810
9	400	425	870
10	450	475	930
11	500	525	980
12	550		1030

Plan-kare 176 örneklenecek olursa;

Tablo 50'deki değerlere göre plan-kare 176'nın röliyef değeri Tablo 51'deki gibidir.

Tablo 51. Plan-kare 176 örnek değerleri

Plankare no	Endüşük yükseklik	En yüksek yükseklik	Ortalama yükseklik	yükseklik farkı	röliyef değeri
176	1250.00	1630.00	1440.00	380.00	870.00

Şekil 128. Röliyef değerleri

3.2.3.2. Yükseklik Durumuna Göre Kullanım Değeri ve Yükseklik Durumuna Göre Görsel Çekicilik Değeri

Farcher (1971); Kiemstedt (1967) yönteminden yola çıkarak geliştirdiği yöntemle alçak ve yüksek kesimlerin rekreasyonel uygunluğunu saptamayı amaçlamıştır. Bu yöntemde yükseklik durumu rekreasyonel yönden önem taşıdığı hallerde örneğin dağlık alanlarda bir faktör olarak değerlendirilmiştir (Köseoğlu, 1982). Yükseklik durumu (YD), aşağıdaki formül yardımıyla ortaya konulmaktadır.

$$YD = \frac{0.1 \times h}{2.5} \quad (3.1)$$

h; deniz seviyesinden ortalama yüksekliktir.

Bu formülden elde edilen değer kullanılarak yükseklik durumuna göre plankarenin kullanım değeri ise aşağıdaki formülle hesaplanmaktadır (Ek Tablo 11). Hesaplanan değerler 1/100000' lik harita üzerinde gösterilmiştir (Şekil 131).

$$KD = (YD \times 0.5) \frac{h}{2500} \quad (3.2)$$

Yükseklik durumuna göre görsel çekicilik değeri ise;

$$\text{Görsel Çekicilik Değeri} = \text{Yükseklik Durumu} - \text{Kullanım Değeri} \quad (3.3)$$

olarak hesaplanmaktadır.

Formüller her plan-kare üzerinde uygulanarak tabloya işlenir (Ek Tablo11). Elde edilen veriler 1/100000'lik haritada Şekil 130'da gösterilmiştir.

Örnek hesaplama Şekil 129'da gösterilmiştir.

- $\frac{\text{Yükseklik Durumu/ YD}}{2.5} = \frac{0.1 \times h}{2.5}$ formülüne göre ;

$$\text{YD} = \frac{0.1 \times 1440.00}{2.5} = 57.60$$
- $\frac{\text{Kullanım Değeri/KD}}{2500} = (\text{YD} \times 0.5) \frac{h}{2500}$ formülüne göre;

$$\text{KD} = (57.60 \times 0.5) \frac{1440.00}{2500} = 16.59$$
- $\text{Görsel Çekicilik Değeri} = \text{Yükseklik Durumu} - \text{Kullanım Değeri}$

$$= 57.60 - 16.59 = 41.01$$

Şekil 129. Plan-kare 176 örnek hesaplama

3.2.3.3. Etkinlik Değeri Bulguları

Alternatif turizm potansiyelini belirlemede Orman ve Su Kıyısı Değeri, Yükseklik Durumuna göre Kullanım Değeri, Yükseklik durumuna Göre Görsel Çekicilik Değeri, Röliyef Değeri ve Ulaşım Değerlerinin yanı sıra “Etkinlik Değeri” bir çarpan olarak Wert-Çeşitlilik Değeri formülüne işlenmiştir. Alan için Alternatif turizm potansiyeli için etkinlikler önemli birer faktördür. Bu nedenle yapılan çalışmada yöreye gelecek turist kapasitesini arttırmada yörede yapılan etkinliklerin önemi çok büyüktür. Bu nedenle yöreye gelen turistlerle yapılan anket çalışmasıyla, onların fikirleri doğrultusunda yörede yapılması en çok istenen 10 etkinlik ortaya konmuştur. Her bir etkinlik için elde edilen % değerleri doğrultusunda etkinlik katsayıları belirlenmiştir (Tablo 52).

Tablo 52. Etkinlik katsayıları

	Etkinlikler	Etkinlik Katsayısı
1	Gezinti (patika, fitness, doğa parkları); G	0.081
2	Fotoğrafçılık ; F	0.08
3	Manzara Seyretme; Ms	0.075
4	Müze, tarihi yer gezileri/tarihi güzergah yürüyüşleri ; MTg	0.069
5	Kasaba/Köy/Yayla gezileri; KKYg	0.06
6	Motorlu gezi (patikada gezinti, bütün arazi araçları kullanma); Mg	0.05
7	Kültürel yemekle ilgili ve diğer rotalar ; KYr	0.045
8	Bisiklete binme ; Bb	0.044
9	Kırsal alan dinlenme tatili ; KDt	0.043
10	Nehir/Kanal/Akarsu gezileri ; NKA	0.041

“Etkinlik Değeri” bulunurken bu etkinliklerin yapılabilirliğini sağlamada önemli unsurlardan birinin ulaşım olduğu söylenebilir. Etkinlik değeri formülünü oluştururken her etkinliğin yapılabileceği özellikteki alanlara ulaşım “Tu” (Toplam uzunluk) ArcGIS 10.0 programı yardımıyla ulaşım değerleri ölçülerek toplanmıştır. ‘Hangi etkinlik için hangi ulaşım yolları idealdir’ sorusundan yola çıkarak, belirlenmiş plan-kare düzeyinde ulaşım uzunluklarıyla katsayılar çarpılarak “Toplam Etkinlik Değeri” oluşturulmuştur. Çıkan sonuç 4 ile çarpılarak 1 km² deki “Etkinlik Değeri” bulunmuştur. Bu işlem her plan-kareye tek tek uygulanmıştır (Ek Tablo 12). Bulunan değerler 1/100000’lik haritalara işlenmiştir (Şekil 132).

$$\begin{aligned} \text{Toplam Etkinlik Değeri} = & (G \text{ kts} \times Tu) + (F \text{ kts} \times Tu) + (Ms \text{ kts} \times Tu) + (MTg \text{ kts} \times Tu) + \\ & (KKYg \text{ kts} \times Tu) + (Mg \text{ kts} \times Tu) + (KYr \text{ kts} \times Tu) + (Bb \text{ kts} \\ & \times Tu) + (KDt \text{ kts} \times Tu) + (NKA \text{ kts} \times Tu) \end{aligned} \quad (3.4)$$

Plankare 176 örneklenecek olursa;

$$\begin{aligned} \text{Toplam Etkinlik Değeri} = & (G \text{ kts} \times Tu) + (F \text{ kts} \times Tu) + (Ms \text{ kts} \times Tu) + (MTg \text{ kts} \times \\ & Tu) + (KKYg \text{ kts} \times Tu) + (Mg \text{ kts} \times Tu) + (KYr \text{ kts} \times \\ & Tu) + (Bb \text{ kts} \times Tu) + (KDt \text{ kts} \times Tu) + (NKA \text{ kts} \times Tu) \\ = & (0.081 \times 0.00) + (0.08 \times 95.77) + (0.075 \times 95.77) + (0.069 \times 0.00) \\ & + (0.06 \times 0.00) + (0.05 \times 0.00) + (0.045 \times 0.00) + (0.044 \times 0.00) \\ & + (0.043 \times 0.00) + (0.041 \times 0.00) = 14.84 \end{aligned}$$

Çıkan sonuç 4 ile çarpılarak 1 km² deki “Etkinlik Değeri” bulunmuştur.

$$14.84 \times 4 = 59.38$$

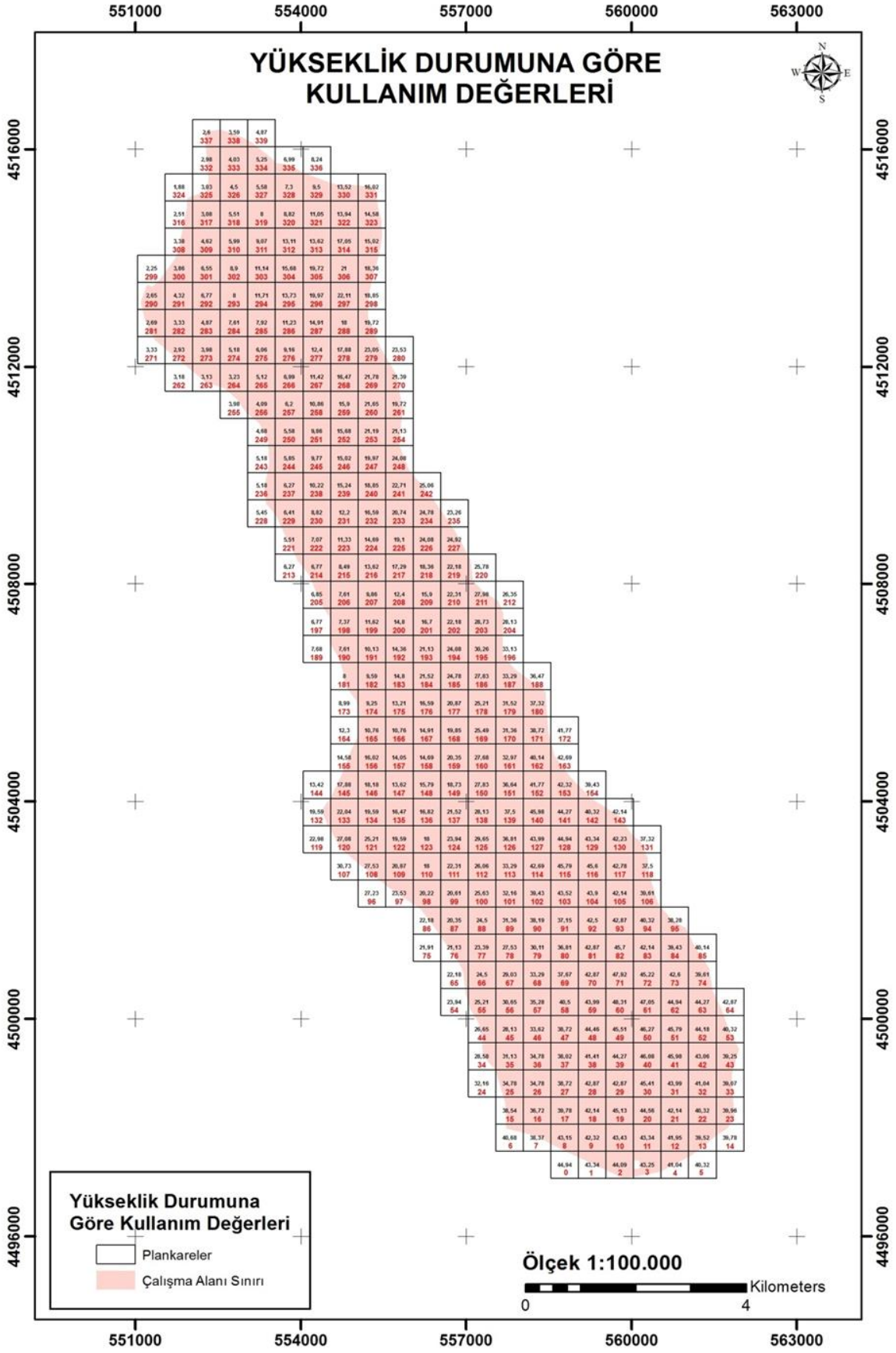
3.2.3.4. Orman-Su Kıyı Katsayısı ve Kıyı Değeri Bulguları

Kıyı değeri hesaplanırken öncelikle hazırlanan STATİP haritaları üzerinden CBS ortamında orman ve su kıyıları metre cinsinden ölçülmüştür.

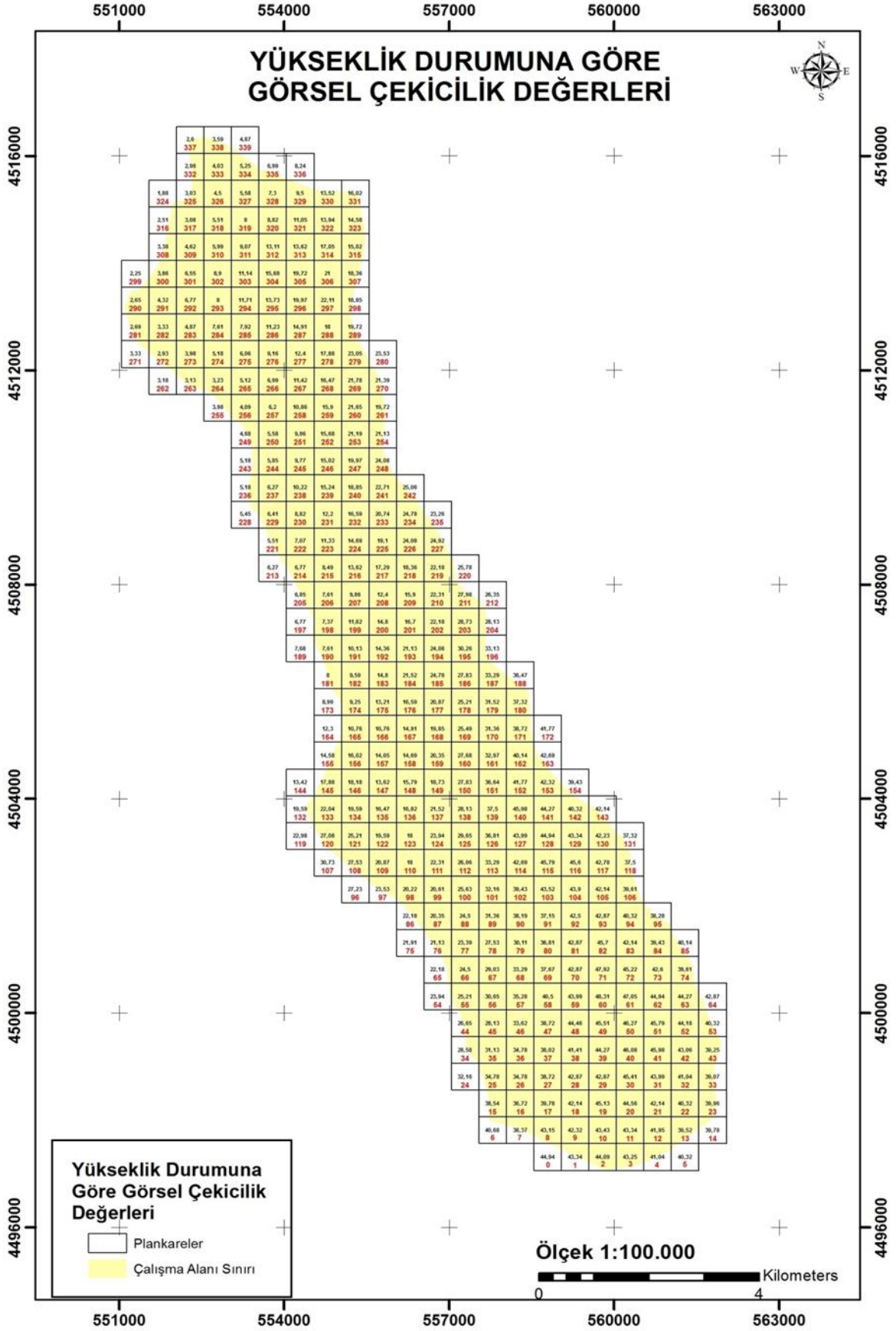
Orman ve su kıyıları katsayıları yöreye gelen turistlerle yapılan anket çalışmasının sonuçlarından yola çıkarak belirlenmiştir. Orman kenarı alanlar için “1.3” katsayı, akarsu kenarı alanlar için ise “1” katsayısı belirlenmiştir (Tablo 53).

Tablo 53. Orman ve su kenarı katsayı değeri

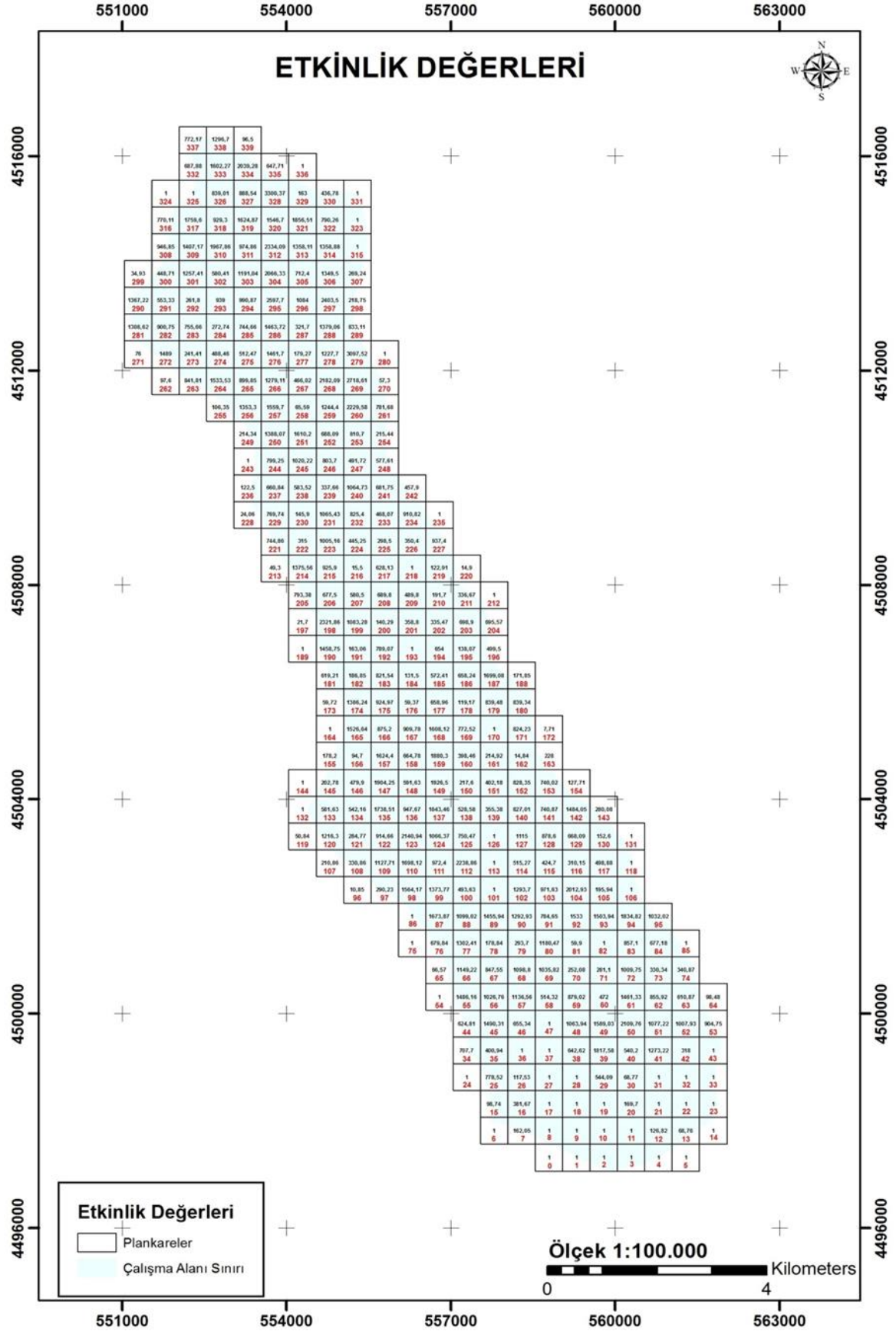
Peyzaj Elemanları	% değer	Kıyı Değeri Katsayısı
Dağlık Alanlar	% 16.04	-
Akarsu Kenarı Alanlar	%12.87	1.3
Orman Kenarı Alanlar	%10.143	1
Tarım Alanları	% 1.72	-
Tarihi ve Kültürel Alanlar	%18.27	-
Göller ve Çevresi	%15.25	-
Ormanlık Alanlar	%9.7	-
Köy/Kasaba/Yayla Yerleşim alanları	%10.57	-
Mera ve Çayırılık Alanlar	%4.17	-

Şekil 130. Yükseklik durumuna göre kullanım değeri

Şekil 131. Yükseklik durumuna göre görsel çekicilik değeri

Şekil 132. Etkinlik değeri

Orman kenarları ölçülürken orman alanlarının tarım alanlarıyla veya çeşitli diğer kullanımlarla oluşturduğu sınırlar ve ormaniçi boşlukların sınırları ölçülerek belirlenen katsayı değerleriyle çarpılmıştır.

Akarsu kenarı ölçümlerinde ise 25 m genişliğe kadar olan akarsularda sadece bir tek kenar ölçümü yapılırken, 25 m genişliğinden fazla olan akarsularda her iki kenarın ölçümü yapılmaktadır. Çalışma alanındaki akarsuların genişlikleri 25 m'yi geçmemektedir. Bu nedenle tek kıyı ölçümü yapılmıştır.

Elde edilen plankare bazındaki toplam kıyı değerleri 0.25 km²'deki değerler "4" ile çarpılarak 1 km²'deki kıyı değeri belirlenmiş olacaktır. Bu işlemler bütün plan-kareler için tek tek uygulanmıştır (Ek Tablo 13). Elde edilen değerler 1/100000'lik haritalara işlenmiştir (Şekil 133).

Plan-karelerde kıyıları m/km² birimi olarak alınmıştır.

Plan-kare 176 örneklenecek olursa;

Toplam Kıyı Değeri= (Su kıyısı uzunluğu*Su kıyısı değeri)+(Orman kenarı uzunluğu*Orman kenarı değeri)

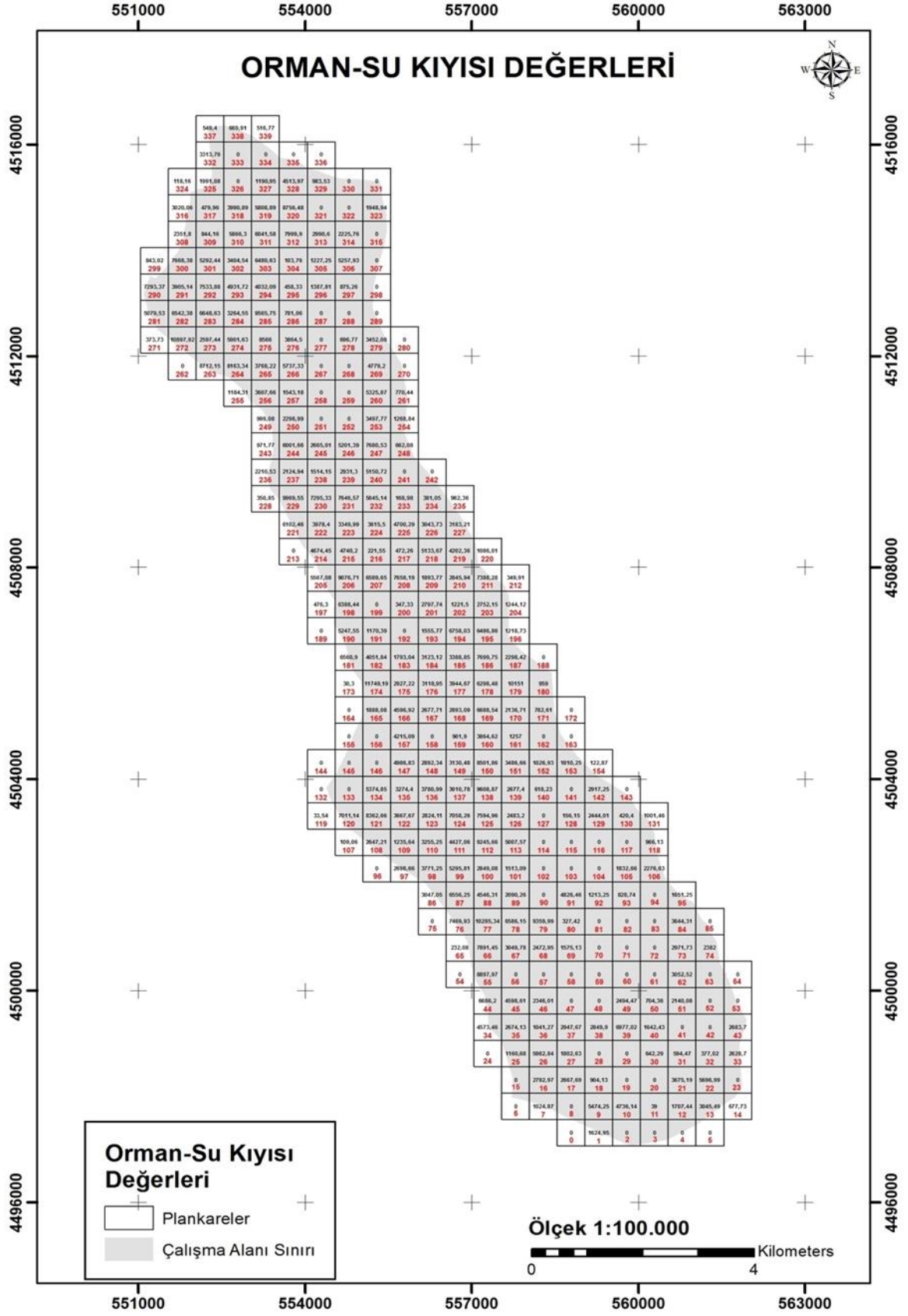
$$=599.80*1.3)+(0.00*1)$$

$$=779.74$$

Elde edilen plan-kare bazındaki toplam kıyı değerleri 0.25 km²'deki değerler "4" ile çarpılarak 1 km²'deki kıyı değeri belirlenmiştir.

$$779.74*4= 3118.95$$

Şekil 133. Orman-su kıyısı değerleri

3.2.3.5. İklim Katsayısı ve İklim Değeri Bulguları

İklimin rekreasyonel etkinlikler üzerinde önemli bir etkisi bulunduğu bilinmektedir. Bu nedenle rekreasyonel değerlendirmelerde iklim daima önemli bir faktör olarak dikkate alınmaktadır (Pehlivanoğlu, 1987). Bu değerlendirmeyle birlikte iklimin turizm etkinlikleri içinde önemli bir faktör olduğu dikkate alınmıştır.

Altan (1976) ise yaptığı çalışmada, iklimin insanlar üzerindeki etkisini biyoklimatik özelliklerden; hava sirkülasyonu, ışık ve ışın yoğunluğu, sıcaklık etkisi, havadaki partiküller gibi özelliklerle açıklamıştır. Yaptığı çalışmada iklimin rekreasyonu etkileyen en büyük faktör olduğunu, diğer koşulların da ona bağlı olarak değiştiğini ve tüm peyzaj elemanlarının üzerinde değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Çalışmasında 0 m deniz düzeyinden başlayarak yaylalara 1600 m'lere çıkarak yaptığı ölçümlerle sıcaklığın her 100m'de 1⁰ C düştüğünü saptamıştır. Bu saptanan ilkeye göre 0-100 m'yi 1.0 iklim değeri olarak kabul etmiş, her 100 m artışta iklim değerine 0.1 değer eklemiştir.

Demirel (1997) ise yaptığı çalışmada alanı ziyaret edenlerin Haziran Eylül ayları arasında yoğunlaştığına işaret ederek iklimin rekreasyon etkinlikleri üzerine ne denli önemli olduğunu vurgulamıştır. Demirel (1997) yaptığı çalışmada deniz düzeyinde çalışmadığı için plan-karelere düşen ortalama en düşük yüksekliği 0 düzeyi kabul ederek 1.0 değerini vermiştir ve her 100 m de bir iklim değerine 0.1 rakamını eklemiştir.

Bu değerlendirmeler dikkate alınarak yapılan çalışmada her plan-kare için belirlenen ortalama yüksekliklerden yola çıkarak iklim değeri tablosu oluşturulmuştur (Tablo 54);

Tablo 54. İklim değeri

Ortalama Denizden Yükseklik (m)	İklim Değeri
485	1.0
485-600	1.1
601-700	1.2
701-800	1.3
801-900	1.4
901-1000	1.5
1001-1100	1.6
1101-1200	1.7
1201-1300	1.8
1301-1400	1.9
1401-1500	2.0
1501-1600	2.1
1601-1700	2.2

Tablo 54'ün devamı

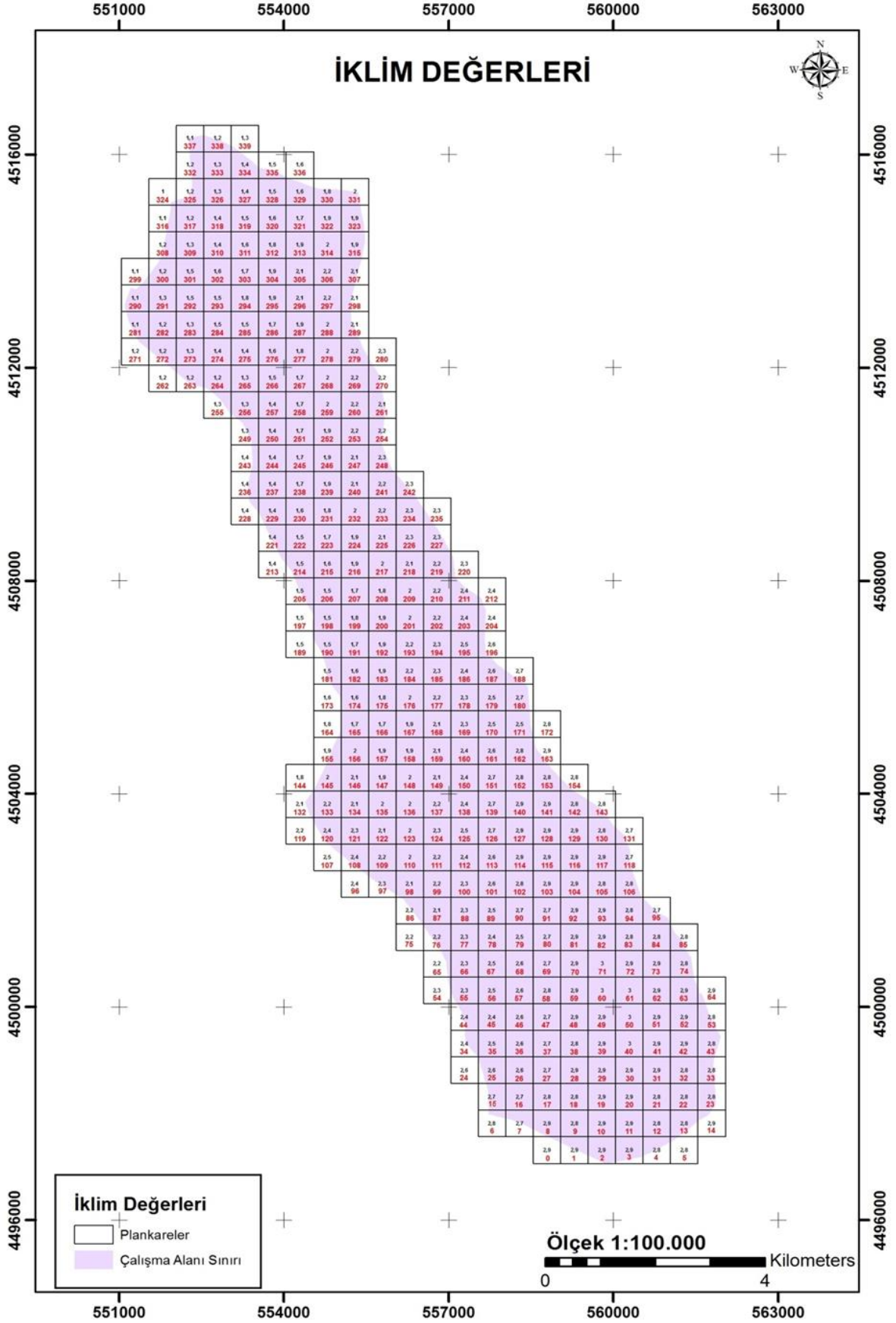
Ortalama Denizden Yükseklik (m)	İklim Değeri
1701-1800	2.3
1801-1900	2.4
1901-2000	2.5
2001-2100	2.6
2101-2200	2.7
2201-2300	2.8
2301-2400	2.9
2401-2500	3.0

Bu tabloda belirlenen değerler doğrultusunda her plankareye düşen ortalama yüksekliklere tek tek bakılarak her plan-karenin iklim değeri belirlenmiştir (Ek Tablo 14). Plankareler için elde edilen değerler 1/100000'lik haritalar üzerine işlenmiştir (Şekil 134).

Plan-kare 176 örneklenecek olursa (Tablo 55);

Tablo 55. Plan-kare 176 örnek hesaplama

Plankare No	Ortalama Yükseklik	İklim Değeri
176	1440,00	2

Şekil 134. İklim değerleri

3.2.3.6. Ulaşım Katsayısı ve Ulaşım Değeri Bulguları

Çalışma alanı sınırları içerisinde 4 tip yol bulunmaktadır. Bu yol tipleri; Daimi araba yolu, patika yolu, yaz araba yolu ve il yolu şeklindedir. Ulaşım katsayısını bulurken Pehlivanoğlu (1987) tarafından ve Sirel (1995) tarafından kullanılan katsayı formülü ele alınmıştır. Pehlivanoğlu (1987) tarafından ampirik yolla oluşturulan formüle göre katsayılar belli kabullere dayandırılmıştır. Bu kabuller;

- Alanın ulaşım sistemini “nicel” yönden tanımlamada, en sağlıklı ölçüt yol uzunluklarıdır.
- Ulaşım sistemini “nitel” yönden tanımlamada üst yapı faktörleri esastır.
- Yol tiplerine ilişkin uzunluklara göre temsil oranları hesaplanabilir.
- Temsil oranları eşit olmadığı sürece, yol tiplerinin nicel açıdan daima birbirlerine göre ağırlıkları mevcuttur.
- Yol tiplerinin niteliği arttıkça, temsil faktörü düşer.
- Yol yoğunluğu plan-kare bazında ifade edilebilir.
- Yol yoğunluğu belirli bir sabiteye göre yükseltilmiş temsil faktörü (Tf) ile temsil oranının (To) çarpımına bölüdüğü takdirde, her yol tipi için gerekli katsayılar hesaplanabilir (Tablo 56).

Bu kabuller doğrultusunda oluşturulan formül aşağıdaki gibidir;

$$Ky = \frac{Ut}{P \times To (Tf + Ts)} \quad (3.5)$$

Ky : Yol tipi katsayısı

Ut : Alandaki toplam yol uzunluğu

P : Alandaki toplam plankare sayısı

To : Temsil oranı; Her yol tipinin toplam yol uzunluğuna göre yüzdesi

Tf : Temsil faktörü; Yol tiplerinin nitel durumlarına göre 1’den 4’e kadar verilen değeri

Ts : Temsil sabitesi; Toplam yol tipi sayısının bir fazlası

Tablo 56. Ulaşım katsayısı

Ulaşım Tipleri_Yol çeşitleri	Toplam yol uzunluğu (m)	Temsil Değerleri			Ulaşım Katsayısı
		Temsil Oranı (%)	Temsil Faktörü	Temsil Sabitesi	
Daimi araba yolu	15436.766	5.5	2	5	1.2
Patika yolu	78027.186	28	3	5	1
Yaz araba yolu	174451.562	62.6	4	5	0.9
İl Yolu	10540.079	3.8	1	5	1.4

Bu formülden yararlanılarak bulunan katsayılar tabloya işlenmiştir. Daha sonra her plan-karedeki yol tipleri uzunlukları hesaplanmış, bulunan katsayı değerleriyle ayrı ayrı çarpılarak toplanmıştır. Toplam sonuç ile elde edilen plan-kare bazındaki toplam ulaşım değerleri 0.25 km² deki değerler olup “4” ile çarpılarak 1 km² ‘deki ulaşım değeri belirlenmiş olacaktır. Bu, işlem her plankareye tek tek uygulanmıştır (Ek Tablo 15). Elde edilen değerler 1/100000’lik haritalara işlenmiştir (Şekil 135).

Plan-kare 176örneklenecek olursa;

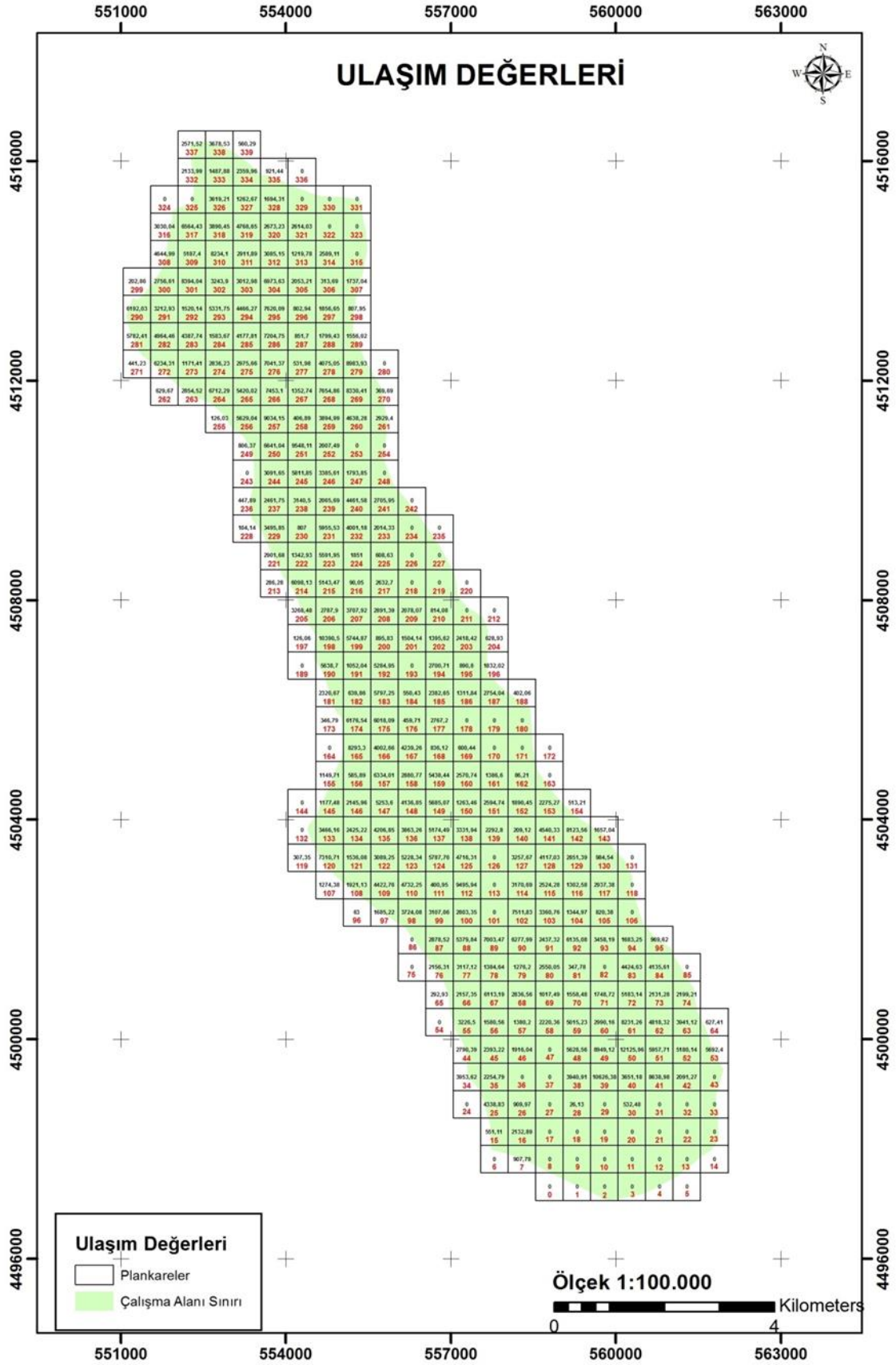
Toplam ulaşım değeri= (Daimi araba yolu*1.2)+(Patika Yolu*1)+(Yaz Araba Yolu*0.9)+(İl Yolu*1.4)

$$=(95.77*1.2)+(0.00*1)+(0.00*0.9)+(0.00*1.4)$$

$$= 114.93$$

Toplam sonuç ile elde edilen plan-kare bazındaki toplam ulaşım değerleri 0.25 km² deki değerler olup “4” ile çarpılarak 1 km² ‘deki ulaşım değeri belirlenmiştir.

$$114.93*4=459.71$$

Şekil 135. Ulaşım değeri

Plan-kare176'a göre;

$$T_P = \frac{(OSkd + YKd + YGÇd + Rd + Ud) \times Ed}{1000} \times İd$$

formülüne göre;

$$T_P = \frac{(3118.95 + 16.59 + 41.01 + 870.00 + 459.71) \times 59.37}{1000} \times 2.00$$

$T_p=535.07$ -zayıf aralığı elde edilmiştir.

3.3. Alanın Alternatif Turizm Amaçlı Kullanımı

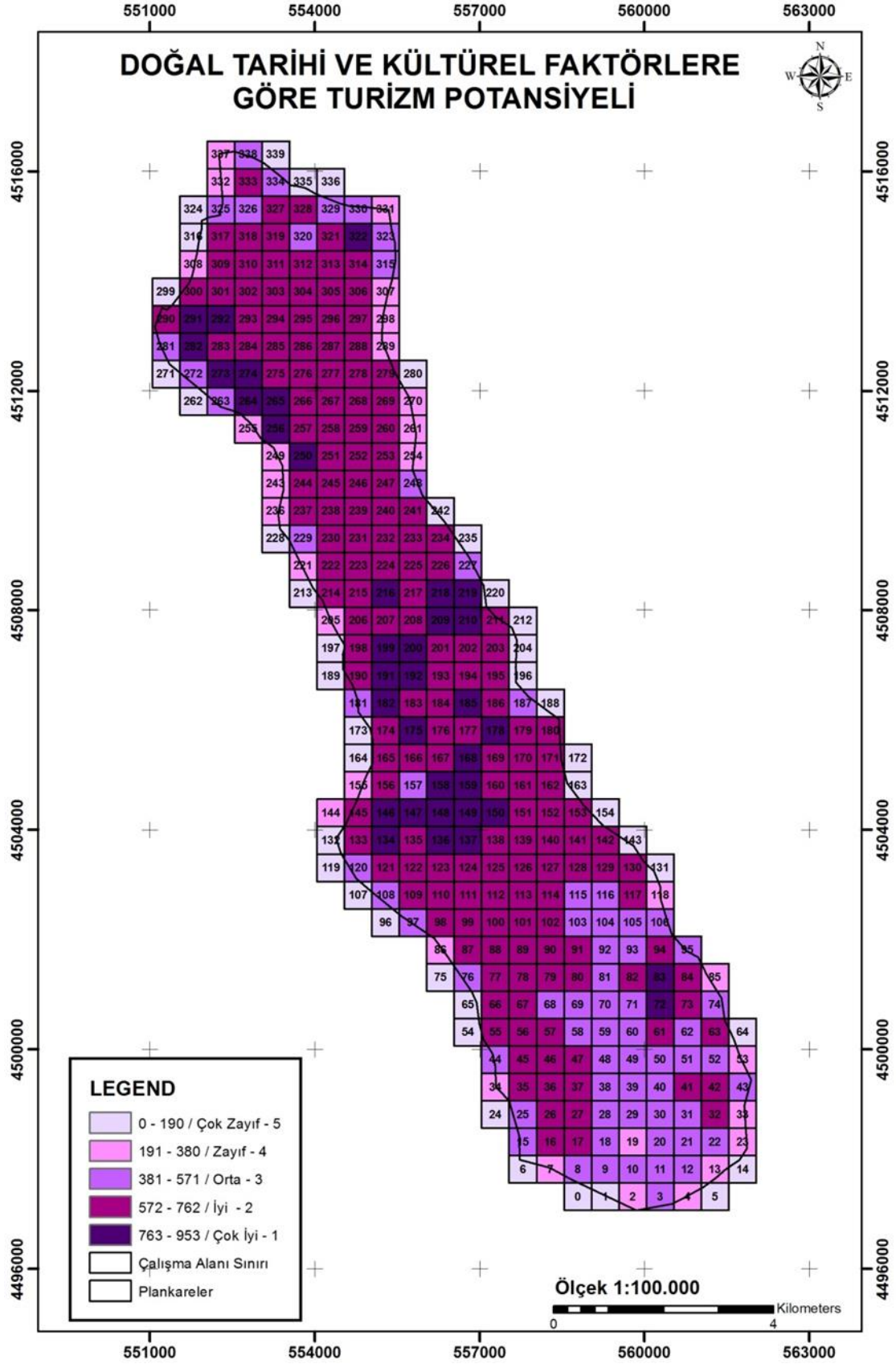
Doğal, tarihi ve kültürel faktörlere göre turizm potansiyelini bulurken eğim, bakı, toprak mevcut alan kullanımı (tarım, yerleşim), orman kapalılık, vejetasyon, tarihi ve kültürel değerler araştırma yöntemi doğrultusunda değerlendirilerek öncelikle "Ağırlıksız Toplam Değerler" bulunmuştur (Ek Tablo 16). Bulunan Ağırlıksız değerler yöntem doğrultusunda öznel ve kaynaklara dayandırılarak ve belirlenen faktör ağırlıkları ile çarpılarak "Ağırlıklı Doğal, Tarihi ve Kültürel Faktörlere Göre Turizm Potansiyeli" değeri hesaplanmıştır (Ek Tablo 17). Hesaplanan ağırlıklı değerler sayısal dağılımlarına göre sınıflandırılmışlardır (Tablo 57).

Tablo 57. Sınıflandırma değerleri

Sınıflandırma Aralıkları	Sınıflandırma Grupları	
0-190	Çok zayıf	5
191-380	Zayıf	4
381-571	Orta	3
572-762	İyi	2
763-953	Çok iyi	1

Yapılan bu sayısal değerlendirmeye göre her plan-kareye aldıkları değer girilerek belirlenen sınıflandırma aralıklarına göre gruplandırma yapılmış ve 1/100000 ölçekli haritalar üzerine işlenerek renklendirilmiştir.

Yapılan değerlendirmede doğal, tarihi ve kültürel faktörler sonucu belirlenen turizm potansiyeline göre ortaya çıkan ‘‘ok İyi’’ değeri, alanın % 10.58’ini kasayan 36 plan-karenden oluşmaktadır. Ortaya çıkan haritaya (şekil 136) bakıldığında çoğunluk plan-karenin ulaşımın rahatlıkla sağlanabildiği, yerleşim birimlerine, tarihi ve kültürel noktalara yakın, manzara değeri yüksek alanlar olduğu görülmektedir.

Şekil 136. Doğal, tarihi ve kültürel faktörlere göre turizm potansiyeli

Çok az bir kısmı ise yüksek kesimler olan yayla alanlarında yer aldığı görülmektedir. Bu alanlar genellikle Çoşandere Köyü ve çevresi, Altındere Köyü çevresi, Sümela Manastırı çevresi (Şekil 137), Sesli Kaya (Şekil 138) ve Kebi Yaylası, Selboğazı ve Arnastal Yaylaları arası ve Yazlık Köyü’de bir noktada bulunmaktadır. “iyi” değerine sahip plan-kareleri incelediğimizde çalışma alanında % 48.82’lik bir oranla 166 plan-kareden oluşmaktadır. Ortaya çıkan haritaya göre çalışma alanında bir koridor gibi yayılım göstermiştir. Kapladığı alanın büyük çoğunluğu Maçka’ya yakın Yazlık Köyü ve Çoşandere köy yerleşimlerinden başlayarak bir koridor gibi mezra alanları ve çok yüksek olamayan yayla alanlarına kadar çıkan bir koridoru temsil etmektedir. Çok az bir kısmı ise yine biraz daha yüksek yayla yerleşimlerini içerir. “iyi” değerini temsil eden bu alanlar genel olarakta çalışma alanının özelliklerini temsil etmekte olup, tarihi, kültürel ve doğal kaynak değerlerine sahip önemli alanlardır. “Orta” olarak değerlendirilen alanlar % 19.7’lik bir oranla 30 plan-kareden oluşmaktadır. Genel olarak alanın yüksek kesimlerinde bulunan Selboğazı ve Arnastal Yaylası arasındaki yayla alanlarında kümelenmiştir. Daha az bir kısmı alan içerisinde dağılım göstermiştir. “Zayıf” sınıfında bulunan plankareler % 8.82’lik bir oranla 30 plan-kareden oluşmuştur. Alan içerisinde dağınık bir yapı göstermiştir. Ancak genellikle alan sınırlarına yakın bölgelerde görülmektedir. “Çok zayıf” olarak değerlendirilen bölgeler % 12.05 oranında 41 tane plan-kare olarak bulunmaktadır. Bu alanlar tamamen alan sınırının geçtiği, tam bir plan-kare alanında değerlendirilememiş plan-karelerdir.

Şekil 137. Doğal, tarihi ve kültürel faktörlere göre turizm potansiyeline göre en yüksek değeri alan alanlardan bir tanesi-Sümela Manastırı ve çevresi

Şekil 138. Doğal, tarihi ve kültürel faktörlere göre turizm potansiyeline göre en yüksek değeri alan alanlardan bir tanesi-Sesli Kaya

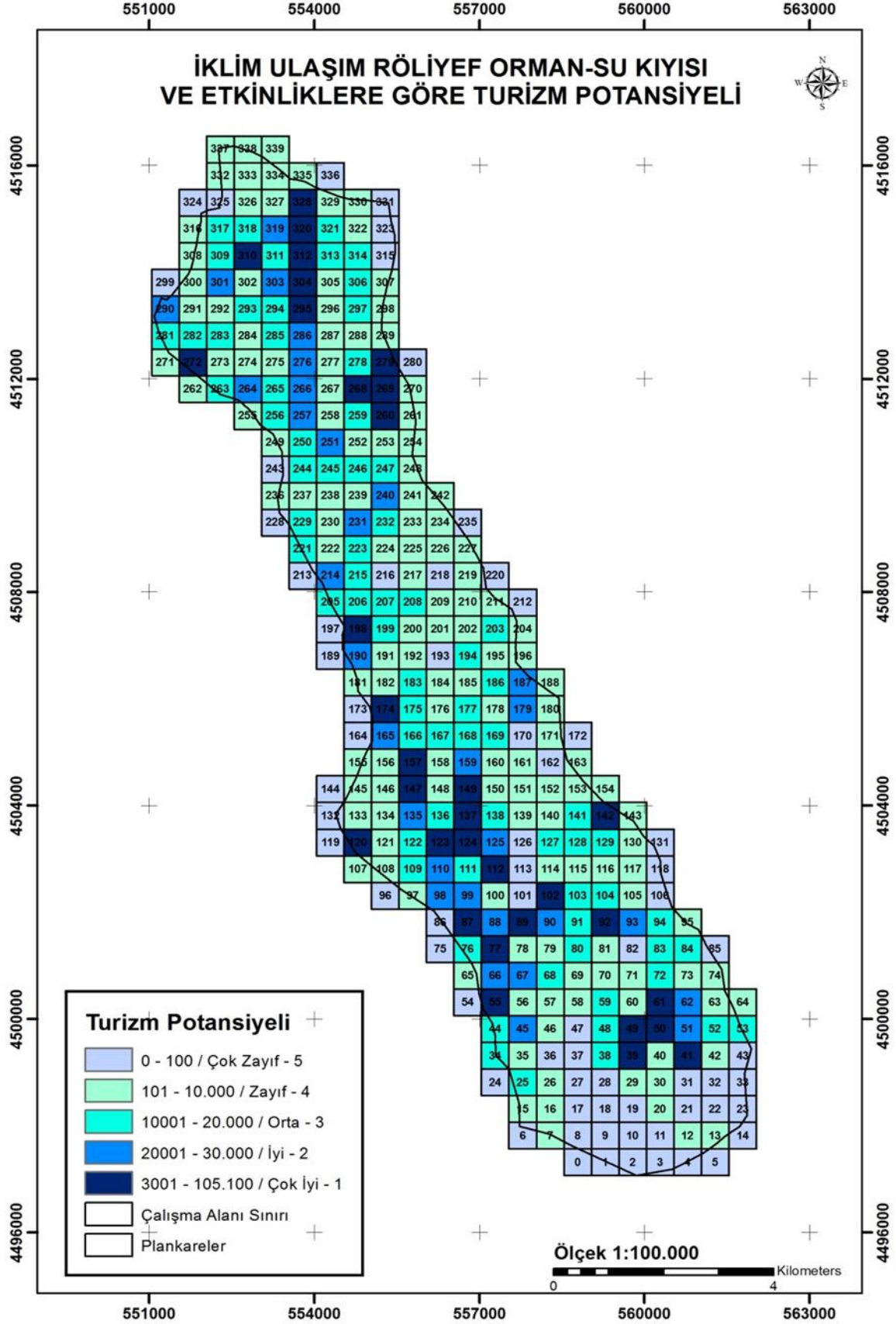
İklim, Ulaşım, Röliyef, Orman-su kıyısı ve etkinlik değerlerine göre turizm potansiyelini bulurken % olarak alansal dağılımı olmayan faktörler değerlendirmeye alınmıştır. İklim, Ulaşım, Röliyef, Orman-su kıyısı ve etkinlik değeri bulunurken turizm potansiyeli formülü uygulanmıştır ve her plan kare için bir değer elde edilmiştir (Ek Tablo 18). Bu değerler sayısal dağılımlara göre aşağıdaki gibi sınıflandırılmıştır (Tablo 58);

Tablo 58. Sınıflandırma değerleri

Sınıflandırma Aralıkları	Sınıflandırma Grupları	
0-100	Çok zayıf	5
101-10000	Zayıf	4
10001-20000	Orta	3
20001-30000	İyi	2
30001- 105100*	Çok iyi	1

* 40000-105100 arası sayıca az değer bulunduğu için çok iyi değeri 30001-105100 arası olarak alınmıştır.

Yapılan bu sayısal değerlendirmeye göre her plan-kareye aldıkları değer girilerek belirlenen sınıflandırma aralıklarına göre gruplandırma yapılmış ve 1/100000 ölçekli haritalar üzerine işlenerek renklendirilmiştir (Şeki 139).

Şekil 139. İklim, ulaşım, röliyef, orman-su kıyısı ve etkinlik değerlerine göre turizm potansiyeli

Yapılan değerlendirme ile İklim, Ulaşım, Röliyef, Orman-su kıyısı ve etkinlik değerlerine göre turizm potansiyeli değerlendirmesinde “Çok İyi” değerine sahip plan-kareler % 9.7 oranında 33 adettir. Bunların alan içerisindeki konumlarına bakıldığında ulaşımın rahatlıkla sağlandığı, yerleşim birimlerine yakın, tarihi, kültürel ve doğal potansiyeli yüksek noktalar olduğu tespit edilmiştir. Bu alanlar Yazlık Köyü, Yazlık Köy üstü mera alanları (Şekil 140), Sümela Manastırı ve çevresi, Selboğazı yaylası yakın çevresi, Saveriksa Yaylası yakın çevresi ve İskobel Yaylası ve yakın çevresidir (Şekil 141). “İyi” değerine sahip % 9.11 oranındaki 31 plan-kare ise genellikle “Çok iyi” değere sahip plan-karelerle yakın yerlerde benzer özellikteki bölgelerde bulunmaktadır. “Orta” değere sahip alanları alanda % 21.176 oranında 72 adet bulunmaktadır. “Orta değere sahip bu plankareler alanda genel bir dağılım göstermektedir. Yazlık Köy, Çoşandere Köyü ve Altındere Köyleri çevresinde, Gofragol, İskobel ve Selboğazı yaylaları çevresinde bir dağılım göstermektedir. “Zayıf” değere sahip alanlar haritada % 40.3 oranında 137 adet plan-kareden oluşmaktadır. “Düşük” değerdeki alanlar çalışma alanı genelinde bir dağılım göstermektedir. Alanın en alçak noktasından Selboğazı Yaylası mevkiilerine kadar çıkmaktadır. Ulaşımın daha zayıf olduğu ve alan sınırı alanlarda yoğunlaşmıştır. “Çok Zayıf” değerine sahip alanlar % 19.7 oranında 67 adet bulunmaktadır. Bu alanlar özellikle etkinlik değerinin çok düşük olduğu, ulaşımın çok zor olduğu alanlarda yoğunlaşmıştır. Genellikle çalışma alanının en yüksek kesimlerinde bulunan araç yolunun geçmediği bölgelerde ve yine alan sınırında bulunan bölgelerde yoğunlaşmıştır.

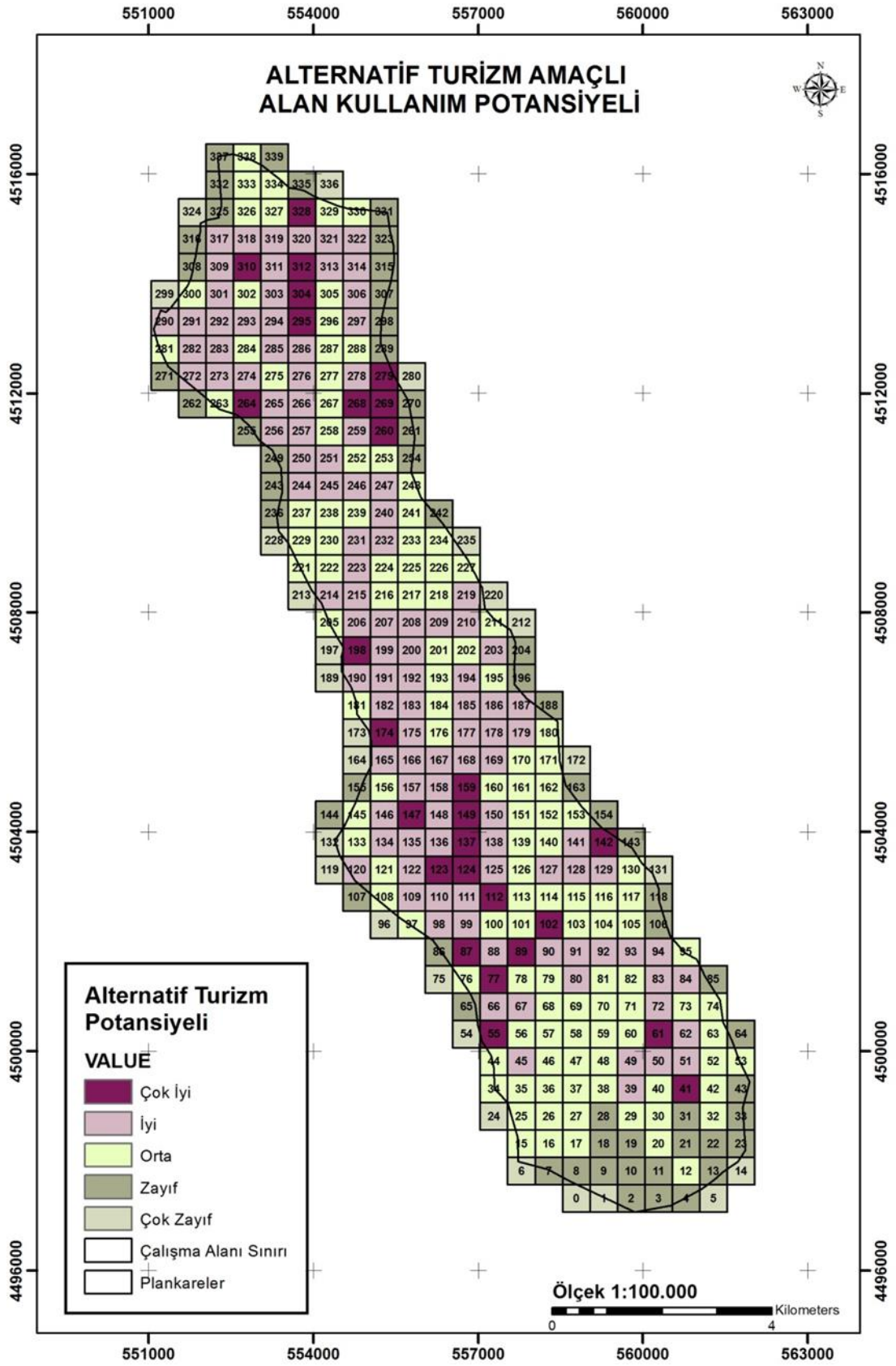
Şekil 140. İklim, ulaşım, röliyef, orman-su kıyısı ve etkinlik değerlerine göre en yüksek değeri alan alanlardan bir tanesi-Yazlık Köy üstü mezra alanları

Şekil 141. İklim, ulaşım, röliyef, orman-su kıyısı ve etkinlik değerlerine göre en yüksek değeri alan alanlardan bir tanesi-İskobel Yaylası ve çevresi

Hem doğal, tarihi ve kültürel faktörlere göre turizm potansiyeli hem de İklım, Ulaşım, Röliyef, Orman-su kıyısı ve etkinlik değerlerine göre turizm potansiyeli bulunup haritalar oluşturulduktan sonra “Alternatif Turizm Amaçlı Alan Kullanım Potansiyeli”ni belirlemek için bu iki harita çakıştırılmıştır (şekil 142).

Şekil 142. Alternatif turizm amaçlı alan kullanım potansiyeli

Çakıştırma işlemi yapılırken, her iki değere göre hazırlanmış haritaların sınıflandırma gruplarına 1’den 5’e kadar değer verilmiştir (Sirel, 1995). Her iki haritada da ortak değere göre olan alanlar belirlenmiş, farklı değere sahip ise ortalamaları alınarak bir değer bulunmuştur. Buna göre çakıştırılan haritalarından elde edilen final haritasında sınıflandırma değeri aşağıdaki Tablo 59’daki gibi olmuştur.

Tablo 59. Sınıflandırma değeri

Sınıflandırma Grupları	Sınıflandırma Değeri
Çok zayıf	5
Zayıf	4-4.5
Orta	3-3.5
İyi	2-2.5
Çok iyi	1-1.5

Plankare 176’dan örneklenecek olursa;

Doğ. Tar. veKült. Fak. Göre Turizm Potansiyeli =651.40-İyi aralığı-4 İkl., Ulaş., Rly., Orm.-su Ky. ve Etkinliklere göre Turizm Potansiyeli = 535.07-zayıf aralığı -2

Bu iki harita çakıştırıldığında 176. plan-karenin değeri faktörlerin toplanıp ikiye bölünmesi ile $[(4+2)/2 = 3]$ işlemi yapılarak 3=orta değeri aldığı belirlenmiştir.

“Alternatif Turizm Amaçlı Alan Kullanım Potansiyeli” haritası değerlendirildiğinde; “Çok Yüksek” değere sahip plankareler alanda % 7.94 oranında değere sahip 27 plankareden oluşmaktadır. Bu alanlar Yazlık Köy yerleşimi, Yazlık Köyü mezrası (Şekil 143), Çoşandere Köyü, Altındere Köyü, Sümela Manastırı çevresi, Meryemana Deresi çevresinde üç nokta, İskobel Yaylası çevresi, Selboğazı ve Arnastal Yaylaları arasında bulunmaktadır. Bu alanlar etkinlik yapılabilirlikleri yüksek, tarihi, kültürel ve doğal kaynak değerlerine sahip, ulaşımları daha rahat noktalar. “İyi” değerlerine sahip plankareler % 32.64 oranında 111 adettir. Bu plan-kareler çalışma alanı geneline yayılmış olarak bulunmaktadır. Bir koridor halinde Yazlık Köyü yerleşiminden başlayarak kopmadan Sümela Manastırı ve çevresine kadar ulaşmaktadır. Buradanda yayla yerleşimlerine devam etmektedir. Genel olarak “iyi “ değerdeki Yazlık Köyü ve mezra alanlarının bir kısmı, Çoşandere Köyü ve çevresi, Altındere Köyü ve çevresi, Sümela Manastırı ve çevresi, Altındere Vadisi Milli Parkı’nın bir kısmı, Gofragol Yaylası, Manzara değeri yüksek olan Sesli Kaya Tepesi ve çevresi, Sel Boğazı ve İskobel Yaylaları

çevresinde bulunmaktadır. “Orta” değere sahip alanlar alanda % 35.29 oranında 120 adet plan-kareden oluşmaktadır. “Orta” değerdeki plan-kareler yine alan üzerinde genel bir dağılım gösterir. Ancak alanın yüksek kesimleri olan yayla alanlarında, Sümela Manastrını yayla alanlarına bağlayan bölgelerde daha çok kümelenmişlerdir. Bunun dışında Kebi, Gofragol, Saveriksa Yaylaları, Rışk Mezrası ve Sesli Kaya çevresinde yoğunlaşmıştır. “Zayıf” olarak değerlendirilen alanlar alanın % 16.47’sinde 56 adet plan-kareden oluşmaktadır. Bu plan-kareler ulaşımın zayıf olduğu alanlarda ve alanın sınırlarından geçen bölgelede bulunmaktadır. “Çok Zayıf” olarak değerlendirelen plan-kareler alanda % 7.64 oranında 26 adet plan-kareden oluşmaktadır. Bu plan-kareler çalışma alanı içerisinde bulunmamakta, sadece alan sınırlarının geçtiği bölgelerde bulunmaktadır.

Şekil 143. Alternatif turizm amaçlı alan kullanım potansiyeli için en yüksek değerde çıkan alanlardan bir örnek-Yazlık Köy mezrası (Rışk)

4. TARTIŞMA

Turizm Bakanlığı'nın alternatif turizm dalında başlatmış olduğu turizmi çeşitlendirme çalışmalarının en önemlileri arasında ekolojik temelli turizm kapsamına giren yayla turizmi, doğa yürüyüşü (trekking) etkinlikleri, su sporları turizmi kapsamına giren rafting gibi aktiviteleri kapsamaktadır. Bunların yanında sınırlı bir boyutta var olan kış sporlarının yaygınlaştırılması da alternatif turizm çalışmaları kapsamında ele alınmaktadır. Alternatif turizm türleri olarak ülkemiz ve özellikle Doğu Karadeniz Bölgesi koşullarında yapılabilecek uygun turizm çeşitleri içerisinde ekolojik temelli turizm ilk planda ele alınmakta ve bu kapsam içerisinde de yayla turizmi öne çıkmaktadır. Geleneksel olarak sürdürülen yaylacılık geleneğini (ekonomik, rekreatif amaçlı) ve yaşantısını yayla turizminden ayrı düşünmek mümkün değildir. Bu nedenle, mevcut kullanımların yanı sıra çevre ve doğa konusundaki bilinç düzeyleri ve duyarlılıkları yüksek kullanıcı kitlesinin ziyaretlerine de olanak sağlayacak biçimde bir planlama modeli geliştirilmelidir.

6.Beş yıllık Kalkınma Planı (1990-1994) ile “Turizm sektöründe kış, av ve su sporları ile festival, gençlik, kongre, termal, golf ve 3.yaş turizmini daha cazip hale getirecek teşvik politikaları getirilecektir” ve “Doğal güzelliklerin ve kültürel değerlerin korunmasına öncelik verilecek, belirli sahaların korunmaya alınarak turizme açılması teşvik edilecektir” maddeleriyle; turizmin çeşitlendirilmesi, tüm yıla yayılması ile doğanın korunmasına yönelik ilke ve politikaların benimsenmesiyle birlikte Turizm Bakanlığı tarafından, çeşitli ekolojik temelli turizm aktivitelerini hayata geçirecek projeler üretilmeye başlanmıştır (T.C. Başbakanlık DPT, 1989).

2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu'nun 3.maddesi'ne göre, Turizm Bakanlığı'nın önerisi, Bakanlar Kurulunun kararı ile turizm bölgeleri içinde ve dışında yeri, mevki tespit ve ilan edilen, turizm yönünden önem taşıyan yerlere “turizm merkezi” denilmiştir. Bu kanunun hükümlerine göre Doğu Karadeniz Bölgesi'nde 6 tanesi Trabzon il sınırlarında bulunan toplamda 26 adet turizm merkezi olarak ilan edilen alternatif turizm potansiyeli yüksek yayla alanı bulunmaktadır. Bu yayla alanları turizm merkezi olarak ilan edilirken iki amaç bulunmaktadır (Atmış, 1994);

- Bu yörelerde alternatif turizm ve ekolojik temelli turizm ilgili gelişmeleri başıboş bırakmayarak planlama disiplinine sokmak ve daha önce sözü edilmiş olan hedeflerin gerçekleşmesini güvence altına almak,

- Bu yörelerde hazırlanmış planların uygulanmasında 2634 sayılı Turizm Teşvik Kanunu'nun sağladığı olanakları devreye sokarak alternatif turizm ve ekolojik temelli turizm alanındaki çalışmalarını yönlendirmek ve desteklemektir.

Turizm Bakanlığı, bölge bazındaki çalışmalarını turizm merkezleri üzerinde yoğunlaştırmaktadır. Henüz, bölgenin turizme konu olacak doğal ve kültürel değerlerini tespit edecek, sosyo-ekonomik yapıyı ve gelenekleri bozmayacak bir şekilde hazırlanmış bir “master” plan bulunmamaktadır.

1999 yılında, T.C. hükümeti ile Japonya Hükümeti'nin yaptığı işbirliği sonucu olarak Doğu Karadeniz Bölgesi için çok sektörlü bir bölgesel kalkınma planı olan “Doğu Karadeniz Kalkınma Planı (DOKAP) hazırlanmıştır. Bu projede amaç, Doğu Karadeniz Bölgesi'nin kısa ve uzun dönemde gelişmesini sağlayacak entegre bir kalkınma planı ortaya koymaktır. Bu raporun, “Ekonomik Stratejileri” içinde “Turizm” konusu ele alınarak, turizmin DOKAP bölge kalkınmasını destekleyecek önemli bir unsur olacağı düşünülmektedir. Şubat 2004 yılında “Doğu Karadeniz Bölgesi'nde” Turizmin Geliştirilmesine Yönelik Kalkınma Çalışması” adıyla yayınlanan “II. JICA-DPT ortak çalışması, doğal ve kültürel değerlere dayalı turizm türlerinin geliştirilmesi, ekolojik temelli turizm olanaklarının örgütsel boyutu da dahil edilerek araştırılması, alternatif turizm türlerinin geliştirilmesi için katılımcı bir yaklaşımın kurgulanması konularının öncelikli olarak ele alındığını ortaya koymaktadır.

Doğu Karadeniz Bölgesi'nin görece olarak, ekonomik geri kalmışlığı, turizmin bir ekonomik itici güç olarak kullanılabilmesi önemle vurgulanmaktadır. Doğu Karadeniz Bölgesi'nde turizmi geliştirme politikalarından biri, bölgenin kalkınması için turizm sektörünün itici bir ekonomik güç olduğunun kabul edilmesi ve sektörel gelişme için alınması gerekli tüm önlemlerin ayrıntıda tanımlanmasıdır. Bir diğer önemli politika ise, ekolojik temelli turizmin bölge insanının gelirini arttırıcı bir faaliyet olarak görülmesidir. Bu bağlamda, sektörün bu özelliğinin bölge halkı tarafından benimsenmesi ve desteklenmesi gerekmektedir.

Türkiye'de ekolojik temelli turizm/ekoturizm kavramından 8. Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005)'nda bahsedilmiştir. Planda “Biyolojik çeşitliliği, su ve yaban hayatını, kültürel ve estetik değerleri korumak, onların henüz bilinmeyen yararlarının araştırılmasına imkân vermek, toprak erozyonu ile heyelan ve çığ olgularını önlemek, ekoturizmi geliştirmek amacıyla tabiatı koruma alanları, milli park ve benzeri korunan alanlar geliştirilecek ve yaygınlaştırılacaktır” şeklinde bahsedilmektedir (DPT, 2000). Ancak

ekolojik temelli turizm faaliyetleri doğanın her yerinde yapılabildiği için geliştirilebilmesi için sadece korunan alan olması şart değildir.

12-24 Nisan 2002 Turizm Şurası Çevre Planlama ve Altyapı Komisyonu'nda ekolojik temelli turizm kavramı tartışılmış ve gelişmesi üzerine çeşitli kararlar alınmıştır. Turizm Bakanlığı ekolojik temelli turizm ve alternatif turizmi çeşitli başlıklar altında kabul etmektedir. Bunlar; yayla turizmi, ornitholoji (kuş gözleme) turizmi, foto safari, akarsu sporları (kano-rafting), çiftlik turizmi, botanik turizmi ve doğa yürüyüşü (trekking)'dür.

Ülkemizde son yıllarda daha yaşanabilir bir çevrenin oluşturulması amacı ile doğal kaynaklara ve çevreye yönelik faaliyetleri yönlendirecek fiziksel ve ekolojik planlama çabaları giderek artmaktadır.

Bu nedenle yapılması düşünülen, “ekolojik temelli planlama yaklaşımı”na temel olabilecek olan gerekçeler şunlardır;

- Turizm Bakanlığı'nın Doğu Karadeniz Bölgesi'nde 1987-1991 yılları arasında dört grup halinde 20 yöreyi, “İl Turizm Master Planı”nın önerileri doğrultusunda “Turizm Merkezi” olarak ilan etmesi
- Turizm Bakanlığı'nca farklı tarihlerde (1991, 1996, 1998, 1999) “İl Turizm Envanteri ve Turizm Geliştirme Planı” önerileri doğrultusunda Trabzon İli'nde 6 yaylanın “Turizm Merkezi” olarak ilan edilmesi,
- Turizm Bakanlığı, alternatif turizm yörelerine “Yayla Turizm Merkezleri” statüsünün kazandırılması amacıyla 2634 sayılı “Turizmi Teşvik Kanununun” çerçevesinde desteklenmesi
- Turizm Merkezi olarak ilan edilen yaylalarda turizmin geliştirmesi için 1/25000'lik “Çevre Düzeni Planları”nın İller Bankası Genel Müdürlüğü'ne yaptırılması
- İl Valiliklerince Yayla Turizm Merkezleri için hizmetlerin yürütülmesini sağlayacak “Gerçekleştirme Programları”nın yapmasının öngörülmesidir

Altındere Vadisi'nde çevre topoğrafyasının çok engebeli oluşunun doğal bir sonucu olarak yerleşme deseninin arazinin imkânlarına paralel olarak geliştiği görülmektedir. Arazi yapısı, bölgenin sosyo-ekonomik yapısını olumsuz olarak etkilemiş ve bunu sonucu olarak tarıma elverişli toprakların çok dar alanlarda sıkışmasına neden olmuştur. Bölgede üzerinde durulması gereken problemlerden bir diğeri de ulaşım ağının özellikle yayla yerleşimlerinde istenildiği ölçüde kurulamamış olmasıdır. Bölgedeki bu olumsuz faktörler karşısında Meryemana Deresi üzerinde kurulan balık çiftlikleri ile tarımsal kültür alanlarını

arttırmayla birlikte modernleştirmeye yönelik çalışmalar ve besi hayvanı, arıcılık üretimi, bölgedeki ekonomik kalkınma arayışının göstergeleridir.

Bölgede turistik gelişme alanında ve turistik altyapı geliştirme konusundaki beklentilerin gerçekleşmesi halinde sosyo-ekonomik kazanımın yanında, eğitim ve kültürel bakımdan değişmeyi de beraberinde getirecek yeni atılımlar beklenmektedir. Araştırma alanın iklim ve doğal veriler kadar kültürel ve tarihi veriler açısından da zengin olması ve alternatif turizm ve ekolojik temelli turizmin ortaya koyduğu değerleri barındırmasıyla turistik ve rekreatif açıdan uygun olanaklara sahip olduğunu göstermektedir. Bölgenin doğal ve kültürel kaynak değerlerini görmeyi arzulayan yerli ve yabancı turistleri de çekecek özellikleri koruma, yaşatma ve tanıtmaya ilişkin odaklaşan etkinliklerin hızlanması gerçekleştiği takdirde turizm sektörünün canlılığı sağlanmış olacaktır.

Araştırma alanında turizme sunulan uygun alanların varlığına rağmen turistik ve rekreasyonel tesislerin yeterince yapılmamış olması ve turistik altyapıyı barındırmaması aslında arzu edilen bir durumdur. Çünkü hassas alanlar olarak bilinen bakir doğa parçaları üzerinde yanlış planlamalar sonucu geriye dönüşümü mümkün olmayan yanlış kaynak kullanımı yapılmamıştır.

4.1. Çalışmanın Yöntemine Ait Değerlendirmeler

Kullanılan yöntem kapsamında turizme uygun doğal potansiyele sahip alanların saptanması sonucu, bu alana ilişkin olarak yapılması ve getirilmesi düşünülen turistik donanımlar ile birlikte alt ve üst yapı yatırımlarının yerli ve yabancı turistlerin görüşlerine paralel doğrultuda geliştirilmesi gerekmektedir. Böylelikle korunması ve yaşatılması arzu edilen ve turizmin çekim merkezi olan doğa parçası üzerindeki istenmeyen ve bölgeye uyumlu olmayan bir takım negatif kullanımların getirilmesi önlenir.

Doğal kaynak değerlerinin turizm için değerlendirilmesi çalışmalarında başarılı olabilmek için bu alanları kullanan kullanıcıların turistik isteklerinin bilinmesi gerekmektedir. Bu beklentileri ve istekleri saptayabilmek için turistlerin bu alanlardaki davranışlarını incelemenin yanında anket çalışması yapmak olanağı vardır. Bu tür araştırmalarda alan üzerinde yapılan gözlemlerle birlikte son yıllarda bu alanlardan yararlananların genel eğilimlerini ve turistik alışkanlıklarını saptamak amacıyla anket çalışması yapılmaktadır (Altan, 1976; Akesen, 1979; Gülez, 1979; Pehlivanoglu, 1987; Demirel, 1997; Kurdoğlu, 2005; Pirselimoglu, 2007; Düzgüneş, 2009).

Araştırma alanında turistik etkinlikler olarak, daha çok yaylalarda düzenlenen şenlikler, yerli halk oyunları ve halk müziği ekiplerinin katılımıyla gerçekleştirilen organize oyun ve müzik festivalleri, geleneksel anlamda kutlanan ve bir ritüel haline dönüşmüş olan Kalandar Şenlikleri, Altındere Vadisi Milli Parkı ile Sümela Manastırı'na yapılan doğa ve tarih turları, yayla safarisi, yamaç paraşütü, akarsu sporu olarak kano, karavan turizmi, trekking ve geleneksel köy yaşantısını tanıtmaya ve görme istekleri şeklinde gelişen turistik hareketler verilebilir.

Yöreye gelen turistlerle yapılan çalışmada ortaya çıkan sonuçlarda % 53.8'i kadın, % 46.2'sinin erkek olduğu, % 35.1'nin 16-25 yaş grupları % 25.4'nün 26-35 yaş grupları arasında olduğunu, % 49 'nun üniversite eğitimi almış olduğunu, % 31.5'nin öğrenci ve % 35.2' nin serbest meslek gruplarına sahip olduğu görülmektedir. Bu değerlendirmeler, yöreyi tercih eden kesimin 16-35 yaş gibi bir yaş aralığına sahip genç ve dinamik, üniversite eğitimi almış ve almakta olan meslek sahibi insanların bilinçli bir şekilde alternatif turizm ve ekolojik temelli turizm etkinliklerine katılmak için turistik bakımdan yeterince gelişmemiş bölgeyi tercih ederek, bölgeyi tanımak gizli kalmış değerlerini keşfetmek isteklerini göstermektedir. Gelir durumlarına bakıldığında geliri 5000 TL'den fazla olan kişilerin oranı % 20.3 iken 500 TL'den az olanlar % 17.9 oranında ve 2500-5000 TL arası olanlar %15.1 oranında temsil edilmekte olduğu görülmektedir. Bu durum gelen ziyaretçilerin meslek durumlarıyla da bağlantılı oranda çıkmaktadır. Ziyaretçilerin sahip oldukları gelir durumlarının yörede tatil yapabilmeleri için yeterli olduğunu göstermektedir. Alana gelen turist profili genel olarak genç ve dinamik kesimin oluşturduğu tatil için deniz-güneş-kum üçlüsü olarak tanımlanan klasik turizm anlayışı dışında, eğlenmek, dinlenmek, farklı maceralar yaşamak hedefine yönelik yaklaşımlar içerisinde yer almaktadır.

Bu alana gelen turistlerle ilgili olan veriler değerlendirildiğinde, yerli turistlerin yabancı turistlere oranla daha fazla olduğu görülmektedir. Yerli turistlerin bu alana kolaylıkla ulaşmaları ve her mevsim gelebilmeleri önemli bir avantaj iken yabancı turistlerin sayısı da azımsanmayacak kadardır. Bu alan yabancı turistler için doğal, tarihi ve kültürel açıdan önemli olduğu kadar bir dini merkez olması da çok önemli bir faktördür.

Turistler bölgeyi yaz aylarında (Ağustos % 24.6, Temmuz % 18.7, Haziran % 13.3) yoğunlukla tercih ediyorlar. Gelen turistlerin % 57.7'si bu alana ilk defa gelirken, daha önce gelmiş turistlerin % 27.4'ü yılda bir bu alanı tatilleri için tercih etmektedir. Yöreye gelen turistlerin % 36.2'si arkadaşlarıyla bu alana gelmeyi tercih ederken, % 30.8'i

aileleriyle gelmektedir. Gelen turistlerin % 26.5'i alana otobüslerle gelirken % 36.6'sı 1-3 gün konaklama tercihinde bulunuyorlar. Yöreye ulaşım, Trabzon Havalimanı ile Trabzon Limanına gelen turistleri otobüslerle bu alana taşımakla olabildiği gibi direkt tur otobüsleriyle şehre gelerek oradan da bu alana ulaşmaktadırlar. Genellikle yaz aylarında bu alanı tercih eden turistler doğallığı bozulmamış alanlarda tatil yapabilmek için çoğunlukla kalabalık gruplar halinde farklı bir deneyim yaşamayı amaçlamaktadırlar.

Gelen turistlerin bu alanlarda katıldıkları etkinliklerle ilgili olarak yaptıkları tercihler dikkate alındığında; % 18.8'i "tarihi ve kültürel alanlar" ve % 16.9'u ise "dağlık alanlar"ı tercih etmektedirler. Bu alanların özellikle "Doğal güzellikleri/manzara güzellikleri" % 21.29 ile

"Tarihi değerler bakımından zengin olması" % 14.93 özellikleri turistleri etkileyen önemli etkenler olmuştur. Turistler bu alanı tatil için tercih ederken bölgenin tarihi ve kültürel değerlerini, doğal değerlerini önemsemektedirler. Altındere Vadisi'nin önemli bir güzergâh olması turistler için birinci sırada gelen bir çekicilikken, doğal değerler açısından eşsiz manzara güzelliklerine sahip yaylalar, orman, akarsu kenarı alanları, köy yeleşimleri vb. güzellikler de bir diğer önemli çekicilikler olmuştur. Turistlerin bu yörede geçirecekleri tatilleri sürecinde yapmak isteyecekleri etkinlikler değerlendirildiğinde % 8.05-Gezinti, % 7.9-Fotoğrafçılık, % 7.49-Manzara Seyretme, % 6.84-Müze, tarihi yer gezileri/tarihi güzergâh yürüyüşleri, % 5.91-Kasaba/Köy/Yayla gezileri, % 4.94-Motorlu gezi (patikada gezinti, bütün arazi araçlarını kullanma, % 4.54-Kültürel yemeklerle ilgili ve diğer rotalar, % 4.41-Bisiklete binme, % 4.35-Kırsal alan dinlenme tatili, %4.1-Nehir/Kanal/Akarsu gezileri ortaya çıkmıştır. Bu değerlendirmeler ışığında yöreye gelen turist profili genel olarak doğal, tarihi ve kültürel değerlere önem veren bir yapı sergilemektedir. Altındere Vadisi gerek doğal ve kültürel değerleri gerekse tarihi değerleriyle önemli bir potansiyele sahip bir turizm koridoru olarak bilinmektedir. Bu değerlerle birlikte bu yöre, turistler için alternatif turizm etkinliklerini yapabilecekleri önemli bir merkez konumuna gelmektedir.

Benzer olarak etkinlikler üzerine yapılan çalışmalarda Higham ve Dickey, (2007) turizm türlerinde bir pazar olan ekoturizm veya ekolojik temelli turizm pazarında etkinlikleri macera ve kültürel olmak üzere iki kategoride değerlendirmişlerdir. Ekoturizm veya ekolojik temelli turizm türlerinin daha çok macera (çalılık alanlarda yürüyüş, trekking, jeolojik volkanik turlar, kuş gözlemciliği, ekotururlar, yaban hayatı gözlemciliği, dağcılık, kampçılık, dalış, deniz kayağı, dağ bisikleti, rafting, mağaracılık) turizmi ile bağlantılı tercih edildiğini ortaya koymuşlardır. Ancak bunların yanında kültürel

etkinliklerde (manzara seyretmek, tarihi turlar/gezintiler, gelenek turları, kültürel geziler) tercih edilmektedir.

Mason ve Leberman, (2000) ise yaptıkları yerel/kırsal düzeyde rekreasyon ve turizm planlaması çalışması kapsamında katılımcıların son yıllarda büyük ilgi gösterdikleri dağ bisikleti etkinliğinden yola çıkarak bu alanlarda yapmak istedikleri etkinliklerin özelliklerini ifade etmişlerdir. Bunlar; yetenekleri zorlayıcı, spor yapmaya imkân tanıyan, yeni alanlar keşfetme, fiziksel mücadele olanağı tanıyan, bisiklet, motorbisiklet gibi araçlarla toplu olarak yapılan etkinliklere katılarak arkadaşlarla sosyalleşme imkânı sunan özelliklerdir.

Chaminuka ve ark., (2012) Kruger Milli Parkı çevresinde yaptıkları çalışmada ekoturizm potansiyeli olduğu sonucuna varmışlardır. Ekoturizm etkinlikleri Kruger Milli Parkı içerisinde var olan etkinliklerle tamamlanması gerektiğini ve özellikle park dışında ucuz konaklamayı cazip bulan düşük gelirli turistlerle ve kültürel ilgilerle alakalı turizm etkinlikleriyle bağlantılı olan uluslar arası turist gruplarını hedef alması gerektiğini vurgulamıştır. Bu sonuçların hem yerli hemde yabancı turistlerde aynı olduğunu tespit etmiştir. Bu çalışma ile ekoturizm karar verme sürecinde kırsal topluluklarında katılımının olması gerektiğini ifade etmektedir. Ayrıca ekoturizm kapsamı içerisinde olan kültürel aktiviteler önerilerek yerel halk ile turistler arasında bir köprü oluşturabileceği vurgulanmıştır.

Taş, (2012) Trabzon ve çevresinde yaptığı çalışmada ziyaretçiler arasında ekoturizm farklı algılandığını, genel olarak ekoturizmi, doğayı anlatan ve uygulamalı öğreten bir turizm olarak ya da doğa ile ilgili turlar ve etkinlikleri kapsayan turizm olarak algılandığını vurguluyor. Bu durum yöreye gelen turistlerin çevreye karşı duyarlı ve çevre bilincinin yüksek olduğunu ifade ediyor. Genel olarak turistlerin bu alanı seçerken asıl amaçlarının dinlenmek, temiz hava alamak, şehir gürültüsünden uzaklaşmak, farklı bir tatil yaşamak, yayla faaliyetlerine ve festivallerine katılmak olduğu sonucuna varıyor. Ayrıca Taş, çalışmasında ziyaretçilerin yöreye gelmesinin devamlılığını sağlamak için ekoturizm altyapısı oluştururken, sürdürülebilirlik kavramını da dikkate almak gerektiğini ifade ediyor.

Altındere Vadisi'nde ekolojik temelli turizm planlaması ve alternatif turizm potansiyelinin araştırılmasına yönelik olarak gerçekleştirilen bu çalışma üç aşama halinde gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın ilk aşamasında doğal ve kültürel değerleri ve mevcut alan kullanımlarını belirlemek amacıyla Sirel (1995), Harg (1969), Scamoni ve Hoffmann

(1969), Kiemstedt (1972), Buchwald ve ark. (1973), Demirel (1997), Kurdoğlu (2005), Salihoğlu (1997)'nin çalışmaları incelenmiştir. Bu aşamada elde edilen veriler doğrultusunda hazırlanan haritalara grid sistemi uygulanarak 500 x 500 m'lik plan-kareler oluşturulmuştur.

Plan-kareler oluşturulurken birçok araştırmacının en uygun plan-kare büyüklüğünün 1x1 km ile 2x2 km büyüklüklerden daha büyük olmaması gerektiği ve bir alanın analizleri için bu ölçülerde ya da daha az büyüklüklerin uygun olacağı görüşü egemendir. Sirel (1995) 2x2 km'lik plankareleri tercih ederken, Demirel (1997) 1x1 km, Kurdoğlu (2005) 2x2 km lik, Salihoğlu (1997) 1x1 km lik plan-kare kullanılmış olup çalışma alanındaki verilerin daha detaylı analizini yapabilmek amacıyla 500x500 m'lik 340 tane plan-kare oluşturulmuştur.

Çalışmanın ikinci aşamasıda birinci aşamada elde edilen veriler, Kıstır (1981) tarafından ortaya konan "Ekolojik değerlendirme yöntemi" ile yüzde (%) dağılımları verilen doğal ve kültürel peyzaj elemanları (Eğim, Bakı, Toprak, Orman, Vejetasyon, Mevcut Alan Kullanımı, Tarihi ve Kültürel Yapı) ve alan üzerinde yüzde (%) dağılımı olmayan orman ve su kıyısı faktörleri, iklim faktörü, röliyef, etkinlik değerleri, yükseklik durumuna bağlı görsel çekicilik ve kullanım değerleri, ulaşım durumu ise uzunluklarına ve özelliklerine göre Kiemstedt (1967)'in geliştirdiği V-Wert yöntemi kapsamında kullanılmıştır. Kullanılan bu iki yöntemin sonuçlarından iki tane ayrı turizm potansiyeli haritaları elde edilmiştir.

Birinci turizm potansiyeli haritası belirlenirken (Doğal, Tarihi ve Kültürel Faktörlere Göre Turizm Potansiyeli) "Ekolojik Değerlendirme Yöntemi"nde alan üzerinde yüzde (%) dağılım oluşturan doğal ve kültürel peyzaj elemanları (Eğim, Bakı, Toprak, Orman, Vejetasyon, Mevcut Alan Kullanımı, Tarihi ve Kültürel Yapı)'nın alan üzerinde sahip oldukları parametreler "ok iyi" , "ok iyi- iyi", "İyi", "İyi-Vasat" , "Vasat", "Vasat-Kötü" "Kötü" , "Kötü-çok kötü", "ok kötü" şeklinde 9 sınıfa ayrılarak sayısal değer derecelerine göre sıralanmıştır. Kıstır (1981) tarafından ortaya konan yöntemde "ok iyi", "İyi", "Vasat", "Kötü", "ok kötü" sıfatları kullanılmıştır. Bu sayısal değerlendirmede 10'dan 100'e kadar basamak aralıkları belirlenmiştir. Alan içerisinde elde edilen yüzde (%) değerleri ile belirlenen sayısal değerler çarpılarak "Ağırlıksız değerler" elde edilmiştir. Elde edilen "Ağırlıksız değerler" bu aşamadan sonra, turizm amaçlı kullanımların belirlenmesinde etkili olan elemanların ağırlıklandırılmasında kullanılmıştır. Ağırlıklandırma işlemi yapılırken Kıstır (1981) znel değerlendirmeye göre, Sirel (1995)

faktörler arası ilişkileri gösteren mantıksal bir model olarak, öznel ve konuyla ilgili yapılmış araştırmalarından yola çıkarak yapmışlardır. Bu çalışma ise, bu değerlendirmelere ek olarak anket sonuçları yorumlanarak faktör ağırlıkları belirlenmiştir. Belirlenen bu faktörler “Ağırlıksız Değerler” ile çarpılarak “Ağırlıklı Değerler” hesaplanmıştır. Her bir değer için hesaplanan “Ağırlıklı Değerler” toplanarak plankare için “Toplam Ağırlıklı Değerler” oluşturulmuştur. Hesaplanan değerler beş aralığa bölünerek “Çok İyi”, “İyi”, “Orta”, “Zayıf” ve “Çok Zayıf” olarak sınıflandırılmıştır. Sınıflanan değerler 1/100000’lik harita üzerine girilerek doğal, tarihi ve kültürel değerlere göre potansiyel haritası elde edilmiştir.

“Ekolojik Değerlendirme Yöntemi’nde” bütün değerler hesaplanırken, doğal ve kültürel değerlerin yanı sıra tarihi değeri yüksek olan faktörler de değerlendirilerek bu unsurların/varlıkların bu alan içerisinde olup olmaması durumu kriter olarak alınmıştır. Katsayı değerlendirmesi yapılırken alanda bulunma durumu göz önüne alınmıştır. Eğer alanda böyle bir değer yoksa diğer değerlendirmelerde de yapıldığı gibi “0” değeri verilmiştir. Sirel (1995) yaptığı çalışmada bu göl, kaynak, pınar+çeşme değerleri ve tarihi kültürel değerleri yöntem içerisinde değerlendirmemiş, ancak genel olarak ağırlık ve ağırlıksız değerlerin toplamında değerlendirmeye katmıştır. Sirel (1995), bu faktörler için “0” değeri kullanmamış 10’dan 100’e kadar değerlendirme yapmıştır.

İkinci turizm potansiyeli (iklim, ulaşım, röliyef ve orman su kıyasına göre turizm potansiyeli) haritası oluşturulurken Kiemstedt (1967)’nin geliştirdiği V-Wert yönteminin kullanımı ile bu formüle Pehlivanoğlu (1987)’nin geliştirdiği ORUKUD yöntemi formülü eklenerek yeni bir formül oluşturan Sirel (1995)’in formülü de bu kapsamda değerlendirmeye alınmıştır. Yapılan ekolojik temelli turizm planlaması ve turizm potansiyelinin belirlenmesinde ortaya çıkan etkinlikler için ulaşımın önemli bir etmen olduğu baz alınmış ve anketlerden elde edilen etkinlik katsayıları o plan-kare içinde etkinliğin yapılabileceği yere en uygun ulaşım değerleri belirlemek suretiyle bu değerlerin uzunluklarıyla katsayıları çarpılarak etkinlik değeri belirlenmiştir ve sonuç olarak turizm potansiyeli formülüne çarpan değer olarak etkinlik değeri eklenmiştir. Formülde kullanılan iklim değeri hava sıcaklığının ortalama her 100 m yükseltide 1⁰C azalmakta olduğu göz önüne alınarak değerlendirilmiştir. Pehlivanoğlu (1987) çalıştığı alandaki büyüklükve topoğrafik yapının sunduğu yetersiz koşullar nedeniyle nesnel verilere dayanan bir formül oluşturarak hesaplamıştır. Formülde çalışma alanına yakın üç istasyondan sıcaklık ve yağış ve istasyonların yükseklik değerlerini alarak değerlendirme yapmıştır. Röliyef değeri

belirlenirken yükseklik farklarının uygun olmaması nedeniyle yeni bir çizelge oluşturulmuştur. Çizelge düzenlenirken yükselti farkları dikkate alınarak $y=45\sqrt{x}$ formülü kullanılmış ve röliyef değeri bulunmuştur. Demirel (1997) ise röliyef değerini bulurken, plankarelerdeki röliyef farklarını saptamış, bu farkları aralarında gruplandırarak en fazla plan-karenin hangi grupta olduğunu ve bunun tüm alana göre yüzde oranını bulmuştur. Bu verilerin alandaki ani düşüşler ile alçak ve yüksek kesimlerin rekreasyonel yönden karşılaştırmalı olarak uygunluğunu saptayabilmek için ise $y=45x/100$ formülüne uygulayarak röliyef enerjisi yükseklik basamakalarını bulmuştur. Orman ve su kıyısı değeri hesaplanırken uzunluklar hesaplandıktan sonra anketlerden elde ettiğimiz katsayılar ile çarpılmıştır. Sirel (1995) ise çalışmasında; Kiemstedt (1967), Altan (1976) ve Pehlivanoğlu (1987)'nin yöntemlerinde yapılan anketlerin sonuçlarını değerlendirerek katsayı değerlerini kabul etmiştir. Ulaşım değeri ise ulaşım katsayısını bulmaya yardımcı olan formül yardımıyla elde edilmiştir. Elde edilen bu veriler tek tek turizm potansiyeli formülüyle hesaplanarak iklim, ulaşım, röliyef ve orman su kıyısına göre turizm potansiyeli sonucu elde edilmiştir. Elde edilen sonuçlar değerlendirilerek beş sınıfa bölünmüş “Çok İyi”, “İyi”, “Orta”, “Zayıf” ve “Çok Zayıf” olarak sıfatlandırılmıştır. Sınıflanan değerler 1/100 000’lik harita üzerine girilerek turizm potansiyeli haritası elde edilmiştir.

Çalışmanın üçüncü aşamasında elde edilen bu iki potansiyel değer haritaları aldıkları çakıştırılmıştır. Burada her iki haritadaki sınıflandırılan değerler “Çok İyi-1”, “İyi-2”, “Orta-3”, “Zayıf-4” ve “Çok Zayıf-5” şeklinde puanlanmıştır. Çakıştırılan haritalarda ortak değer olan alanlar belirlenmiş, farklı değere sahip olanların ise ortalamaları alınmıştır. Böylelikle “Çok İyi-1-1.5”, “İyi-2-2.5”, “Orta-3-3.5”, “Zayıf-4-4.5” ve “Çok Zayıf-5” değerlendirmesiyle “Alternatif Turizm Amaçlı Alan Kullanım Potansiyeli” haritası elde edilmiştir.

5. SONUÇLAR

Günümüzde, hızlı ve çarpık kentleşme sonucu kentler sahip oldukları doğallıkları yitirmeye başlamışlardır. Giderek artan nüfusun yoğunlaşan kent ortamında neden olduğu sorunlar ve bunalımlar, teknolojinin yarattığı ruhsal yorgunluklar ve aşırı kirlenme ile gün geçtikçe azalan insan doğa ilişkisi sonucu açık hava gereksinimleri, insanları rekreasyona ve buna bağlı olarak turizme yönlendirmiştir.

Turizm kavramları son yıllarda artan ilgi neticesinde gelişmiş ve çeşitlenmiştir. Yoğun kullanımlar sonucunda doğal kaynakların bozulmaya başlamasıyla birlikte alternatif turizm ve ekolojik temelli turizm gündeme gelmiştir. Bu turizm türleri bozulmamışlık, koruma-kullanma dengesi ve sürdürülebilirlik kavramlarının bir süreç halinde ele alınmasıyla değerlendirilmiştir. Bu kavramlarla birlikte alternatif turizm ve ekolojik temelli turizm etkinlikleri belirlenmiştir. Belirlenen etkinliklere yönelik planlama yaklaşımları ekolojik temelli planlama olarak ifade edilerek, bu yaklaşımların bir bütün halinde ortaya konulması alternatif turizm alan kullanım olanaklarının belirlenmesi olarak adlandırılmıştır.

Ülkemiz kıyı turizminin yoğun kullanımlarının yanı sıra, ekolojik temelli turizm ve alternatif turizm (sağlık ve termal turizm, kış sporları dağ ve doğa turizmi, yayla turizmi, kırsal, kongre ve fuar turizmi, kruvaziyer ve yat turizmi, golf turizmi, v.b.) gibi turizm türleri açısından da eşsiz imkanlara sahip bulunmaktadır ve giderek bu turizm türlerine olan ilgide artmaktadır. Son yıllarda yaşanan bu gelişmeler ışığında, Türkiye Turizm Stratejisi-2023 ve Eylem Planı-2013 çalışmaları yapılarak, ülkemizin doğal, kültürel, tarihi ve coğrafi değerlerini koruma-kullanma dengesi içinde kullanmayı ve turizm alternatiflerini geliştirerek ülkemizin turizmden alacağı payı arttırmayı hedef alan stratejiler ve yaklaşımlar ortaya konmuştur.

Bu araştırma, Maçka ilçesi Yazlık Köyü özelinde Altındere Vadisi boyunca yer alan, Altındere Milli Parkı'nı, Meryemana Deresi ve Galyan Dereleri arasında kalan (Çoşandere ve Altındere) köyleri ile yaylaları kapsayan bir koridor üzerinde yapılmıştır. Bu koridor doğal ve kültürel kaynak değerleri ve henüz bozulmamış doğal görünümü ile bölgede ekolojik temelli turizm ve alternatif turizm etkinliklerinin gerçekleştirebileceği ayrıcalıklı potansiyel alanlardan birisidir. Doğal, kültürel ve tarihi değerlerin çeşitliliği bakımından

dört mevsim değişik turistik etkinliklere (doğa yürüyüşleri, akarsu sporları-kano, yamaç paraşütü, tarihi ve kültürel turlar, yayla şenlikleri, festivaller, vb. gibi) imkân tanımaktadır.

Çalışmanın gerçekleştirildiği Altındere Vadisi'nde yöre halkının sosyo-ekonomik yapısına ilişkin gözlemler ve yöreye turist getiren seyahat acentaları ve turizmcilerle görüşmeler yapılmıştır. Gelen turistlerle ise sosyo-ekonomik yapılarını, turistik etkinlik için hangi tür ve hangi özellikte alanları tercih ettiklerini, bu alanlarda geçirdikleri zamanları ve kimlerle geldiklerini, yörenin diğer önemli çekim merkezleri hakkında bilgi sahibi olup olmadıklarını ve bu alanlarda hangi tür etkinlikler yapmak isteyeceklerini ortaya koyan bir anket çalışması gerçekleştirilmiştir.

Çalışmanın yöntem kısmı üç aşamalı olarak gerçekleşmiştir. Birinci aşamada araştırma alanında doğal faktörler, mevcut alan kullanımları, sosyo-ekonomik yapıya ilişkin saha sörveyleri ile veriler toplanarak, turizm kullanımları ve doğa koruma alanlarına ilişkin parametreler (kriterler) araştırılmış ve belirlenmiştir. Bu değerler elde edildikten sonra alan ArcGIS10.0 programı yardımıyla sayısal ortamda değerlendirilmiş ve çalışma alanı 500 x 500 m'lik plankarelere ayrılmıştır. Belirlenen değerler ikinci aşamada çalışmada ekolojik temelli turizm potansiyelini ortaya koyan Kıstır (1981)'in "ekolojik değerlendirme yöntemi" ve çalışmada alternatif turizm ve ekolojik turizm etkinliklerinin yapılabirliğini belirlemek için Kiemstedt (1972)'nin "V-Wert" yöntemi kullanılarak çalışmanın birinci aşamasında belirlenen doğal ve kültürel değerler, mevcut alan kullanımları ve tarihi yapılar, değerlendirilerek sayısal değerlendirmeler yapılmıştır. Çalışmanın son aşamasında ise çalışmanın ikinci aşamasında iki ayrı değerlendirme yöntemi ile hesaplanan değerler ile elde edilen haritalar karşılaştırılmıştır. Bu haritaların değerlendirilerek karşılaştırılma işlemleri ArcGIS10.0 programında gerçekleştirilmiştir.

Ortaya çıkan bu sonuç haritasında çalışma alanının alternatif turizm kullanımları açısından potansiyeli belirlenmiştir. Bu potansiyelde elde edilen "Çok iyi" ve "iyi" değerine sahip plankareler toplam alanın % 40.58'ini oluşturduğu görülürken, "Orta" değere sahip plan-kareler % 35.29'unu oluşturmaktadır. "Orta" değere sahip plankarelerde eklenirse toplam alanın %75.87'si alternatif turizm amaçlı kullanımı için uygun olduğu görülmektedir.

Altındere Vadisi'nde araştırma sonucunda ekolojik temelli turizm ve alternatif turizm potansiyeli ortaya konulurken dikkat edilmesi gereken özellikler şu şekilde belirlenmiştir;

- Turistlerin bu alanda en çok yapmak istedikleri etkinlikler sırasıyla; Gezinti, Fotoğrafçılık, Manzara Seyretme, Müze ve Tarihi Yer Gezileri/Tarihi Güzergâh

Yürüyüşleri, Kasaba/Köy/Yayla Gezileri, Motorlu Gezi (patikada gezinti, bütün arazi araçları, araç kullanma), Kültürel, Yemekle İlgili ve Diğer Rotalar, Bisiklete Binme, Kırsal Alan Dinlenme Tatilleri, Nehir/Kanal/Akarsu Gezintileri

- Yörenin beğenilen özellikleri sırasıyla; Doğal güzellikleri/manzara güzellikleri, Tarihi değerler bakımından zengin olması, Zengin bitki örtüsü ve yaban hayatı, Havasının temiz olması, Coğrafik ve topoğrafik oluşum (jeolojik oluşumlar, şelaleler, mağaralar, vb.
- Yörede turistik etkinlikler için seçilen alan özellikleri sırasıyla; Tarihi ve Kültürel Alanlar, Dağlık Alanlar, Göller ve Çevresi, Akarsu Kenarı Alanlar ve Köy/Kasaba/Yayla Yerleşimleri
- Yöreye gelen turistlerin büyük çoğunluğu 16-25, 26-35 yaş grubunu oluşturmakta ve eğitim durumları açısından ise % 49.0'lık bir yüzde ile üniversite mezunları ilk sırada yer almaktadır.
- Yöreye yılda bir defa geliş sıklığı en çok tercih edilirken, turistler bu alana çoğunlukla aile ve arkadaşlarıyla gelerek 1-3 gün arası konaklamayı tercih etmektedirler.
- Yöreye gelen turistler en çok Sümela Manastırı, Zigana Dağı, Hamsiköy, Altındere ve Çoşandere'yi ziyaret etmektedirler.
- Turistik etkinliklere katılım en çok Ağustos, Temmuz ve Haziran aylarıdır.
- Alternatif Turizm Amaçlı Alan Kullanım Potansiyeli'nde en yüksek değerler, Yazlık Köy ve çevresi, mezra ve yayla alanları, Çoşandere köyü ve çevresi, Altındere köyü ve çevresi, ulaşımın kolaylıkla sağlandığı yayla alanları, manzara değeri yüksek Sümela Manastırını karşı yamaçtan gören Sesli Kaya, Çevresi ve Sümela Manastırı ve çevresi ve Meryemana Deresi boyunca bazı noktalar olarak ortaya çıkmıştır.
- Alternatif Turizm Amaçlı Alan Kullanım Potansiyeli'nde en yüksek değerler bir koridor gibi süreklilik sağlayan birbirini takip eden noktalardır.

Yapılacak olan turizm planlama çalışmalarında turistik etkinliklerin yoğunlaştığı bölgelerin ve donanımların belirlenmesi ve kullanıcı yoğunluğunun saptanmasının yanında turistin niteliği hakkında bilgi sahibi olmakda bir o kadar önemlidir. Yapılacak planlamaları ve getirilecek düzenlemeleri turistin niteliği ve alanda aradığı özellikler doğrudan etkilemektedir.

Altındere Vadisi'nin doğal ve kültürel değerlerini, tarihi ve kırsal yapısını bozmadan gerçekleştirilecek ekolojik temelli turizm ve alternatif turizm planlamaları hem havzanın turistik değerini arttıracak hem de sağlayacağı ekonomik katkı ile bölgenin kalkınmasında önemli bir rol oynayacaktır.

Çalışmada ortaya çıkan sonuçlar ile alana gelen ziyaretçilerin eğilim ve taleplerini karşılayacak şekilde turizm çeşitlenecek, turizm çeşitlenirken ekolojik temelli planlama yaklaşımıyla kaynak değerleri korunarak sürdürülebilirliği sağlanacak, alanda dört mevsim turistik etkinliklere imkan sağlanacak ve alternatif turizm etkinlikleri kaynak temelli olarak değerlendirilebilecektir.

6. ÖNERİLER

Maçka ilçesini bünyesinde bulunduran Altındere Vadisi gerek doğal güzellikleri, kültürel zenginliği, tarihsel kimliği ve gerekse rekreatif ve turistik etkinlikler bakımından son derece elverişli bir coğrafyaya sahip olup ülkemizde kültür ve turizm hareketlerinin önemli bir kaynağı durumundadır.

Bu çalışma ile turizme veri olabilecek olan doğal, kültürel ve tarihsel değerlerin tanıtımı yapılmış, doğal kaynak temelli ve ekolojik verilerin matematiksel değerlendirme yöntemi ile turistlerin tercihine dayalı nitelikleri ortaya konulmuştur. Bu bölgede bundan sonra yapılacak olan turistik amaçlı planlamalarda bu araştırmanın sonucu dikkate alınarak alternatif turizm açısından en yüksek turistik kullanım değeri yüksek olan kesimlerde araştırmalar yoğunlaştırılmalıdır.

Turizm potansiyeli yüksek olan Maçka ilçesi Yazlık köyü ve yakın çevresinin turistik yönden daha da gelişmesi için aşağıdaki öneriler getirilmiştir.

- Turizmin önemli çekim elemanlarından olan bölgenin ilginç topoğrafyası ve bakir peyzaj görünümleri üzerinde istenmeyen ve bozucu etkilere sahip müdahaleler yapılmamalıdır.
- Yapılacak olan planlama yaklaşımları bozulmamışlık, koruma-kullanma dengesi ve sürdürülebilirlik kavramlarını benimseyen ekolojik temelli turizm planlaması olarak gelişmelidir.
- Alanın potansiyeli doğrultusunda geliştirilecek dört mevsim yapılabilecek olan alternatif turizm ve ekolojik temelli turizm etkinlikleri için alanda doğal kaynak değerleri korunarak altyapı hizmetleri sağlanmalıdır.
- Meryamana Deresi bitişiğinde yer alan balık çiftliklerinin ve tarım alanlarının sulanmasındaki ekonomik değerinin yanında turizme yönelik eylemlerde kaynaklık eden Meryamana Deresi'nde bilinçsizce yapılan müdahaleler (kum alımı ve aşırı balık avlama) denetlenmelidir.
- Bölgede aşırı yükselti farkının yarattığı ve orman yetişme zonunun altındaki ve Meryamana Deresi aktığı kota yüksekliğe bağlı olarak çevresindeki toprakları beraberinde taşımaktadır. Bu durumun önlenmesi için erozyon kontrol çalışmaları yanında özellikle ormanların korunması yönünde hassasiyetle durulmalıdır.

- Bitkisel kaynak değeri olarak alanda bulunan anıt ağaçlar, endemik türler, orman varlığı ve sahip olduğu hassas nitelikteki ekosistemleriyle korunmaya alınması gereklidir. Bu alanlar bilimsel çalışmalara konu teşkil ettiği için turlar düzenlenerek turistik amaca hizmet edecek şekilde kullanımı sağlanmalıdır.
- Bölgede barınan çok sayıda ve çeşitlilikte hayvan varlığının devamı ve yaşatılması için (memeli av hayvanları ve kuşlar) yaşama ortamlarının araştırılıp ekolojik bölgelerin belirlenmesi ile hayvan popülasyon haritalarının bir an önce hazırlanması gerekmektedir. Usulsüz avlanma sonucu sayıları her geçen gün azalan bazı türlerin korunmasına yönelik ve getirilen yasal düzenlemelere ek olarak denetlemeyi sağlayacak etkili yerel birimler oluşturulmalıdır.
- Ulaşım ağının yetersiz ve istenilen seviyede olmayışı, turistler tarafından en çok üzerinde durulan konulardan birisidir. Meryemana Deresi'ne ve kollarına giden yol ağının kıyı koridorunun nehir yataklarını daraltmayacak şekilde genişletilerek devamlı yol bakım çalışmalarının sürdürülmesi gerekmektedir.
- Doğal güzelliğe sahip yaylalarda ve mezralarda, pansiyonculuk teşvik edilmek suretiyle yayla-köy turizmi gerçekleştirilebilir. Ayrıca Yazlık Köyü turistik köy işletmelerine konu olabilecek yeterlilikte doğal, kültürel ve tarihi zenginliğe sahiptir. Yöresel kültürün çok iyi muhafaza edildiği, zengin mutfak kültürünün ve yöresel el sanatlarının bulunduğu Yazlık Köyü, gelen turistlerin konaklamalarını sağladığı düzenlemeleri de beraberinde getirecek turistik alt yapıya sahiptir.
- Zengin tarihi eserlere sahip Yazlık Köyü ve yakın çevre yerleşimlerinde bu değerler yeterince korunamamakta ve gereği gibi tanımı yapılamamaktadır. Bunu için yerel turizm örgütleri oluşturularak bakımları ve korunmaları sağlanmalıdır.
- İlçede enerji kazanmaya yönelik olarak Meryemana Deresi ve bağlı kolları üzerinde projelendirilen regülatör ve HES'lerin ekonomik fayda getireceği kuşkusuzdur. Ancak ne varki bölgenin çok zengin turistik veri tabanına sahip olması ve geliştirilmesi düşünülen turistik etkinlikler de düşünüldüğünde bölgenin dış tanıtımında sağladığı sosyal fayda ve zaman içerisinde getireceği ekonomik fayda yitirilmiş olacaktır.
- Bölge insanının geleneksel olarak düzenlediği şenlik, festival ve eğlence günleri desteklenerek turizmin kullanacağı bir veri olarak yapılacak düzenlemelerle yaşatılmalıdır.

- Bölgenin, turizmin gelişmesine paralel olarak gelecekte geçireceği yapısal değişikliklere hazırlık olması bakımından yerel halkın bilinçlendirilmeleri ve turizm konusunda teknik bilgilerle donanarak işlendirmeleri konusunda rehberlik hizmeti verilecek düzenlemeler yapılmalıdır.
- Yazlık köyü ve çevresinin bulunduğu alanlar, tarıma dayalı kırsal yaşamın ağırlıklı olduğu endüstrileşmenin henüz yaşanmadığı ve kentleşmemiş bölge niteliğini korumaktadır. Bölgede kurulan ulaşım ağının yetersizliği ve alt yapının gerektiği gibi kurulamayışı, turizmin gelişimi açısından istenmeyen durumlardır.
- Bölgeye gelen turistlerin bölge hakkında bilgi edinebilecekleri ve yönlendirilecekleri ortamlar henüz gerektiği gibi oluşturulamamıştır.
- Özellikle turizm tanıtma büroları, turizm amaçlı çalışan yerel örgütler, kamu ve özel kesim tanıtım faaliyetlerinin yetersizliği sonuç olarak yerli ve yabancı turizm taleplerinin yaratılmasındaki girişimlerin yetersizliğine ve ilçeye yönelik turizm taleplerinin belirlenmemiş olmasına sebep olmaktadır.
- Çalışma alanı ve yakın çevresinde yer alan Altındere Vadisi Milli Parkı bünyesinde, iki farklı korunan alan statüsünü barındırmaktadır. Çalışma alanına çok yakın olması, çok sayıda turistik ziyaretlere sahne olması sonucu, bu alanın hassas nitelikteki korunması gereken değerleri üzerinde bozulmalar yönünde bir tehlike yaratacağı kuşkusuzdur. Önemli doğal ve kültürel kaynak değerlerine sahip bu alanın çok sayıda ziyaretlere gerekçe oluşturan değerlerin korunarak, bakımı yapılarak yaşatılması ve sürdürülebilirliği sağlanmalıdır.

Turizm her şeyden önce bir eğitim meselesidir. Turist ve yerel halk turizm sayesinde birbirlerini eğiten ve karşılıklı etkileşimle birbirlerini tamamlayan bir sürecin aktörleridir.

7. KAYNAKLAR

- Akesen, A., 1979. Türkiye’de Ulusal Parkların Açık hava Rekreasyonu Yönünden Nitelikleri ve Sorunları (Örnek: Uludağ Ulusal Parkı), Doktora Tezi, İ.Ü., Orman Fakültesi, İstanbul.
- Akgül, M., 2007. Kullanım Fonksiyonlarına Göre Orman Yollarının Planlaması ve Tasarımı Üzerine İncelemeler: “Kanlıca Devlet Orman İşletmesi Örneği”, Yüksek Lisans Tezi, İ.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Akpınar, E. ve Bulut, Y., 2010. Ülkemizde Alternatif Turizm Bir Dalı Olan Ekoturizm Çeşitlerinin Bölgelere Göre Dağılımı ve Uygulama Alanları, III.Ulusal Karadeniz Ormancılık Kongresi, Mayıs, Artvin, Bildiri Kitabı IV:1575-1594.
- Altan, T., 1976. Doğal Peyzaj Elemanlarının Rekreasyona Uygunluğunun Saptanması için Matematiksel Bir Değerlendirme Yönteminin Araştırılması ve Güney Kıyı Bölgesine Uygulanması, Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Adana.
- Altan, T., 1990. Ekolojik Riziko Analizi ve Turizm Planlaması, Turizm Çevre Konferansı, Ekim, Ankara, Türkiye Çevre Sorunları Vakfı Yayını: 75-98.
- Altunkasa, M.F., 1987. Çukurova Bölgesi’nde Biyoklimatik Veriler Kullanılarak Açık ve Yeşil Alan Sistemlerinin Belirlenmesi Üzerinde Bir Araştırma, Doktora Tezi, Ç.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Adana.
- Altunkasa, M.F., 1998. Peyzaj Mühendisliği, Ç.Ü., Ziraat Fakültesi Genel Yayın No: 123, Ders Kitapları Yayın no: A-36, Adana.
- Anonim, 1981. Doğu Karadeniz Havzası Toprakları, T.C. Köyişleri ve Kooperatifler Bakanlığı Yayınları, 230, Topraksu Genel Müdürlüğü Yayınları, 310, Trabzon.
- Anonim, 1996. Trabzon İli Arazi Varlığı, T.C. Başbakanlık, Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları, İl Rapor No:61, Ankara.
- Anonim, 1997. Karadeniz Bölgesinde Yayla Turizminin Geliştirilmesi, Bölgesel Gelişme ve Çevreye Uyumlu Yapılaşma, İstanbul Ticaret Odası, Yayın No:1997-27, İstanbul.
- Anonim, 2000. D.P.T. Müsteşarlığı, Japon Uluslar arası İşbirliği Ajansı JICA, Doğu Karadeniz Bölgesel Gelişme Planı (DOKAP), Ankara.
- Anonim, 2001. Altındere Vadisi Milli Parkı Uzun Devreli Gelişme Planı, Analitik Etüt Çalışması, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Orman Fakültesi, Trabzon.

- Anonim, 2005. T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Altındere Vadisi Milli Parkı, Uzun Devreli Gelişme Planı, Analitik Etüt Raporu, Belda Proje ve Danışmanlık Ticaret Limited Şirketi, Ankara.
- Anonim, 2007. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Türkiye Turizm Stratejisi Eylem Planı (2007-2013), Ankara.
- Anonim, 2008. T.C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü, Toprak ve Arazi Sınıflaması Standartları Teknik Talimatı ve İlgili Mevzuat, Ankara.
- Anonim, 2009. Trabzon Valiliği İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, Trabzon Çevre Durum Raporu.
- Anonim, 2010. Trabzon Valiliği İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, Trabzon Çevre Durum Raporu.
- Anonim, 2011a. Trabzon Orman Bölge Müdürlüğü, Milli Parklar Şubesi Verileri.
- Anonim, 2011b. T.C. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü, Sorunlu Tarım Alanlarının Tespiti ve İyileştirilmesi Projesi, STATİP.
- Anonim, 2012a. Meryemana Vadisi'nde Alternatif Turizm Olanaklarının Araştırılarak Turizm Amaçlı Potansiyel Alan Kullanım Haritasının Oluşturulması Projesi, Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı, TR/10/TURİZM001-A/336.
- Anonim, 2012b. T.C.Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Meteoroloji Genel Müdürlüğü 11. Bölge Müdürlüğü, Maçka ve Altındere İstasyonları Verileri.
- Armitage, J., 1997. Man at Play, Frederick Warne and Co Ltd., London.
- Aslan, Z. ve Aktaş, G., 1994. Turizm Açısından Çevre Sorunlarına Genel Bir Yaklaşım, Çevre Dergisi, Nisan-Mayıs-Haziran, 11, 43-45.
- Atmış, E., 1994. Türkiye'de Yayla Turizminde Altyapı Sorunları, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Avcı, M., 2005. Çeşitlilik ve Endemizm Açısından Türkiye'nin Bitki Örtüsü, İstanbul Üniversitesi Coğrafya Dergisi, 13, 27-55.
- Aytuğ, A., 1990, Makro ve Mikro Ölçekte Turizm Planlaması, Y.T.Ü. Yayınları, Yayın No:MF-MİM 90.022, İstanbul.
- Bahar, O. ve Bozkurt, K., 2010. Gelişmekte Olan Ülkelerde Turizm-Ekonomik Büyüme İlişkisi: Dinamik Panel Veri Analizi, Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi, 21,2, 255-265.

- Baydur, H. ve Eser, E., 2006. Uygulama: Yaşam Kalitesi Ölçeklerinin Psikometrik Çözümlemesi, Sağlıkta Birikim, 1, 2, 99-123.
- Bayar, M.Z., 1990. Turizm ve Çevre Dengesi, Turizm Çevre Konferansı, Ekim, Ankara, Türkiye Çevre Sorunları Vakfı Yayını:135-161.
- Bayar, M.Z., 1992. Turizme Giriş, İşletme Fakültesi, Yayın No:253, İşletme İktisadi Enstitüsü Yayın No:146, 230, İstanbul.
- Bektaş, F., 2010. Kaçkar Havzası Trekking Parkurlarının Spor turizmi Bakımından Değerlendirilmesi, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bektaş, F. ve Altun, M., 2012. Trabzon'da Kalandar Gecesi: Mit, Folklor ve Gelenek, I.Rekreasyon Araştırmaları Kongresi, Nisan, Kemer, Antalya, Bildiriler Kitabı:159-167.
- Benzer, A.N.K., 2006. Bolu-Göynük ve Yakın Çevresi Doğal ve Kültürel Kaynakların Ekoturizm Açısından Değerlendirilmesi, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Berber, Ş., 2003. Sosyal Değişme Katalizörü Olarak Turizm ve Etkileri, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9, 205-222.
- Bora, G., 2006. Kentsel Turizm:İstanbul Tarihi Yarımada'da Turizm Kümelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Boru, H., 1994. Gülek Yaylası'nın Turizm ve Rekreasyon Potansiyelinin Belirlenerek Ekolojik Alan Kullanım Prensiplerinin Araştırılması, Çukurova Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Adana.
- Buchwald, K. ve ark., 1973. Gutachen für einen Landschaftsrahmen-plan, Bodensee Baden-Württemberg Ein Beitrag zur regionalen Entwicklung im Baden-württembergischen Bodensegebiet, Ministerium für Ernährung Landwirtschaft und Umwelt Baden-Württemberg, Stuttgart.
- Bulut Z., 2006. Kemaliye (Erzincan) İlçesi ve Yakın Çevresinin Alternatif Turizm Kapsamında Rekreasyonel Turizm Potansiyelinin Belirlenmesi, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Bunruamkaew, K. ve Murayama, Y., 2011. Site Suitability Evaluation for Ecotourism Using GIS & AHP: A Case Study of Surat Thani Province Thailand, Procedia Social Behavioral Sciences, 21, 269-278.
- Burton, T., 1978. Leisure in pot-industrial Canate, Congr e Canadien-sur la Recherche en Loisius, Ottawa, 10-11.

- Butler, R., 1998. Rural Recreation and Tourism, The Geography of Rural Change. Addison Wesley Longman, Harlow, 211-232.
- Cai, J., 2001. Discussion on the development of alternative tourism in the west of China; A case study of Langmusi, Journal of Beijing Forestry University, 23, 6, 32-37.
- Canalioğlu, M.V., 2000. Yayla Turizmi, Karadeniz Matbaası, Trabzon.
- Ceylan, S. ve Demirkaya, H., 2007, Kış Turizmine Bağlı Olarak Gelişen Bir Kırsal Yerleşme: Çobanisa Köyü (Isparta), Une Implantation Rustique Au Centre De Tourisme Hivernal: Las village De Çobanisa(Isparta), Doğu Coğrafya Dergisi, Eastern Geographical Review, 21, 79-94.
- Chaminuka, P., Groeneveld, R.A., Selomane, A.O. ve van Ierland, E.C., 2012. Tourist Preferences for Ecotourism in Rural Communities Adjacent to Kruger National Park: A Choice Experiment Approach, Tourism Management, 33, 168-176
- Countryside Commission, 1973. Planning for Informal Recreation of the Local Scale, Sherwood Forest Study, CCP, No:69, London.
- Çubuk M., 1995. "Sürdürülebilir Turizm, Turizm Planlamasına Ekolojik Yaklaşım", Türkiye'de 19. Dünya Şehircilik Günü Kolokyumu, MSÜ, İstanbul.
- Davis, S.D., Heywood, V.H. ve Hamilton A.C., 1994. Centres of Plant Diversity, 1, 2-7.
- Demir, S., 2011. İğneada'nın Ekoturizm Potansiyelinin Saptanması, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Demirel, Ö., 1997. Çoruh Havzası (Yusufeli Kesimi) Doğal ve Kültürel Kaynak Değerlerinin Turizm ve Rekreasyon Potansiyeli Açısından Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma, Doktora Tezi, K.T.Ü, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Dinçer S., 1995. "Doğu Karadeniz Yaylalar Bölgesinde Kültürel-Fiziki Çevre Etkileşimi ve Turizm İlişkileri Üzerinde Bir İnceleme", Yüksek Lisans Tezi, İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Dinç, H., 1995. Kitle Turizmine Dönüşük Politikaların Faturası ve Bir Karşı Tepki: Alternatif Turizm Arayışları, Ege Üniversitesi Çeşme Meslek Yüksek Okulu, İzmir.
- Dizdar, M., Y., 1987. Topraklarımız, T.C. Tarım Orman ve Köy İşleri Bakanlığı, Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Etüt ve Proje Daire Başkanlığı, Ankara.
- DOKA, 2009. Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı (Eastern BlackSea Development Agency), TR90 Doğu Karadeniz Bölge Planı (Trabzon, Artvin, Giresun, Gümüşhane, Ordu, Rize) 2010-2013.

- Doğanay, S., 2003. Coğrafi Özellikleri Açısından Altındere Milli Parkı, Doğu Coğrafya Dergisi, 10, 8, 43-64.
- Doğanay, S., 2009. Koruma-Kullanma Dengesi Açısından Cami Boğazı Yaylası ve Çakırgöl Çevresinin Turistik Potansiyeline Coğrafi Bir Yaklaşım, Doğu Coğrafya Dergisi, 22, 14, 165-186.
- Doğaner, S., 1994. Köyceğiz-Dalyan Çevresinde Eko-Turizm, Türkiye Kalkınma Bankası Turizm Yıllığı.
- Doğaner, S., 2001. Türkiye’de Turizm Coğrafyası, Çantay Kitabevi, İstanbul
- DPT (Devlet Planlama Teşkilatı), 2000. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı(2001-2005), Resmi Gazete Tarihi:05.07.2000, Resmi Gazete Sayısı:24100M.
- Düzgüneş, E., 2009. Altındere Vadisi Milli Parkı (Trabzon)’da Koruma Değeri ile Turizm Potansiyelinin Saptanmasına Yönelik Bir Yöntem Yaklaşımı, Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Ekim ,T., Koyuncu, M., Vural , M., Duman, H., Aytaç, Z. ve Adıgüzel, N., 2000. Türkiye Bitkileri Kırmızı Kitabı (Eğrelti ve Tohumlu Bitkiler) Barışcan Ofset, Ankara, 243.
- Erdoğan, N., 2003. Çevre ve (Eko) Turizm, Erk Yayını, Ankara, 317s.
- Erduran, F., 2003. Ilgaz Dağı Milli Parkı’nın Koruma ve Kullanım İlkeleri açısından Turizm-Rekreasyon Potansiyelinin Saptanması Üzerine Bir Araştırma, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ergeç N., 1985. Mersin-Silifke Kıyı Şeridindeki Turizm Gelişmeleri ve Sorunları, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Adana.
- Farcher, D., 1971. Landschaftsbewertung in Tiefenbogen und in Hochgebirge. In: Das Gartenamt, H.6, 260-271.
- Fennel, D.A., 1999, Ecotourism An Introduction, Taylor&Francis Group, London.
- Genim, S., 2002. Kültür Turizmi, T.C. Turizm Bakanlığı II.Turizm Şurası, Nisan, Ankara, Bildiriler Kitabı: 205.
- Getz, D., 1986. Tourism and Population Change: Long Term Impacts of Tourism in the Badenoch-Strathspey District of the Scottish Highlands, Scottish Geographical Magazine 102, 2, 113-126.
- Güleç, S., 1979. Doğu Karadeniz Kıyı Şeridinde Rekreasyon Potansiyelinin Saptanması ve Değerlendirilmesi, Doktora Tezi, K.T.Ü., Orman Fakültesi, Trabzon.
- Güleç, S., 1983. Kıyısal Sorunlar ve Bir Öneri, Tabiat ve İnsan Dergisi, Ankara, 2, 17-21.

- Gülcan, B., 2010. Türkiye’de Kültür Turizminin Ürün Yapısı ve Somut Kültür Varlıklarına Dayalı Ürün Farklılaşma İhtiyacı, İşletme Araştırmaları Dergisi, 2,1, 99-120.
- Güneş, G., 2002. Beypazarı-Eğriova Yayla Ekosisteminin Bütüncül Yönetimi Üzerinde Bir Araştırma, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Gür, M., 1992. Ülkemiz Turizminin Çeşitlendirilmesi ve Karadeniz Ekonomik İşbirliği, Doğu Karadeniz Turizmi Konferans-Workshop, Haziran, Trabzon, Bildiriler Kitabı:177-184.
- Gürpınar, T., 1990. Turizm Faaliyetlerinin Doğal Çevre Üzerine Etkileri, Turizm Çevre Konferansı, Ekim, Ankara, Türkiye Çevre Sorunları Vakfı Yayını: 65-73.
- Hall, C., Jenkins, J.M. ve Kearsley, G. , 1997. Tourism Planning and Policy in Australia and New Zealand: Cases and Issues, Irwin Publishers, Sydney.
- Hall, C.M., ve Page, S.J., 2002. The Geography of Tourism and Recreation, Environment, Place and Space, Second Edition, Routledge, Taylor & Francis Group, New York.
- Harg, Mc. I., 1969. Processes as Value. In: Design with Nature. Published for the American Museum of Natural History, 100-106, New York.
- Higham, J. ve Dikey, A., 2007. Benchmarking Ecotourism in New Zealand: AC. 1999 Analysis of Activities Offered and Resources Utilised by Ecotourism, 6, 1, 67-74.
- Horuloğlu, Ş., 1981. Trabzon ve Çevresinin Tarihi Eserleri, Er Offset Matbaacılık, Ankara.
- Kahraman, N., 1997. Sürdürülebilir Turizm Gelişmesi, Sürdürülebilir Kalkınmanın Uygulanması Tartışma Toplantısı, Aralık, Ankara, Türkiye Çevre Vakfı Yayını: 103-113.
- Kamga Kamden, S.I., 2003. Possibilities for the Realisation Ecological Sustainable Tourism Concepts in Protected Areas in Cameroon, The degree of Doctor of Philosophy in Forestry (Ph.D.), Faculty of Forestry and Forest Ecology, Georg-August-University of Göttingen, Germany.
- Kaplan, K., 2002. Antakya Merkez İlçesine Bağlı Harbiye Belediyesi ve Yakın Çevresinin Turizm ve Rekreatyonel Alan Kullanımlarının Belirlenmesi ve Peyzaj Tasarım Sürecinde İrdelenmesi, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Karaküçük, S., 1999. Rekreatyon-Boş Zamanları Değerlendirme, Bağırğan Yayınevi, Ankara.
- Kaya, Y. ve Aksakal, Ö., 2005. Endemik Bitkilerin Dünya ve Türkiye’deki Dağılımı, Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi, 7, 1, 85-99.

- Kılıç, B. ve Kurnaz, A., 2010,.Alternatif Turizm ve Ürün Çeşitliliği Oluşturmada Ekolojik Çiftlikler: Pastoral Vadi Örneği, İşletme Araştırmaları Dergisi, 2,4, 39-56.
- Kısa Ovalı, P., 2006. “Farklı Turist, Farklı Turizm, Farklı Mimari: Çevreci Turist, Ekolojik Turizm , Ekolojik Turizm Mimarisi”, Turizm ve Mimarlık Sempozyumu, TMMOB , Nisan, Antalya, Bildiriler Kitabı: 256-262.
- Kısa Ovalı, P., 2007. Kitle Turizmi ve Ekolojik turizmin Kavram, Mimari ve Çevresel Etkiler Bakımından Karşılaştırılması, Y.T.Ü. Mimarlık Fakültesi E-Dergisi, 2,2.
- Kıstır M.R., 1981. Kentsel Gelişme Potansiyelinin(KGP) Belirlenmesinde Bir Yöntem Ekolojik Yaklaşım, Doktora Tezi, K.T.Ü., İnşaat ve Mimarlık Fakültesi, Trabzon.
- Kızılırmak, İ., ve Kurtuldu, H, 2005. Kültürel Turizmin Önemi ve Tüketici Tercihlerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Çalışma, Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi, Journal of Commerce and Tourism Education Faculty, 1, 100-120.
- Kiemstedt, H., 1967. Zum Bewertung der Landshaft für die Erholung. Beitræge zur Landespflege Sonderheft 1, Stuttgart.
- Kiper, T., 2006. Safranbolu Yörükköyü Peyzaj Potansiyelinin Kırsal Turizm Açısından Değerlendirilmesi, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kiper, T. ve Arslan, M., 2007. Anadolu’da Doğa Turizmi Kapsamında Doğa Yürüyüşü Güzergahlarının Belirlenmesinde Örnek Bir Çalışma, Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi, Journal of Tekirdağ Agricultural Faculty, 4, 2, 165-174.
- Köseoğlu, M., 1982. Peyzaj Değerlendirme Yöntemleri, E.Ü. Ziraat Fakültesi Yayınları No:430, E.Ü. Ziraat Fakültesi Ofset Basımevi, Bornova.
- Ksenophon, 1984. Anabasis (Onbinlerin Dönüşü) Çeviri: Tanju Gökçöl, Sosyal Yayınları, 139-140s.
- Kuntay, O., 2004. Sürdürülebilir Turizm Planlaması, Alp Yayınevi, Ankara.
- Kurdoğlu, B.Ç., 2005. Trabzon-Gümüşhane Eski Devlet Karayolu’na Ait Hamsiköy-Ziganaköy Güzergahı’nın Yeşilyol Olarak Planlaması Üzerine Bir Araştırma, Doktora Tezi, K.T.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Kurdoğlu, O., 2008. Turizmin Yeşil Şapkası: Ekoturizm ve Diğer Turizm Kavramları Üzerine Değerlendirmeler, Kırsal Çevre Yıllığı, 73-92.
- Kuter, N. ve Ünal, H.E., 2009. Sürdürülebilirlik Kapsamında Ekoturizmin Çevresel, Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Etkileri, Kastamonu Üni.,Orman Fakültesi Dergisi, Kastamonu Univ., Journal of Forestry Faculty, 9, 2, 146-156.

- Küçükosmanoğlu, A. ve Arslangündoğdu, Z., 2009. “Türkiye’de Avcılığın Geleceği” Acta Turcica Çevirimiçi Tematik Türkoloji Dergisi, “Türk Kültüründe Av”, 1,357-366.
- Mansuroğlu, S., 1997. Düzce Ovası’nın Optimal Alan Kullanım Planlaması Üzerine Bir Araştırma, Doktora Tezi, Ç.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Adana.
- Mansuroğlu, S., 2006. Turizm Gelişmelerine Yerel Halkın Yaklaşımlarının Belirlenmesi: Akseki / Antalya Örneği, Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 19,1, 35-46.
- Mason, P. ve Leberman, S., 2000, Local Planning for Recreation and Tourism: A Case Study of Mountain Biking from New Zealand’s Marawatu Region, Journal of Sustainable Tourism, 8, 2, 97-115.
- Mearns, K.F., 2012. The Sustainability of Community-Based Ecotourism in Southern Africa, PhD. Thesis, University of Portsmouth, School of Environmental Design and Management, Faculty of Tecnology, United Kingdom, Portsmouth.
- Menteş, İ., 1992. Altındere Vadisi Ulusal Parkı Uzun Devreli Gelişme Planlamasına Yönelik Araştırmalar, Yüksek Lisans Tezi, K.T.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Mieczkowski, Z., 1995,. Environmental Issues of Torurism and Recreation, USA: University Press of Amaerica.
- Newsome, D., Moore, A.S. ve Dowling, R.K., 2002. Aspects of Tourism, Natural Area of Tourism; Ecology, Impacts and Management, Channel View Publications, 11.
- Nişancı, R., Yıldırım, V. ve Yıldırım, A., 2007, Su Havzalarına Yönelik CBS Veri Tabanı Modellenmesi: Trabzon Galyan Vadisi Örneği, TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası, Ulusal Coğrafi Bilgi Sistemleri Kongresi, Kasım, Trabzon, Bildiriler Kitabı : 84s.
- Olalı, H., Nazilli, S.S., Kırıcıoğlu, E.N. ve Sümer, M., 1983. Dış Tanıtım ve Turizm, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Genel Yayın No:253, Yonca Matbaası, Ankara.
- Ortaçşme, V., 1996. Adana İli Akdeniz Kıyı Kesiminin Ekolojik Peyzaj Planlama İlkeleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi ve Optimal Alan Kullanım Önerileri, Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Adana.
- Oruç O., 2004. Bir Alternatif Turizm Türü Olan Doğa-Atlı Spor Turizminin Kastamonu Üzerinde İrdelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Y.T.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Öktem, M., 1973. Herodot Tarihi, Kültür Yayınları.

- Örücü, Ö.K., 2002. Eğirdir Yöresindeki Mevcut Peyzaj Değerlerinin Turizm Açısından İrdelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Isparta.
- Özbey, F.R., 2002. Küreselleşme Sürecinde Sürdürülebilir Turizm Kalkınması, International Scientific Conference, June, Varna, Book:4, 135-150.
- Özdamar, K., 2003. Modern Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Kaan Kitabevi, Eskişehir.
- Özhatay, N., Byfield, A. ve Altay S., 2003. Türkiye'nin Önemli Bitki Alanları, WWF Türkiye (Doğal Hayatı Koruma Vakfı), MAS Matbaacılık A.Ş., 2.baskı, İstanbul.
- Özyaba, M., 2001. Doğu Karadeniz Bölgesi Yaylalarında Ekoturizm Olanaklarının Araştırılması ve Kentsel Bölgesel Ekonomiye Olan Etkileri, Doktora Tezi, K.T.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Pehlivanoglu, M.T., 1987. Belgrad Ormanının Rekreasyon Potansiyeli ve Planlama İlkelerinin Tesbiti, Doktora Tezi, İ.Ü., Orman Fakültesi, İstanbul.
- Pepper, D., 1999. The Integration of environmental sustainability consideration into EU development policy: A case study of the leader initiative in the west of Ireland. Journal of Environmental Planning & Management, 42, 2, 167-187.
- Pirselimoğlu, Z., 2007. Ekolojik Temelli Rekreasyon ve Turizm Planlama İlkelerinin Araştırılması: Trabzon İli Çalköyü Yayla Yerleşimi Örneği, Yüksek Lisans Tezi, K.T.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Polat, A.T., 2006. Karapınar İlçesi ve Yakın Çevresi Peyzaj Özelliklerinin Ekoturizm Kullanımları Yönünden Değerlendirilmesi Üzerine Bir araştırma, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Ramos, F.A., 1979. Planificación física y Ecología, Modelos y métodos E.M.E.S.A., Madrid, Spain.
- Roberts, L. ve Hall, D., 2001. Rural Tourism and Recreation: Principles to Practice, CABI Publishing, New York.
- Salihoğlu, B.Ç., 1997. Artvin Hatıla Vadisi Milli Parkı Doğal Kaynak Değerlerinin Rekreasyonel Niteliğinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, K.T.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Scamoni, A. ve Hoffmann G., 1969. Verfahren zur Darstellung des Erholungsvertes von Waldgebieten. Archiv für Forstwesen Bd., Heft 3, Berlin.
- Shaw, G. ve Williams, A.M., 1994. Critical Issues in Tourism, A Geographical Perspective, Blackwell, Oxford.
- Seçkin, Ö.B., 1997. Peyzaj Yapıları II, İ.Ü. Orman Fakültesi, İstanbul, 975-404-464-3.

- Sirel B., 1995. Berdan Nehri (Tarsus Çayı) Yukarı Havzası'nın Yayla Turizmi Açısından Kullanımı Üzerine Bir Araştırma, Doktora tezi, Ç.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Adana.
- Smith, S.L.J., 1995. Tourism Analysis, A handbook, Longman, Harlow.
- Soykan, F., 1999. Doğal Çevre ve Kırsal Kültürle Bütünleşen Bir Turizm Türü: Kırsal Turizm, Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi, 10, 67-75.
- Soykan, F., 2003. Kırsal Turizm ve Türkiye Turizmi İçin Önemi, Ege Coğrafya Dergisi, 12, 1-11.
- Sözen, N. ve Öztan, Y., 1980. Ankara Şehri İçin Şehirdışı Rekreasyon Alanlarının Planlama İlkelerinin Saptanması Üzerinde Bir Araştırma, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Diploma Sonrası Yüksek Okulu Doktora Tez Özetleri, Ayrı Basım, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.
- Sustainable Tourism, 1997. Introduction, Earthscan Publication, UK, London.
- Sümerkan, M.R., 1991. Trabzon'da Yöresel Folklorik Festivallerin Dünü, Bugünü ve Geleceğine İlişkin Değerlendirmeler.
- Taş, S., 2012. Trabzon ve Ekoturizm: Yerli Ziyaretçilerin Yöreyi Değerlendirmesine Yönelik Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Tayfun, A., Turist Yerli Halk Etkileşimi Üzerine Bir Araştırma, <http://ttfdergi.gazi.edu.tr/makaleler/2002/Sayi1/1-12.pdf>, 20. 01, 2013.
- T.C., Başbakanlık DPT, 1989. Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı(1990-1994), Yayın No: DPT-2174, Karar No:62, Karar Tarihi: 22.06.1989, Ankara.
- T.C. Resmi Gazete, 1983. Milli Parklar Kanunu, Başbakanlık Basımevi, 508.
- T.C.Resmi Gazete, 1983. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, Başbakanlık Basımevi, 18113.
- T.C.Resmi Gazete, 2003. Kara Avcılığı Kanunu, Başbakanlık Basımevi, 25165.
- The Nature Conservancy, Eco-Trips and Travel, What is Ecotourism, <http://www.nature.org/greenliving/what-is-ecotourism.xml>, 24.01. 2013.
- Topay, M., 2003. Bartın-Uluyayla Peyzaj Özelliklerinin Rekreasyon-Turizm Kullanımları Açısından Değerlendirilmesi Üzerinde Bir Araştırma, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Toskay, T., 1983. Turizm Olayına Genel Yaklaşım, İstanbul Dergisi Yayınları, 26.

- Tosun, C., Bilim, Y. ve Temizkan, R., 2003. Alternatif Turizm ve Turistik Çeşitlendirme Stratejileri: Hatay Örneği, Türkiye'nin Alternatif Turizm Potansiyeli ve Güncel Sorunları Konferansı, Ankara Üniversitesi, Çankırı Meslek Yüksek Okulu ve Çankırı Valiliği, Mayıs, Çankırı.
- Türk, A. ve Tosun, İ., 2004, Isparta Davraz Dağı Kayak Merkezinde Sürdürülebilir Turizm Gelişimi ve Çevresel Etkilerin Değerlendirilmesi, 11.Ulusal Bölge Bilimi/ Bölge Planlama Kongresi, Ekim, Trabzon, Bildiriler Kitabı: 136-142.
- Weaver, D., 1998. Ecotourism in the Less Developed World, Wallingford: CAB International.
- Weaver, D.B., 1999. Magnitude of ecotourism in Costa Rica and Kenya, Annals of Tourism Research, 26, 4, 792-816.
- WTO, 1991. World Tourism Organization, Year Book of Tourism Statistic, World Tourism Organization, Madrid, İspanya.
- WTO ve UNDP, 1994. Guideline Development of National Parks and Protected Areas for Tourism.
- Uğurlu, A., 2005. Rekreatyonel Amaçlı Doğa Sporlarının Turizm'de Kullanılması Antalya Köprülü Kanyon Rafting Uygulaması, Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Uslu, O., 1990. Turizm ve Çevresel Etkileri, Turizm ve Çevre Konferansı, TÇSV Yayınları.
- Uslu, A. ve Kiper, T., 2006. Turizmin Kültürel Miras Üzerine Etkileri; Beypazarı/Ankara Örneğinde Yerel Halkın Farkındalığı, Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi, 3, 3, 305-314.
- Urry J., 1990. The Tourist Gaze: Leisure and Travel in Contemporary Societies, Sage Publications, London.
- URL-1, www.ecotourism.org/webmodules/webarticlesnet/templates/eco_template_news.aspx?articleid=12&zoneid=.25. 25.10.2006.
- URL-2, http://www.trabzon.gov.tr/?page_id=157. 04.01.2011.
- URL-3, http://www.macka.gov.tr/default_B1.aspx?content=193, Genel Bilgiler, Tarım ve Hayvancılık. 25.09.2012.
- URL-4, <http://www.macka.bel.tr/icerik.asp?id=36> . 21.06.2010.
- URL-5, <http://www.eski.tubitak.gov.tr/tubies/index.php>, Türkiye Bitki Veri Sistemi. 15.05.2011.

- URL-6, [http://www.cukav.com/Türkiye'de, Yaban Hayatı Yaşama Ortamları, Çukurova Bölgesi Avcılık-Atıcılık ve Yaban Hayatı Derneği](http://www.cukav.com/Türkiye'de,YabanHayatıYaşamaOrtamları,ÇukurovaBölgesiAvcılık-AtıcılıkveYabanHayatıDerneği). 17.10.2012.
- URL-7, http://tr.wikipedia.org/wiki/S%C3%BCmela_Manast%C4%B1r%C4%B1, Sümela Manastırı. 14.11.2012.
- URL-8, <http://www.macka.bel.tr/icerik.asp?id=20&pid=421>. 22.11.2012.
- URL-9, <http://www.wikipedia.org/wiki/Festival>. 19.11.2012.
- URL-10, <http://www.karalahana.com/karadeniz/macka-ekonomisi.htm>. 23.11.2012.
- URL-11, <http://www.visitmacka.com/1180/AlternatifTurizm/Paraşüt>. 26.11.2012.
- URL-12 [http://www.sporkeyfi.com/detay/cekmekoyde-dag-bisikleti-yarislari-devam-ediyor\)url](http://www.sporkeyfi.com/detay/cekmekoyde-dag-bisikleti-yarislari-devam-ediyor)url). 13.01.2013.
- URL-13, <http://www.neredekal.com/blog/Ni%C4%9Fde-Alada%C4%9Flar-Milli-Park%C4%B1/>. 21.02.2013.
- URL-14, <http://www.outdoororacle.com/DogaSporlariDetay.aspx?anagrup=473&grup=478&detay=193&isik>. 24.01.2013.
- Yavuz, Ç.N., 2006. Türkiye'de Turizm Gelirlerinin Ekonomik Büyüme Etkisinin Testi: Yapısal Kırılma ve Nedensellik Analizi, Doğuş Üniversitesi Dergisi, 7, 2, 162-171.
- Yazıcıoğlu, Y. ve Erdoğan, S., 2004. Spss Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Detay Yayıncılık, Ankara.
- Yıldız, N.D., 2006. Tortum Çayı Havzası'nın ekolojik Yönetim Modelinin Koruma-Kullanma Kriterleri Bağlamında CBS ile Belirlenmesi, Doktora Tezi Atatürk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, , Erzurum.
- Yılmaz, V., Özbek, H. ve Altan T., 2000. Havza Yönetimi ve İlkeleri, Kırsal Çevre Yıllığı, Ankara.
- Yılmaz, H., Yılmaz., S. ve Yıldız, D.N., 2003. Kars Kent Halkının Rekreatyonel Talep ve Eğilimlerinin Belirlenmesi, Atatürk Üniv. Ziraat Fak. Derg. , 4, 353-360.
- Yomralıoğlu, T., 2002. Coğrafi Bilgi Sistemleri, Temel Kavramlar ve Uygulamalar, İber Ofset, Trabzon.
- Zeyrek, A.N., 2008. Besni'de Alternatif Turizm Potansiyeli, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7, 2, 451-466.

Zhang, H. ve Lei, L.S., 2012. A Structural Model of Residents' Intention to Participate in Ecotourism: The Case of a Wetland Community, Tourism Management, 33, 916-925.

ÖZGEÇMİŞ

PİRSELİMOĞLU BATMAN 1982 yılında Trabzon'da doğdu. İlk, Orta ve Lise öğrenimini Trabzon'da tamamladıktan sonra 1999 yılında K.T.Ü. Orman Fakültesi Peyzaj Mimarlığı bölümüne girdi. 2003 yılında bu bölümden mezun oldu ve aynı yıl K.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı'nda yüksek lisans öğrenimine başladı. 2006 yılında Fen Bilimleri Enstitüsü araştırma görevlisi kadrosuna atandı. 2007 yılında K.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimini tamamladı. PİRSELİMOĞLU BATMAN aynı yıl Eylül ayında K.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı'nda doktora öğrenimine başladı. 2008 Eylül ayında doktora öğrenimi ders dönemi içerisinde altı ay süreli burslu olarak ERASMUS programı ile Bodenkültür Üniversitesi (Viyana-Avusturya)'nde tez konusu kapsamında dersler aldı. Halen K.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü araştırma görevlisi kadrosunda çalışmakta olup aynı bölümde çalışmalarını sürdürmektedir. PİRSELİMOĞLU BATMAN İyi derecede İngilizce, orta derecede Almanca bilmektedir.